

Betænkning
om
varetægtsfængsling i isolation
efter 2000-loven

Afgivet af
Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg

Betænkning nr. 1469
København 2006

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel 1. Indledning.....	11
1.1. Udvalgets hidtidige arbejde.....	11
1.2. Udvalgets nuværende arbejdsprogram.....	12
1.3. Særligt om udvalgets arbejde med denne betænkning.....	13
1.3.1. Udvalgets kommissorium vedrørende varetægtsfængsling i isolation ...	13
1.3.2. Udvalgets sammensætning	15
1.4. Resumé af udvalgets evaluering og forslag	16
Kapitel 2. Tidligere overvejelser om varetægtsfængsling i isolation.....	23
Kapitel 3. Gældende ret.	29
3.1. Indledning	29
3.2. Betingelser for isolation (de materielle betingelser).....	29
3.2.1. Kriminalitets-, mistanke- og indikationskrav	30
3.2.2. Proportionalitetskrav.....	32
3.3. Tidsbegrænsninger for isolation	34
3.4. Ophævelse.....	36
3.5. Formelle regler	36
3.5.1. Kompetence, form, frister m.v.	36
3.5.2. Begrundelseskrav.....	37
3.5.3. Kære og omgørelse	39
3.6. Anticiperet bevisførelse	40
3.7. Administrative regler (forelæggelsesordning).....	41
3.8. Andre regler	42
3.8.1. Behandlingen af isolerede varetægtsarrestanter	42
3.8.2. Afkortning i fængselsstraf	43
3.9. Menneskerettigheder	44
3.9.1. Den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK).....	44
3.6.2. Torturkomitéerne m.v.	45

Kapitel 4. Anvendelsen af isolation før og efter lovændringen i 200049

4.1.	Indledning	49
4.2.	Anvendelsen af isolationsfængsling forud for lovændringen i 2000	49
4.3.	Anvendelsen af isolationsfængsling efter lovændringen i 2000	51
4.3.1.	Udviklingen i antallet og varigheden af isolationsfængsling i perioden 2001-2004	51
4.3.1.1.	Omfang af isolationsfængsling fordelt efter kriminalitetens art	55
4.3.1.2.	Varighed af isolationsfængsling fordelt efter kriminalitetens art	57
4.3.1.3.	Antallet og gennemsnitlig varighed af langvarige isolationsfængslinger (varighed på over 8 uger)	58
4.3.1.4.	Isolationsfængslinger ud over 3 måneder forelagt Rigsadvokaten	59
4.3.1.5.	Lokale forskelle	61
4.3.1.6.	Særligt om unge under 18 år	64

Kapitel 5. Udvalgets undersøgelser om isolation.....67

5.1.	Indledning	67
5.2.	Retspraksis om varetægtsfængsling i isolation	67
5.2.1.	Trykt praksis	67
5.2.2.	Udvalgets undersøgelse af utrykte landsretskendelser.....	70
5.3.	Sager om langvarige isolationsfængslinger forelagt Rigsadvokaten	73
5.3.1.	Undersøgelsens resultat	74
5.4.	Spørgeskemaundersøgelse	74
5.4.1.	Undersøgelsens udformning	75
5.4.2.	Undersøgelsens resultat	75
5.4.1.1.	Indikationskravet	75
5.4.1.2.	Kriminalitetskravet.....	76
5.4.1.3.	Proportionalitetskravet	77
5.4.1.4.	Tidsgrænser	78

5.4.1.5.	Særligt om unge	80
5.4.1.6.	Domstolens kendelser	80
5.4.1.7.	Mundtlige kæremål	81
5.4.1.8.	Forholdene i arresthusene	81
5.4.1.9.	Lokale forskelle	83
5.4.1.10.	Effektiviteten af isolation m.v.	84
5.4.1.11.	Anvendelsen af anticiperet bevisførelse	85
5.4.1.12.	Skadevirkninger af isolation.....	86

Kapitel 6. Udvalgets overvejelser.....87

6.1.	Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser	87
6.1.1.	Indledning	87
6.1.2.	Indgrebs intensitet.....	87
6.1.3.	Spørgsmålet om skadevirkninger af isolation.....	88
6.1.4.	Anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation i udlandet	89
6.1.5.	Behovet for isolation.....	90
6.1.6.	Effektiviteten af isolation	91
6.1.7.	Betydningen af nye bevismidler.....	93
6.1.8.	Alternativer til isolation	94
6.2.	Udvalgets generelle evaluering af 2000-loven	96
6.2.1.	Lovens formål og indhold.....	96
6.2.2.	Sammenfatning af udviklingen siden 2000-lovens ikrafttræden	97
6.2.3.	Udvalgets vurdering af udviklingen i anvendelsen af isolation siden 2000-lovens ikrafttræden	99
6.2.4.	Udvalgets vurdering af, hvorledes 2000-lovens regler har fungeret i praksis	102
6.3.	Mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolation.....	104
6.4.	Udvalgets overvejelser om de enkelte regler om isolation	105
6.4.1.	Indledning	105
6.4.2.	Betingelser for isolation (de materielle betingelser)	107
6.4.2.1.	Kriminalitetskravet.....	107
6.4.2.2.	Mistankekravet	108
6.4.2.3.	Indikationskravet	109

6.4.2.4.	Proportionalitetskravet	111
6.4.2.4.1.	Mindre indgribende foranstaltninger	111
6.4.2.4.2.	Forholdsmæssighed mellem indgrebet og sagens betydning.....	114
6.4.2.4.3.	Fremme af sagen med den fornødne hurtighed ..	114
6.4.2.5.	Særligt om unge under 18 år	115
6.4.3.	Tidsmæssige betingelser for isolation.....	116
6.4.3.1.	Overgrænserne i § 770 c.....	116
6.4.3.2.	En absolut overgrænse	122
6.4.4.	Formelle regler	124
6.4.4.1.	Krav til anmodningen om isolation.....	124
6.4.4.2.	Begrundelseskravet	126
6.4.4.3.	Fristregler m.v.	131
6.4.4.4.	Mundtlig behandling af kæremål	132
6.4.4.5.	Forelæggelsesordningen	134
6.4.5.	Begrænsende foranstaltninger	136
6.4.5.1.	Anticiperet bevisførelse	136
6.4.6.	Kompenserende foranstaltninger.....	141
6.4.6.1.	Administrative regler om isolationsophold.....	141
6.4.6.2.	Isolationsfradraget	142
6.4.7.	Opfølgende foranstaltninger	143
6.4.7.1.	Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser	143
6.5.	Udvalgets forslag og spørgsmålet om mere vidtgående ændringer	143
Kapitel 7. Udvalgets lovudkast med bemærkninger		149
7.1.	Lovudkast	149
7.2.	Almindelige bemærkninger.....	152
7.3.	Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	154

- Bilag 1:** Retsplejelovens nuværende regler om varetægtsfængsling og varetægtsfængsling i isolation
- Bilag 2:** Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2000 om indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder og forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder
- Bilag 3:** ”Udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling” af Justitsministeriets Forskningsenhed, november 2005
- Bilag 4:** Strafferetsplejeudvalgets spørgeskemaundersøgelse om varetægtsfængsling i isolation
- Bilag 4.a.:** Udvalgets spørgeskema om varetægtsfængsling i isolation
- Bilag 4.b.:** Oversigt over hørte myndigheder og organisationer m.v.
- Bilag 5:** Oversigt over forelæggelsessager vedrørende isolation ud over 3 måneder (2001-2004)
- Bilag 6:** Udtalelse fra Landsforeningen af Beskikkede Advokater, maj 2005
- Bilag 7:** Henvendelser af 27. oktober 2005 og 21. november 2005 fra ”Isolationsgruppen” under Dansk Retspolitisk Forening
- Bilag 8:** Henvendelse af 11. november 2005 fra Institut for Menneskerettigheder
- Bilag 9:** Notat om udviklingen i Menneskerettighedsdomstolens praksis vedrørende varetægtsfængsling i isolation
- Bilag 10:** Modelberegninger foretaget af Justitsministeriets Forskningsenhed, november 2005

KAPITEL 1

Indledning

1.1. Udvalgets hidtidige arbejde

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå den del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejsning og forberedelsen af domsforhandlingen.

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget i en række betænkninger beskæftiget sig med den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler.

Udvalgets arbejde har omfattet en gennemgang og revision af spørgsmål og emner, som allerede var reguleret i retsplejeloven, da udvalget blev nedsat. I forbindelse hermed – og i visse tilfælde efter særskilt anmodning fra Justitsministeriet – har udvalget også behandlet en række spørgsmål og emner, som ikke tidligere har været lovreguleret.

Med afgivelsen af betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation afsluttede Strafferetsplejeudvalget for så vidt sin opgave med gennemgang og revision af den førnævnte del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen. Udvalget har senere afgivet betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation, betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder, betænkning nr. 1439/2004 om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet m.v., udtalelse af 16. august 2004 om udkast til forslag til lov om ændring af lov om oprettelse af et centralt dna-profilregister og retsplejeloven og senest betænkning nr. 1458/2005 om forbedring af voldtægtslovens retsstilling.

1.2. Udvalgets nuværende arbejdsprogram

Justitsministeriet anmodede i 2001 Strafferetsplejeudvalget om inden udgangen af 2005 at evaluere de regler om varetægtsfængsling i isolation, som på grundlag af udvalgets betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation blev gennemført ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven.

Endvidere blev Strafferetsplejeudvalget ved kommissorium af 30. april 2004 anmodet om at foretage en gennemgang af ofres processuelle retsstilling i straffesager og overveje behovet for ændringer, herunder med hensyn til ofres muligheder for at følge behandlingen af straffesagen mod gerningsmanden. Baggrunden for anmodningen var bl.a. en række høringssvar til et notat udarbejdet af Justitsministeriet om ofres retsstilling i forbindelse med straffesager i Danmark og i de øvrige nordiske lande.

Ved samme kommissorium blev Strafferetsplejeudvalget anmodet om at foretage en generel gennemgang af retsplejelovens regler om protokollering i straffesager og på den baggrund overveje spørgsmålet om en modernisering af reglerne om protokollering i straffesager ud fra en retssikkerhedsmæssig synsvinkel samt under hensyntagen til de teknologiske muligheder.

Ved tillægskommissorium af 1. juni 2005 blev udvalget anmodet om at se nærmere på mulige tiltag, som vil kunne begrænse udstrækningen af sigtelser og varetægtsfængslinger, herunder på muligheden for at fastlægge generelle regler om den maksimale tid, en person kan være sigtet eller være varetægtsfængslet. I overvejelserne bør indgå både mulige lovgivningsmæssige og administrative/praktiske tiltag. Ved samme kommissorium blev Strafferetsplejeudvalget anmodet om at overveje mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolationsfængsling.

Ved kommissorium af 30. november 2005 blev udvalget endvidere anmodet om at overveje en anbefaling om kommunikationsscanning, som en tværministeriel arbejdsgruppe er kommet med i rapporten "Det danske samfunds indsats og beredskab mod terror" fra oktober 2005, herunder hvilke betingelser der i givet fald bør gælde for en sådan adgang til for politiet at scanne indholdet af telekommunikation inden for et nærmere angivet område.

Genstanden for nærværende betænkning er en evaluering af de regler om varetægtsfængsling i isolation, som blev gennemført ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejelovens og straffeloven, samt udvalgets overvejelser om mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolationsfængsling.

1.3. Særligt om udvalgets arbejde med denne betænkning

1.3.1. Udvalgets kommissorium vedrørende varetægtsfængsling i isolation

Ved kommissorium af 24. januar 2001 anmodede Justitsministeriet Strafferetsplejeudvalget om at evaluere de ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven indførte regler om varetægtsfængsling i isolation. Kommissoriet har følgende ordlyd:

”1. Folketinget vedtog den 18. maj 2000 et forslag til lov om ændring af retsplejeloven og straffeloven (Varetægtsfængsling i isolation mv.) (lovforslag nr. L 14 fremsat den 6. oktober 1999), jf. nu lov nr. 428 af 31. maj 2000. Hovedformålet med loven, der trådte i kraft den 1. juli 2000, er at opnå en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling.

Med henblik herpå indebærer lovændringen en ændring af retsplejelovens regler om varetægtsfængsling i isolation, ligesom lovændringen indebærer en ændring af straffeloven. De nye regler om isolationsfængsling bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation.

Lovændringen vedrørende reglerne om isolationsfængsling omfatter bl.a. en præcisering og skærpelse af retsplejelovens regler for iværksættelse og opretholdelse af isolation.

Herudover indebærer lovændringen kortere tidsbegrænsninger for isolation.

For lovovertrædelser, der ikke kan medføre fængsel i 4 år, er den tidligere tidsbegrænsning på 8 uger nedsat til 4 uger. For lovovertrædelser, der kan medføre fængsel i 4 år, men ikke i 6 år, fastholdes den tidligere tidsbegrænsning på 8 uger. For lovovertrædelser, som kan medføre fængsel i 6 år eller mere – hvor der tidligere ikke gjaldt nogen tidsbegrænsning – er der fastsat en grænse på 3 måneder. Denne grænse må kun i sjældne undtagelsestilfælde overskrides, hvis retten vurderer, at afgørende hensyn til sagens opklaring gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten har været isoleret.

2. I overensstemmelse med forarbejderne til lovændringen er der ved Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/2000 af 21. juni 2000 bl.a. – med henblik på at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til anvendelsen af isolation ud over 3 måneder – etableret en ordning, hvorefter der skal ske forelæggelse for Rigsadvokaturen, inden anklagemyndigheden i retten nedlægger påstand om fortsat anbringelse i isolation ud over 3 måneder. Også yderligere fristforlængelser efter 3-måneders fristen skal forelægges for Rigsadvokaturen.

Med forelæggelsesordningen sikres Rigsadvokaturen et samlet overblik over udviklingen i antallet af sager, hvor isolation udstrækkes ud over 3 måneder. Rigsadvokaturen får dermed mulighed for at påse, at der samlet opnås den med lovforslaget tilsigtede begrænsning i anvendelsen og – navnlig – varigheden af isolation, jf. Justitsministeriets besvarelse af 21. december 1999 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 18.

3. Det er desuden forudsat i forarbejderne til lovændringen, at der skal foretages en evaluering af de nye regler om isolationsfængsling. Af punkt 2.7.3. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget fremgår således bl.a. følgende:

”Justitsministeriet vil efter en gennemførelse af lovforslaget løbende følge udviklingen i antallet og varigheden af isolationsfængslinger. Justitsministeriet vil desuden anmode Strafferetsplejeudvalget om at vurdere, om reglerne har haft den tilsigtede virkning, med henblik på at Strafferetsplejeudvalgets udtalelse kan foreligge, når de nye regler om isolationsfængsling har været i kraft i 5 år.”

Med henblik på at kunne opfylde denne forpligtelse har Justitsministeriet i juni måned 2000 anmodet Rigsadvokaten om at iværksætte en løbende statistikindsamling, således at Justitsministeriet én gang om året, frem til Strafferetsplejeudvalgets udtalelse foreligger, modtager oplysning om udviklingen på området bl.a. med henblik på en foreløbig orientering af Folketingets Retsudvalg. Det er i den forbindelse aftalt, at den første orientering gives, når oplysningerne for kalenderåret 2001 foreligger.

4. Justitsministeriet skal herved anmode Strafferetsplejeudvalget om at foretage den forudsatte evaluering af de nye regler om varetægtsfængsling i isolation. Justitsministeriet skal anmode om, at Strafferetsplejeudvalgets udtalelse afgives inden udgangen af 2005.

Det vil formentlig være hensigtsmæssigt, at udvalget allerede på nuværende tidspunkt tager stilling til, hvilke statistiske oplysninger mv. udvalget har behov for til brug for evalueringen, således at der kan iværksættes en løbende statistikindsamling.

Det vil således være hensigtsmæssigt, at behovet for statistiske oplysninger mv. koordineres med den løbende statistikindsamling, som Justitsministeriet har anmodet Rigsadvokaten om at foretage, jf. pkt. 3 ovenfor. Der bør også ske en koordination med de overvejelser, der foregår i en arbejdsgruppe under Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg, om mere detaljerede statistikker om varetægtsfængsling i isolation.”

Det særlige pkt. vedrørende isolationsfængsling i udvalgets tillægskommissorium af 1. juni 2005 lyder således:

”Justitsministeriet skal endvidere anmode Strafferetsplejeudvalget om at overveje mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolationsfængsling. Denne del af overvejelserne bedes foretaget i sammenhæng med evalueringen af de nye isolationsregler, således at den kan foreligge inden udgangen af 2005.

I det omfang Strafferetsplejeudvalget anbefaler lovændringer, anmodes udvalget om at udarbejde lovudkast.”

1.3.2. Udvalgets sammensætning

Ved afgivelsen af denne betænkning har udvalget haft følgende sammensætning:

Landsdommer Christian Bache (formand)
Politiadvokat Carsten Egeberg Christensen
Retsassessor Annette Goldschmidt
Fg. kontorchef Helle Hübertz Krogsøe
Dommer Carsten Michelsen
Advokat Hanne Rahbæk
Politimester Ole Scharf
Professor, dr. jur. Eva Smith
Advokat Merethe Stagetorn
Statsadvokat Lars Stevnsborg

Hvervet som sekretær for udvalget har under udarbejdelsen af denne betænkning været varetaget af fuldmægtig Joachim Kromann.

Udvalget har afholdt 6 møder. Endvidere har udvalget foretaget en spørgeskemaundersøgelse vedrørende anvendelsen af retsplejelovens regler om varetægtsfængsling i isolation m.v. Der henvises herom til betænkningens kapitel 5, bilag 4 og 4.a.

1.4. Resumé af udvalgets evaluering og forslag

Betænkningen vedrører isolation af varetægtsarrestanter efter rettens bestemmelse med hjemmel i retsplejelovens §§ 770 a-770 c, dvs. isolation begrundet i hensynet til opklaringen og pådømmelsen af den lovovertrædelse, for hvilken varetægtsarrestanten er sigtet.

Uden for emnet for denne betænkning falder bl.a. følgende spørgsmål: 1) Isolation under anholdelse, herunder i forbindelse med en anholdelse, der efter rettens beslutning oprettholdes i indtil 3 x 24 timer efter afslutningen af det første retsmøde, jf. retsplejelovens § 760, stk. 4 og 5, 2) bestemmelse om enrumsanbringelse (isolation) af varetægtsarrestanter i medfør af bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 897 af 6. november 2003 om ophold i varetægt (varetægtsbekendtgørelsen) af hensyn til ordenen og sikkerheden i fængslet, 3) anbringelse af indsatte (arrestanter såvel som strafafsonere) i isolation efter den pågældendes eget ønske, og 4) isolation i form af strafcelle som disciplinærstraf.

I *kapitel 1* omtales udvalgets hidtidige arbejde, kommissorium og sammensætning.

Kapitel 2 beskriver tidligere overvejelser om varetægtsfængsling i isolation.

Kapitel 3 indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende varetægtsfængsling i isolation.

I *kapitel 4* beskrives den faktiske anvendelse af isolation forud for og efter lovændringen i 2000, herunder udviklingen i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling i perioden fra 2001 til 2004.

Helt overordnet kan om udviklingen i anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation anføres, at antallet af tilfælde, hvor isolation bringes i anvendelse, er markant lavere end før lovændringen, om end der er tale om en betydelig stigning fra 2003-04. De første par år efter lovændringen var også den gennemsnitlige varighed af isolation væsentligt kortere end før lovændringen. Siden er der imidlertid indtrådt stigninger i den gennemsnitlige varighed, og i 2004 svarer den gennemsnitlige varighed af isolation til niveauet før lovændringen.

Kapitel 5 vedrører de undersøgelser, som udvalget har foretaget i forbindelse med udarbejdelsen af denne betænkning. Det drejer sig om en undersøgelse af retspraksis om varetægtsfængsling i isolation, en undersøgelse af de sager om varetægtsfængsling i isolation ud over 3 måneder, som er omfattet af ordningen om forelæggelse for Rigsadvokaten, og en spørgeskemaundersøgelse.

Kapitel 6 indeholder udvalgets overvejelser vedrørende evaluering af de gældende regler og praksis.

2000-loven har efter udvalgets vurdering i ganske vid udstrækning virket efter hensigten. Der er efter de foreliggende statistiske oplysninger og oplysningerne om praksis ikke et sikkert belæg for at antage, at der er sket en "glidning" i praksis med hensyn til anvendelse af isolation. Alligevel finder udvalget, at udviklingen rejser nogle spørgsmål i forhold til 2000-lovens formål.

For *det første* rejser stigningen i **antallet af isolationer** fra 476 i 2003 til 580 i 2004 det spørgsmål, om nedgangen efter lovændringen er erstattet af en egentlig stigende tendens. Statistisk er materialet for spinkelt til at besvare spørgsmålet. Der er dog efter udvalgets opfattelse alligevel som følge af stigningen grund til at være opmærksom på, i hvilke tilfælde man iværksætter isolation.

For *det andet* må det erkendes, at ønsket om at begrænse **varigheden af isolation** ikke er realiseret i form af en nedbringelse af den gennemsnitlige varighed af isolationsperioderne.

For *det tredje* forekommer der betydelige **lokale forskelle** i anvendelsen af isolation. Der kan derfor være grund til at være opmærksom på, hvorledes reglerne anvendes i forskellige dele af landet.

Sammenfattende er det udvalgets vurdering, at 2000-loven nok har virket efter hensigten ved en nedbringelse af det absolutte antal isolationsfængslinger og det samlede årlige antal isolationsdage, men der er usikkerhed om, hvorvidt tendensen holder, og der er ikke sket en nedbringelse af den gennemsnitlige varighed af isolationsfængslingerne. Hertil kommer førnævnte ikke ubetydelige lokale forskelle.

Der kan på den baggrund være behov for regeljusteringer med henblik på at opnå navnlig kortere isolationsperioder, men også med henblik på at fastholde den nedgang i antallet af isolationsfængslinger, som er opnået med 2000-loven navnlig i de første år, samt endelig med henblik på at sikre større ensartethed i praksis i hele landet.

Strafferetsplejeudvalget har endvidere på baggrund af det foreliggende statistiske materiale, spørgeskemaundersøgelsens resultater samt udvalgets mere generelle overvejelser om isolation fundet, at det efter en samlet vurdering på forhånd – i hvert fald i en vis udstrækning – må anses for muligt også i forhold til 2000-loven yderligere at begrænse anvendelsen af isolation på en sådan måde, at det ikke indebærer en tilsidesættelse af hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

Udvalget har derfor gennemgået de gældende regler om isolation også i dette lys.

Kapitel 6 indeholder herefter udvalgets overvejelser og forslag med henblik på yderligere at begrænse anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation.

Kapitlet indeholder forslag om ændring af en række af retsplejelovens bestemmelser om varetægtsfængsling i isolation.

Forslaget vedrører kun i begrænset omfang betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af isolation (§§ 770 a og 770 b), idet de gældende betingelser ikke foreslås ændret, når bortses fra betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år, der foreslås skærpet.

Med henblik på at opnå en generel begrænsning i den tidsmæssige udstrækning af isolation, foreslås de gældende tidsgrænser for isolation nedsat.

Dette gælder for det første den ufravigelige overgrænse for isolation på 4 uger vedrørende lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder, men ikke i 4 år. Denne grænse foreslås af udvalgets flertal nedsat til 14 dage. Også udvalgets mindretal foreslår fristen nedsat til 14 dage, men dog således, at 14-dagesgrænsen undtagelsesvis vil

kunne udstrækkes i op til 4 uger af retten, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet.

Udvalget foreslår endvidere den ufravigelige overgrænse for isolation på 8 uger vedrørende lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år, men ikke i 6 år, nedsat til 4 uger.

Den fravigelige overgrænse for isolation på 3 måneder vedrørende lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, foreslås af udvalgets flertal nedsat til 8 uger. Den gældende adgang for retten til undtagelsesvis at tillade, at isolation udstrækkes ud over førnævnte frist, hvis afgørende hensyn til strafforfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret, foreslås opretholdt. Udvalget foreslår imidlertid, at det som en yderligere betingelse fastsættes, at lovovertrædelser kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år.

Herudover foreslås indført en overgrænse for isolation på 6 måneder. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den foreslåede 6-månedersgrænse bør kunne fraviges, har udvalget været delt. Flertallet foreslår, at der indføres en ufravigelig overgrænse for isolation på 6 måneder, når der er rejst sigtelse for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 191 eller 237. Mindretallet foreslår, at 6-månedersgrænsen i det hele gøres ufravigelig.

Endelig foreslås den ufravigelige overgrænse på 8 uger for unge under 18 år nedsat til 4 uger. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt overgrænsen på 4 uger bør kunne fraviges, har udvalget været delt. Flertallet foreslår, at isolation af unge under 18 år ud over 4 uger kan ske, hvis sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13. Flertallet foreslår endvidere, at der ikke fastsættes en ufravigelig øvre grænse for isolationens tidsmæssige udstrækning i denne type sager. Udvalgets mindretal foreslår, at 4-ugersgrænsen gøres ufravigelig.

Udvalget foreslår endvidere, at politiets anmodning om fortsat isolation skal fremsættes skriftligt over for retten, og at anmodningen skal være begrundet (§ 770 d). Herudover foreslås den gældende forelæggelsesordning, hvorefter Rigsadvokatens godkendelse skal

indhentes, inden politiet fremsætter anmodning om forlængelse af isolation ud over 3 måneder, jf. Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2000, lovfæstet. 3-månedersgrænsen foreslås af udvalgets flertal nedsat til 8 uger. Udvalget foreslår endvidere, at forlængelse af isolation ikke kan ske, hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke er indhentet.

Udkastet indeholder herudover forslag til en ændring af retsplejelovens § 747 om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen (anticiperet bevisførelse) med henblik på en øget anvendelse af anticiperet bevisførelse.

Udkastet indeholder desuden forslag til skærpede regler om domstolenes begrundelsespligt ved afgørelser om isolation eller fortsat isolation (§ 770 d). Endvidere indeholder udkastet en udvidet adgang til mundtlig behandling af kæremål (§ 770 e).

En række forhold bevirker, at der er betydelig usikkerhed knyttet til vurderingen af den samlede effekt af udvalgets forslag. Udvalget finder dog, at den samlede virkning af alle udvalgets forslag, herunder forslag af en sådan karakter, at de ikke har kunnet indgå i egentlige beregninger af effekten, må antages at kunne opfylde målsætningen om navnlig at fastholde en væsentlig nedgang i antallet af isolationsfængslinger og at opnå en væsentlig nedsættelse af varigheden af isolationsfængsling. Udvalget lægger i denne forbindelse vægt på, at isolationsanvendelsen efter udvalgets forslag om lovfæstelse af en forelæggelsesordning og Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser vil være under fortsat observation.

Kapitel 6 indeholder endvidere en model for en eventuel skærpelse af kriminalitetskravet for isolation.

Kapitel 7 indeholder udvalgets lovudkast med bemærkninger.

København, januar 2006

Christian Bache
(formand)

Carsten Egeberg Christensen

Annette Goldschmidt

Helle Hübertz Krogsøe

Carsten Michelsen

Hanne Rahbæk

Ole Scharf

Eva Smith

Merethe Stagetorn

Lars Stevnsborg

Joachim Kromann

KAPITEL 2

Tidligere overvejelser om varetægtsfængsling i isolation

Frem til strafferetsplejereformen pr. 1. oktober 1978 var det hovedreglen, at varetægtsarrestanter i almindelighed ikke havde samkvem med andre indsatte, jf. den dagældende § 784 i retsplejeloven. Bestemmelsen byggede på det synspunkt, at anbringelse i enrum var en ret, der med visse begrænsninger tilkom varetægtsarrestanter. Spørgsmålet om enrumsanbringelse (isolation) var et administrativt anliggende, der blev afgjort af arrestinspektøren.

Ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 blev bestemmelsen i retsplejelovens § 784 erstattet med nye regler om varetægtsfængsling i isolation, jf. retsplejelovens §§ 770-776 og § 778. Lovændringen byggede på et lovudkast i Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, hvor det vedrørende spørgsmålet om behandlingen af varetægtsarrestanter i betænkningen, side 51ff, bl.a. er anført:

”Udgangspunktet ved formuleringer og fortolkninger af reglerne om behandling af varetægtsfanger må være, at de kun skal være undergivet de indskrænkninger, der er nødvendige enten af hensyn til de øjemed, der har motiveret varetægten, eller af hensyn til fængselsordenen.”

Med hensyn til spørgsmålet om varetægtsarrestanternes samkvem med andre indsatte (isolation) er det i betænkningen, side 52, bl.a. anført:

”Det følger af det anførte hovedsynspunkt, at varetægtsarrestanter bør have adgang til samkvem med andre indsatte, i det omfang det ikke er til skade for efterforskningen eller fængselsordenen.

I sager, hvor varetægt skyldes fare for bevisødelæggelse, typisk i sager med flere sigtede, må varetægt etableres på en sådan måde, at sigtede ikke får mulighed for ved at aftale forklaringer med andre eller på anden måde ødelægge beviserne. Det kan medføre, at det kan være nødvendigt at holde sigtede afsondret i nogen tid, evt. helt til domsforhandlingen. I sager, hvor varetægt skyldes flugtfare, gentagelsesfare eller hensynet til retshåndhævelsen, vil der derimod normalt ikke være noget til hinder for, at sigtede har fællesskab med andre indsatte, ...”.

Ifølge 1978-lovændringen kunne isolation af varetægtsarrestanter kun ske af hensyn til ”varetægtsfængslingens øjemed”, jf. den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 770, stk. 3. I praksis anvendtes isolation næsten udelukkende i forbindelse med kollusionsarrest (det vil sige med henblik på at undgå, at sigtede vanskeliggør forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre), jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, men isolation var efter forarbejderne ikke udelukket, selv om varetægtsfængsling var iværksat af andre grunde end førnævnte kollusionsrisiko.

Til trods for, at 1978-lovændringen ikke betød en udvidelse af adgangen til at anvende isolation, satte debatten og kritikken af anvendelsen af isolationsfængsling for alvor ind de følgende år, både i nyhedsmedier, i faglitteratur og i Folketinget. I forbindelse med behandlingen af nogle private lovforslag i oktober 1982 blev spørgsmålet om ændringer af retsplejelovens regler om isolation drøftet i Folketinget, og der var i Folketinget en bred tilslutning til ønsket om gennem lovændringer at begrænse anvendelsen af isolation. På den baggrund anmodede Justitsministeriet den 28. oktober 1982 Strafferetsplejeudvalget om en udtalelse om spørgsmålet.

Strafferetsplejeudvalget afgav i marts 1983 betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter. Betænkningen dannede grundlag for den ændring af retsplejelovens regler om varetægtsfængsling i isolation, der fandt sted ved lov nr. 299 af 6. juni 1984, og som havde til formål at begrænse anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation.

Lovændringen i 1984 indebar bl.a., at der fremover alene kunne ske varetægtsfængsling i isolation, hvis varetægtsfængslingen var besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3 (kollusionsarrest), jf. retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 1. Det var efter § 770 a, stk. 1, nr. 2, endvidere en betingelse, at varetægtsfængslingens øjemed gjorde isolation påkrævet. Efter retsplejelovens § 770 b var det herudover en forudsætning, at formålet med isolationen ikke kunne tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, samt at indgrebet ikke stod i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, der kunne ventes, hvis sigtede blev fundet skyldig. Efter § 770 b skulle der desuden tages hensyn til den særlige belastning, indgrebet kunne medføre for sigtede på grund af dennes unge alder eller fysiske eller psykiske svagelighed.

1984-lovændringen indebar endvidere, at der ved en afgørelse om isolation skulle fastsættes en frist for indgrebets længde, jf. den dagældende § 770 c i retsplejeloven. Endvidere blev der i retsplejelovens § 770 a, stk. 2, indført en absolut tidsmæssig begrænsning på 8 uger for anvendelse af (fuldstændig) isolation, medmindre sigtelsen angik en lovovertrædelse, som efter loven kunne medføre fængsel i 6 år eller mere. For sidstnævnte lovovertrædelser gjaldt ingen absolut tidsbegrænsning.

Under behandlingen af et privat lovforslag i 1989 om ændring af retsplejelovens regler om isolation, der byggede på et ønske om yderligere begrænsninger i anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation, drøftede Folketinget spørgsmålet om en ændring af isolationsbestemmelserne fra 1984. Der var under forhandlingerne almindelig tilslutning til et forslag fra justitsministeren om at forelægge reglerne om isolation for Strafferetsplejeudvalget, jf. Folketingstidende 1988-89, forhandlingerne, sp. 8551-8572.

På denne baggrund anmodede Justitsministeriet Strafferetsplejeudvalget om at foretage en fornyet gennemgang og vurdering af retsplejelovens bestemmelser om isolationsanbringelse, herunder i lyset af de indvundne erfaringer siden lovændringen i 1984.

Strafferetsplejeudvalget iværksatte herefter i 1990 en videnskabelig undersøgelse (isolationsundersøgelsen) med henblik på, at udvalget på et tilstrækkelig fyldestgørende grundlag var i stand til at vurdere behovet for lovændringer på området. Isolationsundersøgelsen bestod dels i en forløbsundersøgelse (en vurdering af de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængsling), og dels en indlæggelsesundersøgelse (en vurdering af indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation).

Uafhængigt af gennemførelsen af isolationsundersøgelsen indhentede Strafferetsplejeudvalget til brug for sine overvejelser materiale om retstilstanden vedrørende isolation i 15 andre europæiske lande. Disse oplysninger dannede baggrund for udvalgets betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande. I betænkningen sammenfattede udvalget sin vurdering af undersøgelsens resultater således, jf. betænkningens side 8-9:

”Indledningsvis påpeges, at en undersøgelse af denne art giver anledning til en række vanskeligheder, og det påpeges navnlig, at det er vigtigt at se det enkelte straffepro-

cessuelle indgreb, som f.eks. isolation, i den større sammenhæng, hvori det forekommer.

Udvalget konstaterer, at de gældende danske regler om isolation af hensyn til efterforskningen ikke kan siges at adskille sig fundamentalt fra reglerne i andre europæiske lande. De danske betingelser for isolationsfængsling er heller ikke lempeligere end generelt i Europa. Tværtimod kan betingelserne for iværksættelse af isolation formentlig henregnes blandt de strengeste.

De forskelle, der består navnlig i forhold til de romanske og angelsaksiske lande, og først og fremmest i henseende til anvendelsen af isolationsfængsling, beror efter udvalgets opfattelse i det væsentlige på forskelle mellem retssystemerne, f.eks. brugen af undersøgelsesdommere i en række lande. Der er som følge heraf ikke grundlag for direkte sammenligninger.

Udvalgets undersøgelse giver derfor ikke i sig selv udvalget anledning til at foreslå ændringer af de gældende danske isolationsregler.”

Første del af isolationsundersøgelsen blev afsluttet i 1994 med rapporten ”Isolationsundersøgelsen – varetægtsfængsling og psykisk helbred”, mens efterundersøgelsen blev afsluttet i 1997 med rapporten ”Efterundersøgelsen – en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter”. Rapporten om efterundersøgelsen fra 1997 indeholder følgende samlede konklusion af undersøgelserne:

”Samlet – dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen – må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.”

I juni 1998 afgav Strafferetsplejeudvalget herefter betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation, der indeholdt forslag til nye regler om varetægtsfængsling i isolation. Hovedsigtet hermed var at opnå en væsentlig begrænsning i brugen af isolation. Udvalget sammenfattede sine overvejelser således, jf. betænkningens side 61-62:

”Anvendelsen af isolationsfængsling beror på en afvejning mellem hensynet til individets retsbeskyttelse og hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

I denne afvejning må indgå, at isolationsfængsling på den ene side må anses som et af de mest indgribende straffeprocessuelle tvangsindgreb, og at isolationsfængsling på

den anden side i nogle sager må anses som et absolut nødvendigt indgreb for at muliggøre efterforskningen og pådømmelsen. ...

Det er udvalgets vurdering, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation. Men det er samtidig udvalgets vurdering, at de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, i dag må tillægges en sådan øget vægt, at der er anledning til at foreslå en skærpelse af reglerne for anvendelse af varetægtsfængsling i isolation.

Udvalgets forslag tager sigte på brugen af fuldstændig isolation. Udvalgets forslag vedrører både betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af isolation og bestemmelserne om den tidsmæssige udstrækning af isolation. Den samlede virkning af disse forslag på den fremtidige brug af isolation vil naturligvis afhænge også af andre forhold, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter. Det er imidlertid sigtet med udvalgets forslag, at disse – alt andet lige – samlet vil føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Endvidere foreslår udvalget, at der indføres ændrede regler for de arrestanter, der er anbragt i isolation, så de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse, søges imødegået mest muligt.

Endelig foreslår udvalgets flertal, at der gennemføres ændrede regler om afkortning i den idømte frihedsstraf for den tid, domfældte har været varetægtsfængslet, ved en regel om særlig kompensation for den tid, varetægtsfængsling er sket i isolation.

Et *mindretal* ... er enig i flertallets vurdering af de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, men understreger, at hensynet til bekæmpelse af kriminalitet kun i helt ekstraordinære tilfælde nødvendiggør en ganske kortvarig anvendelse af isolation.”

Strafferetsplejeudvalget foreslog i sit lovudkast bl.a. en ændring af de gældende regler om isolation i retsplejelovens §§ 770 a-770 c samt en ændring af retsplejelovens § 747 om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen. Helt overordnet var der tale om en præcisering og skærpelse af retsplejelovens betingelser for iværksættelse og opretholdelse af isolation, herunder regler, der indebar kortere tidsbegrænsninger for isolation, skærpede krav til retternes begrundelse for isolation og øget adgang til mundtlig behandling af kæremål om isolation.

På baggrund af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation fremsatte justitsministeren den 6. oktober 1999 et forslag til lov om ændring af retsplejeloven og straffeloven (Varetægtsfængsling i isolation, varetægtsfængsling under domsforhandlingen, vidnebeskyttelse, vidneudelukkelse for præster fra andre tros-

samfund, afhøringer i sager ved Højesteret samt klager over anklagemyndighedens sagsbehandling mv.) (L 14), hvis hovedformål var at opnå en begrænsning i anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation. De foreslåede regler var på en række punkter skærpet i forhold til Strafferetsplejeudvalgets lovudkast i betænkning nr. 1358/1998.

Lovforslag nr. L 14, som blev vedtaget som lov nr. 428 af 31. maj 2000, trådte i kraft den 1. juli 2000. Om disse gældende regler vedrørende varetægtsfængsling i isolation henvises til betænkningens kapitel 3.

KAPITEL 3

Gældende ret

3.1. Indledning

Dette kapitel indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende varetægtsfængsling i isolation. Oplysninger om reglernes anvendelse i praksis findes endvidere i kapitel 5.

Betingelserne for anvendelse af isolation omhandles i afsnit 3.2., mens afsnit 3.3.-3.4. angår nogle spørgsmål om udstrækningen af isolation. I afsnit 3.5. behandles de formelle eller processuelle regler. I afsnit 3.6.-3.9. behandles en række andre spørgsmål om isolation, herunder i afsnit 3.9. de menneskeretlige aspekter ved varetægtsfængsling i isolation.

3.2. Betingelser for isolation (de materielle betingelser)

De materielle betingelser for isolation findes i retsplejelovens §§ 770 a og 770 b.

Lovens § 770 a indeholder dels et krav til den kriminalitet, som kan begrunde varetægtsfængsling i isolation (kriminalitetskravet), dels et krav til styrken af den mistanke, som er rettet mod den sigtede (mistankekravet), og dels et krav til isolationens betydning for efterforskningen, altså behovet for isolation i sagen (det såkaldte indikationskrav), jf. neden for under pkt. 3.2.1.

Lovens § 770 b indeholder for isolation en særlig udformning af den almindelige, såkaldte proportionalitetsgrundsætning, som gælder for alle straffeprocessuelle tvangsindgreb, samt et krav om fremme af efterforskningen særligt i denne type sager, jf. nedenfor under pkt. 3.2.2.

3.2.1. Kriminalitets-, mistanke- og indikationskrav

Isolation forudsætter for det første, at sigtede er varetægtsfængslet, og at varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3 (den såkaldte ”kollusionsarrest”), jf. retsplejelovens § 770 a, nr. 1.

Dette krav indebærer, at der skal være begrundet mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i mindst 1 år og 6 måneder, og at der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre, jf. § 762, stk. 1, nr. 3. Endvidere må lovovertrædelsen efter en konkret vurdering ikke ventes alene at medføre straf af bøde eller fængsel i højst 30 dage, ligesom frihedsberøvelsen ikke må stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig, jf. retsplejelovens § 762, stk. 3.

Varetægtsfængsling i isolation kræver imidlertid yderligere, at der er bestemte grund til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv, dvs. selve anbringelsen i arresthus under fællesskab med andre indsatte, ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a, nr. 2.

Der kræves således tilstedeværelsen af en *særlig* isolationsgrund. Heraf følger, at der skal være en begrundet frygt for, at sigtede – hvis vedkommende har adgang til fællesskab – kan og vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder på de nævnte måder.

Det fremgår af lovens forarbejder, at der især i tre situationer kan blive spørgsmål om anvendelse af isolation, såfremt der er en konkret risiko for, at sigtede, uanset at den pågældende er varetægtsfængslet, kan og vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, jf. betænkning nr. 1358/1998, side 66-67.

Det vil for *det første* være sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslet efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de pågældende må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har samvær, at få mulighed for at aftale forkla-

ringer og lignende. I denne type sager må der lægges særlig vægt på muligheden for, at der vil kunne blive etableret kontakt mellem de sigtede, og sandsynligheden for, at denne mulighed vil blive udnyttet til at vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

For *det andet* vil det være sager med to eller flere mulige gerningsmænd, hvor en eller flere af disse er på fri fod, og hvor en eller flere sigtede er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og må afskæres fra gennem medindsatte, der f.eks. har udgang eller adgang til brevveksling eller besøg eller som løslades, at give meddelelser om sagen til mulige gerningsmænd på fri fod. Også i denne type sager må der lægges særlig vægt på muligheden for, at der vil kunne blive etableret kontakt mellem de sigtede, og sandsynligheden for, at denne mulighed vil blive udnyttet til at vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

Med hensyn til tilfælde med flere sigtede er det i betænkning nr. 1358/1998, side 68, anført, at det ikke vil være tilstrækkelig begrundelse for isolation at gøre gældende, at man ikke kan hindre, at en sigtet skaffer sig kontakt til en medsigtet, som det har været nødvendigt at anbringe i samme arresthus. Det vil heller ikke være tilstrækkeligt at henvise til, at kriminalitetens art i sig selv gør det sandsynligt, at sigtede vil søge at benytte sig af muligheden for at påvirke medsigtede. Der kræves en begrundelse med tilknytning til den konkrete sigtede eller til sagens konkrete omstændigheder, herunder oplysninger om tidligere eller aktuelle forsøg på påvirkning, særlig tilknytning til et fælles kriminelt miljø eller særlig afhængighed mellem de sigtede.

For *det tredje* kan der efter forarbejderne især blive tale om isolation i sager, hvor der efter sagens konkrete omstændigheder er risiko for, at den eller de varetægtsfængslede gennem andre indsatte vil påvirke vidner og andre ved trusler eller ved overtalelse til at give urigtige oplysninger, fortie oplysninger eller fjerne spor, herunder koster. I de sager, hvor det således særligt er spørgsmålet, om der er risiko for påvirkning af andre end mulige medgerningsmænd, vil der skulle lægges særlig vægt på sandsynligheden for, at den varetægtsfængslede vil anvende trusler eller overtalelse til at påvirke sådanne personer. Formodningen om, at sådanne midler vil blive taget i brug, kan f.eks. bygge på, at sigtede tidligere har forsøgt at true vidner, eller på den omstændighed, at vidnet står i et særligt afhængighedsforhold til sigtede i sagen. I vurderingen må endvidere indgå muligheden for, at den varetægtsfængslede kan etablere kontakt til det pågældende vidne. Tilknytning

til et kriminelt miljø kan i den forbindelse være et forhold, der kan øge sandsynligheden for, at en sådan kontakt er en mulighed.

For så vidt angår sager, hvor der ikke er særlig grund til at tro, at den eller de varetægtsfængslede vil anvende trusler eller overtalelse til at påvirke ikke-sigtede personer, vil der kun sjældent blive tale om isolation. I ganske særlige tilfælde vil isolation dog kunne komme på tale også i sådanne sager. Dette vil således kunne være tilfældet, hvor sigtelsen vedrører meget grov kriminalitet, og hvor der er særlig grund til at tro, at den varetægtsfængslede – uden at påvirkningen har karakter af trusler eller overtalelse – vil forsøge at formå andre, der må antages villige hertil, til at afgive urigtige forklaringer eller fjerne spor eller koster.

3.2.2. Proportionalitetskrav

For alle straffeprocessuelle tvangsindgreb – herunder for varetægtsfængsling i isolation – gælder en proportionalitetsgrundsætning, hvorefter indgrebet ikke må foretages, hvis det tilsigtede formål hermed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, eller hvis den ulempe, indgrebet medfører for den person, der rammes heraf, ikke står i et rimeligt forhold til indgrebets betydning for efterforskningen, til sagens betydning eller til den retsfølge, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

For så vidt angår isolation er en særlig udformning af denne proportionalitetsgrundsætning lovfæstet i retsplejelovens § 770 b.

Proportionalitetskravet i retsplejelovens § 770 b er udformet således, at det udgør en selvstændig betingelse for iværksættelse eller opretholdelse af isolation.

I medfør af retsplejelovens § 770 b, nr. 1, må isolation kun iværksættes eller fortsættes, hvis formålet hermed ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, herunder ved at anbringe arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte eller på anden måde afskære arrestanten fra samvær med sådanne indsatte eller ved at etablere brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud.

Det er yderligere en betingelse for iværksættelse eller opretholdelse af isolation, at indgrebet, herunder den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens unge alder, fysiske eller psykiske svagelighed eller personlige forhold i øvrigt, ikke står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis arrestanten findes skyldig, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 2.

Henvisningen til ung alder i § 770 b, nr. 2, indebærer bl.a., at der kun i sjældne undtagelsestilfælde kan blive tale om at anbringe personer under 18 år i isolation. Isolation af unge under 18 år kan kun ske, hvis særlig tungtvejende grunde i den konkrete sag taler for nødvendigheden heraf, ligesom proportionalitetshensyn med stigende vægt vil tale imod fortsat isolation af unge under 18 år ved forlængelser af isolation ud over helt kortvarige perioder.

Der kan i den forbindelse henvises til UfR 1999.1415 H, der er omtalt nærmere i lovforslag nr. L 14 til de gældende regler om isolation. I denne sag blev to unge på 15 og 16 år varetægtsfængslet i isolation (sigtet for et særlig farligt røveri mod en pengetransport med et udbytte på 1,3 mio. kr.). De erkendte sig begge skyldige, men ville ikke oplyse navnene på medgerningsmænd, ligesom de ikke ville eller kunne oplyse, hvor udbyttet befandt sig. Efter 3 ugers forløb blev isolationen ophævet. De domfældtes begge, men fandtes at have fornøden retlig interesse i en realitetsbehandling af deres kære til Højesteret af landsrettens kendelse om isolation.

Højesteret fandt, at hverken retsplejelovens § 770 b, FN's børnerettighedskonventions artikel 37 (c) eller EMRK's artikel 3 udelukker varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år. Højesteret udtalte imidlertid følgende:

”Højesteret finder ..., at der over for unge under 18 år bør udvises den yderste tilbageholdenhed med anvendelse af varetægtsfængsling i isolation, jf. betænkning 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter s. 54 og 83. Dette indebærer, at denne foranstaltning kun bør bringes i anvendelse over for unge under 18 år, såfremt der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder.”

I den konkrete sag fandt Højesteret, at der under de foreliggende omstændigheder, herunder karakteren af den forbrydelse, de to unge var sigtet for, og det forhold, at de erkendte

sig skyldige, ikke forelå sådanne helt ekstraordinære omstændigheder, som kunne berettige varetægtsfængsling i isolation.

Opregningen i § 770 b, nr. 2, af personlige forhold – ung alder og fysisk eller psykisk svagelighed – er ikke udtømmende. Som eksempel på andre personlige forhold, der konkret kan indebære, at indgrebet bliver særligt belastende, kan f.eks. nævnes, at arrestanten er udlænding og derfor ikke er i stand til at kommunikere med personalet.

I medfør af retsplejelovens § 770 b, nr. 3, er det for det tredje en betingelse for iværksættelse eller opretholdelse af isolation, at efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevissikring efter retsplejelovens § 747.

Ved vurderingen af, om en efterforskning fremmes med den påkrævede hurtighed, må det indgå, om en eventuel langvarig sagsbehandling helt eller delvist skyldes forhold, som politiet er uden indflydelse på, f.eks. sigtedes eller medsigtedes ønske om forsvarerskift midt i sagsforløbet eller ønske om en bestemt forsvarer, der samtidig varetager så mange andre opgaver, at det er vanskeligt at aftale tid til afhøringer m.v.

3.3. Tidsbegrænsninger for isolation

Retsplejelovens § 770 d, stk. 2, jf. § 767, stk. 1, indeholder et krav om, at der ved afgørelse om isolation skal fastsættes en frist for indgrebets længde. Fristen skal være så kort som mulig. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebets længde ikke overstige 2 uger. Fristen kan forlænges med højst 4 uger ad gangen. For unge under 18 år kan fristen for isolation dog højst forlænges med 2 uger ad gangen.

Overgrænser for isolation er fastsat i retsplejelovens § 770 c. Efter bestemmelsens stk. 1, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger, hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger, jf. § 770 c, stk. 2.

Angår sigtelsen en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 3 måneder, jf. § 770 c, stk. 3, 1. pkt. Fra denne hovedregel gælder imidlertid en snæver undtagelse. Således kan retten i medfør af § 770 c, stk. 3, sidste pkt., undtagelsesvis tillade, at en isolation udstrækkes ud over 3 måneder, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret.

Anvendelse af isolation ud over 3 måneder forudsætter efter forarbejderne, at det ikke kan bebrejdes politiet eller anklagemyndigheden, at efterforskningen ikke har gjort det muligt at tilvejebringe den fornødne bevissikring inden udløbet af den normale frist. En fravigelse af 3-månedersfristen kan på den baggrund komme på tale i to situationer, jf. pkt. 2.7.3. i de almindelige bemærkninger til L 14 (Folketingstidende 1999-2000, Tillæg A, 150 f.).

Det vil for det første – og navnlig – dreje sig om alvorlig, grænseoverskridende kriminalitet, hvor der på grund af sagens internationale forgreninger er behov for efterforskning i udlandet, herunder f.eks. i sager om organiseret narkotikakriminalitet. For det andet vil der undtagelsesvis kunne forekomme sager, der ikke kræver efterforskning i udlandet, men hvor helt særlig grunde fører til, at isolation er påkrævet ud over 3 måneder, og hvor det på grund af kriminalitetens art og karakter må antages, at de sigtede i særlig grad kan – og vil – modvirke efterforskningen.

Som anført nedenfor i afsnit 3.8., blev der i overensstemmelse med bemærkningerne til lovforslaget – med henblik på at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til anvendelse af isolation ud over 3 måneder – efter vedtagelsen af 2000-loven etableret en ordning, hvorefter der skal ske forelæggelse for Rigsadvokaten, inden der i retten nedlægges påstand om fortsat anbringelse i isolation ud over 3 måneder, jf. RM 2/2000 (optrykt som bilag 2 til denne betænkning).

For så vidt angår arrestanter under 18 år, må isolation i ingen tilfælde finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger, jf. § 770 c, stk. 4.

De nævnte frister i retsplejelovens § 770 c, stk. 1-4, regnes fra iværksættelsen, selv om der senere rejses nye sigtelser. Afhængig af strafferammen kan en ny sigtelse dog efter reglerne føre til, at overgrænsen forlænges. Fristerne gælder isolation i ”sammenhængen-

de tidsrum”. Heri ligger, at fristerne i stk. 1-4 for så vidt ikke er til hinder for, at en person, der har været isoleret i et sammenhængende tidsrum op til den maksimumgrænse, som måtte gælde i det konkrete tilfælde, hvorefter den pågældende udtages af isolationen, på ny anbringes i isolation, fordi der fremkommer nye forhold.

3.4. Ophævelse

Politiet er både berettiget og forpligtet til på egen hånd at bringe en isolation til ophør, når denne ikke længere er påkrævet.

Henvisningen til retsplejelovens § 768 i § 770 d, stk. 2, 1. pkt., indebærer, at en isolationsfængsling skal ophæves, om fornødent ved rettens kendelse, dels i tilfælde, hvor forfølgning opgives (isolationen bortfalder her sammen med varetægtsfængslingen), eller hvor betingelserne for isolation ikke længere er til stede, og dels i tilfælde, hvor retten ikke finder, at undersøgelsen fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat isolation ikke er rimelig.

3.5. Formelle regler

3.5.1. Kompetence, form, frister m.v.

Afgørelse om isolation træffes af retten. Sædvanligvis træffes afgørelsen om isolation i forbindelse med, at der tages stilling til varetægtsfængsling, men der er intet til hinder for, at afgørelsen først træffes senere, herunder i tilfælde, hvor en varetægtsfængsling i første omgang er fundet tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen af sagen, men hvor det efterfølgende f.eks. viser sig, at arrestanten under varetægtsfængslingen enten selv eller gennem andre har forsøgt at afstemme sin forklaring med medgeringsmænd, truet vidner mv.

Afgørelsen om isolation under efterforskningen træffes af den byret, som efter værnetingsreglen i retsplejelovens § 694 er kompetent. Når tiltale er rejst, træffes afgørelsen af den ret, hvor tiltalen er rejst, herunder af landsretten i nævningesager i første instans. Under anke træffes afgørelsen om isolation af appelinstanten, jf. retsplejelovens § 770 d, stk.

2, jf. § 769, stk. 2. Isolation anvendes dog normalt ikke så længe, at dette kommer på tale.

Reglerne om behandling af spørgsmålet om isolation følger ligeledes i hovedsagen de samme processuelle regler som reglerne om behandling af varetægtsfængsling, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 d, stk. 2, til § 764, stk. 2-4, § 766, § 767, stk. 1, og §§ 768-769.

Henvisningen til retsplejelovens § 764, stk. 2-3, indebærer, at sigtede skal have lejlighed til at udtale sig om spørgsmålet om isolation, og at den sigtede skal have adgang til bistand af en forsvarer.

Henvisningen til § 764, stk. 4, indebærer bl.a., at afgørelsen om isolation skal træffes ved kendelse. Med hensyn til begrundelsen gælder dog det særlige begrundelseskrav, som følger af retsplejelovens § 770 d, stk. 1, jf. nedenfor afsnit 3.5.2.

Som anført ovenfor i afsnit 3.3., gælder for isolation også reglerne om, at der skal fastsættes en frist for indgrebets varighed, jf. henvisningen til retsplejelovens § 767, stk. 1. Fristen skal være så kort som mulig. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebets længde ikke overstige 2 uger. Fristen kan forlænges med højst 4 uger ad gangen. For unge under 18 år kan fristen for isolation dog højst forlænges med 2 uger ad gangen.

3.5.2. Begrundelseskrav

For afgørelser om isolation følger det specifikt af retsplejelovens § 770 d, stk. 1, at rettens afgørelse om isolation skal træffes ved særskilt kendelse, der – hvis anklagemyndighedens påstand om isolation tages til følge – skal indeholde en angivelse af de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.

Af kendelsen skal det således efter forarbejderne bl.a. fremgå, hvorfor retten finder, at også den særlige isolationsgrund, der skal være til stede ud over fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, er til stede i den konkrete sag, ligesom retten om nødven-

digt skal begrunde, hvorfor de muligheder, der måtte være for iværksættelse af mindre indgribende foranstaltninger, ikke er tilstrækkelige til at opnå det formål, som tilsigtes med begæringen om isolation.

En mangelfuld begrundelse kan imidlertid ikke i sig selv medføre ophævelse af en afgørelse om isolation, jf. Højesterets kendelse af 7. marts 2005 (sag 227/2004). I denne sag havde sigtede K fået Procesbevillingsnævnets tilladelse til kære af Østre Landsrets afgørelse af 25. marts 2004, hvorved landsretten havde stadfæstet byrettens afgørelse af 15. marts 2004 om fortsat isolation af sigtede K.

K var den 25. november 2003 blevet varetægtsfængslet i isolation, sigtet for tre røverier begået i forening med ukendte gerningsmænd mod pengetransporter. Varetægtsfængslingen blev løbende forlænget, og den 11. december blev tre andre personer varetægtsfængslet i isolation i samme sagskompleks. Den 30. januar 2004 blev der rejst sigtelse mod K for yderligere to røverier og et røveriforsøg.

Ved kendelse af 30. januar 2004 afslog Københavns Byret at opretholde isolationen af sigtede K med den begrundelse, at sagernes efterforskning vedrørende sigtede K alene afventede tekniske undersøgelser. Anklagemyndigheden påkærede byrettens afgørelse til Østre Landsret, der opretholdt isolationen af sigtede K, hvilken afgørelse bl.a. blev begrundet med K's stilling til sagen, flere medgerningsmænd på fri fod, som K må antages at kende identiteten på, samt sagens alvorlige karakter.

Varetægtsfængslingen i isolation blev herefter løbende forlænget. Ved en fristforlængelse den 16. februar 2004 blev K gjort bekendt med, at han ville blive sigtet for yderligere to røveriforhold.

Den 15. marts 2004 forlængede Københavns Byret isolationsfængslingen af K. Afgørelsen blev bl.a. begrundet med K's stilling til sagen, flere medgerningsmænd på fri fod, som K må antages at kende identiteten på, samt sagens alvorlige karakter. Ved kendelse af 25. marts 2004 stadfæstede Østre Landsret byrettens afgørelse i henhold til grundene.

Efterfølgende blev K sigtet for yderligere seks røveriforhold. I begyndelsen af april 2004 meddelte K's forsvarer, at K nu var villig til at lade sig afhøre. Den 5., 6., 21. og 26.

april 2004 afgav K forklaring til politiet, og den 25. maj 2004 afgav han indenretlig forklaring til alle 14 sigtelser. Samme dag blev han udtaget af isolation.

Til støtte for påstanden om ophævelse af landsrettens afgørelse af 25. marts 2004 om fortsat isolation af K gjorde hans forsvarer bl.a. gældende, at landsrettens kendelse ikke overholdt kravet til begrundelse i retsplejelovens § 770 d, stk. 1, 2. pkt. Således indeholdt kendelsen ingen angivelse af, hvilke konkrete efterforskningskridt der skulle kunne begrunde fortsat isolation af K.

Ved kendelse af 7. marts 2005 stadfæstede Højesteret Østre Landsrets afgørelse af 25. marts 2004 med følgende begrundelse:

”Der ses ikke at foreligge begrundelsesmangler ved den påkærede kendelse, og sådanne mangler kan i øvrigt ikke i sig selv medføre ophævelse af en afgørelse om isolation.

Der er under sagens efterforskning løbende rejst sigtelse mod K for yderligere røveriforhold, som indgår i et større sagskompleks med flere medgerningsmænd, hvoraf nogle den 25. marts 2005 var kendte, andre ukendte. Samtidig havde K ikke ønsket at afgive forklaring. På denne baggrund finder Højesteret, at der var grund til at antage, at K – hvis der var mulighed herfor – både ville og kunne påvirke opklaringen af særdeles alvorlig, personfarlig og samfundsskadelig kriminalitet.

Med disse bemærkninger tiltræder Højesteret, at betingelserne for isolation var opfyldt, og at der forelå så afgørende hensyn til forfølgningen, at det var påkrævet undtagelsesvis at udstrække isolationen ud over 3 måneder.”

3.5.3. Kære og omgørelse

Rettens afgørelse om isolation kan kæres til højere ret efter de almindelige regler om kære, jf. retsplejelovens §§ 968-974.

Kæremål vedrørende forlængelse af isolationsfristen, hvorved isolationen udstrækkes over 8 uger, skal efter begæring behandles mundtligt, jf. retsplejelovens § 770 e, 1. pkt. Har kæreinstansen efter den almindelige bestemmelse i retsplejelovens § 972, stk. 2, tilladt mundtlig behandling før 8 ugers fristen, er der efter § 770 e, 1. pkt., krav på ny mundtlig behandling, såfremt kæren vedrører en kendelse, hvorved isolationen udstrækkes ud over 8 uger.

Stadfæstes efter mundtlig behandling af kæremålet i medfør af retsplejelovens § 770 e, 1. pkt., afgørelsen om isolation, skal senere kæremål om fortsat isolation ligeledes behandles mundtligt efter anmodning, hvis isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling om forlængelse i isolation, mens kæreinstansen i andre tilfælde afgør, om en anmodning om mundtlig behandling skal imødekommes, jf. § 770 e, 2. og 3. pkt.

Henvisningen i retsplejelovens § 770 e, sidste pkt., til bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., indebærer, at fremstilling af en sigtet, der er isoleret, kan undlades, når den pågældende giver afkald derpå, eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

3.6. Anticiperet bevisførelse

I overensstemmelse med princippet om bevisumiddelbarhed finder bevisførelsen i straffesager som hovedregel sted for den dømmende ret under domsforhandlingen. To undtagelser fra denne hovedregel er imidlertid gjort i retsplejelovens § 747, 2. og sidste pkt., om såkaldt anticiperet bevisførelse. Den ene af de to undtagelser vedrører specifikt sager, hvor sigtede er varetægtsfængslet i isolation.

Således kan retsmøde med henblik på at sikre bevis afholdes efter anmodning, såfremt sigtede er varetægtsfængslet i isolation og sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolationen, jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt. Begæring kan fremsættes både af anklagemyndigheden og forsvareren.

Retten er ikke bundet af en begæring om afholdelse af et retsmøde med henblik på anticiperet bevisførelse. Heri ligger bl.a., at retten, hvis sigtede eller dennes forsvarer protesterer mod en begæring om anticiperet bevisførelse fremsat af anklagemyndigheden med henblik på at søge en isolation ophævet, må foretage en afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation.

I forarbejderne er det forudsat, at domstolene ved denne afvejning i den enkelte sag tillægger hensynet til den sigtedes ønsker for tilrettelæggelsen af forsvaret en ganske særlig

vægt, men at en sigtet ikke efter eget ønske bør kunne fastholde en varetægtsfængsling i isolation, hvis grundlaget kan fjernes ved en anticiperet bevisførelse, og der ikke kan føres rimelige hensyn til forsvaret, der taler imod afholdelsen af en sådan bevisførelse, jf. herved Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358/1998, side 93.

Også andre særlige hensyn end hensynet til forsvaret kan tale imod, at retten tillader anticiperet bevisførelse. Andre retsplejemæssige hensyn kan således bevirke, at bevisførelsen i særlige tilfælde – uanset hensynet til sigtede – bør finde sted under domsforhandlingen, f.eks. hvor det findes af væsentlig betydning, at lægdommere overværer den umiddelbare reaktion på et stillet spørgsmål. Endvidere kan domsforhandling i sagen være så nært forestående, at anticiperet bevisførelse ikke bør ske. Bevisførelsen vil også kunne nægtes, hvor der ikke er rimelig udsigt til, at den vil kunne medføre ophævelse af isolationen. Videre kan nævnes, at den fornødne bevisførelse er af uforholdsmæssigt stort omfang eller i øvrigt særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet, jf. betænkning nr. 1358/1998, side 83. Det er naturligvis en betingelse for anticiperet bevisførelse, at efterforskningen er så vidt fremskreden, at tilstrækkelige oplysninger foreligger, og at man er klar over hvilke nærmere forhold, der skal belyses ved bevisførelsen, jf. herved betænkningen, side 83-84.

3.7. Administrative regler (forelæggelsesordning)

Som anført ovenfor i afsnit 3.3., er det i lovforslag nr. L 14 til de nugældende isolationsregler anført, at der med henblik på at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til isolation ud over 3 måneder ville blive etableret en ordning, hvorefter der skal ske forelæggelse for Rigsadvokaten, inden der i retten fremsættes begæring om fortsat anbringelse i isolation ud over 3 måneder eller om yderligere fristforlængelser.

I overensstemmelse hermed udsendte Rigsadvokaten den 21. juni 2000 RM 2/2000 vedrørende indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder og forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder. RM 2/2000 er optrykt som bilag 2 til denne betænkning.

Efter disse retningslinjer skal politiet senest 2 uger inden retsmødet om forlængelse sende en indstilling samt sagens akter til den stedlige statsadvokat. Indstillingen skal bl.a. indeholde: (1) En udførlig beskrivelse af sigtelsen og strafferammen (§ 770 c, stk. 3), (2) sig-

telsens grundlag, (3) en redegørelse for isolationsbetingelsernes fortsatte opfyldelse samt (4) en redegørelse for, om fortsat isolation er i overensstemmelse med proportionalitetskravet i § 770 b, nr. 2. Hvis også den stedlige statsadvokat finder grundlag for at påstå fortsat isolation, skal sagen forelægges for Rigsadvokaten senest 1 uge før isolationsfristens udløb.

Efter retningslinjerne skal der endvidere ved senere forlængelser af isolationsfængslingen ske fornyet forelæggelse (på grundlag af supplerende indstillinger). Herudover er der i retningslinjerne redegjort nærmere for mulighederne for at foretage anticiperet bevisførelse, jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt.

3.8. Andre regler

3.8.1. Behandlingen af isolerede varetægtsarrestanter

Efter retsplejelovens § 776 fastsætter justitsministeren nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter. For arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse, fastsættes særlige regler om øget personalekontakt, særlig adgang til eneundervisning og bestemte typer af arbejde samt tilbud om regelmæssige og længerevarende samtaler med præster, læger, psykologer eller andre, jf. § 776, 2. pkt.

I kapitel 25 (§§ 82-86) i bekendtgørelse nr. 897 af 6. november 2003 om ophold i varetægt (varetægtsbekendtgørelsen) er der fastsat nærmere regler om varetægtsarrestanter i isolation. Det følger af disse regler bl.a., at varetægtsarrestanter, som er isolerede efter rettens bestemmelse, skal vejledes udførligt om de særlige rettigheder og tilbud, der tilkommer dem som isolerede.

Med henblik på at mindske den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, som er forbundet med isolation, påhviler det personalet løbende at være særligt opmærksom på, om isolerede varetægtsarrestanter har behov for øget personalekontakt, tilsyn af læge, herunder en psykiater, udvidet adgang til besøg m.v., og særligt i forhold til varetægtsarrestanter, som undergives længerevarende isolation, påhviler det personalet at være opmærksom på, at dette behov øges i takt med varigheden af isolationen, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 82.

Af reglerne i varetægtsbekendtgørelsen følger det endvidere, at varetægtsarrestanter, som er isolerede efter rettens bestemmelse, skal have tv stillet gratis til rådighed, jf. bekendtgørelsens § 83. De bør endvidere have tilladelse til besøg mindst en gang ugentligt, jf. bekendtgørelsens § 84. Besøgstiden må ikke være kortere end 1 time, og længerevarende besøg skal tillades i det omfang, forholdene tillader det.

Efter bekendtgørelsens § 85 skal varetægtsarrestanter, som har været isolerede efter rettens bestemmelse i mere end 14 dage, under fortsat isolation tilbydes regelmæssige og længerevarende samtaler med f.eks. præst, læge eller psykolog. Denne gruppe isolerede skal endvidere tilbydes særlig adgang til eneundervisning og arbejde, herunder anden godkendt aktivitet, som kan medvirke til at mindske den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, som er forbundet med isolation, jf. bekendtgørelsens § 86.

Bestemmelserne i varetægtsbekendtgørelsens §§ 82-86 gælder alle varetægtsarrestanter, som isoleres efter rettens bestemmelse. For unge under 18 år gælder endvidere reglerne i bekendtgørelse nr. 390 af 17. maj 2001 om behandlingen af 15-17-årige, der anbringes i kriminalforsorgens institutioner. Efter bekendtgørelsens § 13 skal en institution, der modtager en 15-17-årig varetægtsarrestant, snarest muligt med udgangspunkt i den unges motivation og samlede forudsætninger søge at etablere et særligt behandlingsprogram f.eks. i form af undervisnings- eller aktiveringstilbud for den pågældende.

3.8.2. Afkortning i fængselsstraf

I medfør af straffelovens § 86, stk. 1, 1. pkt., afkortes et antal dage i den idømte fængselsstraf svarende til det antal påbegyndte døgn, den dømte har været anholdt, varetægtsfængslet eller indlagt til mentalundersøgelse. I § 86, stk. 1, 3. pkt., er fastsat en særlig regel om afkortning i frihedsstraf for dømte, der under frihedsberøvelsen samtidig har været isoleret efter rettens bestemmelse. For denne gruppe dømte afkortes yderligere et antal dage svarende til en dag for hvert påbegyndt tidsrum af tre døgn, hvor den dømte har været isoleret.

3.9. Meneskerettigheder

De ovenfor i afsnit 3.2.-3.7. gennemgåede regler om varetægtsfængsling i isolation suppleres af de forpligtelser, som følger af Den europæiske menneskerettighedskonvention, FN's konvention mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, Europarådets konvention til forebyggelse af tortur og umenneskelig behandling eller vanærende behandling eller straf, FN's konvention om civile og politiske rettigheder og FN's børnekonvention.

3.9.1. Den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK)

EMRK blev inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992. Efter konventionens artikel 3 må ingen underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

I forbindelse med afgivelsen af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter udarbejdede Strafferetsplejeudvalgets sekretariat et notat om isolation og forholdet til EMRK's artikel 3. Notatet er medtaget i betænkningen fra 1983 som bilag 4. Notatet blev i forbindelse med afgivelsen af betænkning nr. 1358/1998 ajourført af udvalgets sekretariat med oplysninger om de seneste danske klagesager, jf. bilag 8 til 1998-betænkningen.

Som bilag 9 til denne betænkning er medtaget et ajourført notat med oplysninger om praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i danske klagesager på dette område fra 1998 til 2005.

Af notatet fremgår, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol for nylig i en dansk klagesag har fastslået, at isolation af varetægtsarrestanter inden for rammerne af retsplejens regler herom ikke generelt er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, jf. klagesag nr. 69332/01, *Rohde mod Danmark* (dom af 21. juli 2005). I samme doms præmis 91 udtaler Domstolen følgende om varetægtsfængsling:

”I lyset af artikel 3 er det statens opgave at sikre, at frihedsberøvelse sker under forhold, der er forenelige med respekten for menneskelig værdighed, at måden og metoderne, som frihedsberøvelsen sker under, ikke udsætter den tilbageholdte for bekym-

ringer og lidelser, der overskrider det niveau, der er uløseligt forbundet med frihedsberøvelse, samt *at* den tilbageholdtes helbred og velvære sikres tilstrækkeligt med fornøden lægelig behandling og assistance inden for de praktiske rammer, som tilbageholdelsen nu en gang sætter. Ved vurderingen af forholdene under frihedsberøvelsen skal man inddrage såvel den kumulative effekt af forholdene som de specifikke beskyldninger, klageren har fremsat.”

3.9.2. Torturkomitéerne m.v.

Som anført i betænkning nr. 1358/1998, side 56, ratificerede Danmark i 1987 FN's konvention af 10. december 1984 mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. I medfør af konventionens artikel 17 er oprettet en Komité mod Tortur (FN's Torturkomité), der overvåger staternes opfyldelse af de forpligtelser, som konventionen pålægger, jf. konventionens artikel 19. Denne overvågning sker bl.a. gennem de deltagende staters periodiske rapportering om gennemførelsen af konventionen.

I 1989 ratificerede Danmark Europarådets konvention af 26. november 1987 til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf. I medfør af denne konventions artikel 1 er nedsat Den Europæiske Komité til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf (Europarådets Torturkomité). Komitéen har til opgave gennem besøg i deltagerstaterne at undersøge behandlingen af personer, der er berøvet deres frihed, med henblik på, hvor dette måtte være nødvendigt, at styrke beskyttelsen af sådanne personer mod tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf.

Som anført i udvalgets betænkning nr. 1358/1998, side 56, er anvendelsen af isolation et område, der stedse har haft international bevågenhed.

Europarådets Torturkomité aflagde senest periodisk besøg i Danmark i foråret 2002. I rapport af 25. september 2002 vedrørende besøget berørte komitéen bl.a. spørgsmålet om varetægtsfængsling i isolation.

Europarådets Torturkomité bifalder i sin rapport, at Danmark ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 har indført regler, der indebærer en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling. Komitéen konstaterer, at de nye regler lever op til mange af komitéens tidligere opfordringer på dette område, og komitéen finder det positivt, at der

er sket et fald i antallet af isolationsfængslinger i løbet af de seneste år. Komitéen anbefaler imidlertid, at Danmark indfører en bestemmelse i retsplejeloven, der fastsætter en *absolut grænse for den tidsmæssige udstrækning* af anbringelser i isolation.

Herudover anbefaler Europarådets Torturkomité, at Justitsministeriet fastsætter regler, som sikrer, at arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse, får forøget personalekontakt, udvidet adgang til besøg, adgang til individuelt arbejde og undervisning samt tilbud om regelmæssige og længerevarende samtaler med præster, læger, psykologer og andre.

Europarådets Torturkomité anbefaler endvidere, at der fastsættes nærmere retningslinjer for, hvornår politiet kan begrænse en varetægtsarrestants adgang til besøg og brevveksling, herunder om at sådanne begrænsninger skal begrundes skriftligt og forelægges særskilt for retten i forbindelse med rettens afgørelse om at forlænge en varetægtsfængsling.

I Danmarks foreløbige svar af 2. juni 2003 til Europarådets Torturkomité er der bl.a. redegjort for reglerne i retsplejelovens §§ 771 og 772 om varetægtsarrestanters adgang til besøg og brevveksling, herunder om muligheden for, at en varetægtsarrestant kan kræve, at politiets afslag på besøg skal forelægges for retten, samt at spørgsmålet om, hvorvidt tilbageholdelse af breve skal opretholdes, straks skal forelægges retten til afgørelse.

Danmark har endvidere oplyst i sit svar, at Strafferetsplejeudvalget er blevet bedt om at evaluere de regler om varetægtsfængsling i isolation, som blev indført ved lov nr. 428 af 31. maj 2000, herunder om de indførte regler har fået den tilsigtede virkning. I svaret er der gjort opmærksom på, at spørgsmålet om en maksimumgrænse for varigheden af isolationsfængsling ligeledes vil indgå i Strafferetsplejeudvalgets vurdering af reglerne.

FN's Torturkomité har også beskæftiget sig med spørgsmålet om anvendelse af varetægtsfængsling i isolation i forbindelse med Torturkomitéens behandling af Danmarks fjerde periodiske rapport af 21. september 2000. Torturkomitéen anbefaler bl.a., at Danmark fortsætter med at overvåge virkningen af isolationsfængsling samt virkningen af de nye regler fra 2000 vedrørende isolationsfængsling.

Danmark har ligeledes ratificeret FN's konvention om civile og politiske rettigheder og FN's børnerettighedskonvention. Også i medfør af disse konventioner er der oprettet komitéer, som overvåger staternes opfyldelse af de forpligtelser, som konventionerne pålægger staterne.

FN's Menneskerettighedskomiteé (CCPR) overvåger staternes opfyldelse af de forpligtelser, som følger af FN's konvention om civile og politiske rettigheder, mens FN's Børnekomité (CRC) overvåger staternes opfyldelse af de forpligtelser, som følger af FN's børnerettighedskonvention.

FN's Menneskerettighedskomiteé har i sin seneste periodiske rapport af 15. november 2000 vedrørende Danmark bl.a. anført, at komitéen er bekymret for anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation. Der er tale om et alvorligt indgreb, der har alvorlige psykologiske konsekvenser, hvorfor indgrebet kun vil være berettiget, når anvendelsen heraf er strengt nødvendig. Komiteén anbefaler i den forbindelse, at Danmark genovervejer brugen af isolation, og at Danmark sikrer, at isolation udelukkende anvendes, når det er bydende nødvendigt.

I august 2003 afgav Danmark sin tredje periodiske rapport til FN's Børnekomité om de foranstaltninger, der er truffet for at implementere FN's børnerettighedskonvention. I september 2005 fandt den seneste eksamination af Danmark sted. I en rapport af 30. september 2005 vedrørende eksaminationen har Børnekomitéen om anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år bl.a. anført, at Danmark bør genoverveje den nuværende praksis for isolationsfængsling af unge under 18 år. Danmark bør i den forbindelse begrænse anvendelsen af isolation af unge under 18 år til meget exceptionelle sager, reducere den maksimale tidsgrænse og søge helt at afskaffe muligheden for unge under 18 år.

KAPITEL 4

Anvendelse af isolation

4.1. Indledning

Dette kapitel indeholder dels en gennemgang af anvendelsen af isolation forud for 2000-lovændringen, der trådte i kraft den 1. juli 2000, dels en redegørelse for udviklingen i antallet og varigheden af isolationsfængslinger efter lovændringen.

Redegørelsen bygger i al væsentlighed på Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser 2001-04 og Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005 (optaget som bilag 3 til denne betænkning).

4.2. Anvendelsen af isolationsfængsling forud for lovændringen i 2000

I *tabel 1* nedenfor er udviklingen i antallet og varigheden af varetægtsfængsling i isolation for perioden 1995-1999 angivet.

Af tabellen fremgår bl.a., at det samlede antal afsluttede varetægtsfængslinger i isolation på landsplan faldt fra 1142 i 1995 til 818 i 1999. Allerede inden lovændringen i 2000 viste der sig således en faldende tendens i anvendelsen af isolation, og det til trods for, at antallet af påbegyndte varetægtsfængslinger i perioden steg ganske væsentligt fra 5681 i 1995 til 6443 i 1999. Som følge af den samtidige stigning i antallet af varetægtsfængslinger faldt derfor den procentuelle andel af isolationsfængslinger af det samlede antal varetægtsfængslinger ganske markant fra 20,1 pct. i 1995 til 12,7 pct. i 1999.

Det fremgår af tabellen endvidere, at mens antallet af det samlede antal isolationsfængslinger faldt på landsplan, gjorde et tilsvarende fald sig ikke umiddelbart gældende for den gennemsnitlige varighed af isolation. Varigheden lå således nogenlunde konstant (på mellem 32 og 35 dage) over hele perioden.

Tabel 1. Udviklingen i antallet og varigheden af varetægts- og isolationsfængslinger 1995-1999¹

År	Påbegyndte varetægtsfængslinger i alt	Afsluttede isolationsfængslinger i alt	Isolationsfængslinger i pct. af varetægtsfængslinger	Gennemsnitlig varighed (antal hele dage)	Antal isolationsfængslede i gennem-snit ²
1995	5.681	1142	20,1	33	114
1996	6.410	1125	17,6	33	124
1997	6.821	1096	16,1	35	142
1998	6.789	1030	15,2	34	119
1999	6.443	818	12,7	32	101

1 Kilde: Rigsadvokatens isolationsredegørelse af 7. december 2004, bilag B.1., B.2., C.1., C.2. og F.

2 Dataene stammer fra Direktoratet for Kriminalforsorgens belægsstatistik (antallet af isolationsfængslede opgjort dagligt, hvorefter ugegennemsnit er beregnet).

Det bemærkes, at opgørelsesmetoderne for henholdsvis varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger er forskellige i *tabel 1*. Mens antallet af isolationsfængslinger er opgjort som antal afsluttede isolationsfængslinger, er antallet af varetægtsfængslinger opgjort som antal påbegyndte varetægtsfængslinger.

Med henblik på at afdække, hvilke kriminalitetstyper de isolationsfængslede varetægtsarrestanter sigtes for, indsamlede Strafferetsplejeudvalget i 1996 gennem en spørgeskemaundersøgelse oplysninger fra samtlige politikredse, jf. herved betænkning nr. 1358/1998, side 29-37. Samtlige politikredse i landet blev ved denne undersøgelse anmodet om på tre bestemte dage at registrere antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i politikredsen fordelt på kriminalitetstyper.

Af udvalgets undersøgelse fremgår bl.a., at langt den overvejende del – 63 pct. – af de isolationsfængslede uden for København var sigtet for narkotikakriminalitet. Cirka 10 pct. var sigtet for manddrab og 8 pct. for røveri, hvilket var de næsthøypigst forekommende kriminalitetstyper. I København, hvor registrering skete på andre datoer end i de øvrige politikredse, var de tilsvarende tal 45 pct., 24 pct. og 13 pct.

Undersøgelsen viste endvidere, at 92 pct. af de isolationsfængslinger, der varede mere end 4 måneder, vedrørte narkokriminalitet. De resterende sager angik drab, seksualforbrydelser og røveri.

Undersøgelsen viste i øvrigt en nogenlunde jævn geografisk fordeling af de isolationsfængslede.

4.3. Anvendelsen af isolationsfængsling efter lovændringen i 2000

4.3.1. Udviklingen i antallet og varigheden af isolationsfængsling i perioden 2001-2004

2000-loven (lov nr. 428 af 31. maj 2000), der trådte i kraft den 1. juli 2000, gav sig udslag i en markant og næsten øjeblikkelig nedgang i anvendelsen af isolation, hvilket bl.a. kan illustreres ved følgende belægsstatistik fra Direktoratet for Kriminalforsorgen:

Tabel 2. Arrestanter og arrestanter i isolation¹

Opgørelsesdato	Varetægtsarrestanter og anholdte	Antal isolerede varetægtsarrestanter af det samlede antal varetægtsarrestanter og anholdte	Isolerede i pct. af det samlede antal varetægtsarrestanter og anholdte
4. januar 2000	832	63	7,6
11. januar 2000	833	80	9,6
18. januar 2000	844	90	10,7
25. januar 2000	880	81	9,2
1. februar 2000	887	98	11,0
8. februar 2000	929	89	9,6
15. februar 2000	917	98	10,7
22. februar 2000	926	94	10,2
29. februar 2000	940	109	11,6
7. marts 2000	938	125	13,3
14. marts 2000	934	111	11,9
21. marts 2000	973	118	12,1
28. marts 2000	968	112	11,6
4. april 2000	958	100	10,4
11. april 2000	933	92	9,9
18. april 2000	869	95	10,9
25. april 2000	877	93	10,6
2. maj 2000	854	81	9,5
9. maj 2000	858	91	10,6
16. maj 2000	849	96	11,3
23. maj 2000	866	94	10,9
30. maj 2000	885	87	9,8
6. juni 2000	874	85	9,7
13. juni 2000	837	76	9,1
20. juni 2000	857	77	9,0

27. juni 2000	823	63	7,7
4. juli 2000	799	52	6,5
11. juli 2000	794	52	6,5
18. juli 2000	781	36	4,6
25. juli 2000	816	38	4,7
1. august 2000	828	34	4,1
8. august 2000	868	40	4,6
15. august 2000	864	32	3,7
22. august 2000	861	30	3,5
29. august 2000	882	40	4,5
5. september 2000	906	39	4,3
12. september 2000	901	43	4,8
19. september 2000	902	48	5,3
26. september 2000	939	44	4,7
3. oktober 2000	935	46	4,9

1 Kilde: Direktoratet for Kriminalforsorgens belægsstatistik for perioden 4. januar 2000 til 3. oktober 2000.

Af *tabel 2* fremgår, at antallet af varetægtsarrestanter (opgjort på ugebasis) lå nogenlunde konstant både før og efter lovændringen (i gennemsnit 890 varetægtsarrestanter før lovændringen mod 863 efter lovændringen), mens andelen af isolerede varetægtsarrestanter blev mere end halveret (fra i gennemsnit 92 ud af i alt 890 varetægtsarrestanter (svarende til 10,3 pct.) før lovændringen til i gennemsnit 41 ud af 863 (svarende til 4,8 pct.) efter lovændringen).

Som anført ovenfor i afsnit 4.2., udviste det samlede antal varetægtsfængslinger i isolation for hele landet allerede inden lovændringen i 2000 en nedadgående tendens. *Tabel 3* nedenfor illustrerer, at den faldende tendens fortsatte efter lovændringen i perioden 2000-2003:

Tabel 3. Udviklingen i antallet og varigheden af varetægts- og isolationsfængslinger 1999-2004¹

År	Påbegyndte varetægtsfængslinger i alt	Afsluttede isolationsfængslinger i alt	Isolationsfængslinger i procent af varetægtsfængslinger	Gennemsnitlig varighed (antal hele dage)	Antal isolationsfængslede i gennemsnit ²
1999	6.443	818	12,7	32	101
2000	5.935	618	10,4	28	67
2001	5.839	553	9,5	28	43
2002	6.086	501	8,2	30	45
2003	6.202	476	7,7	37	51
2004	5.907	580	9,8	36	60

1 Kilde: Rigsadvokatens isolationsredegørelse af 7. december 2004, bilag B.1., B.2., C.1., C.2. og F, og Rigsadvokatens isolationsredegørelse af 30. november 2005, bilag B.2., C.1. og F.

- 2 Dataene stammer fra Direktoratet for Kriminalforsorgens belægsstatistik (antallet af isolationsfængslede opgjort dagligt, hvorefter ugegennemsnit er beregnet).

Opgørelsesmetoden i *tabel 3* for henholdsvis varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger svarer til den i *tabel 1* anvendte metode. Der henvises i den forbindelse til det herom ovenfor i afsnit 4.2. anførte.

Af *tabel 3* fremgår, at antallet af isolationsfængslinger udgjorde 818 på landsplan i 1999, men allerede i 2000, hvor de nye regler kun var gældende i den sidste halvdel af året, faldt tallet til 618. Den faldende tendens fortsatte i 2001, 2002 og 2003. I 2003 var tallet således 476, hvilket svarer til et fald på ca. 42 pct. i forhold til 1999, det sidste hele år før lovændringen.

I 2004 blev den faldende tendens imidlertid afløst af en ganske væsentlig stigning. Tallet for 2004 er 580, svarende til en stigning på 104 isolationsfængslinger i forhold til 2003 (en stigning på 22 pct.). Tallet ligger dog stadig under niveauet før lovændringen.

Også isolationsfængslingernes andel af det samlede antal varetægtsfængslinger (dvs. varetægtsfængslinger med og uden isolation) faldt i tiden op til lovændringen i 2000 og i de første tre år efter lovændringen. Isolationsandelen udgjorde således 9,5 pct. i 2001, 8,2 pct. i 2002 og 7,7 pct. i 2003. Den konstaterede nedgang er ikke udtryk for, at brugen af varetægtsfængsling som sådan er gået ned – brugen heraf har således været nogenlunde konstant de pågældende år – men må opfattes som udtryk for en reelt nedsat tilbøjelighed til brug af isolation.

Isolationsfængslingernes andel af det samlede antal varetægtsfængslinger er imidlertid steget i 2004, hvor andelen udgjorde 9,8 pct. Dette tal skyldes ikke alene stigningen i antallet af isolationsfængslinger, men også et fald i det samlede antal varetægtsfængslinger fra 2003 til 2004.

Med stigningen i 2004 ses tendensen til fortsat nedsat tilbøjelighed til brug af isolation for så vidt at være brudt. Isolationsandelen ligger dog stadig væsentligt under niveauet før lovændringen, idet andelen i 1999 udgjorde 12,7 pct. Se nærmere nedenfor om de foreløbige belægstal for 2005.

Udviklingen i anvendelsen af isolation kan ligeledes illustreres ved at opgøre det samlede antal isolationsdage, hvorved forstås summen af de dage, de enkelte isolationsperioder i et givet år udgør.

Dette tal kan f.eks. tilnærmelsesvis beregnes ved at gange antallet af isolationsfængslinger med den gennemsnitlige varighed. Dette tal faldt fra ca. 15.500 i 2001 til ca. 15.000 i 2002, hvorefter tallet steg til ca. 17.600 i 2003 og ca. 20.900 i 2004. Udviklingen i varigheden har altså betydet, at det samlede antal isolationsdage steg i 2003, uanset at det samlede antal isolationsfængslinger faldt. Det samlede antal isolationsdage ligger imidlertid også i 2003 og 2004 væsentlig under tallet før lovændringen, idet tallet i 1999 var ca. 26.200.

Der foreligger ikke på nuværende tidspunkt en opgørelse over antallet af isolationsfængslinger i 2005. Udvalget har imidlertid fået stillet en belægsstatistik til rådighed fra Direktoratet for Kriminalforsorgen. Af statistikken, som dækker hele 2005, fremgår, at antallet af varetægtsfængslede (inklusive anholdte) udgjorde gennemsnitligt 1044 i dagligt belæg (udregnet på grundlag af en opgørelse over dagligt belæg, hvorefter ugegennemsnit af det daglige belæg er beregnet). Ud af disse 1044 personer udgjorde i dagligt gennemsnit antallet af isolationsfængslede 52 personer.

Med et gennemsnitligt dagligt belæg i 2005 på 52 personer ses der at være tale om et fald i forhold til 2004-tallene, hvor det daglige belæg udgjorde 60 personer, jf. *tabel 3*. Niveaueet for 2005 svarer således nogenlunde til 2003-niveaueet, hvor antallet udgjorde 51.

Hvorvidt der er tale om et fald i *antallet* af isolationsfængslinger, eller der er tale om et fald i den gennemsnitlige *varighed* eller eventuelt en kombination, kan ikke udledes af belægsstatistikken, idet størrelsen af det daglige belæg påvirkes af såvel antallet af isolationsfængslinger som disses varighed.

Som følge af forskelle i opgørelsesmåden er det svært at sammenligne tal for de *afsluttede* isolationsfængslinger og disses varighed med de *løbende opgjorte* tal for belægget, idet der vil være betydelige periodeforskydninger. Selv om de nu foreliggende foreløbige belægstal for 2005 i sig selv peger på en nedgang i den samlede isolationsanvendelse, er det derfor muligt, at en sådan nedgang først vil vise sig med en vis forsinkelse og dermed i

mindre grad i de tal for antal afsluttede isolationsfængslinger og disses gennemsnitlige varighed for 2005, som først vil foreligge omkring den 1. februar 2006.

4.3.1.1. Omfang af isolationsfængsling fordelt efter kriminalitetens art

Som anført ovenfor i afsnit 4.3.1., faldt antallet af varetægtsfængslinger i isolation fra 553 i 2001 til 476 i 2003, hvorefter tallet steg ganske væsentligt i 2004 til 580 isolationsfængslinger (svarende til en stigning på 22 pct. i forhold til året før).

Udviklingen kan – fordelt på kriminalitetsart – illustreres som følger:

Tabel 4. Antal isolationsfængslinger fordelt efter kriminalitetens art (i absolutte tal og i pct.), 2001-2004¹

Kriminalitetsart	2001	2002	2003	2004
Manddrab og forsøg herpå	33 (6 pct.)	17 (3 pct.)	15 (3 pct.)	48 (8 pct.)
Narkotikaforbrydelser	261 (47 pct.)	245 (49 pct.)	307 (65 pct.)	345 (60 pct.)
Vold og seksualforbrydelser	61 (11 pct.)	46 (9 pct.)	25 (5 pct.)	47 (8 pct.)
Røveri	91 (17 pct.)	105 (21 pct.)	49 (10 pct.)	59 (10 pct.)
Andre formueforbrydelser	57 (10 pct.)	65 (13 pct.)	57 (12 pct.)	62 (11 pct.)
Andre lovovertrædelser	50 (9 pct.)	23 (5 pct.)	23 (5 pct.)	19 (3 pct.)
I alt	553 (100 pct.)	501 (100 pct.)	476 (100 pct.)	580 (100 pct.)

¹ Kilde: Justitsministeriets Forskningsenheds undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling, november 2005, tabel 1.

Det fremgår af *tabel 4*, at faldet fra 2001 til 2003 beror på en nedgang i antallet af isolationsfængslinger for alle kriminalitetsarter med undtagelse narkotikaforbrydelser, der steg fra 261 i 2001 til 307 i 2003. Stigningen i det samlede antal isolationsfængslinger fra 2003 til 2004 beror på en stigning i anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation i samtlige kriminalitetsarter bortset fra ”andre lovovertrædelser”.

Af *tabel 4* fremgår endvidere, at det især er i narkotikasager, at isolation anvendes. Således udgjorde narkotikaforbrydelser i 2001 og 2002 henholdsvis 47 pct. og 49 pct. af samtlige de sager, hvori isolation blev anvendt, i 2003 65 pct. og i 2004 60 pct.

Af tabel 9 i Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005 (betænkningens bilag 3), fremgår, at isolation er anvendt i mere end en tredjedel af de varetægtsfængslinger, der angår narkotikasager i perioden 2001-2004 (i gennemsnit i 39 pct.).

Brugen af isolation i drabssager varierer en hel del i samme periode. Således blev isolation i drabssager anvendt i ca. en fjerdedel af sagerne i 2004, mens isolation i 2002 og 2003 blev anvendt i mindre end en tiendedel af sagerne. Samme tendens gør sig gældende med hensyn til røverisager samt vold og seksualforbrydelser, mens isolation i de øvrige sagstyper – dvs. andre formueforbrydelser og andre lovovertrædelser – kun anvendes i en relativt beskedne del af de tilfælde, hvor den sigtede varetægtsfængsles (i gennemsnit under 5 pct. af det samlede antal varetægtsfængslinger iværksat i perioden 2001-04).

Sammenfattende kan det – særligt når henses til de ikke ubetydelige udsving fra år til år med hensyn til, i hvilket omfang isolation bringes i anvendelse inden for de enkelte kriminalitetstyper – om udviklingen i antallet af varetægtsfængslinger i isolation overordnet anføres, at det på grundlag af de for tiden foreliggende statistiske oplysninger er vanskeligt at vurdere, om stigningen i 2004 er udtryk for en større tilbøjelighed til at anvende isolation, eller om den primært skyldes forskelle i sagernes omfang og karakter, herunder forskelle med hensyn til antallet af sigtede i hvert enkelt sagskompleks. Alle sagskategorier med undtagelse af drabs- og narkotikasager har i perioden 2001-03 ligget højere end i 2004. Antallet af narkotikasager steg markant fra 2002 til 2003, hvor det samlede antal isolationsfængslinger faldt.

Det kan endvidere anføres, at den procentuelle andel af isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger for drabssagernes vedkommende i 2001 udgjorde 19 pct., i 2002 9 pct., i 2003 7 pct. og i 2004 26 pct., jf. tabel 9 i Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005 (betænkningens bilag 3). Under alle omstændigheder må vurderingen ske i lyset af, at der er tale om relativt begrænsede talstørrelser, og at periodeforskydninger spiller ind.

4.3.1.2. Varighed af isolationsfængsling fordelt efter kriminalitetens art

Som anført ovenfor i afsnit 4.1., lå den gennemsnitlige varighed af isolation i tiden op til lovændringen nogenlunde konstant på mellem 32-35 dage i perioden 1995-1999. I 2000 og 2001 faldt den gennemsnitlige varighed til 28 dage, hvorefter den gennemsnitlige varighed igen steg (37 dage i 2003 og 36 dage i 2004).

I *tabel 5* nedenfor er udviklingen i isolationsfængslingernes varighed fordelt efter kriminalitetsart illustreret:

Tabel 5. Isolationsfængslingers gennemsnitlige varighed (antal dage) fordelt efter kriminalitetsart, 2001-2004¹

Kriminalitetsart	2001	2002	2003	2004
Manddrab og forsøg herpå	34	38	36	48
Narkotikaforbrydelser	34	35	45	40
Vold og seksualforbrydelser	16	15	38	22
Røveri	26	32	22	36
Andre formueforbrydelser	23	19	18	20
Andre lovovertrædelser	19	17	16	23
Antal dage i gennemsnit	28	30	37	36

¹ Kilde: Justitsministeriets Forskningsenheds undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolations-fængsling, november 2005, tabel 3.

Af *tabel 5* fremgår bl.a., at væksten i den gennemsnitlige varighed af isolationsfængslinger fra 2001 til 2003 er sket navnlig i narkotikasager og i sager om vold og seksualforbrydelser. For perioden som helhed er der sket en vækst i den gennemsnitlige varighed i samtlige kriminalitetsarter bortset fra i sager vedrørende "andre formueforbrydelser".

Særlig markant er udviklingen fra 2002 til 2003, hvor der skete en stigning i den gennemsnitlige varighed af isolation fra 30 til 37 dage. I 2004 udgjorde den gennemsnitlige varighed 36 dage. Forøgelsen i den gennemsnitlige varighed fra 2001 til 2004 udgør altså 29 pct.

På baggrund af det anførte kan varigheden ikke anses for nedbragt i forhold til tiden før lovændringen. Efter udvalgets opfattelse er det på grundlag af de foreliggende statistiske oplysninger vanskeligt – særligt når henses til de ganske betydelige udsving fra år til år med hensyn til den gennemsnitlige varighed inden for de enkelte kriminalitetstyper – at fastslå, i hvilket omfang stigningen i den gennemsnitlige varighed er udtryk for en tilbøjel-

lighed til i videre omfang end tidligere at udstrække den tidsmæssige varighed af isolation. Det forhold, at det samlede antal isolationsfængslinger er faldet i forhold til tiden før lovændringen, kan i sig selv have ført til længere gennemsnitlig varighed af de isolationsfængslinger, der bliver tilbage. Det vil følge af, at de mindst grove og komplicerede sager falder fra. Det må under alle omstændigheder antages, at udviklingen i væsentlig grad påvirkes af, at der fra år til år er forskelle i sagernes omfang og karakter. Det anførte ændrer dog selvsagt ikke ved, at den gennemsnitlige varighed ikke er nedbragt.

4.3.1.3. Antallet og gennemsnitlig varighed af langvarige isolationsfængslinger (varighed på over 8 uger)

Stigningen i den gennemsnitlige varighed af varetægtsfængslinger i isolation dækker bl.a. over en stigning i de *langvarige* isolationsfængslinger (dvs. isolationsfængslinger af en varighed på over 8 uger). Antallet af isolationsfængslinger af en varighed på over 8 uger er således steget fra 79 i 2001 til 142 i 2004, jf. tabel 4 i Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005 (betænkningens bilag 3).

Langvarige isolationsfængslinger forekommer især i drabs-, røver- og narkotikasager, jf. *tabel 5* ovenfor. I denne sammenhæng er narkotikasagerne særligt interessante, idet denne kriminalitetsart udgør langt den største. Til illustration heraf kan opstilles følgende tabel:

Tabel 6. Isolationsfængslinger i alt, isolationsfængslinger i narkotikasager samt narkotikasager i pct. af alle sager, 2001-2004

	2001	2002	2003	2004
Samlede antal afsluttede isolationsfængslinger	553	501	476	580
Narkotikasager	261	245	307	345
Narkotikasager i pct. af alle sager	47	49	65	60

Af *tabel 6* fremgår, at narkosagernes procentuelle andel af det samlede antal isolationssager er steget fra 47 pct. i 2001 til 60 pct. 2004. Af tabellen fremgår endvidere, at antallet af isolationsfængslinger i narkotikasager er steget fra 261 sager i 2001 til 345 sager i 2004 (svarende til en stigning på 32 pct.).

Sammenholdes *tabel 5* og *tabel 6* synes der at være en sammenhæng mellem et stigende antal og andel af narkotikasager og – i hvert fald en mere markant – stigning i den gen-

nemsnitlige varighed. Dette understreges af tallene for de langvarige isolationsfængslinger i tabel 4 i Justitsministeriets Forskningsenheds ”Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling”, november 2005 (betænkningens bilag 3). Af de 142 langvarige isolationsfængslinger i 2004 angik de 108 narkotikasager. Narkotikasagerne udgjorde således ca. 76 pct. af de langvarige isolationsfængslinger, men 60 pct. af samtlige isolationsfængslinger. Også udviklingen i drabs- og røverisager i 2003-04 spiller dog efter de underliggende tal ind.

4.3.1.4. Isolationsfængslinger ud over 3 måneder forelagt Rigsadvokaten

Som bilag 5 til denne betænkning er optaget en oversigt over de sager om isolationsfængsling ud over 3 måneder i perioden 2001-04, som er omfattet af ordningen om forelæggelse for Rigsadvokaten. I *tabel 7* nedenfor er det samlede antal sager, sigtede og isolationsperioder opstillet i oversigtsform:

Tabel 7. Sager forelagt for Rigsadvokaten, hvor personer har været varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder, 2001-2004

	Antal sager i alt	Isolation i mere end 3 måneder men mindre end 4 måneder (antal personer)	Isolation i mere end 4 måneder men mindre end 5 måneder (antal personer)	Isolation i mere end 5 måneder men mindre end 6 måneder (antal personer)	Isolation i mere end 6 måneder men mindre end 7 måneder (antal personer)	Isolation i 7 måneder eller mere (antal personer)	Antal personer i alt
2001	3	8	-	-	-		8
2002	2	1	-	3	-		4
2003	7	8	4	7	2		21
2004	8	11	-	3	2	1	16
I alt	20	28	4	12	4	1	49

I **2001** var 8 personer varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder (i gennemsnit 3 måneder og 15 dage). Heraf var seks personer sigtet for narkotikakriminalitet. To personer var sigtet for røveri af særlig farlig karakter.

I **2002** var 4 personer varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder (i gennemsnit 4 måneder og 19 dage). Den ene sag drejede sig om narkotikakriminalitet, hvor de tre sigtede var isolationsfængslet i gennemsnit 5 måneder og 4 dage. Den anden sag vedrørte dokumentfalsk og forsøg på bedrageri. I denne sag skete der ikke forelæggelse for Rigsad-

vokaten, inden anklagemyndighedens begæring om opretholdelse af isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten. Den pågældende var isolationsfængslet i 3 måneder og 3 dage.

I **2003** var 21 personer varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder (i gennemsnit 4 måneder og 13 dage). Der var tale om i alt 7 sager. 19 af de isolationsfængslede var sigtet for narkotikakriminalitet. To personer var sigtet for drab.

I flere end halvdelen af sagerne i 2003 (ca. 57 pct. af samtlige sager, omfattende 9 sigtede) skete der ikke forelæggelse for Rigsadvokaten, inden anklagemyndighedens begæring om opretholdelse af isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten.

I **2004** var 16 personer varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder (i gennemsnit 4 måneder og 5 dage). Der var tale om i alt 8 sager. Tre personer var sigtet for narkotikakriminalitet, seks personer var sigtet for drab eller medvirken til drab, tre personer var sigtet for grov vold, mens fire personer var sigtet for røveri.

I flere end halvdelen af sagerne i 2004 (ca. 62 pct. af de 8 sager, omfattende 8 sigtede) skete der ikke forelæggelse for Rigsadvokaten, inden anklagemyndighedens begæring om opretholdelse af isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten.

I *tabel 8* nedenfor er opstillet en oversigt over de gennemsnitlige isolationsperioder i perioden 2001-04 fordelt på kriminalitetsart (i alt 49 personer i 20 sager):

Tabel 8. Sager omfattet af ordningen om forelæggelse for Rigsadvokaten, hvor personer har været varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder (fordelt på kriminalitetsart og gennemsnitlig isolationsperiode), 2001-2004

Kriminalitetsart	Antal personer i alt	Isolation i 3 måneder eller mere (antal personer)	Isolation i 4 måneder eller mere (antal personer)	Isolation i 5 måneder eller mere (antal personer)	Isolation i 6 måneder eller mere (antal personer)	Isolation i 7 måneder eller mere (antal personer)	Gennemsnitlig isolationsperiode (antal hele dage)
Narkotikakriminalitet	31	16	4	9	2	-	127
Drab	7	4	-	1	1	1	136
Anden personfarlig kriminalitet	4	3	-	1	-	-	114
Røveri	6	4	-	1	1	-	128
Andre formueforbrydelser	1	1	-	-	-	-	93
I alt	49 (100 pct.)	28 (57,1 pct.)	4 (8,2 pct.)	12 (24,5 pct.)	4 (8,2 pct.)	1 (2 pct.)	

Som det fremgår af *tabel 8* har 28 personer (svarende til ca. 57 pct. af samtlige de varetægtsarrestanter, der i perioden 2001-04 har været isolationsfængslet i mere end 3 måneder) været isolationsfængslet i mellem 3 og 4 måneder, heraf 16 personer (svarende til ca. 57 pct.) sigtet for narkotikakriminalitet.

4.3.1.5. Lokale forskelle

Andelen af varetægtsfængslinger på landsplan, der har ført til isolationsfængsling, varierer i perioden fra 2001 til 2004 kun ganske lidt – fra 9 pct. i 2001 til 8 pct. i både 2002 og 2003 og 10 pct. i 2004, jf. herved *tabel 6* i Justitsministeriets Forskningsenheds ”Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling”, november 2005 (betænkningens bilag 3).

Foretages en sammenligning mellem de enkelte politikredses andel af varetægtsfængslinger, der har ført til isolationsfængsling, viser der sig ikke ubetydelige lokale forskelle. De

11 politikredse, som i perioden 2001-04 hyppigst har anvendt isolationsfængsling, og som alle – betragtet samlet for årene 2001-04 – ligger over landsgennemsnittet, er følgende:

Tabel 9. De 11 politikredse, som hyppigst har anvendt isolationsfængsling (i pct. af varetægtsfængslinger), 2001-2004¹

Politikreds	2001	2002	2003	2004	2001-2004
Kalundborg	16 pct.	35 pct.	33 pct.	33 pct.	29 pct.
København	20 pct.	19 pct.	15 pct.	20 pct.	18 pct.
Gladsaxe	9 pct.	13 pct.	18 pct.	24 pct.	16 pct.
Frederikssund	10 pct.	6 pct.	8 pct.	23 pct.	13 pct.
Assens	15 pct.	19 pct.	5 pct.	9 pct.	13 pct.
Lyngby	10 pct.	5 pct.	20 pct.	11 pct.	12 pct.
Nykøbing F.	9 pct.	17 pct.	14 pct.	11 pct.	12 pct.
Frederiksberg	18 pct.	7 pct.	10 pct.	11 pct.	12 pct.
Vordingborg	5 pct.	26 pct.	8 pct.	4 pct.	11 pct.
Ringkøbing	13 pct.	6 pct.	9 pct.	13 pct.	11 pct.
Bornholm	11 pct.	10 pct.	0 pct.	23 pct.	10 pct.

¹ Kilde: Justitsministeriets Forskningsenheds undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling, november 2005, tabel 6.

Kalundborg, København og Gladsaxe politikredse ligger betydeligt over landsgennemsnittet for hele perioden, mens det for de øvrige 8 politikredse gælder, at der forekommer meget store udsving.

De resterende 43 politikredse ligger alle under gennemsnittet. Frederikshavn ligger lavest, idet der dér ingen varetægtsfængsling i isolation fandt sted i perioden fra 2001-04. Dernæst kommer Vejle (med 0,3 pct.), Herning (med 0,4 pct.) og Hjørring (også med 0,4 pct.). I de sidstnævnte politikredse er i perioden 2001-04 kun forekommet én isolationsfængsling i hver kreds.

Det er ikke muligt på baggrund af det statistiske materiale at forklare de meget store lokale forskelle. Af tabel 8 i Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005 (betænkningens bilag 3), fremgår, at isolationsfængslingerne i de 11 politikredse, hvor antallet i 2001-04 ligger over gennemsnittet, i lidt højere grad end i de øvrige 43 politikredse angår andre forbrydelser end manddrab og narkotikaforbrydelser (40 pct. i de 11 politikredse i forhold til 35 pct. i de øvrige 43 politikredse). Generelt er forskellen mellem samtlige 54 politikredse dog ikke stor.

For så vidt angår de tre største politikredse er der – med København på den ene side og Århus og Odense på den anden – meget betydelige forskelle med hensyn til, i hvilket omfang isolationsfængsling anvendes i sager vedrørende narkotikakriminalitet, jf. *tabel 10* nedenfor:

Tabel 10. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger i de tre største byer, samlet for årene 2001-2004 (alle sagstyper og narkotikaforbrydelser)¹

	2001	2002	2003	2004	2001-2004
København:					
Alle sagstyper	20 pct.	19 pct.	15 pct.	20 pct.	18 pct.
Narkotikasager	59 pct.	56 pct.	66 pct.	63 pct.	61 pct.
Århus:					
Alle sagstyper	3 pct.	4 pct.	7 pct.	4 pct.	5 pct.
Narkotikasager	9 pct.	28 pct.	34 pct.	29 pct.	27 pct.
Odense:					
Alle sagstyper	3 pct.	2 pct.	4 pct.	4 pct.	3 pct.
Narkotikasager	19 pct.	13 pct.	23 pct.	14 pct.	18 pct.

¹ Kilde: Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005, tabel 6 og tabel 10.

Ikke kun mellem de tre største byer er variationen i andelen af varetægtsfængslinger, hvori isolation anvendes, markant. Også ved en opdeling af landet i fire landsdele (henholdsvis København, øvrige Sjælland, Fyn og øerne samt Jylland) anskueliggøres ganske markante forskelle, jf. *tabel 11* nedenfor:

Tabel 11. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger fordelt efter område, samlet for årene 2001-2004 (alle sagstyper og narkotikaforbrydelser)¹

	Varetægtsfængslinger	Isolationsfængslinger	Andel med isolation
København:			
Alle sagstyper	5687	1046	18 pct.
Narkotikasager	993	606	61 pct.
Øvrige Sjælland:			
Alle sagstyper	7252	614	8 pct.
Narkotikasager	613	244	40 pct.
Fyn/øerne:			
Alle sagstyper	3130	176	6 pct.
Narkotikasager	316	96	30 pct.
Jylland:			
Alle sagstyper	7965	274	3 pct.
Narkotikasager	1048	212	20 pct.

¹ Kilde: Justitsministeriets Forskningsenheds "Undersøgelse af udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling", november 2005, tabel 7 og tabel 11.

Af *tabel 11* fremgår bl.a., at isolationsfængsling i narkotikasager anvendes mindre end halvt så hyppigt i de jyske politikredse i forhold til de sjællandske politikredse, og det selv når der bortses fra København, hvor isolation anvendes i næsten to tredjedele af alle sager, hvor varetægtsfængsling iværksættes på grundlag af sigtelser for narkotikakriminalitet.

Sammenfattende kan det om de lokale forskelle anføres, at der er ganske betydelige variationer mellem de forskellige politikredse. Variationerne synes ikke at kunne relateres til politikredsenes størrelse, idet både store kredse og små kredse er at finde både blandt de kredse, der anvender isolationsfængsling ofte, og de kredse, der sjældent anvender isolationsfængsling.

Endelig peger tallene – ikke mindst tallene for Kalundborg, København og Gladsaxe politikredse – i retning af, at ikke alene forskelle i sagssammensætningen og forekomst af større sagskomplekser, men også den lokale praksis for anvendelse af varetægtsfængsling i isolation, kan spille en rolle.

Spørgsmålet om lokale forskelle er i øvrigt behandlet i betænkningens kapitel 5, afsnit 5.4.1.9., i forbindelse med redegørelsen for udvalgets spørgeskemaundersøgelse.

4.3.1.6. Særligt om unge under 18 år

Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser indeholder en gennemgang af anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år. I redegørelserne for de enkelte år er omtalt de isolationsfængslinger af unge under 18 år, der blev *afsluttet* det pågældende år.

I **2001** var én person under 18 år (17 år og 8 måneder på iværksættelsestidspunktet) varetægtsfængslet i isolation. Den pågældende, der var sigtet for røveri, var anbragt i isolation i 15 dage.

I **2002** var tre personer under 18 år varetægtsfængslet i isolation. Én person, som på iværksættelsestidspunktet var 16,5 år, var anbragt i isolation i 35 dage, sigtet for røveri. En anden person, som på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 11 måneder, var anbragt i

isolation i 15 dage, sigtet for grov vold. Den tredje person, som på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 7 måneder, var anbragt i isolation i 41 dage, sigtet for manddrab.

I **2003** var fem personer under 18 år varetægtsfængslet i isolation. I en røverisag var tre personer, som på iværksættelsestidspunktet var henholdsvis 16 år og 7 måneder, 17 år og 4 måneder og 17 år og 11 måneder, anbragt i isolation i 27 dage. I en narkotikasag var en person, som på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 7 måneder, anbragt i isolation i 13 dage, og i den sidste sag, der vedrørte indbrudstyveri, var en person på knapt 18 år (fyldte 18 år én uge efter isolationsanbringelsens iværksættelse) anbragt i isolation i 28 dage.

I **2004** var fem personer under 18 år varetægtsfængslet i isolation. Heraf var de tre sigtet for røveri af særlig grov beskaffenhed. I den forbindelse var en person, der på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 4 måneder, varetægtsfængslet i isolation i 14 dage, en person, der på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 9 måneder, var varetægtsfængslet i isolation i 25 dage, og en person, der på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 9 måneder, var varetægtsfængslet i isolation i 50 dage. En person, som på iværksættelsestidspunktet var 17 år og 6 måneder, var anbragt i isolation i 4 dage sigtet for drab, mens den sidste person, som var knapt 17 år (fyldte 17 år få dage efter isolationsanbringelsens iværksættelse) var anbragt i isolation i 8 dage sigtet for indbrudstyveri.

KAPITEL 5

Udvalgets undersøgelser om isolation

5.1. Indledning

Ovenfor i kapitel 4 har udvalget gennemgået det statistikmateriale, som foreligger vedrørende udviklingen i anvendelsen af isolation siden ændringen af retsplejelovens regler om isolation m.v. i 2000, jf. lov nr. 488 af 31. maj 2000, som trådte i kraft den 1. juli 2000.

En statistisk belysning af udviklingen i anvendelsen af isolation kan imidlertid ikke stå alene, idet en sådan kvantitativ analyse ikke i sig selv siger nærmere om, hvordan regelsættet i praksis har fungeret.

Udvalget har derfor på anden måde søgt at belyse, hvordan regelsættet har virket i praksis.

Det drejer sig om undersøgelser med hensyn til retspraksis, jf. afsnit 5.2., en undersøgelse af sager omfattet af ordningen om forelæggelse for Rigsadvokaten, jf. afsnit 5.3., og en spørgeskemaundersøgelse, jf. afsnit 5.4.

5.2. Retsspraksis om varetægtsfængsling i isolation

5.2.1. Trykt praksis

Der findes kun et beskedent antal domstolsafgørelser om iværksættelse eller opretholdelse af isolation, der er offentliggjort, herunder i Ugeskrift for Retsvæsen (UfR), Tidsskrift for Kriminalret (TfK) og Landsforeningen af Beskikkede Advokaters Meddelelser (Landsforeningens Meddelelser) i de senere år.

I afgørelsen optrykt i *UfR 1999.1415 H*, der ligger forud for lovændringen i 2000, udtalte Højesteret om isolation af unge under 18 år, at hverken retsplejelovens § 770 b, FN's

børnerettighedskonventions artikel 37 (c) eller EMRK's artikel 3 udelukker varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år. Højesteret udtalte imidlertid samtidig følgende:

”Højesteret finder ..., at der over for unge under 18 år bør udvises den yderste tilbageholdenhed med anvendelse af varetægtsfængsling i isolation, jf. betænkning 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter s. 54 og 83. Dette indebærer, at denne foranstaltning kun bør bringes i anvendelse over for unge under 18 år, såfremt der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder.”

I den konkrete sag fandt Højesteret, at der under de foreliggende omstændigheder, herunder karakteren af den forbrydelse, de to unge var sigtet for, og det forhold, at de erkendte sig skyldige, ikke forelå sådanne helt ekstraordinære omstændigheder, som kunne berettiggvare varetægtsfængsling i isolation. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.2.2. i kapitel 3 ovenfor, hvor afgørelsen er nærmere omtalt.

Landsretsafgørelserne optrykt i *UfR 2002.1134 Ø* og *UfR 2004.968 Ø* er begge udtryk for en klar fastholdelse af det begrundelseskrav, som følger af retsplejelovens § 770 d, stk. 1, og hvorefter retten i en kendelse om isolation skal anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt. Manglende angivelse af begrundelse i en kendelse om isolation eller fortsat isolation medfører imidlertid ikke *i sig selv* ophævelse af isolation, jf. herved Højesterets utrykte kendelse af 7. marts 2005 (omtalt nærmere i kapitel 3, afsnit 3.5.2.).

Endvidere er en afgørelse om (fortsat) isolation optrykt i *TfK 2002.151*. Sagen drejede sig om 3 personer sigtet for narkotikakriminalitet. I et grundlovsforhør den 25. august 2001 blev alle tre fængslet og isoleret. S1 og S2 nægtede overhovedet at udtale sig til politiet. S3 afgav forklaring. S3 oplyste ved fristforlængelse den 19. oktober 2001, at han gerne ville lade sig afhøre, men at han ikke havde nyt at forklare siden de sidste afhøringer. Ved en fejl blev denne oplysning ikke videregivet af anklageren til politiet. Afhøringen fandt derfor først sted den 20. november 2001. S3 forklarede her mere detaljeret, men holdt i realiteten fast ved de forklaringer, han tidligere havde afgivet i sagen. Landsretten havde den 12. november 2001 stadfæstet, at S3 fortsat skulle være isoleret. Der var berammet retsmøde vedrørende S3 den 5. december 2001. S1 og S2 ønskede ikke at medvirke til indenretligt forhør. Anklageren begærede isolationsfængslingen af S1 og S2 opretholdt til den 5. december 2001, så de blev afskåret fra at samstemme deres forklaringer. Byretten

forlængede varetægtsfængslingen af S1 og S2 indtil den 21. december, men imødekom ikke begæringen om fortsat isolation. I den forbindelse anførte byretten bl.a. følgende:

”Det fremgår af sagen, at S1 blev varetægtsfængslet i isolation den 25. august 2001 og siden har været isoleret, og at der ved rettens kendelse af 16. november 2001 blev truffet bestemmelse om, at den medsigtede S3 fortsat skal være isoleret indtil den 5. december 2001.

Retten finder herefter ikke, at S1 har mulighed for at vanskeliggøre forfølgningen i sagen ved gennem andre indsatte eller på anden måde at påvirke S3, inden denne afgiver indenretlig forklaring. Da der ikke er oplyst andre omstændigheder, der gør fortsat isolation ud over 3 måneder påkrævet, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 3, er betingelserne for fortsat isolation herefter ikke opfyldt.”

Retten afsagde kort efter en tilsvarende kendelse vedrørende S2.

Ved kendelse af 27. november 2001 stadfæstede Østre Landsret kendelsen i henhold til byrettens grunde.

I afgørelsen optrykt i *UfR 2000.2385 H* traf Højesteret afgørelse i en erstatningssag vedrørende isolation. Sagsøger (E) var i maj 1996 blevet frifundet for en tiltale for overtrædelse af straffelovens § 191, men idømt fængsel i 8 måneder og en tillægsgbøde for skattesvig af særlig grov karakter. Under sagen havde (E) været varetægtsfængslet i isolation fra den 13. december 1994 til den 28. november 1995.

(E), der under varetægtsfængslingen havde udviklet en psykisk lidelse, fremsatte krav om erstatning på i alt ca. 18,6 mio. kr. for tort, erhvervsevnetab, varigt mén, tabt arbejdsfortjeneste samt økonomisk skade i øvrigt. Højesteret lagde til grund, at varetægtsfængslingen i isolation var hovedårsagen til E's psykiske lidelse. Højesteret lagde endvidere til grund, at der ikke var sket overtrædelse af art. 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, og at (E) selv i betydelig grad havde givet anledning til varetægtsfængslingen og isolationen. Der fandtes ikke at være grundlag for at nægte eller nedsætte erstatning for erhvervsevnetab og varigt mén, i hvilken forbindelse (E) tilkendtes en erstatning på i alt ca. 1,1 mio. kr. Derimod fandtes E ved sin deltagelse i skatteforholdet (det såkaldte ”papajaprojekt”) og sine forhold i en del af fængslingsperioden, herunder ved aktivt at have modvirket efterforskningen i sagen, i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, at have afskåret sig fra anden erstatning, herunder erstatning for tort. Der kan i øvrigt henvises til

betænkningens bilag 9, hvor Menneskerettighedsdomstolens afgørelse i klagesag nr. 69332/01, *Rohde mod Danmark*, er refereret (vedrører samme person).

5.2.2. Udvalgets undersøgelse af utrykte landsretskendelser

Udvalget har i lyset af den begrænsede trykte praksis foretaget en undersøgelse af et antal ikke-offentliggjorte kendelser med henblik på at foretage en vurdering af, hvordan reglerne om begrundelse i praksis har fungeret.

Undersøgelsen omfatter de kendelser i kæremål om isolation, der er afsagt ved Østre og Vestre Landsret i 2. halvår 2004 (i alt 89 sager, heraf nogle sager med flere kendelser).

Undersøgelsen er i alt væsentligt baseret alene på landsretskendelserne og byretternes retsbøger frem til det tidspunkt, hvor landsretten har truffet sin afgørelse i hver enkelt sag.

I oversigtsform kan de undersøgte 89 sager (omfattende 124 sigtede) gengives således:

Tabel 1. Oversigt over afgørelser om isolation truffet af Østre og Vestre Landsret i fængslingskæremål, 2. halvår 2004¹

	Stadfæstelse af byrettens afgørelse om isolation	Stadfæstelse af byrettens afgørelse om ikke at varetægtsfængsle i isolation	Ophævelse af byrettens afgørelse om isolation	Afgørelse om isolation truffet af landsretten, hvor byretten havde afvist
Antal sager	77	7	7	6
Antal personer	96	12	10	7

¹ Antallet af sager i tabellen overstiger 89, idet flere af sagerne omfatter flere sigtede, hvor landsretten kun for en del af de sigtedes vedkommende har stadfæstet byrettens afgørelse, ophævet byrettens afgørelse eller har truffet afgørelse om isolation, hvor byretten ikke havde imødekommet anklagemyndighedens begæring.

I syv sager (omfattende i alt 10 personer) blev byrettens afgørelse om isolation ophævet i kæreinstansen. En sag vedrørte forsøg på tyveri, hvor landsretten fandt, at indgrebet stod i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kunne ventes, hvis arrestanten findes skyldig. I en anden sag, der vedrørte narkotikakriminalitet, anførte landsretten, at betingelserne for fortsat isolation ikke længere fandtes opfyldt. I en tredje sag, der ligeledes vedrørte narkotikakriminalitet, ophævede landsretten byrettens kendelser om fortsat isolation af to sigtede med den begrundelse, at anklagemyndigheden ikke havde godtgjort, at varetægtsfængsling i sig selv – herunder ved at anbringe de sigtede i forskellige arresthuse

– ikke var tilstrækkelig til at hindre de sigtede i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen. Med samme begrundelse ophævede landsretten isolationsfængslingen i to sager, der vedrørte tyveri. I en sag vedrørende narkotikakriminalitet ophævede landsretten byrettens afgørelse om fortsat varetægtsfængsling (og dermed også kendelsen om isolation), idet der ikke længere fandtes et bestyrket mistankegrundlag mod sigtede. I den sidste sag, der vedrørte drab, havde anklagemyndigheden for byretten fremsat begæring om fortsat varetægtsfængsling i isolation af to sigtede, hvilken begæring byretten havde imødekommet. Både afgørelsen om varetægtsfængsling og afgørelsen om, at denne skulle ske i isolation, blev køret til landsretten. For landsretten frafaldt anklagemyndigheden imidlertid begæringen om fortsat isolation, hvorfor landsretten besluttede straks at ophæve denne for begge sigtede.

Med hensyn til begrundelserne, herunder beskrivelsen af de forhold, som begrunder varetægtsfængsling i isolation, er der betydelige forskelle de enkelte kendelser imellem.

I materialet optræder en række kendelser, hvori primært henvises til sagens karakter samt ordlyden af retsplejelovens bestemmelser om isolation. Som eksempel herpå kan nævnes følgende byretskendelse, som blev stadfæstet af Vestre Landsret i henhold til grundene:

”Som følge af sagens karakter, sammenholdt med, at der må antages at være medgeringsmænd på fri fod, er der bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre sigtede i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

Betingelserne for isolation i medfør af retsplejelovens § 770 a er derfor opfyldt, hvorfor bestemmes ...”

Tilsvarende kendelser med noget standardprægede begrundelser findes i en række andre sager. Som eksempel på en byretskendelse (stadfæstet af Østre Landsret i henhold til grundene), hvor ingen konkrete omstændigheder er angivet, kan anføres følgende:

”Da varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og da der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, jf. retsplejelovens § 770 a, bestemmes ...”

Begrundelser af ovennævnte karakter kan efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse ikke siges at leve op til det begrundelseskrav, som følger af den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 770 d, stk. 1, hvorefter afgørelsen skal indeholde en angivelse af de *konkrete omstændigheder*, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt, jf. herved kapitel 3, afsnit 3.5.2. Manglende begrundelse kan imidlertid ikke i sig selv indebære, at en kendelse om isolation ophæves, jf. herved Højesterets utrykte kendelse af 7. marts 2005 omtalt oven for i kapitel 3.

En række andre kendelser lever i langt højere grad op til begrundelseskravet i § 770 d, stk. 1.

Som et eksempel herpå kan nævnes følgende byretskendelse, som blev stadfæstet af Østre Landsret i henhold til de af byretten anførte grunde:

”Det fremgår af de foreliggende oplysninger, at der forestår yderligere efterforskning, herunder med henblik på at efterprøve rigtigheden af de foreliggende sparsomme oplysninger om anholdtes færd på gerningstidspunktet. Det fremgår videre, at arrestantens kæreste, [navn], er sigtet som mulig medgerningsmand til røveriet. Herefter og efter sagens alvorlige karakter finder retten, at der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a.

Formålet med isolationen kan ikke tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 1. Endvidere findes der ikke på nuværende tidspunkt at foreligge omstændigheder, der taler imod, at isolationen iværksættes, jf. § 770 b, nr. 2 og 3.

Betingelserne for isolation er herefter opfyldt, jf. retsplejelovens § 770 a - § 770 b, hvorfor bestemmes ...”

Som et andet eksempel kan nævnes følgende byretskendelse, som blev stadfæstet af Vestre Landsret i henhold til grundene:

”Der er efter det nu oplyste, herunder arrestantens egen forklaring, en begrundet mistanke om, at arrestanten har gjort sig skyldig i blandt andet overdragelse af ca. 2.000 g amfetamin. Uanset arrestanten nu har afgivet forklaring og til dels erkendt den nu rejste sigtelse, finder retten, henset til, at der fortsat er efterforskningsmateriale, herunder teleaflytninger, som arrestanten endnu ikke har fået forelagt, samt sagens karak-

ter, herunder den omstændighed, at efterforskningen og de hidtidige fængslinger i sagen vedrørende personer, der er medlemmer eller med anden tilknytning til Tarmac Cowboys, der efter det oplyste har nær forbindelse med Bandidos, at der fortsat er grundlag for at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a.

Formålet med isolationen kan fortsat ikke tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 1. Endvidere findes der ikke på nuværende tidspunkt at foreligge omstændigheder, der taler imod, at isolationen iværksættes, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 2 og 3. Betingelserne for fortsat isolation er herefter opfyldt, jf. §§ 770 a-770 c.”

Det er et gennemgående træk i kendelserne, at der som altovervejende hovedregel ikke konkret redegøres for, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til at opnå formålet med isolation.

Kun i et enkelt tilfælde har mundtlig behandling af kæremålet fundet sted. I sagen, der vedrørte en 29-årig sigtet for narkotikakriminalitet, havde den pågældende på tidspunktet for den mundtlige behandling i kæreinstansen været varetægtsfængslet i isolation i 2 mdr. og 15 dage. Landsretten stadfæstede i denne sag byrettens kendelse om fortsat isolation i henhold til de af byretten anførte grunde.

5.3. Sager om langvarige isolationsfængslinger forelagt Rigsadvokaten

Som anført ovenfor i kapitel 3, afsnit 8, blev der – i overensstemmelse med forarbejderne til 2000-loven – med henblik på at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til isolation ud over 3 måneder samtidig med lovens ikrafttræden etableret en ordning, hvorefter der skal ske forelæggelse for Rigsadvokaten, inden begæring om isolation ud over 3 måneder fremsættes i retten, jf. herved RM 2/2000 (betænkningens bilag 2).

En oversigt over forelæggelsessager om isolation ud over 3 måneder er optaget som bilag 5 til betænkningen. Oversigten danner grundlag for udvalgets undersøgelser på dette punkt.

5.3.1. Undersøgelsens resultat

Af de i alt 49 sigtede, som var varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder i perioden 2001-04, var næsten to tredjedele (31 personer svarende til 63,3 pct.) sigtet for narkotikakriminalitet. Der har i disse sager generelt været tale om større sagskomplekser med flere sigtede og store mængder narkotika, og i adskillige sager har kriminaliteten haft forbindelse til udlandet (typisk sager om indsmugling af større partier narkotika), hvilket har nødvendiggjort efterforskning i udlandet.

Af materialet fremgår endvidere, at de længste varetægtsfængslinger i isolation er forekommet i sager om *meget* alvorlig kriminalitet, herunder drabssager (i alt 7 personer, varetægtsfængslet i isolation i gennemsnit 4 måneder og 16 dage), grove røverisager (i alt 6 personer, varetægtsfængslet i isolation i gennemsnit 4 måneder og 8 dage) og narkotikasager (i alt 31 personer, varetægtsfængslet i isolation i gennemsnit 4 måneder og 7 dage).

I alt fire personer var varetægtsfængslet i isolation i mere end 6 måneder (1 person var sigtet for drab, 2 personer for narkotikakriminalitet og 1 person for røveri). En enkelt person var varetægtsfængslet i isolation i mere end 7 måneder (7 måneder og 9 dage, sigtet for drab).

I en ikke ubetydelig del af sagerne skete der *ikke* forelæggelse for Rigsadvokaten forud for anklagemyndighedens fremsættelse af begæring om fortsat isolation ud over 3 måneder i retten (i visse tilfælde blev forelæggelse undladt ved den første forlængelse ud over 3 måneder, i andre tilfælde blev forelæggelse undladt ved senere forlængelser). I 2002 skete der således kun forelæggelse i den ene af i alt to sager. I 2003 skete der kun forelæggelse i 43 pct. af de sager, hvor begæring om isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten, mens det tilsvarende antal i 2004 udgjorde kun 38 pct. Rigsadvokaten har på den baggrund indskærpet reglerne om forelæggelsespligt over for anklagemyndigheden.

5.4. Spørgeskemaundersøgelse

Strafferetsplejeudvalget har til brug for evalueringen af 2000-loven foretaget en spørgeskemaundersøgelse om varetægtsfængsling i isolation. Som bilag 4 til denne betænkning er optaget en skematisk oversigt over de indkomne høringssvar (i alt 78) med gengivelse

af udvalgte bemærkninger fra høringsparterne. Neden for i afsnit 5.4.1. redegøres for undersøgelsens udformning, mens der i afsnit 5.4.2. (afsnit 5.4.2.1.-5.4.2.11) redegøres for undersøgelsens resultat.

5.4.1. Undersøgelsens udformning

Udvalgets spørgetema om varetægtsfængsling i isolation indeholder i alt 36 spørgsmål. Nogle af spørgsmålene retter sig i højere grad mod nogle høringsadressater end andre, hvilket udvalget ved spørgetemaets udsendelse meddelte høringsparterne, at de kunne indrette deres besvarelse efter. Udvalget meddelte endvidere høringsparterne, at der ikke forudsattes iværksat en egentlig gennemgang af afsluttede sager om isolation, idet besvarelsen kunne ske på grundlag af den pågældende høringsadressats erfaring samt skønsmæssige angivelser og vurderinger. Spørgetemaet og høringslisten er optaget som bilag 4.a. og 4.b. til denne betænkning.

Som det fremgår af høringsoversigten, jf. bilag 4.b., har udvalget sendt spørgetemaet til Advokatrådet, Landsforeningen af Beskikkede Advokater, Foreningen af Beskikkede Advokater i København, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Den Danske Dommerforening, Præsidenten for Østre og Vestre Landsret, byretterne i København, Århus, Odense, Aalborg og Roskilde (dvs. de fem største byretsembeder), Rigsadvokaten og samtlige 54 politikredse. Herudover er spørgetemaet sendt til byretterne i de politikredse, hvor der i perioden fra 2001 til 2004 er forekommet flest varetægtsfængslinger i isolation (i alt 22 byretsembeder).

Med spørgetemaet udsendte udvalget bl.a. et notat fra Justitsministeriets Forskningsenhed om "Udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling". Notatet er i en revideret version optaget som bilag 3 til denne betænkning.

5.4.2. Undersøgelsens resultat

5.4.1.1. Indikationskravet

Langt hovedparten af høringsparterne har anført, at antallet af *anmodninger* om varetægtsfængsling i isolation er faldet efter lovændringen i 2000. En medvirkende årsag hertil an-

tages at have været stramningen af indikationskravet i retsplejelovens § 770 a, om end også den øgede fokus på problemstillingen vedrørende varetægtsfængsling i isolation givetvis har spillet ind på faldet i antallet af begæringer.

På spørgsmålet om, hvorvidt indikationskravet i retsplejelovens § 770 a vurderes at kunne strammes yderligere, har man fra advokatside svaret bekræftende, mens man fra politi og anklagemyndigheds side har svaret benægtende. I den forbindelse er det fra politi og anklagemyndighed bl.a. anført, at en stramning vil kunne skade politiets muligheder for en effektiv efterforskning af alvorlig kriminalitet. Enkelte retter har anført, at spørgsmålet må bero på en retspolitisk vurdering, mens andre retter har anført, at en stramning vil være uhensigtsmæssig, idet den vil betyde en indskrænkning i domstolenes adgang til at anlægge et konkret skøn i hvert enkelt tilfælde.

På spørgsmålet om, hvorvidt anklagemyndighedens begæringer om varetægtsfængsling i isolation i videre omfang end tidligere begrundes konkret med henvisning til den enkelte sags omstændigheder, herunder navnlig til de konkrete omstændigheder, som gør isolation påkrævet, har langt hovedparten af de adspurgte retter og politimestre svaret bekræftende. Flere politimestre har i den forbindelse anført, at det ofte er de samme grunde, der gør isolation påkrævet, hvorfor man i visse sager ikke bør fratage en henvisning til mere generelle og typisk forekommende omstændigheder deres betydning og værdi som isolationsgrunde.

Fra advokatside er det anført, at begrundelserne kan blive væsentligt bedre, idet der fortsat i vidt omfang anvendes standardbegrundelser.

5.4.1.2. Kriminalitetskravet

Langt hovedparten af statsadvokaterne og politimestrene er af den opfattelse, at en skærpelse af kriminalitetskravet fra det nuværende strafferammekrav på 1 år og 6 måneder til f.eks. et strafferammekrav på 4 eller 6 års fængsel vil udgøre et problem. Adskillige politimestre har i den forbindelse anført, at der erfaringsmæssigt begås både bandekriminalitet og anden organiseret kriminalitet også med hensyn til lovovertrædelser, der har en strafferamme på under 4 eller 6 års fængsel. Dette gælder f.eks. berigelseskriminalitet og forbrydelser vedrørende lovgivningen om euforiserende stoffer.

Vedrørende lovgivningen om euforiserende stoffer har Politimesteren i Århus anført, at en sigtelse i et indledende grundlovsforhør undertiden alene kan underbygges for så vidt angår varetægtsfængsling for overtrædelse af denne lovgivning (strafferamme på 2 år), mens senere efterforskning tilvejebringer det fornødne mistankegrundlag til varetægtsfængsling for overtrædelse af straffelovens § 191 (narkotikakriminalitet med en strafferamme på 10 år, under skærpende omstændigheder 16 år). I sådanne tilfælde vil et strafferammekrav på f.eks. 4 år udelukke den indledende isolation, og dermed give den varetægtsfængslede mulighed for på afgørende måde at modvirke efterforskningen således, at det eller de forhold, der ville kunne have bevirket "løftet" til straffelovens § 191, aldrig afdækkes.

Også flertallet af de retter, som har besvaret dette spørgsmål, vurderer, at en skærpelse af kriminalitetskravet vil være problematisk. Fra advokatside er der derimod ikke betænkeligheder forbundet med en sådan skærpelse, eftersom varetægtsfængsling i isolation allerede i dag typisk anvendes i sager, hvor sigtelsen angår lovovertrædelser med høje strafferammer.

5.4.1.3. Proportionalitetskravet

64 høringsparter har besvaret spørgsmålet om, hvorvidt bestemmelsen om proportionalitet i retsplejelovens § 770 b vurderes at have fungeret i praksis, herunder med hensyn til den i bestemmelsen indeholdte forudsætning om en selvstændig vurdering af muligheden for at opnå formålet med mindre indgribende foranstaltninger. 57 høringsparter har besvaret spørgsmålet om, hvorledes hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende indgår.

Det er generelt vurderingen fra politi, anklagemyndighed og domstole, at muligheden for at opnå formålet med mindre indgribende foranstaltninger indgår i overvejelserne om iværksættelse eller opretholdelse af isolation, som forudsat i loven og dens forarbejder. Det samme gør sig gældende vedrørende hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende. Det er dog samtidig vurderingen blandt flere af disse høringsparter, at formålet med isolation typisk ikke kan opnås med mindre indgribende foranstaltninger.

Vedrørende spørgsmålet om hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende har en række høringsparter anført, at der skal foreligge lægelig dokumentation, hvis dette hensyn over-

hovedet skal tillægges vægt, *at* hensynet tillægges mindre vægt jo alvorligere kriminalitet, der er tale om, og *at* hensynet typisk tillægges større vægt ved forlængelser af isolation end ved selve indgrebets iværksættelse.

Fra advokatside er det anført, at der fortsat ikke i tilstrækkeligt omfang foretages den fornødne proportionalitetsafvejning, ligesom hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende kun findes at blive tillagt ringe – om overhovedet nogen – betydning.

På spørgsmålet om, hvorvidt høringsparterne har været ude for, at en isolation er blevet ophævet udelukkende på grund af hensynet til den sigtede, har langt den overvejende del af høringsparterne svaret, at det – i det omfang, det overhovedet er sket – kun er sket et fåtal af gange.

5.4.1.4. Tidsgrænser

Langt hovedparten af høringsparterne er af den opfattelse, at ordningen med særlige grænser for den tidsmæssige udstrækning af isolation fungerer tilfredsstillende, ligesom størstedelen af høringsparterne har anført, at tidsgrænserne normalt ikke udnyttes fuldt ud.

Enkelte politimestre har anført, at tidsgrænserne i visse sager har en negativ indvirkning på efterforskningen, herunder ikke mindst i sager, hvor det er nødvendigt med foretagelse af efterforskningsskridt i udlandet.

På spørgsmålet om, i hvilke sagstyper man oftest støder på, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud, har den overvejende del af høringsparterne angivet, at dette sker i sager om narkotikakriminalitet og anden alvorlig kriminalitet, herunder organiseret kriminalitet og kriminalitet med forgreninger til udlandet.

De efterforsknings- eller bevismæssige forhold, som typisk fører til, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud, er (1) sager med mange sigtede, hvor der er medgerningsmænd på fri fod, eller hvor der afgives divergerende forklaringer/en eller flere sigtede nægter at udtale sig, (2) sager, hvis opklaring nødvendiggør foretagelse af efterforskningsskridt i udlandet, og (3) sager, hvis opklaring baserer sig på indhentelse og gennemgang af teleoplysning-

ger/telefonsamtaler, eller hvor man afventer tekniske erklæringer (f.eks. undersøgelse af dna-spor).

Langt hovedparten af de adspurgte høringsparter er af den opfattelse, at en forkortelse af de nuværende tidsgrænser vil kunne give problemer, herunder navnlig i sager om omfattende kriminalitet med flere sigtede, grænseoverskridende kriminalitet m.v. I givet fald bør organiseret kriminalitet, narkotikakriminalitet, anden alvorlig kriminalitet, herunder f.eks. drabssager, undtages fra sådanne kortere tidsgrænser.

De fleste høringsparter har på spørgsmålet om, hvorvidt der er problemer forbundet med de nuværende betingelser for isolation ud over 3-månedersfristen i retsplejelovens § 770 c, stk. 3, svaret, at dette ikke er tilfældet. Enkelte politimestre er dog af den opfattelse, at de restriktive regler om forelæggelse for Rigsadvokaten, herunder de heri indeholdte snævre forelæggelsesfrister, vanskeliggør politiets arbejde. Om de efterforsknings- eller bevismæssige forhold, som typisk fører til, at undtagelsesbestemmelsen i § 770 c, stk. 3, bringes i anvendelse, er bl.a. angivet sager om alvorlig kriminalitet, herunder kriminalitet med forgreninger til udlandet, sager med flere sigtede, som dækker over hinanden, eller hvor én eller flere sigtede ikke ønsker at udtale sig.

På spørgsmålet om, hvorvidt det må antages at ville give problemer helt at ophæve undtagelsesbestemmelsen i § 770 c, stk. 3, således at tidsgrænsen gøres absolut, har den overvejende del af høringsparterne – bortset fra Advokatrådet, Landsforeningen af Beskikkede Advokater og Foreningen af Beskikkede Advokater i København – anført, at en sådan absolut tidsgrænse vil være meget problematisk navnlig i de mest alvorlige sager om organiseret kriminalitet.

Om den gældende ordning vedrørende forelæggelse for Rigsadvokaten af sager om isolation ud over 3 måneder har to tredjedele af høringsparterne svaret, at ordningen ikke giver problemer i praksis. En tredjedel af høringsparterne – alle politimestre – har dog anført, at forelæggelsesordningen ikke blot er ressourcekrævende, men også – de korte forelæggelsesfrister taget i betragtning – udgør et problem.

5.4.1.5. Særligt om unge

Den absolutte tidsgrænse på 8 uger for isolation af unge under 18 år, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 4, giver efter høringsparternes opfattelse ingen problemer i praksis.

Derimod er der delte meninger om, hvorvidt en ophævelse af muligheden for at varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år, vil medføre problemer. Fra advokatside gøres det gældende, at der ikke vil være problemer forbundet hermed, mens langt den overvejende del af retterne og politimestrene finder, at en ophævelse af denne mulighed vil være problematisk navnlig i sager om meget alvorlig, herunder organiseret, kriminalitet. Rigsadvokaten har anført, at flere statsadvokater har peget på, at dette spørgsmål overvejende er af retspolitisk karakter, hvor det afgørende er, om hensynet til unge under 18 år må tillægges en sådan vægt, at varetægtsfængsling i isolation af sådanne personer ikke bør ske.

5.4.1.6. Domstolenes kendelser

På spørgsmålet om, hvorvidt domstolenes kendelser i tilfælde, hvor en anmodning om isolation tages til følge, indeholder en konkret begrundelse for, at varetægtsfængsling skal ske i isolation, og hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til at opnå formålet, har Rigsadvokaten anført, at domstolenes begrundelser efter statsadvokaternes opfattelse i almindelighed lever op til de krav, som følger af loven og dens forarbejder.

Også hovedparten af de 11 retter, som har besvaret dette spørgsmål, vurderer, at domstolenes kendelser generelt lever op til begrundelseskravet i loven. Bl.a. Østre Landsret har imidlertid anført, at der i et vist omfang anvendes standardiserede begrundelser.

Tre fjerdedele af de 40 politimestre, som har besvaret spørgsmålet, har anført, at domstolenes kendelser generelt lever op til begrundelseskravet. Adskillige politimestre har dog samtidig anført, at domstolenes kendelser kun sjældent indeholder en begrundelse for, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Advokatrådet er af den opfattelse, at domstolenes kendelser kun delvist lever op til begrundelseskravet, herunder forekommer kun sjældent en begrundelse for, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige. Landsforeningen af Beskikkede Advokater og Foreningen af Beskikkede Advokater i København finder ikke, at domstolene i almindelighed lever op til begrundelseskravet. Således anvendes i vid udstrækning standardbegrundelser uden konkret indhold.

5.4.1.7. Mundtlige kæremål

De 34 høringsparter, som har besvaret spørgsmålet om, hvor ofte muligheden for at få behandlet et kæremål om isolationsfængsling mundtligt anvendes, er generelt af den opfattelse, at muligheden anvendes i et vist – om end begrænset – omfang. Ingen af høringsparterne – bortset fra Advokatrådet – er af den opfattelse, at adgangen til mundtlig behandling af kæremål om varetægtsfængsling i isolation bør udvides. Det er således den almindelige opfattelse, at der intet behov er herfor.

Advokatrådet har til støtte for sit synspunkt om en udvidet adgang til mundtlig behandling anført, at en sådan mundtlig behandling vil sikre landsretten det bedst mulige afgørelsesgrundlag.

5.4.1.8. Forholdene i arresthusene

På spørgsmålet om, hvorvidt der er erfaring for, at arrestanter i isolation – f.eks. ved brug af mobiltelefoner, under transporter eller gårdture m.v. – formår at omgå isolationen (dvs. formår at omgå de iværksatte begrænsninger i adgangen til at kommunikere med andre indsatte, omverdenen i øvrigt m.v.) har 41 ud af de i alt 50 høringsparter, som har besvaret dette spørgsmål, besvaret spørgsmålet bekræftende – kun 9 politimestre har anført ikke at have været ude herfor. Direktoratet for Kriminalforsorgen har vedrørende dette spørgsmål bl.a. anført, at 23 arresthuse ud af i alt 30 har besvaret spørgsmålet bekræftende.

De væsentligste problemer er ifølge høringsparterne og arresthusene 1) indsmuglede mobiltelefoner og SIM-kort, 2) uds mugling af breve, 3) kommunikation under gårdture og transporter og 4) råb til andre indsatte og personer uden for arresthuset.

Politidirektøren i København har vedrørende problemstillingen om indsmuglede mobiltelefoner bl.a. anført, at en opgørelse fra Vestre Fængsel samt Blegdamsvejens Fængsel viser, at der i perioden fra 2002-04 blev beslaglagt i alt 89 mobiltelefoner, og at man har lignende erfaringer i flere provinsarresthuse, hvor der også i forbindelse med kriminalforsorgens visitationer er fundet mobiltelefoner. I to konkrete sager blev der i et sjællandsk arresthus fundet henholdsvis 8 og 11 mobiltelefoner.

Ca. halvdelen af høringsparterne har anført, at problemet med, at arrestanter i isolation – f.eks. ved brug af mobiltelefoner, under transporter eller gårdture m.v. – formår at omgå isolationen, spiller ind på antallet af begæringer om isolation. I den forbindelse har flere politimestre anført, at fund af mobiltelefoner, indsmugling af breve m.v. i flere tilfælde har dannet grundlag for, at en arrestant begæres varetægtsfængslet i isolation.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har vedrørende forholdene i arresthusene m.v. mere generelt anført, at direktoratet efter aftale med Politimesterforeningen i foråret 2004 nedsatte en arbejdsgruppe vedrørende varetægtsarrestanters ”ulovlige” kommunikation. Ifølge kommissoriet skulle arbejdsgruppen komme med forslag til modvirkning af, at varetægtsarrestanter, der er isolerede eller undergivet besøgs- og brevkontrol, kan kommunikere med omverdenen uden om de fastsatte begrænsninger, hvorved politiets efterforskning vanskeliggøres.

Arbejdsgruppen har i sin indstilling til direktoratet bl.a. anført, at Kriminalforsorgen ikke hidtil har haft ressourcer til systematisk at imødegå uønsket kommunikation, samt at den ideelle løsning på problemet ville være at opføre nye, tidssvarende arresthuse. Arbejdsgruppen har dog samtidig anført, at et sådant forslag ligger uden for kommissoriet. Til gengæld har arbejdsgruppen foreslået, at der bygges et nyt særligt arresthus i Københavnsområdet, samt at der udarbejdes procedureregler for isolerede varetægtsarrestanter og indsatte med besøgs- og brevkontrol, herunder procedureregler f.eks. om gensidig information mellem Kriminalforsorgen og politiet, placering, besøg, adgang til værksteder, baderum m.v.

Direktoratet har afslutningsvis oplyst, at det på nuværende tidspunkt kun er forslag af proceduremæssig karakter, som gennemføres, idet de øvrige forslag fra arbejdsgruppen kræ-

ver tilførsel af ressourcer. Direktoratet for Kriminalforsorgen har i den forbindelse nedsat en permanent følgegruppe om varetægtsarrestanters ”ulovlige” kommunikation med deltagelse af repræsentanter fra kriminalforsorgen og politiet.

5.4.1.9. Lokale forskelle

Som anført ovenfor i afsnit 5.4.1., udsendte udvalget med spørgetemaet bl.a. et notat fra Justitsministeriets Forskningsenhed om ”Udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling”. Notatet er i en revideret udgave optaget som bilag 3 til denne betænkning.

Af notatet fremgår bl.a., at der ved en sammenligning mellem de enkelte politikredses andel af varetægtsfængslinger, som har ført til isolationsfængsling, viser sig ikke ubetydelige lokale forskelle, jf. kapitel 4, afsnit 4.3.1.5., herunder bl.a. ved en sammenligning mellem de tre største byer (med København på den ene side og Århus og Odense på den anden side), og ved en sammenligning mellem de enkelte landsdele (opdeling i områderne København, øvrige Sjælland, Fyn og øerne samt Jylland).

I udvalgets spørgetema er høringsparterne anmodet om at kommentere de lokale forskelle, bl.a. med angivelse af forhold, som kan forklare forskellene mellem de enkelte politikredse (dvs. de mulige årsager til særligt høje eller særligt lave tal).

En lang række af høringsparterne har peget på, at lokale forskelle i kriminalitetens art og omfang givetvis må være den væsentligste faktor. Ikke mindst vil en eller flere større narkotikasager have helt afgørende betydning for det samlede antal isolationsfængslinger. Også f.eks. tilstedeværelsen af en rockerbande el.lign. i politikredsen kan givetvis spille ind.

Som en anden mulig forklaring har flere høringsparter peget på, at en varetægtsfængsling i isolation i de politikredse, hvor antallet af varetægtsfængslinger er lavt, medfører, at den procentuelle andel af sager, hvori anvendes isolationsfængsling, bliver meget høj, selv om varetægtsfængsling i isolation kun sjældent anvendes.

Enkelte høringsparter, herunder Landsforeningen af Beskikkede Advokater, Københavns Byret, Retten i Næstved og Politimesteren i Fredericia har anført, at også holdningen til

anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation i den enkelte politikreds må antages at spille en rolle. Andre høringsparter har anført, at nogle politikredse mere end andre benytter sig af anbringelse af arrestanter i samme sagskompleks i forskellige arresthuse.

Politidirektøren i København har bl.a. anført, at det er en kendsgerning, at en meget væsentlig del af den tunge og organiserede kriminalitet efterforskes og retsforfølges af Københavns Politi, hvorfor det ikke kan undre, at antallet af varetægtsfængslinger i isolation er væsentligt højere i København end andre steder.

Landsforeningen af Beskikkede Advokater i København har bl.a. anført, at foreningen har noteret sig, at der er store forskelle i anvendelsen af isolation, og at man i visse egne af landet tilsyneladende kan efterforske og opklare sager uden at anvende isolation eller kun bruger foranstaltningen i ganske ringe omfang, herunder i det østjyske område, der bl.a. omfatter Århus, og det vestjyske og nordjyske område.

5.4.1.10. Effektiviteten af isolation m.v.

Høringsparterne har som de væsentligste fordele ved anvendelse af varetægtsfængsling i isolation angivet 1) minimering af påvirkningsrisikoen i relation til vidner og medsigtede til skade for sagens opklaring og 2) hindring af, at de sigtede kan afstemme deres forklaringer indbyrdes eller med andre m.v.

Langt den overvejende del af høringsparterne er af den opfattelse, at varetægtsfængsling i isolation er et effektivt – eller i hvert fald det *mest* effektive – middel til at hindre kollisionsvirksomhed. Effektiviteten afhænger imidlertid af, om den iværksatte isolation rent praktisk kan gennemføres, og i den forbindelse udgør ikke mindst indsmuglede mobiltelefoner, udsugning af breve m.v. et stort problem.

Enkelte høringsparter har anført, at fordeling af flere sigtede i samme sag på forskellige arresthuse er det bedste alternativ til varetægtsfængsling i isolation. Langt den overvejende del af høringsparterne finder dog ikke, at en sådan fordeling kan opfylde formålet med isolation, ligesom metoden er meget ressourcekrævende.

De fleste høringsparter er af den opfattelse, at nye bevismidler (f.eks. dna-profiler, udvidet adgang til teleoplysning m.v.) ikke har mindsket behovet for varetægtsfængsling i isolation. En række høringsparter har i den forbindelse anført, at de nye bevismidler til gengæld medvirker til, at varigheden af isolation kan afkortes.

Af alternativer til varetægtsfængsling i isolation har en række høringsparter peget på bygningsmæssige ændringer af landets arresthuse, hvorved kommunikation kan forhindres, nye tekniske løsninger (f.eks. således, at mobiltelefoner ikke kan anvendes i arresthuse), udvidet brug af indenretlige afhøringer, bedre muligheder for dokumentation af politirapporter under domsforhandling m.v.

Ingen af høringsparterne har på spørgsmålet om, hvorvidt de kan nævne eksempler på skadevirkninger for efterforskningen som følge af de begrænsninger, som de gældende regler om isolation medfører, anført *konkrete* eksempler.

Heller ingen af høringsparterne har givet *konkrete* eksempler på, at anvendelsen af isolation har virket efter hensigten i praksis.

Adskillige høringsparter har dog anført, at der er *almindelige* erfaringer for, at varetægtsfængsling i isolation minimerer kollusionsrisikoen, herunder at isolation er med til at hindre, at forklaringer afstemmes, vidner påvirkes, beviser bortskaffes m.v.

5.4.1.11. Anvendelsen af anticiperet bevisførelse

Den overvejende del af høringsparterne er af den opfattelse, at ordningen med mulighed for afholdelse af retsmøde med henblik på bevissikring, jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt., fungerer tilfredsstillende. Flere høringsparter har dog anført, at afholdelsen af sådanne retsmøder forsinkes – eller helt udelukkes – fordi de sigtedes forsvarere protesterer herimod eller råder deres klienter til ikke at udtale sig, ligesom mange forsvarere ikke kan deltage i et sådant retsmøde inden for rimelig tid.

Foreningen af Beskikkede Advokater i København har anført, at det er et problem, at anklagemyndigheden begærer § 747-forhør som en betingelse for at udtage en arrestant af

isolation, ligesom det er et problem, at forhørene ofte begæres afholdt på et tidspunkt, hvor efterforskningen ikke er afsluttet.

5.4.1.12. Skadevirkninger af isolation

På spørgsmålet om, hvorvidt høringsparterne kan nævne konkrete eksempler på skadevirkninger af varetægtsfængslinger i isolation i tiden efter 2000-loven, har stort set ingen af høringsparterne kunnet komme med konkrete eksempler. Retten i Ballerup har dog anført, at man i ét tilfælde har ophævet en varetægtsfængsling i isolation som følge af, at den sigtedes mentale tilstand havde udviklet sig i en ”uheldig retning”, ligesom Politimesteren i Løgstør har anført, at en sigtet i 2002 forsøgte at begå selvmord.

KAPITEL 6

Udvalgets overvejelser

6.1. Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser

6.1.1. Indledning

Strafferetsplejeudvalget skal dels foretage en evaluering af de ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 gennemførte regler om varetægtsfængsling i isolation (herefter 2000-loven), dels overveje mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolation.

Indledningsvis har udvalget overvejet nogle mere generelle forhold vedrørende isolation. Disse overvejelser er gengivet nedenfor i afsnit 6.1.2.-6.1.7.

Udvalgets generelle evaluering af 2000-loven findes i afsnit 6.2., mens spørgsmålet om muligheden for yderligere at begrænse anvendelsen af isolation er behandlet i afsnit 6.3.

Afsnit 6.4. indeholder udvalgets gennemgang af de gældende regler og forslag til ændringer, mens afsnit 6.5. vedrører spørgsmålet om eventuelle videregående ændringer.

6.1.2. Indgrebets intensitet

Varetægtsfængsling i isolation, dvs. udelukkelse af en varetægtsarrestant fra fællesskab med andre indsatte, er et straffeprocessuelt tvangsindgreb, og betingelserne for dette indgrebs iværksættelse - og ikke mindst opretholdelse heraf i længere tid - er efter de gældende regler ganske restriktive.

Strafferetsplejeudvalgets overvejelser om isolation tager - ligesom udvalgets tidligere betænkninger om isolation - udgangspunkt i, at isolation er et intensivt indgreb, der efter en samlet betragtning må siges at høre til de mest vidtgående af de straffeprocessuelle tvangsindgreb.

Varetægtsfængsling i isolation (fuldstændig isolation, jf. afsnit 6.1.8. nedenfor) medfører ikke, at den pågældende arrestants samkvem med andre mennesker fuldstændig afskæres. Også arrestanter i isolation har løbende kontakt med personalet, herunder mulighed for kontakt med læge, sygeplejerske eller andet behandlingspersonale og kontakt med fængselspræst, jf. herved retsplejelovens § 776 og de med hjemmel heri udstedte administrative regler. Endvidere er – kontrolleret – besøg ikke udelukket. Herudover har arrestanten adgang til ukontrolleret kontakt med sin forsvarer.

Det siger imidlertid sig selv, at udelukkelse fra fællesskab med alle andre medindsatte for den enkelte varetægtsarrestant – navnlig når udelukkelsen udstrækkes i tid – kan opleves som et meget byrdefuldt indgreb, jf. også nedenfor afsnit 6.1.3. og Institut for Menneskerettigheders brev til udvalget af 11. november 2005 (optaget som bilag 8 til denne betænkning).

6.1.3. Spørgsmålet om skadevirkninger af isolation

Det har gennem en længere årrække været debatteret, om isolation indebærer en risiko for egentlige, navnlig psykiske, skadevirkninger.

Som omtalt ovenfor i kapitel 2, kunne udvalget i betænkning nr. 1358/1998 tage udgangspunkt i lægelige og psykologiske undersøgelser. Udvalget lagde i overensstemmelse med undersøgelsesresultaterne til grund, at isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, jf. betænkningens side 55.

I forbindelse med udarbejdelsen af denne betænkning har udvalget i en spørgeskemaundersøgelse bl.a. spurgt til høringsparternes erfaringer med hensyn til skadevirkninger af isolation. Der henvises herom til afsnit 5.4.1.11. i kapitel 5.

De indkomne svar giver ikke grundlag for nogen ændret vurdering af risikoen for skadevirkninger. Der er heller ikke i øvrigt fremkommet oplysninger, der ud fra en vurdering af risikoen for skadevirkninger efter udvalgets opfattelse kan føre til et ændret syn på isolation.

Strafferetsplejeudvalget tager derfor med hensyn til dette spørgsmål samme udgangspunkt som i betænkning nr. 1358/1998.

6.1.4. Anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation i udlandet

Det har ofte været fremført i debatten om anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation, at isolation anvendes i videre omfang her i landet end i udlandet.

I 1990 indhentede Strafferetsplejeudvalget materiale om retstilstanden i 15 europæiske lande. Som anført i kapitel 2, var det dengang udvalgets vurdering, at de gældende danske regler om isolation af hensyn til efterforskningen ikke kan siges at adskille sig fundamentalt fra reglerne i andre europæiske lande. De danske betingelser for isolationsfængsling er heller ikke lempeligere end generelt i Europa – tværtimod kan betingelserne for iværksættelse af isolation formentlig henregnes blandt de strengeste, jf. betænkning nr. 1219/1991, side 8-9.

Udvalget anførte samme sted i 1991-betænkningen endvidere, at de forskelle, der består navnlig i forhold til de romanske og angelsaksiske lande, og først og fremmest i henseende til anvendelsen af isolationsfængsling, efter udvalgets opfattelse i det væsentlige beror på forskelle mellem retssystemerne, f.eks. brugen af undersøgelsesdommere i en række lande. Der er som følge heraf ikke grundlag for direkte sammenligninger.

Strafferetsplejeudvalget fandt på den baggrund ikke på grundlag af den foretagne undersøgelse af retstilstanden i andre lande i sig selv anledning til at foreslå ændringer af de gældende danske isolationsregler. Der henvises i det hele til betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande, side 8-9 og 49-55.

På grund af resultatet af de tidligere undersøgelser og de vanskeligheder, der er forbundet med foretagelsen af en direkte sammenligning mellem af anvendelsen af isolation i Danmark og en række andre europæiske lande, har Strafferetsplejeudvalget ikke til brug for afgivelsen af denne betænkning fundet grundlag for *på ny* at iværksætte en undersøgelse af udenlandsk ret vedrørende muligheden for at anvende varetægtsfængsling i isolation.

6.1.5. Behovet for isolation

Strafferetsplejeudvalget fandt i betænkning nr. 1358/1998, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation, jf. betænkningens side 61.

Udvalgets spørgeskemaundersøgelse foretaget til brug for udarbejdelsen af denne betænkning afspejler forskellige opfattelser af, hvor langt behovet for isolation rækker. Fra politiets og anklagemyndighedens side er det gjort gældende, at der fortsat er et betydeligt behov for isolation for at imødegå risici for vanskeliggørelse af efterforskningen – navnlig ved afstemning af forklaringer mellem flere sigtede eller mistænkte, ved advarsel af medgerningsmænd og ved påvirkning ved trusler eller lignende over for vidner, og navnlig i sager om alvorlig, organiseret kriminalitet.

Udvalget har på den anden side mærket sig, at der ikke er oplyst *konkrete* eksempler på, at manglende isolation har været ødelæggende for en efterforskning, jf. afsnit 5.4.1.10. i kapitel 5. Det er klart, at kollusionsforsøg, der lykkes, mest sandsynligt ikke opdages. Efter mange års fokus på isolationsspørgsmålet finder udvalget det dog alligevel bemærkelsesværdigt, at der stadig ikke er påvist eksempler fra praksis på, at man efterfølgende – f.eks. gennem efterforskning mod andre – konkret har kunnet konstatere, at en sigtet, der ikke blev isoleret – eller blev udtaget af isolation – må antages gennem afstemning af forklaringer el.lign. at have unddraget sig et strafansvar eller eventuelt blot at have opnået frifindelse i første instans.

Udvalget har endvidere mærket sig, at det ikke i høringssvarene, heller ikke fra politiets og anklagemyndighedens side, er anført, at de indskrænkninger, der blev gennemført ved 2000-loven – og som statistisk har givet sig markante udslag – i praksis har medført problemer for retshåndhævelsen.

Der er imidlertid talrige eksempler i praksis på, at sigtede og personer i disses omgangskreds har udfoldet bestræbelser på at vanskeliggøre forfølgningen, herunder gennem f.eks. vidnetrusler. Der er heller ingen tvivl om, at adgang til fællesskab i sig selv øger en sigtets muligheder for at vanskeliggøre forfølgningen.

Hertil kommer, at udviklingen i kriminaliteten i retning af navnlig stigende organisering og globalisering i sig selv peger på et usvækket behov for de bedst mulige efterforskningsmidler.

Strafferetsplejeudvalget finder på den baggrund fortsat, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation.

På den anden side er det væsentligt at holde sig for øje, at ikke enhver begrænsning i adgangen til at iværksætte eller gennem længere tid at opretholde isolation nødvendigvis fører til, at færre forbrydelser opklares.

Det er et ofte fremført kritikpunkt mod anvendelse af isolation, at indgrebet virker som en pression over for arrestanten, der ved at tilstå ofte vil kunne fjerne grundlaget for fortsat isolation. Det er klart, at det ikke er meningen, at isolation skal virke på den måde, og at isolation under ingen omstændigheder må bruges på den måde. Det er på den anden side ikke muligt at udelukke, at isolation faktisk kan føles og måske derigennem virke sådan. Man må derfor være opmærksom på dette aspekt ved udformningen af regler om isolation. Det gælder dels udformningen af betingelser for isolation, herunder ikke mindst tidsmæssige betingelser, og dels regler om behandlingen af isolerede arrestanter, der kan afbøde belastningen ved isolationen.

6.1.6. Effektiviteten af isolation

Det fremgår af en række af høringssvarene, at isolation ikke er effektiv i den forstand, at isolationen fuldstændig udelukker den sigtede fra at kunne kommunikere med andre. Der er således talrige eksempler på, at isolerede har kommunikeret på forskellig måde med medgerningsmænd og andre. For tiden udgør ikke mindst forekomst af mobiltelefoner i arresthusene et problem, jf. afsnit 5.4.1.8. og 5.4.1.10. i kapitel 5.

Det kan nævnes, at det har været undersøgt, om det rent teknisk kan lade sig gøre at hindre indsattes uberettigede kommunikation ved brug af indsmuglede mobiltelefoner ved teknisk forstyrrelse af al telekommunikation inden for et nærmere afgrænset område. Det har imidlertid vist sig, at dette ikke kan ske uden uheldige skadevirkninger på anden lovlig

kommunikation i arresthusets/fængslets nærhed, herunder f.eks. udrykningskøretøjers radiokommunikation. Man har derfor ikke fundet det muligt at tage en sådan teknik i brug i arresthusene.

Problemet med at opnå en effektiv isolation består endvidere bl.a. i, at man i arresthusene af kapacitetsmæssige grunde ikke har mulighed for at opretholde særskilte afdelinger eller afsnit til henholdsvis isolerede og ikke-isolerede indsatte, som ofte ikke er undergivet brev- og besøgskontrol.

Efter udvalgets opfattelse kunne man formentlig opnå forbedringer gennem en mere hensigtsmæssig opdeling af de indsatte, f.eks. ved oprettelse af særlige afdelinger eller afsnit, hvor der kun placeres isolerede varetægtsarrestanter. Dette vil imidlertid virke begrænsende på kapaciteten, ligesom en sådan opdeling – afhængigt af forholdene i det enkelte arresthus – ikke kan løse alle problemer. Det bemærkes herved, at f.eks. flere varetægtsfængslede i isolation anbragt på samme afdeling vil muliggøre indbyrdes kommunikation, f.eks. ved råb gennem åbentstående vinduer eller ventilationsgitre. Det kan også være vanskeligt at afskære uberettiget kommunikation under transport til og fra retten m.v.

Strafferetsplejeudvalget finder ikke anledning til at udtale sig særligt om prioriterings-spørgsmål, hvor hensynet til effektiviteten af isolation – og dermed af efterforskningen – kan støde sammen med hensynet til afvikling af strafafsoning.

Udvalget har derimod overvejet, om den begrænsede effektivitet bør tillægges betydning for udformningen af reglerne om isolation.

Det fremgår af en række af de hørings svar, som udvalget har modtaget i forbindelse med sin spørgeskemaundersøgelse, at det rent faktisk i en række tilfælde lykkes at afsløre gennemførte eller påbegyndte forsøg blandt indsatte på uberettiget kommunikation indbyrdes og ud af arresthuset. Endvidere arbejdes der på en række felter med foranstaltninger med henblik på at begrænse mulighederne for sådan kommunikation. Det må endelig pointeres, at udelukkelse fra fællesskab under alle omstændigheder gør det klart sværere for en indsat at modvirke efterforskningen.

Udvalget finder på den baggrund ikke som følge af problemerne med isolationens effektivitet anledning til at fravige udgangspunktet om, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet fortsat gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation, jf. ovenfor afsnit 6.1.5.

På den anden side betyder dette naturligvis ikke, at man ved vurderingen af isolationsspørgsmålet i enhver henseende kan se bort fra den begrænsede effektivitet.

Det må således i lyset af erfaringerne erkendes, at isolation ikke i enhver henseende kan være et effektivt værn mod kollusion. Men der er tale om et middel, som retsordenen kan have behov for at tage i brug i hvert fald i særligt alvorlige sager med en kompliceret efterforskningsituation, og navnlig hvor der er risiko for trusler over for vidner, men også hvor der er risiko for, at flere sigtede afstemmer deres forklaringer. Baggrunden er, at man i sådanne tilfælde ikke kan acceptere, at dette middel lades uprøvet.

6.1.7. Betydningen af nye bevismidler

I de senere år har tekniske bevismidler spillet en stadig større rolle i efterforskningen og i straffeprocessen. Det drejer navnlig om telefon- og rumaflytning, forskellige former for teleoplysninger og dna-analyser. De tekniske beviser kan gøre det vanskeligere og mere kompliceret at modvirke efterforskningen, f.eks. kan et afgørende dna-spor efter omstændighederne udelukke, at en sigtet opbygger et falsk alibi. Som et andet eksempel kan nævnes, at det kan være vanskeligt for flere sigtede at afstemme deres forklaringer, hvis der foreligger et større antal aflyttede telefonsamtaler.

Man kan på den baggrund rejse spørgsmålet, om de nye bevismidler på afgørende måde svækker behovet for anvendelse af isolation.

Som det fremgår af høringssvarene, påvirker de tekniske beviser den efterforskningsmæssige situation, men de indebærer ikke nødvendigvis, at isolation overflødiggøres, jf. afsnit 5.4.1.10. i kapitel 5. Afhængig af omstændighederne kan fremkomsten af et teknisk bevis være netop det tema, som flere sigtede kan frygtes at ville søge at afstemme deres forklaringer om (f.eks. om baggrunden for, at de har været på et bestemt sted et givent tidspunkt).

På den anden side kan forekomsten af tekniske beviser i nogle tilfælde være så massiv, at kollusionsforsøg reelt må anses for urealistiske.

Udviklingen med hensyn til de tekniske beviser fører efter udvalgets opfattelse ikke til, at der af den grund er behov for at ændre reglerne om isolation. Derimod kan tekniske beviser i høj grad medvirke til, at der efter den konkrete bevissituation i den enkelte sag ikke er grundlag for iværksættelse eller opretholdelse af isolation. For så vidt vil en fortsat udvikling med hensyn til tekniske bevismidler med tiden i sig selv – også med de samme regler – kunne føre til, at anvendelsen af isolation begrænses.

6.1.8. Alternativer til isolation

Strafferetsplejeudvalgets overvejelser i denne betænkning angår - ligesom de gældende regler i retsplejelovens §§ 770 a-770 e – *fuldstændig isolation*, dvs. udelukkelse fra fællesskab med (alle) de øvrige indsatte i arresthuset. Om baggrunden herfor kan henvises til betænkning nr. 1358/1998, side 62-63.

Ved *delvis isolation* forstås udelukkelse fra fællesskab med en eller flere bestemt angivne medindsatte. En sådan foranstaltning, der af praktiske grunde stort set ikke anvendes, er omfattet af bestemmelsen i retsplejelovens § 773 om adgangen til at få spørgsmål om andre begrænsninger end fuldstændig isolation eller besøgs- og brev begrænsninger forelagt for retten til afgørelse.

Muligheden for delvis isolation spiller efter de gældende regler om fuldstændig isolation en rolle på den måde, at fuldstændig isolation ikke må ske, hvis formålet kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, jf. nærmere retsplejelovens § 770 b, nr. 1.

En sådan mindre indgribende foranstaltning kunne efter denne bestemmelse være delvis isolation, navnlig udelukkelse fra fællesskab med andre samtidigt varetægtsfængslede personer i samme sag. Praktiske forhold i arresthusene bevirker dog, at en sådan delvis isolation ofte ikke kan administreres og i øvrigt vanskeligt vil kunne gøres effektiv. Lovbestemmelsen nævner da også i første række anbringelse af sigtede i andet arresthus end

bestemte andre indsatte. Ved anbringelse af flere sigtede i samme sag i forskellige arresthuse opnås en ganske effektiv form for delvis isolation.

Som det fremgår af høringssvarene, kan der imidlertid være en række praktiske problemer forbundet med fordeling af de sigtede på flere arresthuse, herunder ikke mindst et betydeligt ressourceforbrug ved transport af sigtede til afhøring og retsmøder, jf. afsnit 5.4.1.10. i kapitel 5. Ifølge høringssvarene er der da også stor forskel på, i hvilket omfang denne form for mindre indgribende foranstaltning anvendes i praksis. Delvis isolation kan heller ikke løse alle problemer, herunder med hensyn til mobiltelefoner, smh. afsnit 6.1.6.

Isolationsgruppen under Dansk Retspolitisk Forening har den 27. oktober 2005 rettet henvendelse til Strafferetsplejeudvalget med et forslag om en ordning med delvis isolation som alternativ til fuldstændig isolation, jf. betænkningens bilag 7. Som det fremgår heraf, består den delvise isolation efter dette forslag først og fremmest i en ordning, hvor den sigtede har fællesskab med andre indsatte, men kun indsatte, der har brev- og besøgskontrol, og således at de pågældende placeres i en særlig afdeling for delvis isolerede. Et lignende forslag blev fremsat under Folketingets behandling af lovforslag nr. L 14, som førte til 2000-loven.

Spørgsmålet om i højere grad end nu at anvende sådanne foranstaltninger, herunder fordeling på flere arresthuse, delvis isolation i samme arresthus eller eventuelt ved en ordning som foreslået af Dansk Retspolitisk Forening, er først og fremmest et spørgsmål om praktiske forhold i arresthusene, anvendelse af politiressourcer m.v., herunder et prioriterings- og bevillingsmæssigt spørgsmål.

På samme måde, som anført ovenfor afsnit 6.1.6. om effektiviteten af isolation, finder Strafferetsplejeudvalget ikke anledning til at udtale sig særligt om disse prioriterings-spørgsmål.

Det bemærkes herved, at de gældende regler om isolation tager højde for, at (fuldstændig) isolation ikke bør anvendes i konkrete tilfælde, hvor mindre indgribende foranstaltninger er et reelt alternativ. Såfremt der måtte blive gennemført forbedringer på det praktiske og ressourcemæssige plan i arresthusene m.v., vil det således allerede efter de gældende regler i sig selv virke i retning af en mindre anvendelse af fuldstændig isolation.

6.2. Udvalgets generelle evaluering af 2000-loven

6.2.1. Lovens formål og indhold

Formålet med 2000-loven (lov nr. 428 af 31. maj 2000) var at opnå en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolation. Der kan henvises til Folketingstidende 1999-2000, Tillæg A, sp.133 (lovforslag nr. L 14). De gennemførte, gældende regler om isolation er i overensstemmelse med lovforslaget.

Loven bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation, men er i forhold til udvalgets forslag skærpet på en række punkter med henblik på, at anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling begrænses i endnu højere grad, end der i betænkningen var stillet forslag om.

2000-loven indebar navnlig følgende ændringer i reglerne om isolation:

- En præcisering og skærpelse af betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af isolation, jf. retsplejelovens §§ 770 a og 770 b.
- Et krav om mere konkret begrundede kendelser om isolation, jf. § 770 d, stk. 1.
- Kortere tidsbegrænsninger for isolation, herunder
 - en ufravigelig overgrænse på 4 uger, når der er rejst sigtelse for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder, men ikke i 4 år, jf. § 770 c, stk. 1,
 - en ufravigelig overgrænse for isolation på 8 uger, når der er rejst sigtelse for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år, men ikke i 6 år, jf. § 770 c, stk. 2,
 - en overgrænse for isolation på 3 måneder, når der er rejst sigtelse for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, men med en meget snæver adgang for retten til undtagelsesvis at tillade, at isolation udstrækkes ud over 3 måneder, hvis afgørende hensyn til strafforfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, jf. § 770 c, stk. 3, og

- særlige regler om arrestanter under 18 år, herunder en ufravigelig overgrænse for isolation på 8 uger uanset kriminalitetens art, jf. § 770 c, stk. 4, og § 770 d, stk. 2,
- En udvidet adgang til mundtlig behandling af kæremål, jf. § 770 e.
- En udvidet adgang til at afhøre sigtede og vidner i retten forud for domsforhandlingen (anticiperet bevisførelse) med henblik på at ophæve isolationen efter en sådan bevissikring, jf. § 747, 3. pkt.
- Ændrede administrative regler for behandlingen af isolationsfængslede, så de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse, søges imødegået, jf. § 776.
- Ændrede regler om afkortning i idømt frihedsstraf, så isolationsfængslede får en særlig kompensation ved et fradrag på 1 dag for hvert påbegyndte 3 døgn, den dømte efter rettens bestemmelse har været varetægtsfængslet i isolation (dvs. 3 ugers isolationsfængsling giver et fradrag på 4 uger i idømt frihedsstraf), jf. straffelovens § 86, stk. 1.

En nærmere beskrivelse af reglerne findes i kapitel 3 om gældende ret. De gældende regler i retsplejelovens kapitel 70 om varetægtsfængsling og varetægtsfængsling i isolation er endvidere medtaget som bilag 1 til denne betænkning.

6.2.2. Sammenfatning af udviklingen siden 2000-lovens ikrafttræden

2000-loven trådte i kraft den 1. juli 2000. En nærmere gennemgang af de foreliggende statistiske oplysninger om udviklingen siden lovens ikrafttræden findes i afsnit 4.3. i kapitel 4.

Som det fremgår heraf, gav loven sig udslag i en markant og næsten øjeblikkelig nedgang i anvendelsen af isolation. Allerede i 2000, hvor de nye regler kun var gældende i den sidste halvdel af året, faldt tallet således til 618 (sammenlignet med 818 tilfælde i 1999). Den faldende tendens fortsatte i 2001-2003. I 2003 var tallet således 476, svarende til et fald på ca. 42 pct. i forhold til 1999. I 2004 er tendensen imidlertid afløst af en stigning. Tallet for 2004 udgør 580, svarende til en stigning på 22 pct. i forhold til 2003. De foreliggende foreløbige belægstal for 2005 viser dog et lavere isolationsniveau i 2005 end i 2004.

Som anført i kapitel 4, afsnit 4.3.1.1., finder Strafferetsplejeudvalget, at det på grundlag af de for tiden foreliggende statistiske oplysninger er vanskeligt at vurdere, om stigningen i 2004 er udtryk for en større tilbøjelighed til at anvende isolation end tidligere. Dels ligger det samlede antal isolationsfængslinger i 2004 væsentligt under niveauet før lovændringen, dels forekommer der ikke ubetydelige udsving fra år til år med hensyn til, i hvilket omfang isolation bringes i anvendelse inden for de enkelte kriminalitetstyper. Sidstnævnte faktor indebærer efter udvalgets opfattelse, at forskellen i antallet af isolationsfængslinger fra år til år bl.a. må ses i sammenhæng med variationer i sagernes omfang og karakter. Endvidere kan de foreløbige belægstal for 2005 i sig selv tyde på et muligt fald i forhold til 2004. Det er dog usikkert, i hvilket omfang dette vil påvirke tal for antallet af isolationsfængslinger i 2005, jf. kapitel 4, afsnit 4.3.1.

Når det samlede antal varetægtsfængslinger i isolation for hele landet fordeles på de enkelte politikredse, viser der sig ikke ubetydelige *lokale forskelle*. Der henvises herom nærmere til afsnit 4.3.1.5. i kapitel 4.

Den *gennemsnitlige varighed af isolation* var i tiden op til lovændringen nogenlunde konstant (på mellem 32-35 dage i perioden 1995-1999). Efter lovændringen faldt den gennemsnitlige varighed til 28 dage i 2000 og 2001. Efter 2001 er der sket en stigning i den gennemsnitlige varighed, navnlig fra 2002 til 2003, hvor tallet steg fra 30 til 37 dage. I 2004 var tallet 36 dage.

Varigheden kan således ikke anses for nedbragt i forhold til tiden før lovændringen. Som anført i kapitel 4, afsnit 4.3.2.1., er det på grundlag af de statistiske oplysninger vanskeligt at fastslå, i hvilket omfang stigningen i den gennemsnitlige varighed er udtryk for en tilbøjelighed til i videre omfang end tidligere at udstrække den tidsmæssige varighed af isolation. Det må antages, at varigheden også påvirkes af, at der fra år til år kan være forskelle i sagernes omfang og karakter. En præcis vurdering af dette forholds betydning ville imidlertid nødvendiggøre en nøje gennemgang af et ganske omfattende sagsmateriale om isolation. En sådan gennemgang har udvalget i lyset af overvejelserne nedenfor i afsnit 6.2.3.-6.2.4. og 6.3. samt de forslag, som udvalget på grundlag heraf stiller i afsnit 6.4., ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foretage.

Stigningen i den gennemsnitlige varighed dækker bl.a. over en stigning i de *langvarige isolationsfængslinger*. Isolationsperioder over 8 uger er således steget fra 79 i 2001 til 142 i 2004.

Anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation kan endvidere belyses ved at opgøre *det samlede antal "isolationsdage"*, forstået som summen af de dage, de enkelte isolationsperioder i et givet år udgør. Dette tal kan beregnes tilnærmelsesvis f.eks. ved at gange antallet af isolationsfængslinger med den gennemsnitlige varighed. Dette tal er faldet fra ca. 15.500 i 2001 til ca. 15.000 i 2002, men derefter steget til ca. 17.600 i 2003 og til ca. 20.900 i 2004. Udviklingen i varigheden har altså betydet, at det samlede antal isolationsdage steg i 2003, hvor det samlede antal isolationsfængslinger ellers faldt. Det samlede antal isolationsdage ligger imidlertid også i 2003 og 2004 væsentlig under tallet før lovændringen. Tallet var således i 1999 ca. 26.200. Vurderet efter det foreløbige gennemsnitlige daglige belægstal i 2005 på 52, bliver antallet af isolationsdage i 2005 mindre end i 2004. Der er dog som følge af forskelle i opgørelsesmåden betydelig usikkerhed på dette punkt, jf. kapitel 4, afsnit 4.3.1.

Varetægtsfængsling i *isolation af unge 18 år* er i den 4-årige periode sket i relativt begrænset omfang og generelt kun i kortere perioder. Isolation af unge under 18 år er i den 4-årige periode sket i 14 tilfælde. De isoleredes gennemsnitsalder har været 17,5 år, og de pågældende har i gennemsnit været isoleret i 23,5 dage. Kun i tre tilfælde er det forekommet, at en person under 18 år har været varetægtsfængslet i mere end 30 dage (henholdsvis 35 dage, 41 dage og 50 dage).

6.2.3. Udvalgets vurdering af udviklingen i anvendelsen af isolation siden 2000-lovens ikrafttræden

Det er Strafferetsplejeudvalgets vurdering, at 2000-loven i ganske vid udstrækning har virket efter hensigten.

Dette gælder først og fremmest med hensyn til *antallet* af tilfælde, hvor isolation bringes i anvendelse. Til trods for stigningen i 2004 er antallet af tilfælde, hvor isolation bringes i anvendelse, således markant lavere end i tiden før lovændringen. Udviklingen skyldes dog givetvis ikke udelukkende 2000-lovens regler, men også en almindelig udbredt opfattelse

af isolation som et særligt byrdefuldt indgreb. Der kan herved henvises til den nedadgående tendens i isolationstallene allerede i årene op til lovændringen i 2000.

Også med hensyn til *varigheden* af isolation må loven antages at have virket efter hensigten i de første par år. Siden er der indtrådt stigninger i den gennemsnitlige varighed af isolation, som dog i en vis udstrækning må antages at skyldes en ændring i sammensætningen af de sager, som har givet anledning til isolation, navnlig ved en større andel af narkotikasager og i en vis udstrækning drabssager.

Navnlig udviklingen i narkotikasager, der ofte er sagskomplekser af ganske omfattende karakter (mange involverede, efterforskning i udlandet m.v.), må som nævnt antages at være en ikke ubetydelig faktor i relation til stigningen i den gennemsnitlige varighed af isolation. Efterforskning af sådan kriminalitet nødvendiggør betydelige ressourcer, idet der i visse sager – som f.eks. sagskomplekset om den åbenlyse hashhandel på Christiania – kan være helt op til 50 sigtede, der er varetægtsfængslet, herunder i isolation. Allerede af denne grund kan efterforskningstiden ikke være ganske kortvarig.

Et andet forhold, der sandsynligvis også har betydning for udviklingen i den gennemsnitlige varighed af isolation, er, at man ved at skærpe betingelserne for isolation helt naturligt vil skille primært de mindre alvorlige og mindre komplicerede sager fra. De sager, som bliver tilbage, vil således alt andet lige være sager, hvor der kan være behov og grundlag for en længere isolationsperiode.

Selv om resultatet er en gennemsnitlig varighed i 2004, der ligger nogenlunde på niveau med tallet før lovændringen, kan de nye regler være virksomme i den forstand, at de inden for rammerne af den enkelte sag fører til en mere restriktiv vurdering af spørgsmålet om isolationens opretholdelse i længere tid. Navnlig må ordningen med hensyn til isolation ud over tre måneder, hvor isolationsbetingelserne i retsplejelovens § 770 c, stk. 3, er skærpet, og hvor en anmodning om fortsat isolation skal tiltrædes af Rigsadvokaten, antages at være egnet til at virke begrænsende på særligt langvarige isolationer, jf. afsnit 5.3. i kapitel 5.

Begrænsningen i den samlede anvendelse af isolation efter 2000-loven kommer også til udtryk i tallene for det samlede antal isolationsdage, jf. oven for afsnit 6.2.2.

De nævnte forhold ændrer dog ikke ved, at den konstaterede udvikling i anvendelsen og varigheden af isolation rejser nogle spørgsmål i forhold til 2000-lovens formål.

For *det første* rejser stigningen i *antallet af isolationer* fra 476 i 2003 til 580 i 2004 det spørgsmål, om nedgangen efter lovændringen er erstattet af en egentlig stigende tendens. Statistisk er materialet for spinkelt til at besvare spørgsmålet, jf. ovenfor afsnit 6.2.2. Stigningen skyldes primært – men ikke udelukkende – en stigning i alvorlige sager i form af narkotika- og drabssager, hvilket ikke i sig selv peger på, at der er tale om en "glidning" i retsanvendelsen. De foreløbige belægstal for 2005 tyder ikke på en fortsat stigning i isolationsanvendelsen. Udvalget finder på den anførte baggrund ikke, at det statistiske materiale giver et sikkert belæg for, at der nu skulle være sket en sådan "glidning" i form af mindre opmærksomhed i praksis på de skærper af isolationsreglerne, som navnlig i de første år efter 2000-lovens ikrafttræden førte til en nedgang i isolationsanvendelsen.

En præcis vurdering af årsagerne til ændringen i isolationsanvendelsen forudsætter i øvrigt en nøje gennemgang af et ganske omfattende sagsmateriale om isolation, smh. afsnit 6.2.2. ovenfor.

Der er dog efter udvalgets opfattelse alligevel som følge af stigningen grund til at være opmærksom på, i hvilke tilfælde man iværksætter isolation. Det bemærkes i den forbindelse, at andelen af varetægtsfængslinger, hvor isolation forekommer, i forhold til det samlede antal varetægtsfængslinger er nogenlunde den samme i 2004 som i overgangsåret 2000, nemlig omkring 10 pct. (men dog lavere end i 1999, hvor procenten udgjorde ca. 12,7).

For *det andet* må det erkendes, at ønsket om at begrænse *varigheden af isolation* ikke er realiseret i form af en nedbringelse af den gennemsnitlige varighed af isolationsperioderne. Selv om udviklingen til dels kan forklares ved ændring i sagssammensætningen, jf. ovenfor, ændrer det ikke ved, at isolationsperioderne gennemgående er blevet længere.

For *det tredje* forekommer der betydelige *lokale forskelle* i anvendelsen af isolation. Som berørt i høringssvarene, jf. herved afsnit 5.4.1.9. i kapitel 5, må disse forskelle i en vis udstrækning antages at stå i forbindelse med forskelle i sagssammensætningen fra politi-

kreds til politikreds, herunder ikke mindst forskellig forekomst af store, komplicerede narkotikasagskomplekser. Også forskelle med hensyn til de praktiske muligheder for at anvende mindre indgribende foranstaltninger som fordeling af flere sigtede på flere arresthuse, delvis isolation samt brev- og besøgskontrol spiller ind. Tilbage står dog efter udvalgets opfattelse, at et forskelligt syn på anvendelsen af isolation ikke kan frakendes betydning for forekomsten af de lokale forskelle. Der kan derfor være grund til at være opmærksom på, hvorledes reglerne anvendes i forskellige dele af landet.

Sammenfattende er det udvalgets vurdering, at 2000-loven nok har virket efter hensigten ved en nedbringelse af det absolutte antal isolationsfængslinger og det samlede årlige antal isolationsdage, men der er usikkerhed om, hvorvidt tendensen holder, og der er ikke sket en nedbringelse af den gennemsnitlige varighed af isolationsfængslingerne. Hertil kommer førnævnte ikke ubetydelige lokale forskelle.

Der kan på den baggrund være behov for regeljusteringer med henblik på at opnå navnlig kortere isolationsperioder, men også med henblik på at fastholde den nedgang i antallet af isolationsfængslinger, som er opnået med 2000-loven navnlig i de første år, samt endelig med henblik på at sikre større ensartethed i praksis i hele landet.

6.2.4. Udvalgets vurdering af, hvorledes 2000-lovens regler har virket i praksis

Udvalgets opgave består i at foretage en evaluering af 2000-lovens regler om isolation med hensyn til, om reglerne har haft den tilsigtede virkning i form af en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling. Denne opgave må naturligt tage udgangspunkt i en vurdering af anvendelsen af isolation efter de foreliggende statistiske oplysninger, jf. herom ovenfor afsnit 6.2.3.

En anden indfaldsvinkel består i at vurdere, hvorledes lovens regler nærmere har virket i praksis med udgangspunkt i de afgørelser, der er truffet efter lovens ikrafttræden. Denne metode er af særlig interesse, idet lovens skærpede betingelser ikke nødvendigvis fører til en tilsvarende begrænsning, hvis ændringer i sags sammensætningen indebærer en øget forekomst af tilfælde, hvor betingelserne for isolation er opfyldt.

En nærmere vurdering af praksis er imidlertid vanskelig, dels fordi antallet af trykte afgørelser om isolation er begrænset, dels fordi en forsvarlig nærmere vurdering af det enkelte tilfælde kan kræve fremskaffelse af ganske omfattende oplysninger fra sagens akter i hver enkelt sag.

Udvalget har af landsretterne fået stillet de afgørelser om isolation, der er truffet i kæresager i 2. halvår af 2004, til rådighed for en nærmere undersøgelse. Der er bl.a. af tidsmæssige grunde alene tilvejebragt materiale i form af landsrettens kendelse samt byrettens kendelse med de retsbøger i sagen, der vedrører retsmøder frem til den påkærede afgørelse, men ikke i almindelighed andre sagsakter. Materialet giver således et indtryk af praksis, herunder navnlig af begrundelsespraksis, men er for sparsomt til danne grundlag for en nærmere vurdering af den enkelte afgørelse.

Udvalget har herudover – på grundlag af Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser – gennemgået oplysninger om de sager om isolation ud over 3 måneder, som er omfattet af ordningen om forelæggelse for Rigsadvokaten.

Der henvises herom i det hele til kapitel 5.

En gennemgang af praksis på det anførte grundlag giver ikke Strafferetsplejeudvalget anledning til nogen væsentlig anden vurdering end den, der på det statistiske grundlag er kommet til udtryk oven for i afsnit 6.2.3.

Det må således antages, at lovens regler i vid udstrækning anvendes i overensstemmelse med lovens forarbejder og forudsætninger, herunder om en mere restriktiv praksis med hensyn til anvendelse og opretholdelse af isolation.

Det er i overensstemmelse hermed bl.a., at de trykte og utrykte landsretskendelser i en række tilfælde afviser anvendelse af isolation i mindre alvorlige sager eller afviser isolation med den begrundelse, at anklagemyndigheden ikke har påvist de fornødne grunde.

Efter oplysninger i Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser vedrørende forlængelser af isolation ud over 3 måneder i medfør af retsplejelovens § 770 c, stk. 3, er der med hensyn til de langvarige isolationsfængslinger helt primært tale om alvorlige sager, navnlig

grov narkotikakriminalitet efter straffelovens § 191 med en kompliceret efterforskningsmæssig situation.

Med hensyn til begrundelseskravet i den gældende § 770 d, stk. 1, bemærkes, at de foreliggende landsretsafgørelser bekræfter, at der i almindelighed stilles særlige krav til begrundelsen i kendelser om isolation. Der er imidlertid alligevel anledning til at undersøge mulighederne for en styrkelse og forbedring af begrundelsespraksis gennem en præcisering af begrundelseskravet. I en række tilfælde forekommer begrundelserne således at være standardprægede og ikke fuldt ud at leve op til intentionerne bag § 770 d, stk. 1.

Strafferetsplejeudvalget finder på den baggrund også efter gennemgangen af de foreliggende oplysninger om praksis, at der er anledning til de overvejelser om regeljusteringer med henblik på kortere isolationsperioder, fastholdelse af nedgangen i antallet af isolationsfængslinger samt sikring af større ensartethed i praksis i hele landet, der er sammenfattet ovenfor i afsnit 6.2.3.

Udvalgets nærmere overvejelser med hensyn til de enkelte regler, herunder reglen om begrundelseskravet, er gengivet nedenfor i afsnit 6.4. i tilknytning til gennemgangen af de gældende regler med henblik på forslag om ændringer.

6.3. Mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolation

Den del af udvalgets opgave, der består i at overveje mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolation, indgår i regeringsgrundlaget "Nye mål" fra februar 2005.

Spørgsmålet om begrænsning af isolation er i regeringsgrundlaget rejst i forlængelse af spørgsmålet om begrænsning af udstrækningen af sigtelser og varetægtsfængslinger, herunder muligheden for at fastlægge regler om den maksimale tid, en person kan være sigtet eller være varetægtsfængslet. Som også berørt i tillægskommissoriet af 1. juni 2005, må spørgsmålet om yderligere begrænsning af isolation ses i lyset af den senere tids debat om langvarige straffesager, herunder langvarige varetægtsfængslinger. Der kan i den forbindelse også henvises til betænkning nr. 1454/2004 om behandlingen af større straffesager om økonomisk kriminalitet m.v. (Brydenholt-udvalget).

Strafferetsplejeudvalget opfatter på den baggrund kommissoriet på dette punkt sådan, at det primært angår mulighederne for at opnå en begrænsning i de mere langvarige isolationsfængslinger, uden at der dog derved skal ses bort fra mulighederne for yderligere at begrænse antallet af isolationsfængslinger.

Strafferetsplejeudvalget har på baggrund af det foreliggende statistiske materiale, jf. kapitel 4, og spørgeskemaundersøgelsens resultater, jf. kapitel 5, samt udvalgets mere generelle overvejelser om isolation, jf. afsnit 6.1. ovenfor, fundet, at det efter en samlet vurdering på forhånd – i hvert fald i en vis udstrækning – må anses for muligt også i forhold til 2000-loven yderligere at begrænse anvendelsen af isolation på en sådan måde, at det ikke indebærer en tilsidesættelse af hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

Udvalget har derfor nedenfor i afsnit 6.4. gennemgået de gældende regler om isolation også i dette lys.

6.4. Udvalgets overvejelser om de enkelte regler om isolation

6.4.1. Indledning

Ved fastsættelse af regler for anvendelse af isolation kan man navnlig gå to veje.

Man kan enten tage udgangspunkt i det *efterforskningsmæssige behov* for isolation, eller man kan tage udgangspunkt i karakteren af isolation som *et af de mest vidtgående straffeprocessuelle tvangsindgreb*.

Det første udgangspunkt vil naturligt lede i retning af en bred mulighed for anvendelse af isolation, således at den begrænsning, som indgrebets karakter tilsiger, ikke mindst søges opnået gennem regler om en begrænsning i den tidsmæssige udstrækning af isolation og gennem processuelle retssikkerhedsgarantier.

Det andet udgangspunkt vil naturligt lede i retning af en begrænsning af mulighederne for overhovedet at anvende isolation til navnlig de allermest alvorlige forbrydelser, således at hensynet til de efterforskningsmæssige behov især søges tilgodeset ved at supplere kredsen

af forbrydelser, der kan danne grundlag for isolation, med enkelte lovovertrædelser, hvor der kan påvises et ganske særligt efterforskningsmæssigt behov.

De gældende regler om isolation, hvorefter isolation i princippet kan anvendes ved alle de – mangfoldige – lovovertrædelser med en strafferamme på fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, kan nærmest, men ikke udelukkende, siges at bygge på det førstnævnte udgangspunkt.

Spørgsmålet om isolation har herhjemme givet anledning til stadigt tilbagevendende debat og retspolitiske overvejelser gennem de sidste 25 år. På den baggrund kunne det være naturligt nu at vælge et andet udgangspunkt.

Strafferetsplejeudvalget har dog alligevel valgt at foretage sin vurdering af behovet for regelændringer på grundlag af en gennemgang af de gældende regler og altså for så vidt med det traditionelle udgangspunkt.

Begrundelsen herfor er dels, at de gældende regler i vid udstrækning har fungeret efter hensigten, jf. afsnit 6.2. og 6.3., dels at de efterforskningsmæssige behov i en tid med hastig forandring, stigende organisering og globalisering af kriminaliteten efter udvalgets opfattelse må tillægges ganske stor vægt.

Udvalget har derfor fundet, at det i første omgang bør undersøges, om de modsatrettede hensyn til på den ene side individet og på den anden side retshåndhævelsen fortsat kan afbalanceres gennem regler om navnlig den tidsmæssige udstrækning af isolation og processuelle retssikkerhedsgarantier.

Neden for gennemgås derfor først de enkelte regler om isolation med henblik på forslag om ændringer, jf. afsnit 6.4.2.-6.4.7. Dernæst behandler udvalget i afsnit 6.5. spørgsmålet om eventuelle mere vidtgående ændringer.

6.4.2. Betingelser for isolation (de materielle betingelser)

6.4.2.1. Kriminalitetskravet

Som anført i afsnit 3.2.1. i kapitel 3, følger det af retsplejelovens § 770 a, nr. 1, at kriminalitetskravet for anvendelse af isolation – på samme måde som ved varetægtsfængsling – består i et krav om en *strafferamme med fængsel i mindst 1 år og 6 måneder*.

Dette indebærer, at anvendelse af isolation er mulig i bl.a. en lang række sager med en strafferamme på 1 år og 6 måneder og derover, herunder ved almindelige berigelsesforbrydelser, f.eks. tyveri, og ved en række særlovsovertrædelser, herunder i sager om overtrædelse af lovgivningen om euforiserende stoffer, våbenloven, udlændingeloven m.fl. *Om* isolation i det konkrete tilfælde bør anvendes, beror på de øvrige betingelser for isolation, herunder proportionalitetskravet, der i sig selv fører til, at isolation i de nævnte sager ikke bør anvendes i samme omfang som i de meget alvorlige sager med væsentligt højere strafferammer.

Strafferetsplejeudvalget finder, at det gældende kriminalitetskrav som udgangspunkt bør opretholdes, selv om hensynet til en yderligere begrænsning i anvendelsen af isolation i sig selv kunne tale for en skærpelse.

Udvalget har herved lagt vægt på, at det efterforskningsmæssige behov – og i den forbindelse ikke mindst behovet for beskyttelsen af vidner – kan være til stede i mindre alvorlige sager på samme måde som i de mere alvorlige sager, hvorfor isolation ikke på forhånd bør være udelukket.

Hertil kommer, at isolation for at undgå, at en væsentlig efterforskning ødelægges, bør kunne anvendes også i tilfælde, hvor der umiddelbart alene er en begrundet mistanke om en mindre forbrydelse, men hvor efterforskningen retter sig mod langt mere alvorlig kriminalitet, f.eks. henholdsvis tyveri og groft tyveri efter straffelovens § 286, stk. 1, eller henholdsvis en overtrædelse af lov om euforiserende stoffer og straffelovens § 191 m.v. Endelig kan en afgrænsning af de mindre alvorlige sager, hvor de nævnte hensyn særligt gør sig gældende, være vanskelig at foretage en gang for alle.

Udvalget har også lagt vægt på, at den gældende ordning kun i begrænset omfang har givet problemer i praksis. Se dog nærmere kapitel 4 og afsnit 6.4.7 nedenfor om nogle lokale forskelle i praksis.

Udvalget finder på den anførte baggrund, at det fornødne hensyn til at begrænse anvendelsen af isolation i de mindre alvorlige sager bør tages gennem særskilte bestemmelser om grænser for isolationens *varighed* i forskellige sagstyper, jf. neden for afsnit 6.4.3.

Udvalget stiller herefter ikke forslag om ændring af retsplejelovens § 770 a med hensyn til kriminalitetskravet. I afsnit 6.5. har udvalget dog overvejet, hvordan en mere generel skærpelse af det gældende kriminalitetskrav i retsplejelovens § 770 a kunne foretages, hvis der retspolitisk måtte være ønske om at gå videre, end der med udvalgets forslag er lagt op til.

6.4.2.2. Mistankekravet

Som omtalt ovenfor i afsnit 3.2.1. i kapitel 3, følger det af retsplejelovens § 770 a, nr. 1, at mistankekravet ved isolation – på samme måde som ved varetægtsfængsling – består i et krav om *begrundet mistanke*.

Dette mistankekrav er strengere end f.eks. mistankekravet ved indgreb i meddelelshemmeligheden, hvor indgrebet oftest anvendes forud for en eventuel anholdelse netop med henblik på at tilvejebringe et grundlag for at gå videre med en mistanke.

Kravet om begrundet mistanke skal i forhold til isolation ses i lyset af, at isolation navnlig tænkes anvendt i den første tid efter en varetægtsfængslings iværksættelse med henblik på beskyttelse af den videre efterforskning.

Efter udvalgets opfattelse giver det ikke megen mening at skærpe mistankekravet (f.eks. til et krav om en særlig bestyrket mistanke), idet det forhold, at der foreligger et kvalificeret grundlag for mistanken, herunder en særlig bestyrket mistanke, i sig selv vil virke i retning af, at isolation ikke (længere) er påkrævet.

Udvalget finder på den baggrund ikke, at der er grundlag for at foreslå ændringer med hensyn til mistankekravet, og udvalget stiller derfor heller ikke forslag om en ændring af § 770 a på dette punkt.

6.4.2.3. Indikationskravet

Som omtalt i afsnit 3.2.1. i kapitel 3, er indikationskravet (dvs. kravet til behovet for indgrebet i den konkrete sag) med hensyn til isolation i retsplejelovens § 770 a, nr. 2, udført således, at der skal være *bestemte grunde* til at antage, at *varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen* i sagen.

Om *måden* for vanskeliggørelse er det i bestemmelsen anført: "..., herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre."

Bestemmelsen fremhæver således dels *påvirkning af medsigtede* dels *trusler eller anden lignende påvirkning af andre end medsigtede*. Disse tilfælde må anses for kerneområdet, men bestemmelsen udelukker på den anden side ikke, at isolation kan ske i *andre tilfælde*, hvor der er grundlag for kollusionsarrest (altså fængsling af hensyn til efterforskningen), jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3. Sådanne andre tilfælde kan efter formuleringen af fængslingsreglen være *at advare andre* eller gennem andre personer *at fjerne spor*.

Indikationskravet vedrørende isolation er efter loven og dens forarbejder skærpet i forhold til indikationskravet ved varetægtsfængsling. Der skal for så vidt foreligge en kvalificeret risiko for kollusion (dvs. vanskeliggørelse af forfølgningen), hvis isolation skal kunne komme på tale, dvs. en særlig isolationsgrund. Der henvises om den nærmere forståelse af indikationskravet i § 770 a, nr. 2, til omtalen af forarbejderne til bestemmelsen i afsnit 3.2.1. i kapitel 3.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om indikationskravet bør skærpes.

Dette kunne ske gennem en skærpelse af kravet om "bestemte grunde" (indikationens grundlag) til f.eks. et krav om "sikkert grundlag" el.lign. En skærpelse kunne også ske ved en indsnævring af de tilfælde af vanskeliggørelse af forfølgningen (indikationens ind-

hold), som kan danne grundlag for isolation. Noget sådant kunne ske ved at stille krav om, at efterforskningen vanskeliggøres på afgørende måde eller ved at foretage en begrænsning til særligt kvalificerede tilfælde af kollusion, f.eks. vidnetrusler el.lign.

Udvalget har imidlertid fundet, at det nuværende indikationskrav, som dette er nærmere uddybet i lovens forarbejder, i alt væsentligt rammer det rigtige. På den ene side er det således klart, at der kræves mere til isolation end til varetægtsfængsling. På den anden side er kravet tilstrækkeligt fleksibelt til at dække behovet.

En skærpelse med hensyn til indikationens *grundlag* er næppe realistisk, idet der ofte må bygges på et relativt begrænset oplysningsgrundlag i den tidlige fase efterforskningen, hvor behovet for isolation normalt er størst. Derfor ville f.eks. et krav om, at den sigtede som almindelig regel tidligere skulle have udøvet kollusionsforsøg, skyde over målet.

En skærpelse med hensyn til indikationens *indhold* kan vanskeligt gives et mere præcist indhold, uden at adgangen til isolation ville blive for snæver. Efter udvalgets opfattelse kan man således ikke nøjes med mulighed for isolation for at modvirke vidnetrusler. Det er nødvendigt, at indgrebet fortsat kan anvendes også for at modvirke afstemning af forklaringer mellem flere gerningsmænd, ligesom man heller ikke generelt bør udelukke anvendelsen af isolation i de andre kollusionstilfælde.

Udvalget finder i øvrigt heller ikke, at indikationskravet *som sådan* har givet anledning til problemer i praksis. Rigtigt anvendt vil kravet således føre til, at isolation begrænses til tilfælde, hvor der består et væsentligt behov herfor.

På baggrund af det anførte finder udvalget ikke anledning til at ændre den nuværende udformning af indikationskravet, og udvalget stiller derfor heller ikke forslag om en ændring af § 770 a på dette punkt.

Derimod kan der – også efter de foreliggende oplysninger om praksis – nok være grund til i højere grad at sikre, at kravet anvendes rigtigt. Noget sådant kan efter udvalgets opfattelse bedst ske ved en præcisering af begrundelseskravet i forhold til såvel indikationens grundlag som dens indhold. Der henvises i den forbindelse til afsnit 6.4.4.2. nedenfor.

6.4.2.4. Proportionalitetskravet

Som omtalt i afsnit 3.2.2. i kapitel 3, har proportionalitetskravet med hensyn til isolation fået en særlig udformning i retsplejelovens § 770 b. Kravet er opdelt i tre led, således at isolation *kun* må anvendes, hvis 1) formålet ikke kan nås ved *mindre indgribende foranstaltninger*, 2) indgrebet ikke står i *misforhold* til sagens betydning m.v., og 3) sagen fremmes med den fornødne *hurtighed*.

Udvalget har overvejet, om der er anledning til at skærpe proportionalitetskravet i forhold til hvert af disse tre led.

6.4.2.4.1. Mindre indgribende foranstaltninger

Om opnåelse af formålet med *mindre indgribende foranstaltninger* er i den gældende bestemmelse i § 770 b, nr. 1, angivet tre konkrete eksempler:

- anbringelse i andet arresthus end bestemte andre indsatte,
- på anden måde at afskære arrestanten fra samvær med bestemte andre indsatte (delvis isolation), og
- brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud.

At disse foranstaltninger er mindre indgribende end isolation indebærer, at arrestanten under foranstaltningerne i øvrigt har adgang til fællesskab med andre indsatte i det pågældende arresthus.

Som omtalt oven for i afsnit 6.1.6., kan en række praktiske forhold påvirke mulighederne for, at mindre indgribende foranstaltninger som de nævnte er et reelt alternativ til isolation.

Fordeling af flere sigtede på flere arresthuse kan indebære et betydeligt ressourceforbrug, og effektiviteten afhænger af de praktiske forhold i de pågældende arresthuse. Særligt om brev- og besøgsrestriktioner bemærkes, at sådanne indgreb ikke er effektive, hvis arrestanten i øvrigt har fællesskab med andre, der ikke er undergivet lignende restriktioner, og som kan formodes at ville bistå arrestanten med at kommunikere med omverdenen. Ingen

af de nævnte mindre indgribende foranstaltninger vil virke efter hensigten, hvis arrestanten – og eventuelt medsigtede – ved anbringelse i fællesskab kan få adgang til at benytte indsmuglede mobiltelefoner i arresthuset.

Det er klart, at isolation ikke bør ske, hvis formålet kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger. Det er derimod mindre klart, *hvornår* formålet (at hindre arrestanten i – gennem udnyttelse af fællesskab i arresthuset – at vanskeliggøre forfølgningen) kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger – og i givet fald hvilke. Hvad bevirker, at det i nogle tilfælde er nok og i andre ikke? De tidligere betænkninger om isolation, jf. betænkning nr. 975/1983 og 1358/1998, udtaler sig ikke om dette spørgsmål. Det samme gælder lovforslaget til 2000-loven og i øvrigt Kommenteret Retsplejelov. Dette er måske også baggrunden for, at begrundelserne i praksis på dette punkt helt typisk indskrænker sig til en noget intetsigende gentagelse af lovens ord.

Spørgsmålet må bero på en *helhedsvurdering* med udgangspunkt i *kollusionstypen*.

Er der således alene behov for at holde flere sigtede adskilt i kortere tid, indtil de er afhørt, for derved at vanskeliggøre, at de afstemmer deres forklaringer, kan fordeling på flere arresthuse være en løsning. Men en sådan foranstaltning udelukker ikke i sig selv, at de sigtede kommunikerer ved hjælp af mobiltelefoner indsmuglet af eller i øvrigt gennem medindsatte, der ikke er undergivet besøgs- eller brevkontrol.

Hvis der alene er behov for at hindre en arrestant i selv at kontakte et vidne (f.eks. forurettede i en voldtægtssag), kan besøgs- og brevrestriktioner være en løsning. Men dette udelukker ikke i sig selv, at arrestanten kommunikerer pr. mobiltelefon eller medindsatte, jf. ovenfor.

Afgørende må for så vidt være en vurdering af, om den konkrete arrestant er i stand til at skaffe en mobiltelefon eller i øvrigt formå en medindsat til at bistå ved kommunikationen.

En sådan risiko vil navnlig være til stede, når arrestanten efter oplysningerne om vedkommendes person er del af et kriminelt miljø, eller hvor sigtelsen efter sin karakter og dens konkrete omstændigheder angår organiseret kriminalitet, bandekriminalitet o. lign.

Også en meget betydelig strafisiko kan i sig selv give grundlag for at antage, at arrestanten vil søge at udnytte alle muligheder, smh. betænkning nr. 1358/1998, side 67.

Der er altså tale om forhold, der i forvejen spiller helt centralt ind ved vurderingen af *kollusionsrisikoen* som sådan – og dermed indikationskravet, jf. afsnit 6.4.2.3. ovenfor. Også *kollusionstemaet* kan dog spille ind. Jo mere kompliceret det er, jo lettere vil de mindre indgribende foranstaltninger kunne anses for tilstrækkelige, f.eks. hvor alle mistænkte gerningsmænd er fængslede, og hvor der foreligger et omfattende, relevant aflytningsmateriale.

Sammenfattende må kravet om så vidt muligt at nøjes med mindre indgribende foranstaltninger i praksis bero på en konkret vurdering af den foreliggende situation og de praktiske muligheder i hvert enkelt tilfælde.

Kravet efter § 770 b, nr. 1, må endvidere – i sammenhæng med § 770 b, nr. 2 – virke på den måde, at man snarere må henvise til de mindre indgribende foranstaltninger i mindre alvorlige sager end i mere alvorlige sager. Dette skyldes simpelthen, at man bedre kan acceptere en måske ikke helt ubetydelig risiko for, at foranstaltningen alligevel ikke er (helt) effektiv i de mindre alvorlige sager end i de mere alvorlige sager.

På baggrund af det anførte har udvalget ikke fundet grundlag for at skærpe reglen om mindre indgribende foranstaltninger. Udvalget har herved lagt vægt på, at det næppe er muligt mere præcist at angive, hvornår mindre indgribende foranstaltninger er tilstrækkelige, jf. ovenfor.

Udvalget har heller ikke fundet grundlag for en skærpelse, hvorefter der ved reglens anvendelse i alle tilfælde skal bortses fra betydningen af praktiske forhold, herunder geografiske forhold og forholdene i lokale arresthuse. Dette hænger sammen med, at anvendelse af isolation ikke blot er et spørgsmål om at modvirke, at flere sigtede taler sammen, men også om at modvirke vidnetrusler og lignende kvalificerede former for kollusion.

6.4.2.4.2. Forholdsmæssighed mellem indgrebet og sagens betydning

Vedrørende kravet om *forholdsmæssighed mellem indgrebet og sagen* fremhæves i den gældende bestemmelse i § 770 b, nr. 2, den *særlige belastning, som indgrebet kan medføre* på grund af *arrestantens unge alder, fysiske eller psykiske svaglighed* eller *personlige forhold* i øvrigt. Med hensyn til sagen nævnes *sagens betydning* og den *retsfølge*, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

Denne bestemmelse udtrykker kernen i proportionalitetsafvejningen med hensyn til anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb, og udvalget finder det ikke realistisk eller i øvrigt hensigtsmæssigt gennem en formuleringsmæssig stramning af denne bestemmelse at søge proportionalitetskravet skærpet som sådant.

Dette udelukker dog ikke, at man opstiller et bestemt mål for, hvad der kræves i relation til den forventelige retsfølge. Den gældende regel i § 770 a, nr. 1, indebærer allerede, at der – i kraft af reglerne om varetægtsfængsling – er et krav om, at der må forventes en straf på over fængsel i 30 dage. Udvalget har overvejet at skærpe dette krav til f.eks. 60 dage, 3 måneder eller mere. Udvalget har dog ikke fundet grundlag for i almindelighed at skærpe dette krav for isolation. Det bemærkes herved, at en sådan skærpelse synes mindre velbegundet i tilfælde, hvor der alene er tale om en helt kortvarig varetægtsfængsling i isolation, hvorimod spørgsmålet forekommer langt mere relevant, når der er tale om langvarige isolationsfængslinger. Af samme grund er spørgsmålet inddraget i udvalgets overvejelser med hensyn til reglerne om den tidsmæssige udstrækning af isolation, jf. nedenfor afsnit 6.4.3.1.

6.4.2.4.3. Fremme af sagen med den fornødne hurtighed

Vedrørende kravet om, at *sagen fremmes med den fornødne hurtighed*, følger det af den gældende bestemmelse i § 770 b, nr. 3, at sagen skal fremmes med den *særlige hurtighed*, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af *muligheden for bevissikring* efter § 747 (anticiperet bevisførelse).

Udvalget finder heller ikke grundlag for at ændre denne regel. Det kan således ikke anses for realistisk eller i øvrigt hensigtsmæssigt i en proportionalitetsregel at opstille et præcist

krav til, hvilken hurtighed der kræves. En yderligere accentuering af tidsaspektet bør efter udvalgets opfattelse ske gennem reglerne om tidsmæssige overgrænser for anvendelse af isolation, jf. neden for afsnit 6.4.3.

Derimod finder udvalget, at anvendelsen af reglen i § 770 b, nr. 3, bør styrkes gennem en vis udvidelse af adgangen til anticiperet bevisførelse efter § 747, jf. neden for afsnit 6.4.5.1.

På den anførte baggrund stiller udvalget ikke forslag om ændring af de bestemmelser, der er indeholdt i den gældende § 770 b, nr. 1-3.

6.4.2.5. Særligt om unge under 18 år

Som det fremgår af kapitel 3, er reglerne om isolation af unge under 18 år som udgangspunkt de samme som for voksne arrestanter. Der gælder dog særlige tidsbegrænsninger for unge under 18 år i § 770 c, stk. 4, og § 770 d, stk. 2, jf. nedenfor afsnit 6.4.3 og 6.4.4.3.

Der gælder endvidere den væsentlige modifikation, at ung alder indgår med særlig vægt ved proportionalitetsvurderingen efter § 770 b, nr. 2. Dette er i retspraksis forstået således, at isolation over for unge under 18 år kun bør anvendes, såfremt der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder, jf. UfR 1999.1415 H (dommen er nærmere omtalt i afsnit 3.2.2. i kapitel 3).

Udvalget har overvejet, om muligheden for varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år helt bør afskaffes. Dette ville give en klar regel og undtage en persongruppe, over for hvem indgrebet må anses som en særlig belastning.

Imidlertid har der i de senere år været en stigende tendens til, at alvorlig kriminalitet forekommer blandt unge i aldersgruppen 15-18 år. Behovet for isolation over for denne gruppe er således ikke blevet mindre, snarere tværtimod. Udvalget finder derfor ikke, at man helt kan undvære muligheden for isolation over for sigtede under 18 år.

Udvalget finder derimod, at der som hidtil bør udvises den yderste tilbageholdenhed med anvendelse af isolation over for unge under 18 år. Udvalget finder endvidere, at der kan være anledning til at præcisere i loven, at isolation over for unge kun bør ske under helt ekstraordinære omstændigheder, jf. Højesterets afgørelse i UfR 1999.1415 H.

Udvalget forslår derfor, at det – i forlængelse af den gældende § 770 b om proportionalitet – i et nyt stykke fastsættes, at der for unge under 18 år gælder yderligere den begrænsning, at isolation kun må iværksættes eller fortsættes, når der foreligger helt særlige omstændigheder, der gør isolation påkrævet.

Bestemmelsen stiller krav til sagens karakter og til behovet for isolation i form af en alvorlig kollusionsrisiko.

Hvor den efterforskning, som isolationen skal beskytte, retter sig mod en anden end arrestanten selv, kræver isolation en særlig begrundelse. Dette vil efter den foreslåede regel så meget desto mere gælde for unge under 18 år. Der bør således normalt ikke ske isolation, når den unge selv har tilstået.

Som følge af proportionalitetsreglen vil isolation endvidere som altovervejende hovedregel være udelukket for 15-16-årige.

Der henvises i øvrigt til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (§ 1, nr. 2, i udvalgets lovudkast).

6.4.3. Tidsmæssige betingelser for isolation

6.4.3.1. Overgrænserne i § 770 c

Som omtalt i kapitel 3, indeholder de gældende regler tidsmæssige overgrænser for opretholdelse af isolation, jf. retsplejelovens § 770 c. Disse grænser er gradueret efter kriminalitetens grovhed efter *strafferammen* på følgende måde:

- 4 uger: mindst 1 år 6 måneders fængsel og mindre end 4 års fængsel, § 770 c, stk. 1.
- 8 uger: mindst 4 års fængsel og mindre end 6 års fængsel, § 770 c, stk. 2.
- 3 måneder: 6 års fængsel og derover, § 770 c, stk. 3.

Særligt for unge under 18 år gælder – uanset strafferamme – en overgrænse på 8 uger, jf. § 770 c, stk. 4.

Overgrænserne gælder isolation i et *sammenhængende* tidsrum, jf. herom nærmere afsnit 3.3. i kapitel 3.

Særligt for overgrænsen på 3 måneder for de alvorligste sager gælder, at den ikke er absolut. Isolation kan således i sager, hvor den påsigtede lovovertrædelse har mindst 6 års fængsel i strafferammen, undtagelsesvis forlænges ud over 3 måneder, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation nødvendig.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om de tidsmæssige overgrænser bør sættes ned.

Som omtalt ovenfor i afsnit 6.2. og 6.3., må det helt centrale spørgsmål – såvel på baggrund af erfaringerne med 2000-loven som ud fra overvejelser om yderligere begrænsning i anvendelsen af isolation – anses at være spørgsmålet om *varigheden* af isolation. Belastningen ved at være isoleret må således antages navnlig at gøre sig gældende efterhånden, som isolationsperioden udstrækkes i tid. 2000-loven har i praksis vist sig ikke at være tilstrækkelig til nedbringelse af den *gennemsnitlige* varighed af isolationsfængslingerne.

Udvalget finder endvidere, at isolation som et særligt belastende straffeprocessuelt indgreb helt overvejende – om end ikke udelukkende – bør anvendes til at beskytte efterforskning af den mest alvorlige kriminalitet, navnlig drab og de groveste voldsforbrydelser, grov narkotikakriminalitet, terrorisme o. lign. samt efter omstændighederne andre straffelovs-overtrædelser med en strafferamme på fængsel i 6 år eller derover.

Som anført ovenfor i afsnit 6.4.2., kan en opretholdelse af adgangen til isolation i sager med lavere strafferammer (navnlig lovovertrædelser med strafferammer i niveauet 1½-2 års fængsel), bl.a. begrundes med hensynet til at beskytte en efterforskning rettet mod alvorligere kriminalitet. Det drejer sig om tilfælde, hvor der i første omgang alene er begrundet mistanke om en mindre alvorlig forbrydelse.

Hvis man vil opretholde isolationsmuligheden i de mindre alvorlige sager med en sådan begrundelse, kan det i sig selv fremstå som logisk at fastsætte en ret snæver overgrænse med hensyn til de lavere strafferammer. Synspunktet er således, at man accepterer isolation med hensyn til sigtelser, hvor isolation efter proportionalitetshensyn kun bør forekomme i stærkt begrænset omfang (og faktisk forekommer i ret begrænset omfang efter de gældende regler), mod at det til gengæld hurtigt må afklares, om der er grundlag for en udvidet sigtelse og dermed eventuelt en længere isolation af den pågældende.

Betydningen af de tidsmæssige grænser understreges endvidere af, at udvalget efter sin gennemgang af de almindelige materielle betingelser for isolation ovenfor i afsnit 6.4.2.1.-6.4.2.4. ikke lægger op til en begrænsning i isolationsanvendelsen ad den vej.

Et *flertal* i udvalget [*alle udvalgets medlemmer bortset fra Carsten Egeberg Christensen*] finder, at de gældende overgrænser for isolation i retsplejelovens § 770 c, stk. 1-3, bør nedsættes. Det foreslås, at grænsen ved de lavere strafferammer (fra 1 år og 6 måneder men mindre end 4 år) nedsættes fra 4 uger til 14 dage, grænsen ved mellemgruppen (fra 4 år men mindre end 6 år) fra 8 uger til 4 uger og grænsen ved de højeste strafferammer (6 år og derover) fra 3 måneder til 8 uger.

Ved disse nedsættelser understreges det, at isolation, navnlig i de mindre alvorlige sager, bør være ganske kortvarig. Med hensyn til fristerne ved de lavere strafferammer og i mellemgruppen er det sigtet, at der skal være en passende kortere tid, hvor isolation kan anvendes med henblik på gennem indledende efterforskning at undersøge, om der er grundlag for en sigtelse for et alvorligere forhold, som kan begrunde isolation i længere tid. Det må i øvrigt antages, at den foreslåede nedsættelse af tidsgrænsen i disse tilfælde ikke vil indebære noget større fald i forhold til de nuværende isolationsperioder, jf. herved de i afsnit 6.5. omtalte modelberegninger.

Med hensyn til fristen ved de højeste strafferammer er det sigtet, at isolation normalt bør kunne bringes til ophør i løbet af 8 uger, og at der kun under skærpede betingelser bør kunne ske fortsat isolation efter 8-ugersperiodens udløb.

Disse medlemmer har således fundet, at *overgrænsen ved de højeste strafferammer* som hidtil undtagelsesvis bør kunne fraviges, såfremt afgørende hensyn til forfølgningen gør

fortsat isolation påkrævet, jf. § 770 c, stk. 3. Med henblik på at sikre, at bestemmelsen alene anvendes i sager af betydelig grovhed, foreslås det imidlertid, at der ved siden af de gældende betingelser for forlængelse stilles krav med hensyn til den straf, der kan ventes i sagen. Det bør således tillige kræves, at lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre en straf af fængsel i mindst 2 år.

Der henvises om de foreslåede bestemmelser nærmere til bemærkningerne i kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 3-5), herunder vedrørende anvendelsen af det foreslåede kriterium om den forventelige straf.

Et *mindretal* i udvalget [*Carsten Egeberg Christensen*] finder ikke, at grænsen ved de lavere strafferammer (fra 1 år 6 måneder men mindre end 4 år) og de højeste strafferammer (6 år og derover) bør nedsættes. Dette medlem lægger i den forbindelse vægt på, at de nævnte tidsgrænser allerede er vel korte, og at det allerede kan være vanskeligt i alle tilfælde at tilvejebringe den nødvendige efterforskning inden for de gældende tidsfrister.

Om flertallets forslag til en forkortelse af tidsgrænsen ved de lavere strafferammer (fra 1 år 6 måneder men mindre end 4 år) bemærker dette medlem særskilt, at en 14-dagesfrist i de fleste tilfælde vil være tilstrækkelig, men at der undtagelsesvis kan være behov for en længere isolationsfængsling. Dette gælder navnlig i sager med flere gerningsmænd, og hvor sagens udfald i alt væsentligt beror på forurettedes og gerningsmændenes forklaringer.

Dette medlem foreslår på den baggrund, at der i § 770 c, stk. 1, fastsættes en hovedregel, hvorefter isolation ikke må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 14 dage, hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, men at retten dog undtagelsesvis kan tillade, at isolationen udstrækkes i op til 4 uger, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet.

Dette medlem kan derimod tilslutte sig flertallets forslag om en forkortelse af tidsgrænsen ved *mellemgruppen* (fra 4 år men mindre end 6 år) fra 8 uger til 4 uger.

Vedrørende den særlige tidsgrænse for varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år i retsplejelovens § 770 c, stk. 4, foreslår udvalget, at denne nedsættes til 4 uger.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den foreslåede 4-ugersgrænse bør kunne fraviges, således at en isolation af unge under 18 år kan udstrækkes ud over 4 uger, er udvalget delt.

Udvalgets *flertal* [*Christian Bache, Carsten Egeberg Christensen, Annette Goldschmidt, Helle Hübertz Krogsøe, Carsten Michelsen, Ole Scharf og Lars Stevnsborg*] foreslår, at isolation af unge under 18 år bør kunne udstrækkes ud over 4 uger, når sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13. Flertallet foreslår endvidere, at der ikke bør gælde en absolut grænse for den tidsmæssige udstrækning af isolation i denne type sager.

Flertallets forslag indebærer, at isolation af unge under 18 år i sager vedrørende forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitler 12 eller 13 kan udstrækkes ikke alene ud over den foreslåede 4-ugersgrænse, men i disse helt særlige sager efter omstændighederne også ud over den 8-ugersgrænse, som gælder i dag.

Flertallet har i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at der ved forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitler 12 eller 13 er tale om meget alvorlig kriminalitet, der ofte vil have et professionelt og organiseret præg, ligesom kriminaliteten i mange tilfælde vil have internationale relationer. Disse forhold gør, at der efter omstændighederne kan være et meget stærkt efterforskningsmæssigt behov for, at en isolation udstrækkes gennem længere tid. Der tænkes navnlig på sager om terrorisme. Hvor langt det tidsmæssige behov for isolation i sager vedrørende forsætlige overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 rækker, vil vanskeligt kunne vurderes på forhånd, men må helt bero på den konkrete sag.

Det vil følge af proportionalitetsreglen i § 770 b – særligt efter udvalgets forslag til § 770 b, stk. 2, jf. ovenfor afsnit 6.4.2.5. – at udstrækningen ud over 4 uger og navnlig 8 uger kun vil kunne ske i helt ekstraordinære tilfælde, hvor den pågældende er mistænkt for en særdeles grov lovovertrædelse, og der er en meget væsentlig kollusionsrisiko.

Det forudsættes, at der ved en gennemførelse af flertallets forslag administrativt fastsættes regler om særlig personkontakt til unge under 18 år, der isoleres ud over 4 uger, som kan

sikre mod, at den pågældende belastes eller udsættes for risiko for forstyrrelse af den pågældendes psykiske helbred som følge af manglende fællesskab med andre indsatte.

Et *mindretal* i udvalget [*Hanne Rahbæk, Eva Smith og Merethe Stagetorn*] foreslår, at der fastsættes en ufravigelig tidsgrænse på 4 uger uanset kriminalitetens art. Ved denne vurdering har mindretallet lagt vægt på, at uanset hvor grove forbrydelser en person under 18 år sigtes for, må det fastholdes, at der er tale om personer, over for hvem der ikke er rejst tiltale, og hvor det er usikkert, om der senere vil blive rejst tiltale. De pågældende personer må betragtes som uskyldige, indtil retten har talt. Dertil kommer, at der ikke er sikkert belæg for, at varetægtsfængsling i isolation – generelt eller i det konkrete tilfælde – har en positiv indvirkning på efterforskningen. Derimod er det et faktum, at varetægtsfængsling i isolation kan have uforudseelige negative virkninger.

Mindretallet finder det endvidere ikke godtgjort, at der skulle være større behov for varetægtsfængsling i isolation ved en mistanke om forbrydelser omfattet af straffelovens kapitler 12 og 13 end ved mistanke om f.eks. narkotikakriminalitet. I begge tilfælde drejer det sig om efterforskning mod organiserede grupper, der typisk råder over effektive netværk og betydelige økonomiske ressourcer.

Endelig må det antages, at behovet for isolation af unge under 18 år i sager vedrørende forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitler 12 eller 13 kun vil opstå i yderst få sager. Det må derfor være muligt for myndighederne at finde anden anbringelse, hvor kommunikation med medgerningsmænd effektivt afskæres.

Mindretallet finder det således efter en samlet vurdering – herunder også i lyset FN's Børnekomité's henstilling af 30. september 2005 til de danske myndigheder om, at den maksimale tidsgrænse for isolation af unge under 18 år bør reduceres, jf. afsnit 3.9.2. i kapitel 3 – ikke acceptabelt, at et så belastende indgreb som isolation af unge under 18 år kan finde sted ud over 4 uger.

Om den foreslåede bestemmelse henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 7).

6.4.3.2. En absolut overgrænse

Strafferetsplejeudvalget har særligt overvejet, om der bør indføres en absolut, dvs. *ufravigelig*, overgrænse for isolation.

Overgrænserne med hensyn til de lavere strafferammer og mellemgruppen er – såvel efter de gældende regler i § 770 c, stk. 1 og 2, som efter udvalgets forslag oven for i afsnit 6.4.3.1. – ufravigelige, hvorfor spørgsmålet om en ufravigelig overgrænse i øvrigt kun gør sig gældende med hensyn til de lovovertrædelser, som har en strafferamme på 6 års fængsel eller derover. For disse sager har et flertal af udvalgets medlemmer i afsnit 6.4.3.1. foreslået en nedsættelse af den fravigelige overgrænse i § 770 c, stk. 3, fra 3 måneder til 8 uger.

Som anført i afsnit 6.4.3.1., må belastningen ved at være isoleret antages at gøre sig gældende med forøget styrke, efterhånden som indgrebet udstrækkes i tid. Det siger endvidere sig selv, at selve usikkerheden om, hvor længe indgrebet vil vare ved, virker i retning af at forøge denne belastning.

Bl.a. Europarådets Torturkomité (CPT) har i sin rapport om Danmark af 25. september 2002 (Rapport (2002) 18) efter en gennemgang af reglerne i 2000-loven udtalt, at det ville være ønskeligt, om der i retsplejeloven blev indsat en maksimal grænse for varigheden af isolation af varetægtsarrestanter. Der kan også henvises til Landsforeningen af Beskikkede Advokaters udtalelse fra maj 2005, jf. betænkningens bilag 6.

Strafferetsplejeudvalget kan tilslutte sig, at det af hensyn til at begrænse belastningen ved isolation og anvendelsen af isolation i sig selv må anses for ønskeligt, at reglerne i almindelighed indeholder grænser for, hvor længe isolation kan opretholdes. Jo større klarhed, der er om isolationens tidsmæssige udstrækning, desto mindre vil isolationen faktisk kunne føles som en pression, jf. herved afsnit 6.1.5. ovenfor. Det må ligeledes anses for en klar fordel, om dette kan ske i form af ufravigelige tidsgrænser. Som berørt ovenfor, bygger såvel de gældende regler som udvalgets forslag da også i vid udstrækning på et sådant synspunkt. Kun med hensyn til de *groveste* forbrydelser er problemstillingen om fravigelighed rejst.

I vurderingen af spørgsmålet må der imidlertid også indgå nogle modhensyn. Når en ufravigelig grænse er fastsat, vil den isolerede kende slutdatoen og dermed have mulighed for at indrette sig med eventuelle kollusionsforsøg herefter.

Hertil kommer, at sagerne er meget forskellige. Når det drejer sig om den mest alvorlige kriminalitet, vil der navnlig i sager med et professionelt, stærkt organiseret præg og internationale relationer kunne være et meget stærkt behov for isolation gennem længere tidsrum. Der tænkes herved navnlig, men ikke udelukkende, på international narkotikakriminalitet. Det er klart, at lignende hensyn gør sig gældende i sager om terrorisme.

Hvor langt det tidsmæssige behov for isolation i sådanne tilfælde rækker, vil endvidere vanskeligt kunne vurderes på forhånd, men må helt bero på den konkrete sag, og på hvordan efterforskningen udvikler sig.

Som det fremgår af afsnit 4.3.1.4. i kapitel 4, afsluttes stort set alle isolationsfængslinger inden for 5-6 måneder, hvorfor behovet for isolation i længere tid må antages at forekomme i et ganske lille antal sager.

Et flertal i udvalget [*Christian Bache, Carsten Egeberg Christensen, Annette Goldschmidt, Helle Hübertz Krogsøe, Carsten Michelsen, Ole Scharf og Lars Stevnsborg*] foreslår, at isolation ikke må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 6 måneder, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 (statsforbrydelser, terrorisme m.v.) eller en overtrædelse af straffelovens § 191 (grov narkotikakriminalitet) eller § 237 (drab).

Vedrørende straffelovens kapitler 12 og 13 bemærkes i denne sammenhæng, at Straffelovrådet i øjeblikket nærmere overvejer, hvilke lovgivningsmæssige ændringer dansk ratifikation og gennemførelse af Europarådets konvention om forebyggelse af terrorisme, som blev vedtaget af Europarådets Ministerkomité den 3. maj 2005, og FN's konvention om nuklear terrorisme, der blev vedtaget af FN's Generalforsamling den 13. april 2005, nødvendiggør på det strafferetlige område.

Med den foreslåede bestemmelse i kombination med forslaget til ny § 770 c, stk. 3, jf. ovenfor afsnit 6.4.3.1., sikres det, at isolation i lang tid alene finder sted i et begrænset

omfang og kun i de alvorligste sager. Det forudsættes endvidere, at der i disse få sager i medfør af de bestemmelser, der er fastsat efter retsplejelovens § 776, gøres en særlig indsats for at afbøde belastningen ved en langvarig isolationsperiode.

Om den foreslåede bestemmelse henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 6).

Et *mindretal* [*Hanne Rahbæk, Eva Smith og Merethe Stagetorn*] finder det efter en samlet vurdering ikke acceptabelt, at et så belastende indgreb som isolation kan finde sted uden tidsbegrænsning.

Som det fremgår af afsnit 4.3.1.4. i kapitel 4, afsluttes stort set alle isolationsfængslinger inden for 5-6 måneder. Isolationsperioder af en sådan længde må i sig selv anses for særdeles belastende. Hertil kommer usikkerheden ved ikke at vide, hvornår indgrebet vil høre op.

Behov for yderligere isolation må i almindelighed antages at være meget begrænset, når isolation har fundet sted i en periode som den nævnte. Ved fastsættelse af en absolut overgrænse af ikke ubetydelig længde vil politiet have mulighed for at tilrettelægge efterforskningen med henblik herpå.

Disse medlemmer finder på den baggrund og i lyset af bl.a. CPT's anbefalinger, jf. ovenfor, at der bør fastsættes en ufravigelig overgrænse for isolation i et sammenhængende tidsrum på 6 måneder.

Om den af disse medlemmer foreslåede bestemmelse henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 6).

6.4.4. Formelle regler

6.4.4.1. Krav til anmodningen om isolation

Retten træffer kun afgørelse om isolation efter anmodning fra politiet, jf. retsplejelovens § 770 a. Anmodningen kan fremsættes skriftligt eller mundtligt i retten.

I betænkning nr. 1358/1998 overvejede Strafferetsplejeudvalget at stille forslag om, at politiet forud for retsmødet skulle afgive en skriftlig begrundelse for en anmodning om isolation. Udvalget afstod imidlertid herfra, idet man vurderede, at det ikke sjældent kan forekomme i praksis, at grundlaget for anmodningen først vil ligge helt klart på baggrund af det, som kommer frem under retsmødet, jf. betænkningens side 68. Udvalget fandt det dog væsentligt, at der fremover i højere grad sker en konkretisering af grundlaget for politiets anmodning om isolation. Udvalget anbefalede derfor, at politiets anmodninger i muligt omfang fremsættes og begrundes skriftligt, især i forbindelse med anmodninger om fortsat isolation.

Strafferetsplejeudvalget finder fortsat, at der er behov for, at grundlaget for en anmodning om isolation konkretiseres mest muligt.

Udformning af en skriftlig begrundelse for anmodningen indebærer en nøje stillingtagen til nødvendigheden af isolation i den konkrete sag. En skriftlig begrundelse vil endvidere give et mere hensigtsmæssigt udgangspunkt for forsvarerens og for rettens stillingtagen. Det må imidlertid erkendes, at det forud for det første retsmøde om fængslingsspørgsmålet (grundlovsforhøret), kan være vanskeligt mere præcist at udforme en skriftlig begrundelse.

Udvalget foreslår på den baggrund, at der indsættes en bestemmelse i retsplejeloven, hvorefter politiets anmodning om *fortsat* isolation (men altså ikke om iværksættelse af isolation) skal fremsættes skriftligt over for retten, og at anmodningen skal være begrundet.

Begrundelsen skal angive de konkrete momenter i sagen, hvorpå anklagemyndigheden støtter, at isolationsbetingelserne fortsat er opfyldt. Begrundelsen kan bygge på en tidligere begrundelse med de ændringer eller tilføjelser, som det senere forløb har givet anledning til.

Begrundelsen kan være indeholdt i et brev fra anklagemyndigheden, eventuelt under henvisning til rapportmateriale, eller den kan gives som led i en såkaldt "forlængerrapport" fra politiet. Det bemærkes herved, at der ved Københavns Politi ikke i almindelighed anvendes forlængerrapporter. Særligt ved Københavns Politi kan der være tale om et betyde-

ligt antal varetægtsarrestanter, der er isoleret samtidig. Der kan derfor ikke bortses fra, at forslaget ved Københavns Politi og eventuelle andre steder, hvor forlængerrapporter ikke udfærdiges, vil kunne indebære et ikke ubetydeligt merarbejde i forhold til de nuværende arbejdsgange.

Om den foreslåede bestemmelse henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 9).

6.4.4.2. Begrundelseskravet

Som omtalt i afsnit 3.5.2. i kapitel 3, stiller retsplejelovens § 770 d, stk. 1, særlige krav til rettens afgørelse om isolation. Afgørelsen skal således træffes ved *særskilt* kendelse (ved siden af kendelsen om varetægtsfængsling). Der gælder endvidere efter forarbejderne et særligt *begrundelseskrav* til kendelser, som går ud på, at isolation skal ske eller oprettholdes, idet retten skal anføre *de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne efter §§ 770 a-770 c er opfyldt*.

Som omtalt i kapitel 3, afsnit 3.5.2., kan en mangelfuld begrundelse imidlertid ikke i sig selv medføre ophævelse af en afgørelse om isolation, jf. herved Højesterets kendelse af 7. marts 2005 (sag 227/2004).

Strafferetsplejeudvalget finder fortsat, at en afgørelse om isolation bør træffes ved særskilt kendelse, og at der bør stilles særlige krav til begrundelsen, når afgørelsen går ud på isolation.

Udvalget finder på baggrund af de foreliggende oplysninger om praksis, herunder oplysningerne om lokale forskelle, jf. afsnit 4.3.1.5. i kapitel 4, og oplysningerne om retspraksis, jf. afsnit 5.2.2. i kapitel 5, endvidere, at der bør ske en justering af lovens begrundelseskrav.

Det foreslås derfor, at begrundelseskravet i loven opdeles i 3 led, hvorefter retten skal anføre:

- den *konkrete vanskeliggørelse*, der foreligger risiko for i sagen,
- *grundlaget i den konkrete sags oplysninger* for at antage, at denne risiko foreligger, og
- de konkrete omstændigheder, hvorpå det *i øvrigt* støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c er opfyldt.

Ved en sådan bestemmelse fremhæves blandt betingelserne for isolation særligt *indikationskravet*, idet der med de to første led stilles mere præcist formulerede krav med hensyn til dels indikationens *indhold*, dels indikationens *grundlag*, mens det tredje led *i øvrigt* opretholder det gældende begrundelseskrav.

Det kan indvendes, at der med en sådan regel om isolationskendelsens indhold stilles krav om noget, der allerede skal anføres i *fængslingskendelsen*, jf. § 764, stk. 4, jf. § 762, stk. 1, nr. 3. Der gælder imidlertid efter 2000-loven og dens forarbejder med hensyn til isolation et særligt indikationskrav, der er kvalificeret i forhold til indikationskravet ved vare-tægtsfængsling efter § 762, stk. 1, nr. 3, jf. afsnit 3.2.1. i kapitel 3. Der følger derfor allerede af den gældende regel i § 770 d, stk. 1, et begrundelseskrav, der er forskelligt fra det, der følger af fængslingsreglerne.

Den foreslåede ny udformning af begrundelseskravet for isolation har for så vidt karakter af en præcisering. Det er imidlertid sigtet med forslaget, at indikationskravet skal slå stærkere igennem i praksis med såvel bedre begrundelser som en begrænsning af isolationsanvendelsen til følge.

Den foreslåede regel knytter sig til den gældende regel om indikationskravet i § 770 a, således som dette må forstås efter forarbejderne i betænkning nr. 1358/1998, jf. betænkningens side 66-68. Forslaget skal sikre, at dette indikationskrav håndhæves som et krav, der er kvalificeret i forhold til kravet til kollusionsarrest efter § 762, stk. 1, nr. 3.

I det følgende gennemgås det foreslåede begrundelseskrav nærmere.

I kravet om anførelse af *den konkrete vanskeliggørelse* (§ 770 d, stk. 1, nr. 1) ligger, at det udtrykkeligt af kendelsen skal fremgå, hvilken kollusion det frygtes, at arrestanten vil udøve.

Det må således for det første anføres, om det drejer sig om afstemning af forklaringer mellem flere sigtede/mistænkte (hvad enten det sker ved trusler, overtalelse eller fælles forståelse), om påvirkning af vidner eller om en tredje form for kollusion (eventuelt en kombination af flere af de nævnte kollusionsformer). Tilsvarende må det anføres, hvis der er tale om kollusion i den særlige form at *advare* andre, dvs. hvor kollusionen ikke sker i arrestantens "egen interesse", men derimod går på vanskeliggørelse af efterforskningen mod en anden person.

Efter formuleringen "den *konkrete* vanskeliggørelse" må det for det andet anføres, hvem eller hvad kollusionen rettes mod.

Er der tale om afstemning af forklaringer mellem flere *sigtede/mistænkte*, må det således anføres, hvem der er tale om. Er der tale om nogen, hvis identitet er ukendt, men hvor der desuagtet foreligger tilstrækkeligt grundlag for en antagelse om kollusionsrisiko, må beskrivelsen gå på den pågældendes rolle i sagen el.lign. (f.eks. den eller de personer, som et parti narkotika skulle have været afleveret til).

På samme måde må *andre personer, herunder vidner*, der frygtes påvirket, anføres. Særligt for sådanne personer må det antages at følge af den gældende § 770 a, at der normalt skal være tale om trusler eller påvirkning på anden lignende måde (dvs. overtalelse eller lignende), eller dog om en meget grov kriminalitet.

Er der tale om kollusion i form af at *advare andre gerningsmænd*, må også her angives, hvem det drejer sig om. Der må i øvrigt i disse specielle kollusionstilfælde – særligt hvis sigtede selv har tilstået, og isolationen således skal beskytte efterforskningen i relation til en medgerningsmand – stilles særlige krav, ikke mindst til sandsynligheden for, at sigtede vil advare den pågældende, og til kriminalitetens grovhed.

Er der tale om risiko for *fjernelse af spor eller koster*, må det præciseres, hvilke spor eller koster der tænkes på.

I kravet om anførelse af *grundlaget* for antagelsen om kollusionsrisikoen (§ 770 d, stk. 1, nr. 2) ligger, at det skal præciseres, hvilke oplysninger i sagen der begrundes, at arrestan-

ten kan og vil udøve den pågældende kollusion, hvis den pågældende har fællesskab med andre indsatte, og dermed at varetægtsfængslingen ikke i sig selv er tilstrækkelig til at hindre kollusionen.

Af formuleringen ”den *konkrete sags* oplysninger” følger, at antagelsen må bygge på de foreliggende oplysninger i sagen, herunder den sigtelse, der er rejst, og som opfylder kravet om begrundet mistanke.

Det er således allerede efter forarbejderne til den gældende § 770 a ikke tilstrækkeligt at henvise til, at kriminalitetens art eller ”sagens karakter” i sig selv gør det sandsynligt, at arrestanten vil søge at påvirke *medsigtede/medgerningsmænd*. Det må derimod kræves, at der er oplysning om tidligere eller aktuelle forsøg på påvirkning, herunder f.eks. tidligere straf for overtrædelse af straffeloves § 123, særlig tilknytning til et fælles kriminelt miljø, særlig afhængighed mellem de sigtede eller et andet konkretiserbart grundlag i tilknytning til den konkrete sigtede eller sagens konkrete omstændigheder, jf. betænkning nr. 1358/1998, s. 68. Er der ikke grundlag for at henvise til tidligere eller aktuelle kollusionsforsøg, fælles kriminelt miljø eller særlig afhængighed, må der således noget særligt til.

Med hensyn til påvirkning af *andre end medgerningsmænd*, herunder vidner, må der på samme måde stilles krav til grundlaget. Det kan bestå i allerede fremsatte vidnetrusler eller en særlig afhængighed. Foreligger ingen af delene, må der noget særligt til i form af et lignende betryggende grundlag (eller dog en særdeles grov forbrydelse), jf. betænkning nr. 1358/1998, s. 67.

Med hensyn til mulighederne for, at arrestanten, hvis vedkommende anbringes i fællesskab med andre indsatte, *kan* gennemføre den pågældende kollusion, kan grundlaget navnlig bestå i en tilknytning til et kriminelt miljø. Er der tale om en særdeles grov forbrydelse, må dog også selve strafrisikoen kunne indgå i vurderingen, jf. herved betænkning nr. 1358/1998, side 67.

Som grundlag for antagelsen om en kollusionsrisiko er det – som nævnt – ikke nok at henvise til ”sagens karakter”. Dette er på den anden side ikke til hinder for, at karakteren af den påsigtede forbrydelse og oplysningerne om den konkrete udførelse m.v. sammen med de ovenfor anførte forhold indgår i rettens vurdering og begrundelse. Typisk fore-

kommende omstændigheder, der går igen fra sag til sag, kan indgå i begrundelsen, når de er knyttet til den konkrete sigtelse og den konkrete sigtede. Det samme gælder almindelig erfaring om gerningsmænds handlemønstre. Angår sigtelsen f.eks. afpresning eller vidnetrusler efter straffelovens § 123, er dette i sig selv et moment, der peger på en kollusionsrisiko. Det samme kan gælde, hvor vold er anvendt som pression, hævn eller lign.

Det følger af det anførte, at det forhold, at sigtede *nægter sig skyldig*, ikke bevirker, at isolationsbetingelserne er opfyldt. En aflagt tilståelse kan selvfølgelig betyde, at isolation slet ikke kommer på tale; men om betingelserne for isolation af den, der nægter sig skyldig, er opfyldt, må bero på de forhold, der er nævnt ovenfor, og ikke på vedkommendes nægtelse. Ligesom "sigtedes holdning til sagen" ikke bør indgå i en fængslingskendelse, bør "sigtedes holdning til sagen" heller ikke indgå i begrundelsen for en isolationskendelse.

Derimod er det forhold, at sigtede (i sin gode ret) *nægter* at udtale sig om sagen, et moment, der kan spille ind ved vurderingen af kollusionsrisikoen, jf. betænkning nr. 1358/1998, side 50, og Højesterets kendelse af 7. marts 2005.

Det forhold, at sigtede måtte afgive en *særlig utroværdig forklaring*, angår i sig selv først og fremmest spørgsmålet om mistanken og dennes styrke.

I kravet om de *konkrete omstændigheder*, hvorpå det *i øvrigt* støttes, at isolationsbetingelserne er opfyldt (§ 770 d, stk. 1, nr. 3), ligger, at den gældende begrundelsesregel oprettholdes ved siden af de præciserede krav vedrørende indikationen.

Begrundelsen skal således fortsat bygge på sagens konkrete omstændigheder også med hensyn til proportionalitetsreglerne i § 770 b, stk. 1, jf. ovenfor afsnit 6.4.2.4., den foreslåede regel i § 770 b, stk. 2, om unge under 18 år, jf. ovenfor afsnit 6.4.2.5., og med hensyn til de skærpede betingelser i § 770 c, stk. 3, jf. ovenfor afsnit 6.4.3.2.

Særligt med hensyn til begrundelsen for, at formålet ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, henvises til afsnit 6.4.2.4.1. ovenfor. Begrundelsen på dette punkt vil efter omstændighederne kunne bestå i en henvisning til grundene vedrørende indikationen, når blot disse bygger på konkrete forhold vedrørende sagen og den sigtede.

Generelt gælder det, at kravene skærpes, jo længere tid isolationen har varet. Dette er i sig selv en følge af proportionalitetsreglen i § 770 b, nr. 2, ligesom dette aspekt kommer til udtryk gennem reglerne om tidsmæssige begrænsninger.

Særlige krav til begrundelsen følger endvidere af de foreslåede regler om unge under 18 år, jf. afsnit 6.4.2.5., og om flertallets forslag til forlængelse af isolation ud over 8 uger, jf. afsnit 6.4.3.1.

Den foreslåede begrundelsesregel gælder kun kendelser, der går ud på, at isolation skal ske. Nægtes isolation, gælder de almindelige regler om begrundelse af kendelser, herunder at det af kendelsen skal fremgå, hvad der har været afgørende for rettens afgørelse.

Det er væsentligt at fastholde, at anklagemyndigheden har bevisbyrden for, at isolationsbetingelserne er opfyldt. Anklagemyndigheden har imidlertid også *påberåbelsesbyrden*. Hvis anklagemyndigheden således ikke har påvist omstændigheder, der kan føre til isolation, bør isolation ikke ske. I klare tilfælde kan retten indskrænke sig til at anføre, at anklagemyndigheden ikke har påvist omstændigheder, der kan føre til, at isolationsbetingelserne kan anses for opfyldt. Det er også på den baggrund væsentligt, at anklagemyndighedens anmodninger om isolation udformes omhyggeligt, jf. oven for afsnit 6.4.4.1. Derimod kan en kendelse om isolation ikke ophæves alene på grund af begrundelsesmangler, jf. Højesterets kendelse af 7. marts 2005.

6.4.4.3. Fristregler m.v.

Den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 770 d, stk. 2, indeholder en række formelle regler, herunder bl.a. om sigtedes adgang til at være til stede i retsmøder, forsvarerbi-stand, omgørelse og ophævelse samt fastsættelse af frister for indgrebet. Disse regler bygger i vid udstrækning på fængslingsreglerne.

§ 770, d, stk. 2, indeholder dog to særregler for isolation. Det følger således af bestemmelsen, at den *første frist* for indgrebets længde ved iværksættelse af isolation ikke må oversige 2 uger. Endvidere må fristen for isolation af arrestanter under 18 år højst *forlænges* med 2 uger ad gangen.

I øvrigt gælder regler svarende til fængslingsreglerne. Der skal således altid fastsættes en frist, der er af så kort en varighed som muligt. Endvidere kan fristen for *forlængelse* af isolation af arrestanter over 18 år ikke overstige 2 uger.

Udvalget har overvejet, om fristreglerne for isolation bør skærpes. De gældende regler er allerede udtryk for, at fristen for indgrebet bør være så kort som muligt, og at en maksimal frist på 2 uger i visse tilfælde er at foretrække frem for en maksimal frist på 4 uger.

Det kunne for så vidt være nærliggende generelt at nedsætte fristen for isolation til 2 uger.

Der gør sig dog en række modhensyn gældende. Der vil ofte være behov for en vis tid til at tilvejebringe nye oplysninger gennem efterforskning. I praksis anvendes frister svarende til de maksimale 4 uger da også i ganske vid udstrækning. Afholdelse af flere retsmøder indebærer også et træk på de ressourcer hos politiet, som skal bruges til efterforskning. En nedsættelse af fristerne vil således kunne virke i retning af forlængelse af den periode, hvor behovet for isolation er til stede. En nedsættelse af fristerne vil derfor ikke nødvendigvis medvirke til at nedbringe isolationsperioderne.

Hertil kommer, at behovet for en nedsættelse væsentligt minimeres, når reglerne om overgrænser – som foreslået af udvalgets flertal oven for i afsnit 6.4.3.1. – skærpes. En kortere maksimal frist for forlængelse af isolation ville med udvalgets forslag kun have reel betydning for tilfælde med den groveste kriminalitet, jf. § 770 c, stk. 3, hvor der i øvrigt opstilles særlige garantier i form af skærpede materielle betingelser, forelæggelse for Rigsadvokaten og adgang til mundtlig kærebehandling.

Strafferetsplejeudvalget stiller herefter ikke forslag om ændring af § 770 d, stk. 2.

6.4.4.4. Mundtlig behandling af kæremål

Som det fremgår af kapitel 3, skal kæremål vedrørende en afgørelse, hvorved en isolation udstrækkes ud over 8 uger, efter anmodning behandles mundtligt. Stadfæstes afgørelsen, skal senere kæremål efter anmodning behandles mundtligt, hvis isolationen udstrækkes ud

over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om isolationen, jf. retsplejelovens § 770 e.

Sigtede har således *krav* på mundtlig behandling af kæremål i disse tilfælde.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om 8-ugersfristerne bør nedsættes eller eventuelt helt udgå, således at sigtede altid har krav på mundtlig behandling af kæremål om isolation. En regel om, at sigtede altid har krav på mundtlig behandling af kæremål, ville understrege isolationsindgrebets vidtgående karakter.

En sådan regel ville dog efter udvalgets opfattelse skyde over målet.

Afgørelser om isolation er – på samme måde som afgørelser om varetægtsfængsling – i almindelighed velegnede til skriftlig appelbehandling. Der er altid i tilfælde af uenighed sket mundtlig behandling ved byretten, jf. § 770 d, stk. 2, jf. § 764, stk. 2 og 3, og § 767, stk. 1. Der er tale om foreløbige, tidsbegrænsede indgreb efter indarbejdede regelsæt, og sigtede har altid advokatbistand. Skriftlig kærebehandling er en hurtig appelform, og skriftlige kæremål om varetægtsfængsling og isolation behandles i praksis typisk allerede dagen efter en byretskendelse eller dog ganske få dage senere.

Ved mundtlig kærebehandling har sigtede i almindelighed krav på at være til stede, jf. § 770 e, jf. § 767, stk. 1. Mundtlig kærebehandling indebærer således transportbehov og behov for berammelse med kort varsel af retsmøde, hvor, foruden sigtede, også sigtedes forsvarer og en anklager skal være til stede. Mundtlig kærebehandling indebærer et væsentligt større ressourceforbrug end skriftlig behandling, og det kan ofte være vanskeligt at behandle et mundtligt kæremål i løbet af ganske få dage.

Efter udvalgets opfattelse vil mundtlig kærebehandling navnlig være af betydning, hvor en isolation er – eller måske navnlig står over for at blive – langvarig.

Udvalget har på den baggrund fundet, at der ikke bør indføres en ret for sigtede til mundtlig behandling af ethvert kæremål om isolation. Der bør efter udvalgets opfattelse heller ikke ske en nedsættelse af 8-ugersfristen i § 770 e for den første obligatoriske mundtlige kærebehandling. Denne frist vil tværtimod harmonere med udvalgets forslag oven for i

afsnit 6.4.3.1 og 6.4.4.3 om nedsættelse af den fravigelige 3-månedersgrænse for isolation til 8 uger og dermed det tilsvarende tidspunkt for forelæggelse for Rigsadvokaten.

Derimod foreslår udvalget, at fristen for mundtlig behandling af *senere* kæremål nedsættes til 4 uger. Det vil betyde, at der efter et mundtligt behandlet kæremål ved udløb af 8-ugersfristen på ny vil være krav på mundtlig behandling af en afgørelse, hvorved isolation forlænges *ud over* 4 uger fra den mundtlige behandling af "8-ugers-kæremålet". Der vil således efter "8-ugers-kæremålet" højst kunne ske forlængelse til en dato 4 uger efter kæremålsafgørelsen, uden at der på ny er krav på mundtlig behandling.

Kæreinstansen vil som hidtil i de tilfælde, hvor der ikke er krav på mundtlig kærebehandling, efter behov kunne bestemme, at et kæremål om isolation skal behandles mundtligt, jf. § 770 e, 3. pkt.

Som anført ovenfor, indebærer mundtlig kærebehandling et ikke ubetydeligt ressourceforbrug, herunder merarbejde for forsvarer, politi og anklagemyndighed samt domstolene. Erfaringsmæssigt bruges adgangen til mundtlig kæremålsbehandling imidlertid kun i begrænset omfang.

Der henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 10).

6.4.4.5. Forelæggelsesordningen

Som omtalt i kapitel 3, skal anmodninger om forlængelse af isolation ud over 3-månedersfristen i den gældende § 770 c, stk. 3, i overensstemmelse med lovens forarbejder og efter regler fastsat af Rigsadvokaten forelægges for denne, inden anmodningen fremsættes over for retten. På samme måde skal der ske forelæggelse med hensyn til senere fristforlængelser. Om ordningens udformning henvises til afsnit 3.7. i kapitel 3.

I afsnit 4.3.1.4. i kapitel 4 og i afsnit 5.3. i kapitel 5 er der redegjort nærmere for praksis i de forelagte sager. Ordningen må som sådan antages i alt væsentligt at have været vel-fungerende i praksis. Ordningen er således egnet til at fremme en nøje overvejelse hos politi og anklagemyndighed af, i hvilke sager en langvarig isolation er tilstrækkelig begrundet, ligesom sagsbehandlingen i den overordnede anklagemyndighed må antages at

ville skille nogle anmodninger fra. En vis stigning i antallet af de langvarige isolationer i 2004 samt i antallet sager, hvor forelæggelse i strid med Rigsadvokatens instruks ikke er sket forud for fremsættelse af begæring om forlængelse i retten, understreger dog efter udvalgets opfattelse behovet for fortsat opmærksomhed på dette område.

Strafferetsplejeudvalget finder, at forelæggelsesordningen er et egnet instrument til at sikre, at spørgsmål om isolation i længere tid kun rejses i de helt særlige tilfælde, hvor *afgørende* hensyn til sagens forfølgning gør isolation påkrævet. Endvidere er ordningen efter udvalgets opfattelse egnet til at sikre, at anmodninger om isolation i sådanne tilfælde fremsættes efter en ensartet praksis i hele landet.

Udvalget foreslår på den baggrund, at forelæggelsesordningen opretholdes.

Et *flertal* i udvalget [*alle udvalgets medlemmer bortset fra Carsten Egeberg Christensen*] foreslår – i overensstemmelse med samme flertals forslag om en nedsættelse af overgrænsen i § 770 c, stk. 3, fra 3 måneder til 8 uger, jf. oven for afsnit 6.4.3.1. – at fristen om forelæggelse for Rigsadvokaten nedsættes fra 3 måneder til 8 uger.

Et *mindretal* i udvalget [*Carsten Egeberg Christensen*] finder – i konsekvens af sit synspunkt om, at den gældende 3-månedersfrist i retsplejelovens § 770 c, stk. 3, af ressource-mæssige grunde ikke bør nedsættes til 8 uger, jf. afsnit 6.4.3.1. ovenfor – ikke, at forelæggelsesfristen bør nedsættes.

For at styrke forelæggelsesordningen foreslår udvalget endvidere, at ordningen lovfæstes, og at det samtidig fastsættes, at forlængelse af isolation ikke kan ske, hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke foreligger. Ved en sådan bestemmelse understreges, at langvarig isolation må anses for et så intensivt indgreb, at der er grundlag for særlige garantier, herunder en helt specifik lovregel om anklagemyndighedens kompetence.

Om den foreslåede bestemmelse henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 9).

6.4.5. Begrænsende foranstaltninger

6.4.5.1. Anticiperet bevisførelse

Efter den gældende retsplejelovs § 770 b, nr. 3, må isolation kun iværksættes eller fortsættes, hvis efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation. Bestemmelsen fastslår samtidig, at kravet om særlig hurtighed indebærer, at efterforskningen skal fremmes ved benyttelse af mulighederne for bevissikring efter § 747 om såkaldt anticiperet bevisførelse.

§ 747, sidste pkt., indeholder således en særlig regel om anticiperet bevisførelse med henblik på at begrænse anvendelsen af isolation.

Bevisførelse efter § 747 vil bestå i indenretlig forklaring af sigtede, medsigtede eller vidner. Synspunktet er, at afgivelse af en sådan forklaring for retten og protokollering heraf ofte – om end ikke altid – vil indebære, at det pågældende bevis må anses for sikret på en sådan måde, at der ikke længere vil være risiko for kollusion i forhold til det pågældende bevis. På den måde vil isolationen i en række tilfælde kunne bringes til ophør.

Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen, at denne ordning overvejende, men ikke udelukkende, anses for velfungerende, jf. bilag 4, spørgsmål 9.f., og afsnit 5.4.1.10. i kapitel 5.

Den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 747 indebærer ifølge forarbejderne, jf. betænkning nr. 975/1983, side 59 ff., og betænkning nr. 1358/1998, side 80 ff., at en anmodning fra forsvarer eller anklager om bevisførelse med henblik på muligheden for ophævelse af isolation bør imødekommes, *medmindre* særlige modhensyn gør sig gældende. Sådanne modhensyn foreligger, når

- efterforskningen i komplicerede sager ikke har kunnet bringes så vidt, at et tilstrækkeligt materiale foreligger, herunder at der er tilstrækkelig klarhed over, hvad den anticiperede bevisførelse skal belyse,
- retsplejemæssige hensyn til sigtede taler imod anticiperet bevisførelse,

- andre retsplejemæssige hensyn kan bevirke, at bevisførelsen i særlige tilfælde – uanset hensynet til sigtede – bør finde sted under domsforhandlingen, f.eks. hvor det er af betydning, at lægdommerne overværer den umiddelbare reaktion på et stillet spørgsmål,
- domsforhandlingen er så nært forestående, at anticiperet bevisførelse alene vil bevirke, at sagen – herunder eventuelt varetægtsfængslingen – trækkes i langdrag,
- der efter sagens omstændigheder ikke er rimelig udsigt til, at anticiperet bevisførelse vil bevirke, at isolationen ophæves,
- den pågældende bevisførelse er af uforholdsmæssigt stort omfang, eller
- den pågældende bevisførelse i øvrigt er særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet.

Som det fremgår, angår to af de nævnte modhensyn *retsplejemæssige* forhold, mens de øvrige angår mere *praktiske* forhold.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet at styrke mulighederne for at anvende anticiperet bevisførelse med henblik på en begrænset anvendelse af isolation. Dette vil kunne ske ved at lade nogle af de ovennævnte modhensyn, der kan føre til at nægte anticiperet bevisførelse, udgå.

Udvalget finder ikke, at nogen af de *praktiske modhensyn* kan udgå. Disse hensyn angår dels de praktiske muligheder for overhovedet med mening at gennemføre en anticiperet bevisførelse, dels behovet for at undgå, at bevisførelsen kommer til at bevirke en væsentlig forlængelse af efterforskningsfasen og dermed af varetægtsfængslingen – om ikke af isolationen.

Derimod kan der være anledning til nærmere at overveje, om de *retsplejemæssige* modhensyn bør opretholdes.

I udtrykket "anticiperet bevisførelse" ligger, at bevisførelsen er foregrebet i forhold til domsforhandlingen. Efter det grundlæggende princip om bevisumiddelbarhed bør bevisførelsen navnlig i straffesager ske umiddelbart for den dømmende ret. De ovennævnte retsplejemæssige hensyn knytter sig til dette umiddelbarhedsprincip.

Efter de forud for 2000-loven gældende regler kunne anticiperet bevisførelse med henblik på ophævelse af isolation alene ske *efter forsvarerens anmodning*. Synspunktet var, at umiddelbarhedsprincippet i vidt omfang skyldes hensyn til forsvaret. Hvis sigtede således foretrak, at bevisførelsen skete direkte ved domsforhandlingen, og var villig til at tåle fortsat isolation, burde anticiperet bevisførelse ikke påtvinges sigtede, jf. betænkning nr. 975/1983, side 61-62.

Efter 2000-loven kan anticiperet bevisførelse ske *såvel efter anklagemyndighedens som efter forsvarerens anmodning*, idet retten må foretage en afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation. I denne afvejning skal hensynet til sigtede indgå med stor vægt, men retten vil kunne nå til, at en sigtet ikke efter eget ønske skal kunne fastholde en isolation, hvis grundlaget for isolationen kan fjernes ved en anticiperet bevisførelse, jf. betænkning nr. 1358/1998, side 82-83.

Som det fremgår ovenfor, gælder de retsplejemæssige modhensyn også *særlige tilfælde*, hvor bevisførelsen – uanset sigtedes ønske – findes at burde ske under domsforhandlingen. Et afslag af denne grund må efter den gældende bestemmelse antages at kunne ske både med og uden anklagemyndighedens protest mod anticiperet bevisførelse.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør de retsplejemæssige modhensyn ikke oprettholdes.

For *det første* vil den, der afhøres under domsforhandlingen i en straffesag, stort set altid forud være afhørt af politiet. Det er derfor for så vidt ikke muligt at opnå en egentlig umiddelbar reaktion på et stillet spørgsmål ved at afslå en anticiperet bevisførelse.

For *det andet* er reglen om anticiperet bevisførelse med henblik på ophævelse af isolation, jf. den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 747, sidste pkt., ikke udtryk for en egentlig undtagelse fra bevisumiddelbarhedsprincippet. Den pågældende – hvad enten der er tale om en tiltalt, en medsigtet eller et vidne – skal således efter almindelige regler afgive forklaring for den dømmende ret under domsforhandlingen. Den protokollerede forklaring fra den anticiperede bevisførelse vil efter retsplejelovens § 877, stk. 2, nr. 2 og 3, i en række tilfælde kunne benyttes under domsforhandlingen, navnlig ved såkaldt forehold. Men dette ændrer ikke ved, at den pågældende skal afhøres på normal måde under

domsforhandlingen. Lægdommerne vil således høre den samme bevisførelse som den eller de juridiske dommere. Formålet med anticiperet bevisførelse efter § 747, sidste pkt., er således ikke at *erstatte bevisførelse* ved domsforhandlingen, men derimod at foretage en *bevissikring*. Der er for så vidt tale om en mellemform i forhold til på den ene side den klassiske anticiperede bevisførelse, hvor beviset frygtes at ville gå tabt, og på den anden side afhøringer, der foretages indenretligt, når det må antages at være af betydning for efterforskningen i øvrigt, jf. den almindelige regel om anticiperet bevisførelse i § 747, 2. pkt.

For *det tredje* finder udvalget, at hensynet til begrænsning af isolation efter en nutidig betragtning i meget vid udstrækning bør tillægges helt afgørende vægt. Der må herved lægges vægt på, at de retsplejemæssige hensyn efter det, der er anført i de to foregående afsnit, er af mere teoretisk betydning. Det må endvidere anses for en mere nærliggende fremgangsmåde at foretage en nødvendig bevissikring gennem indenretlig afhøring med de retsgarantier, som dét indebærer, end gennem fortsat isolation med betydelig belastning af sigtede til følge.

Udvalget foreslår på den baggrund, at § 747 ændres, således at anticiperet bevisførelse med henblik på ophævelse af isolation kan og bør ske, medmindre væsentlige praktiske hensyn taler imod.

En anmodning om bevisførelse bør efter forslaget imødekommes, hvis ikke de nævnte praktiske hensyn taler imod. Der vil dog fortsat efter almindelige retsprincipper om ligestilling mellem parterne ("equality of arms") skulle tages hensyn til forsvarets mulighed for at varetage sigtedes interesser. Heri ligger navnlig, at sigtedes forsvarer skal have adgang til samme oplysninger som politiet i relation til det bevis, som skal sikres ved den anticiperede bevisførelse. I tilfælde, hvor forsvareren f.eks. på grund af forsvarerpålæg i medfør af retsplejelovens § 729 a, stk. 4, er forhindret i at drøfte oplysningerne med den sigtede forud for gennemførelsen af den anticiperede bevisførelse, vil retten kunne afslå en anmodning herom.

Hvis parterne er enige om, at anticiperet bevisførelsen bør ske, vil retten efter bestemmelsen kun helt undtagelsesvis kunne afslå bevisførelsen.

Som hidtil forudsættes det, at sigtedes forsvarer er til stede under den anticiperede bevisførelse, mens forsvarerne for eventuelle medsigtede alene tilvarsles til retsmødet.

Der foreslås ingen ændringer med hensyn til betydningen af en gennemført anticiperet bevisførelse. Det vil således bero på en konkret vurdering af de almindelige isolationsbetingelser og resultatet af den anticiperede bevisførelse, om isolationen bør ophæves eller opretholdes.

Som anført ovenfor, skal den pågældende bevisførelse efter almindelige regler foretages for den dømmende ret under domsforhandlingen. Den anticiperede bevisførelse berører ikke i sig selv bevisførelsen ved domsforhandlingen. Også medsigtede og vidner vil således blive indkaldt til at afgive forklaring.

Det er væsentligt for at opnå formålet med bestemmelsen, at retsmøde til foretagelse af den anticiperede bevisførelse finder sted hurtigt. Det bemærkes herved, at flere høringsparter har anført, at afholdelsen af sådanne retsmøder forsinkes – eller helt udelukkes – bl.a. på grund af problemer med berammelse af retsmøder inden for rimelig tid, jf. herved afsnit 5.4.1.11. i kapitel 5.

Der foreslås derfor en ny bestemmelse, hvorefter retsmødet skal afholdes snarest og så vidt muligt inden 2 uger fra rettens modtagelse af anmodningen. Bestemmelsen indebærer bl.a., at det vil påhvile også anklagemyndigheden og den sigtedes forsvarer at medvirke til, at retsmødet kan afholdes inden for den nævnte frist.

Udvalget har overvejet at fremsætte forslag om en ufravigelig frist for retsmødets afholdelse. Udvalget er imidlertid afstået herfra, idet særlige forhold vedrørende bevisførelsens tilrettelæggelse kan gøre det vanskeligt at overholde fristen i alle tilfælde. Også det forhold, at en overskridelse af en sådan absolut frist ikke nødvendigvis vil overflødiggøre retsmødets afholdelse medfører efter udvalgets opfattelse, at en ufravigelig frist for retsmødets afholdelse ikke bør fastsættes.

Om den foreslåede bestemmelse henvises til kapitel 7, afsnit 7.1. og 7.3. (lovforslagets § 1, nr. 1).

6.4.6. Kompenserende foranstaltninger

6.4.6.1. Administrative regler om isolationsophold

Efter retsplejelovens § 776 fastsætter justitsministeren nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter.

For arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse, fastsætter justitsministeren særlige regler om øget personalekontakt, udvidet adgang til besøg, særlig adgang til eneundervisning og bestemte typer af arbejde samt tilbud om regelmæssige og længerevarende samtaler med præster, læger, psykologer eller andre.

Sådanne regler er indeholdt i bl.a. bekendtgørelse nr. 897 af 6. november 2003 om ophold i varetægt (varetægtsbekendtgørelsen), jf. afsnit 3.8.1. i kapitel 3.

Strafferetsplejeudvalget finder ikke grundlag for at foreslå ændringer med hensyn til retsplejelovens § 776.

Udvalget finder derimod anledning til at understrege vigtigheden af, at der fortsat arbejdes med foranstaltninger, der kan medvirke til at begrænse belastningen ved varetægtsophold i isolation.

Selv om udvalgets forslag tilsigter begrænsninger i anvendelsen af isolation, herunder ikke mindst med hensyn til varigheden af isolationsfængslinger, vil der også efter en gennemførelse af disse forslag kunne forekomme isolation af længere varighed. Der kan nok ventes færre tilfælde, hvor der er behov for at sætte ind med særlige foranstaltninger og tilbud over for isolerede; men i de tilfælde, hvor isolation – herunder navnlig længerevarende isolation – fortsat forekommer, vil de isoleredes behov for afbødende foranstaltninger ikke være anderledes end nu.

Om de administrative forskrifter vedrørende særlig personkontakt til unge under 18 år, som forudsættes fastsat, hvis flertallets forslag om isolation ud over 4 uger i sager om forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 følges, henvises til afsnit 6.4.3.1. ovenfor.

6.4.6.2. Isolationsfradraget

Efter straffelovens § 86 stk. 1, gives der fradrag for frihedsberøvelse under sagen i den fængselsstraf, som den pågældende måtte blive idømt. Der gives fradrag med en dag for hvert påbegyndt døgn, som frihedsberøvelsen – navnlig varetægtsfængsling – har været.

Særligt for isolerede afkortes der efter lovens § 86, stk. 1, yderligere et antal dage, svarende til en dag for hvert påbegyndt tidsrum af 3 døgn, hvor den dømte har været isoleret.

Bestemmelsen om yderligere fradrag for isolationsfængsling blev indført ved 2000-loven, jf. betænkning nr. 1358/1998, side 85 ff.

Strafferetsplejeudvalget finder ikke, at de af udvalget foreslåede ændringer i isolationsreglerne i sig selv giver anledning til ændring af bestemmelsen om yderligere fradrag for isolationsperioder.

Derimod kunne man rejse spørgsmålet, om fradragsreglen i tilstrækkelig grad passer med det forhold, at belastningen ved isolation må anses for mærkbart stigende, efterhånden som isolationen udstrækkes i tid. Navnlig må isolation anses for en betydelig belastning ved de langvarige isolationsfængslinger på flere måneder og derover.

Udvalget har derfor overvejet, om der bør indrømmes et forhøjet fradrag for de særlig langvarige isolationsfængslinger.

Mod at yde et forhøjet yderligere fradrag ved de længste isolationsfængslinger taler de hensyn, som i de tidligere overvejelser har været anført imod overhovedet at give et særligt fradrag for varetægtsfængsling i isolation, jf. herved betænkning nr. 1358/1998, side 86-88, og betænkning nr. 975/1983, side 66-70. Et yderligere fradrag kan således siges især at komme den til gode, som har gjort sig skyldig i grov, organiseret kriminalitet, og eventuelt tillige forsøgt at modarbejde forfølgningen.

Udvalget har på den baggrund – og idet hensyn til særlig langvarig isolation kan tages i forbindelse med strafudmålingen – ikke fundet grundlag for at foreslå en lovregel om forhøjet fradrag ved langvarig isolation.

6.4.7. Opfølgende foranstaltninger

6.4.7.1. Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser

Justitsministeriet anførte i bemærkningerne til lovforslaget til 2000-loven (L 14), at ministeriet løbende ville følge udviklingen i antallet og varigheden af isolationsfængslinger. Med henblik på udmøntning af denne forpligtelse har Rigsadvokaten årligt afgivet en redegørelse til Justitsministeriet. Ministeriet har videresendt redegørelserne til Folketingets Retsudvalg til orientering. Redegørelserne er endvidere stillet til rådighed for Strafferetsplejeudvalget.

Udvalget foreslår, at ordningen med en årlig isolationsredegørelse opretholdes også efter en gennemførelse af udvalgets forslag til ændring af retsplejelovens regler om isolation. Den fremtidige udvikling i anvendelsen og varigheden af isolation vil således også efter udvalgets forslag i høj grad bero på den nærmere anvendelse af lovens regler.

I redegørelserne vil der ud over den almindelige udvikling i antallet og varigheden af isolationsfængslinger som hidtil særligt kunne orienteres om anvendelse af isolation over for unge under 18 år og praksis med hensyn til mere langvarige isolationer i de sager, som skal forelægges Rigsadvokaten. Der vil endvidere kunne redegøres for eventuelle initiativer, som udviklingen måtte give anledning til. Der henvises i den forbindelse også til oplysningerne i afsnit 4.3.1.5. i kapitel 4 og afsnit 5.4.1.9. i kapitel 5 om nogle lokale forskelle i isolationspraksis.

Det bemærkes herved, at der siden den første isolationsredegørelse er udviklet et langt bedre statistikgrundlag, som gør det muligt ret nøje at overvåge udviklingen og bedømme, om der kan være anledning til at gribe ind gennem generelle retningslinjer m.v.

6.5. Udvalgets forslag og spørgsmålet om mere vidtgående ændringer

Som omtalt oven for afsnit 6.4.1., bygger udvalgets gennemgang af reglerne om isolation og udvalgets forslag om ændring af disse regler på et udgangspunkt om, at der fortsat er behov for en bred mulighed for anvendelse af isolation. Den begrænsning, som indgrebets intensitet tilsiger, har udvalget således ikke mindst søgt opnået gennem regler om be-

grænsning i den tidsmæssige udstrækning af isolation og gennem processuelle retssikkerhedsgarantier.

Udvalget kan anbefale, at de forslag, der er gengivet i de foregående afsnit 6.4.1.-6.4.7., gennemføres samlet med det sigte at *fastholde en væsentlig nedgang i antallet* af isolationsfængslinger efter ikrafttræden af 2000-loven, og at *opnå en væsentlig nedsættelse af varigheden* af isolationsfængsling, således at den gennemsnitlige varighed af isolationsfængslingerne nedsættes markant i forhold det niveau på omkring 36 dage, som forekom i 2003-04.

Justitsministeriets Forskningsenhed har foretaget en beregning af den effekt af udvalgets forslag, der teoretisk vil kunne udledes af statistikken for 2004. Der henvises herved til betænkningens bilag 10, herunder med hensyn til, hvilke af udvalgets forslag der er indgået i beregningen.

Af Justitsministeriets Forskningsenheds modelberegning fremgår bl.a., at udvalgets flertals forslag til en *ændring af tidsgrænserne* i retsplejelovens § 770 c, stk. 1-3, vil medføre en vis reduktion i antallet af isolationsdage.

Den talmæssige reduktion vil – for så vidt angår de lavere strafferammer (dvs. fra 1 år 6 måneder men mindre end 4 år) og de mellemste strafferammer (dvs. fra 4 år men mindre end 6 år) – være ganske begrænset. Dette kan imidlertid ikke overraske, idet den gennemsnitlige varighed af isolation i disse sagstyper allerede i dag er relativt kort.

Effekten på de høje strafferammer (dvs. på 6 år eller derover) vil ifølge Justitsministeriets Forskningsenheds modelberegninger være væsentligt større (10 pct.). Det er imidlertid i denne sammenhæng væsentligt at have for øje, at der er en ikke ubetydelig usikkerhed knyttet hertil, idet det må anses for usikkert, i hvilket omfang betingelserne for undtagelsesvis at forlænge isolationsfængslingen ud over 8 uger vil være opfyldt.

Også andre faktorer medfører, at der er betydelig usikkerhed knyttet til vurderingen af den samlede effekt af udvalgets forslag, herunder de forslag, der er af en sådan karakter, at de ikke kan indgå i en egentlig modelberegning (f.eks. udvalgets forslag om en skærpelse af begrundelseskravet). Endvidere vil udviklingen i kriminalitetens art og omfang kunne føre

til udsving, der går på tværs af den umiddelbare effekt af udvalgets forslag. Der henvises herved også til det af udvalget i afsnit 4.3.1.1. og 4.3.1.2. i kapitel 4 anførte, hvorefter der inden for de enkelte kriminalitetstyper fra år til år kan forekomme ikke ubetydelige udsving i såvel antallet af isolationsfængslinger som varigheden heraf. Sådanne udsving må navnlig anses for begrundet i forskelle i sagernes omfang og karakter.

Udvalget finder dog, at den samlede virkning af alle udvalgets forslag, herunder forslag af en sådan karakter, at de ikke har kunnet indgå i egentlige beregninger, må antages at kunne opfylde den oven for anførte målsætning. Udvalget lægger i denne forbindelse vægt på, at isolationsanvendelsen efter udvalgets forslag om lovfæstelse af en forelæggelsesordning, jf. afsnit 6.4.4.5., og Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser, jf. afsnit 6.4.7.1., vil være under fortsat observation.

Som berørt oven for afsnit 6.4.1., kunne man anlægge et andet udgangspunkt for fastsættelsen af regler om isolation end dét, udvalget har valgt.

Et alternativt udgangspunkt kunne således bestå i at begrænse muligheden for overhovedet at anvende isolation til navnlig de allermest alvorlige forbrydelser, således at hensynet til de efterforskningsmæssige behov især søges tilgodeset ved at supplere kredsen af forbrydelser, der kan danne grundlag for isolation, med lovovertrædelser, hvor der kan påvises et ganske særligt efterforskningsmæssigt behov.

Såfremt der retspolitisk måtte være ønske om at gå videre i retning af en sådan begrænsning i isolationsanvendelsen, end der med udvalgets forslag er lagt op til, kunne der for så vidt være anledning til at overveje en mere generel skærpelse af *kriminalitetskravet* i den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 770 a.

En sådan skærpelse kunne bygge på en model svarende til reglen om indgreb i meddelel-seshemmeligheden, jf. retsplejelovens § 781, stk. 1, nr. 3.

I givet fald kunne en regel herom (med specielle bemærkninger) udformes således:

”§ 770 a affattes således:

”§ 770 a. Retten kan efter anmodning fra politiet bestemme, at en varetægtsarrestant skal udelukkes fra fællesskab med de øvrige indsatte (isolation), hvis

- 1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3,
- 2) sigtelsen angår en overtrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens § 125, stk. 2, § 228, § 230, § 260, § 261, § 266, § 281 eller § 282 eller en forsætlig overtrædelse af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer, lovgivningen om euforiserende stoffer eller udlændingelovens § 59, stk. 7, nr. 1-5, og
- 3) der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.”

Bemærkninger til retsplejelovens § 770 a

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 1, kan isolation kun iværksættes over for en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3. Kravet indebærer bl.a., at varetægtsfængsling i isolation kun kan ske, hvis der foreligger en begrundet mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i mindst 1 år og 6 måneder.

Med den foreslåede bestemmelse i § 770 a skærpes kravet til den form for kriminalitet, der kan danne grundlag for anvendelse af isolation. Formålet med skærpelsen er i almindelighed at udelukke isolation i tilfælde, hvor der er tale om mindre alvorlig kriminalitet.

Efter den foreslåede bestemmelse er det således et yderligere krav, at sigtelsen vedrører en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens § 125, stk. 2, § 228, § 230, § 260, § 261, § 266, § 281 eller § 282 eller en forsætlig overtrædelse af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer, lovgivningen om euforiserende stoffer eller udlændingelovens § 59, stk. 7, nr. 1-5, jf. den foreslåede bestemmelse i § 770 a, nr. 2.

Skærpelsen indebærer, at der ikke fremover kan ske varetægtsfængsling i isolation vedrørende sigtelser for overtrædelse af f.eks. straffelovens § 244 (simpel vold) eller overtrædelser af f.eks. straffelovens bestemmelser om berigelseskriminalitet, medmindre der er tale om tyveri (§ 276), underslæb (§ 278), bedrageri (§ 279), mandatsvig (§ 280) eller skyldnersvig (§ 283) af særlig grov beskaffenhed, jf. straffelovens § 286, stk. 1 eller 2.”

Baggrunden for optagelsen af de særligt opregnede straffelovsbestemmelser i bestemmelsen (§ 125, stk. 2, § 228, § 230, § 260, § 261, § 266, § 281 eller § 282 eller en forsætlig overtrædelse af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer, lovgivningen om euforiserende stoffer eller udlændingelovens § 59, stk. 7, nr. 1-5) er, at der efter udvalgets opfattelse bør være mulighed for – kortvarig – isolation i særlige tilfælde, hvor der efter kriminalitetens karakter ofte kan være tale om, at der i begyndelsen af en efterforskning, der retter sig mod alvorlig, typisk organiseret, kriminalitet, alene foreligger en begrundet mistanke om en mindre alvorlig forbrydelse, der ikke opfylder bestemmelsens almindelige kriminalitetskrav på 6 år i strafferammen.

Justitsministeriets Forskningsenhed har på grundlag af statistikken for 2004 også foretaget en beregning med hensyn til en sådan regel, jf. bilag 10 til denne betænkning.

Som det fremgår heraf, antages en sådan begrænsning at ville medføre en vis, om end begrænset, reduktion i det samlede antal dage i isolation, som med udgangspunkt i modelberegningens forudsætninger vil udgøre mellem 2-6 pct. Den relativt begrænsede effekt af en sådan model må ses i lyset af, at der allerede i dag kun i begrænset omfang sker varetægtsfængsling i isolation i sager, hvor der rejses sigtelse for mindre alvorlig kriminalitet.

KAPITEL 7

Udvalgets lovudkast med bemærkninger

7.1. Lovudkast

U D K A S T

til

lov om ændring af retsplejeloven
(varetægtsfængsling i isolation)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 910 af 27. september 2005, som ændret ved lov nr. 1399 af 21. december 2005, foretages følgende ændringer:

1. § 747 affattes således:

”§ 747. Retsmøde afholdes, når der fremsættes anmodning om foranstaltninger, som kræver rettens medvirken.

Stk. 2. Efter anmodning afholdes endvidere retsmøde, når det er påkrævet for at sikre bevis, som

- 1) det ellers må befrygtes vil gå tabt,
- 2) ikke uden uvæsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres for den dømmende ret, eller
- 3) må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse.

Stk. 3. Retsmøde med henblik på at sikre bevis kan endvidere afholdes efter anmodning, såfremt

- 1) sigtede er varetægtsfængslet i isolation,
- 2) sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om isolationens ophævelse, og

3) væsentlige praktiske hensyn ikke taler imod.

Stk. 4. Imødekommer retten en anmodning efter stk. 3, skal retsmødet afholdes snarest og så vidt muligt inden for 2 uger fra rettens modtagelse af begæringen.”

2. I § 770 b indsættes som *stk. 2*:

”*Stk. 2.* Hvis arrestanten er under 18 år, må isolation kun iværksættes eller fortsættes, hvis der i øvrigt foreligger helt særlige omstændigheder, som gør iværksættelse eller fortsat isolation påkrævet.”

3. *Udvalgets flertal foreslår, at der i § 770 c, stk. 1, foretages følgende ændring:*

I § 770 c, *stk. 1*, ændres ”4 uger” til: ”14 dage”.

Et mindretal i udvalget foreslår, at § 770 c, stk. 1, affattes således:

§ 770 c. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 14 dage. Dog kan isolation finde sted i et sammenhængende tidsrum af ikke over 4 uger, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet.”

4. I § 770 c, *stk. 2*, ændres ”8 uger” til: ”4 uger”.

5. *Udvalgets flertal foreslår, at § 770 c, stk. 3, affattes således:*

”*Stk. 3.* Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger. Retten kan dog undtagelsesvis tillade, at en isolation udstrækkes ud over 8 uger, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret, og lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år.”

6. Udvalgets flertal foreslår, at der i § 770 c indsættes følgende stykke efter stk. 3:

”Stk. 4. Isolation må ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 6 måneder, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 191 eller 237.”

Stk. 4 bliver herefter stk. 5.

Et mindretal i udvalget foreslår, at der i § 770 c indsættes følgende stykke efter stk. 3:

”Stk. 4. Isolation må i intet tilfælde finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 6 måneder.”

Stk. 4 bliver herefter stk. 5.

7. Udvalgets flertal foreslår, at § 770 c, stk. 4, der bliver stk. 5, affattes således:

”Stk. 5. Hvis arrestanten er under 18 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13.”

Et mindretal i udvalget foreslår, at der i § 770 c, stk. 4, der bliver stk. 5, foretages følgende ændring:

I § 770 c, stk. 4, der bliver stk. 5, ændres ”8 uger” til: ”4 uger.”

8. I 770 d, stk. 1, ophæves, og i stedet indsættes:

”§ 770 d. Rettens afgørelse om isolation træffes ved særskilt kendelse herom. Træffer retten afgørelse om isolation, skal retten i kendelsen anføre

- 1) den konkrete vanskeliggørelse, der foreligger risiko for i sagen,
- 2) grundlaget i den konkrete sags oplysninger for at antage, at den i nr. 1 nævnte risiko foreligger, og

3) de konkrete omstændigheder, hvorpå det i øvrigt støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.”

9. I § 770 d indsættes som *stk. 3*:

”*Stk. 3.* Politiets anmodning om fortsat isolation skal fremsættes skriftligt over for retten. Anmodningen skal være begrundet. Inden politiet fremsætter anmodning om forlængelse ud over 8 uger, jf. § 770 c, *stk. 3*, skal Rigsadvokatens godkendelse indhentes. Hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke foreligger, kan forlængelse af isolation ikke ske.”

10. I § 770 e, 2. *pkt.*, ændres ”8 uger” til: ”4 uger”.

7.2. Almindelige bemærkninger

Udkastet indeholder forslag om en ændring af en række af retsplejelovens bestemmelser om varetægtsfængsling i isolation. Hovedformålet med lovudkastet er at begrænse anvendelsen af isolation navnlig ved dels at fastholde den nedgang i antallet af isolationsfængslinger, som er indtrådt siden ikrafttræden af 2000-loven, dels at opnå en begrænsning særlig i varigheden af isolation, jf. afsnit 6.5. i kapitel 6.

Lovudkastet vedrører kun i begrænset omfang betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af isolation (§§ 770 a og 770 b), idet de gældende betingelser ikke foreslås ændret, når bortses fra betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år, der foreslås skærpet.

Med henblik på en generel begrænsning i den tidsmæssige udstrækning af isolation, foreslås de gældende tidsgrænser for isolation nedsat.

Dette gælder for det første den ufravigelige overgrænse for isolation på 4 uger vedrørende lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder, men ikke i 4 år. Denne grænse foreslås af et flertal nedsat til 14 dage. Dernæst foreslås den ufravigelige overgrænse for isolation på 8 uger vedrørende lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år, men ikke i 6 år, nedsat til 4 uger.

Endvidere foreslås af et flertal den fravigelige overgrænse for isolation på 3 måneder vedrørende lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, nedsat til 8 uger. Den gældende adgang for retten til undtagelsesvis at tillade, at isolation udstrækkes ud over 8 uger, hvis afgørende hensyn til strafforfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret, foreslås opretholdt. Det foreslås imidlertid, at det som en yderligere betingelse fastsættes, at lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år.

Herudover foreslås indført en overgrænse for isolation på 6 måneder. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den foreslåede 6-månedersgrænse bør kunne fraviges, har udvalget været delt. Flertallet foreslår, at der indføres en ufravigelig overgrænse for isolation på 6 måneder, når der er rejst sigtelse for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 191 eller 237. Mindretallet foreslår, at 6-månedersgrænsen gøres ufravigelig.

Endelig foreslås den ufravigelige overgrænse på 8 uger for unge under 18 år nedsat til 4 uger. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt overgrænsen på 4 uger bør kunne fraviges, har udvalget været delt i et flertal og et mindretal. Flertallet foreslår, at isolation af unge under 18 år ud over 4 uger kan ske, hvis sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13. Flertallet foreslår endvidere, at der ikke fastsættes en ufravigelig øvre grænse for isolationens tidsmæssige udstrækning i denne type sager. Udvalgets mindretal foreslår, at 4-ugersgrænsen gøres ufravigelig.

Udvalget foreslår endvidere, at politiets anmodning om fortsat isolation skal fremsættes skriftligt over for retten, og at anmodningen skal være begrundet (§ 770 d). Herudover foreslås – med en ændret frist – den gældende forelæggelsesordning, hvorefter Rigsadvokatens godkendelse skal indhentes, inden politiet fremsætter anmodning om forlængelse af isolation ud over 3 måneder, jf. Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2000, lovfæstet. 3-månedersgrænsen foreslås af udvalgets flertal nedsat til 8 uger. Udvalget foreslår endvidere, at forlængelse af isolation ikke kan ske, hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke er indhentet.

Herudover indeholder udkastet forslag til en ændring af retsplejelovens § 747 om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen (anticiperet bevisførelse) med henblik på en øget anvendelse af anticiperet bevisførelse.

Udkastet indeholder desuden forslag til skærpede regler om domstolenes begrundelsespligt ved afgørelser om isolation eller fortsat isolation (§ 770 d). Endvidere indeholder udkastet en udvidet adgang til mundtlig behandling af kæremål (§ 770 e).

Som anført ovenfor, har udvalget ikke været enig på alle punkter. Det fremgår af lovudkastet, på hvilke punkter udvalget har været delt i et flertal og et mindretal.

7.3. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til § 1, nr. 1 (retsplejelovens § 747)

Adgangen til anticiperet bevisførelse med henblik på sikring af bevis i sager om isolation foreslås med en ny affattelse af retsplejelovens § 747 udvidet i forhold til adgangen til anticiperet bevisførelse af hensyn til sikring af bevis i øvrigt. Formålet hermed er navnlig at opnå en reduktion i antallet af længerevarende isolationsfængslinger.

I overensstemmelse med princippet om bevisumiddelbarhed finder bevisførelsen i straffesager som hovedregel sted umiddelbart for den dømmende ret under domsforhandlingen. Herfra er i retsplejelovens § 747 imidlertid gjort to undtagelser.

For det første kan retsmøde afholdes efter anmodning, når det er påkrævet for at sikre bevis, som det ellers må befrygtes vil gå tabt, eller som ikke uden uvæsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres for den dømmende ret, eller når det må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse, jf. den nugældende bestemmelse i § 747, 2. pkt. Denne adgang til at begære anticiperet bevisførelse opretholdes efter forslaget uændret, jf. den foreslåede bestemmelse i § 747, stk. 2.

Endvidere kan retsmøder efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 747, sidste pkt., afholdes efter begæring, når sigtede er varetægtsfængslet i isolation, og sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om opretholdelsen af isolation.

Efter den foreslåede regel kan retsmøde med henblik på at sikre bevis afholdes efter anmodning, såfremt (1) sigtede er varetægtsfængslet i isolation, (2) sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om isolationens ophævelse, og (3) væsentlige praktiske hensyn ikke taler imod, jf. den foreslåede bestemmelse i § 747, stk. 3.

Begæring kan fremsættes både af anklagemyndigheden og forsvareren.

Sigtet med den foreslåede bestemmelse er, at en isolation ikke opretholdes, hvis grundlaget for isolationen kan fjernes ved en anticiperet bevisførelse, og der ikke kan anføres rimelige hensyn, der taler imod afholdelsen af en sådan bevisførelse.

Væsentlige praktiske hensyn kan efter den foreslåede bestemmelse på samme måde som nu begrunde, at retten afslår en anmodning om anticiperet bevisførelse. Der kan f.eks. forekomme tilfælde, hvor der ikke er en rimelig udsigt til, at en anticiperet bevisførelse kan give grundlag for ophævelse af isolationen, hvor efterforskningen ikke er så fremskreden, at et tilstrækkeligt materiale foreligger, og der er klarhed over, hvad den anticiperede bevisførelse skal belyse, eller hvor domsforhandlingen er så nært forestående, at gennemførelsen af en anticiperet bevisførelse reelt kan bevirke en samlet forlængelse af sagens behandling. Endvidere vil en begæring kunne afslås, hvis den fornødne bevisførelse er af et uforholdsmæssigt stort omfang eller i øvrigt særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet.

Gør ingen af de opregnede modhensyn sig gældende, forudsættes anticiperet bevisførelse i almindelighed tilladt.

Således bør en begæring om anticiperet bevisførelse – i modsætning til efter den gældende regel – ikke afslås alene af retsplejemæssige hensyn til, at bevisførelsen finder sted under domsforhandlingen, herunder med det formål, at lægdommere overværer den umiddelbare reaktion på et stillet spørgsmål. Dette hensyn af retsplejemæssig karakter findes således at burde vige for hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation gennem

afholdelse af anticiperet bevisførelse. Det bemærkes i den forbindelse i øvrigt, at den, der afhøres i retten under domsforhandlingen af en straffesag, stort set altid tidligere er blevet afhørt af politiet, hvorfor det typisk ikke er muligt at opnå en umiddelbar reaktion på et stillet spørgsmål.

Afgørelsen om anticiperet bevisførelse berører ikke i sig selv bevisførelsen ved domsforhandlingen. På samme måde som hidtil vil medsigtede og vidner således blive indkaldt til at afgive forklaring under domsforhandlingen.

En forudsætning for anvendelsen af bestemmelsen i § 747, stk. 3, er, at forsvareren har mulighed for at varetage sin klients interesser under retsmødet. Heri ligger bl.a., at den sigtedes forsvarer skal have adgang til samme oplysninger som politiet i relation til det bevis, som skal sikres ved den anticiperede bevisførelse. I tilfælde, hvor forsvareren f.eks. på grund af et forsvarerpålæg i medfør af retsplejelovens § 729 a, stk. 4, er forhindret i at drøfte oplysningerne med den sigtede forud for gennemførelsen af den anticiperede bevisførelse, vil retten kunne afslå en begæring herom.

Hvis retten imødekommer en anmodning om anticiperet bevisførelse efter § 747, stk. 3, skal retsmødet afholdes snarest og så vidt muligt inden for 2 uger fra rettens modtagelse af begæringen, jf. den foreslåede bestemmelse i § 747, stk. 4. Bestemmelsen indebærer bl.a., at det vil påhvile også anklagemyndighed og den sigtedes forsvarer at medvirke til, at retsmødet kan afholdes inden for den nævnte frist.

Som hidtil forudsættes det, at den sigtedes forsvarer er til stede under den anticiperede bevisførelse, mens forsvarerne for eventuelle medsigtede alene tilvarsles til retsmødet.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.5.1.

Til § 1, nr. 2 (retsplejelovens § 770 b, stk. 2)

Den foreslåede bestemmelse i § 770 b, stk. 2, er ny. Efter bestemmelsen kan varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år kun finde sted, når de almindelige krav til proportionalitet er opfyldt, jf. den nugældende proportionalitetsregel i § 770 b, og der i øvrigt

foreligger helt særlige omstændigheder, som gør iværksættelse eller fortsat isolation påkrævet.

Formålet med bestemmelsen er at tydeliggøre, at iværksættelse eller fortsat isolation af unge under 18 år altid bør have undtagelsens karakter.

Helt særlige omstændigheder kan imidlertid medføre, at varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år må anses for påkrævet. Sådanne helt særlige omstændigheder kan f.eks. bestå i, at den forbrydelse, som den unge er sigtet for, er af meget alvorlig karakter, og der i den konkrete sags oplysninger findes et særlig stærkt behov for fængsling i isolation af den pågældende, f.eks. i tilfælde, hvor der er tale om meget alvorlig narkotikakriminalitet eller meget alvorlig personfarlig kriminalitet med en eller flere medgerningsmænd på fri fod, og hvor det på baggrund af den konkrete sags oplysninger må antages, at der foreligger en alvorlig kollusionsrisiko.

Ved afgørelsen må der lægges stor vægt på den pågældendes alder således, at isolation som altovervejende hovedregel ikke sker, hvis den sigtede kun er 15 eller 16 år. Ligeledes bør isolation normalt heller ikke ske alene af hensyn til efterforskningen mod andre, f.eks. når den unge under 18 år selv har tilstået.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.2.5.

Til § 1, nr. 3 (retsplejelovens § 770 c, stk. 1)

Den gældende bestemmelse i § 770 c indeholder regler vedrørende den maksimale tidsmæssige udstrækning af isolation.

Et *flertal* foreslår, at den gældende absolutte tidsmæssige begrænsning på 4 uger for lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, men ikke i 4 år, nedsættes til 14 dage.

Som hidtil regnes fristen for isolation fra iværksættelsen, også når der under en isolationsperiode rejses sigtelse for nye forhold. I sådanne tilfælde vil den længst tilladte varighed

af isolationen imidlertid øges, hvis strafferammen for et nyt påsigtet forhold giver mulighed for en længerevarende isolation end tidligere påsigtede forhold.

Et *mindretal* foreslår, at § 770 c, stk. 1, nyaffattes, således at der for lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, men ikke i 4 år, fastsættes en fravigelig frist på 14 dage. 14-dagesfristen vil af retten undtagelsesvis kunne udstrækkes i op til 4 uger, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet. Dette gælder navnlig i sager med flere gerningsmænd, og hvor sagens udfald i alt væsentligt beror på forurettedes og gerningsmændenes forklaringer.

Der henvises til betænkningens afsnit 6.4.3.1.

Til § 1, nr. 4 (retsplejelovens § 770 c, stk. 2)

For lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke i 6 år, foreslås den gældende absolutte tidsmæssige begrænsning på 8 uger nedsat til 4 uger.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.3.1.

Til § 1, nr. 5 (retsplejelovens § 770 c, stk. 3)

Efter den gældende bestemmelse i § 770 c, stk. 3, 1. pkt., kan der for lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, ske varetægtsfængsling i isolation i et sammenhængende tidsrum af indtil 3 måneder. Efter bestemmelsens 2. pkt. kan retten dog undtagelsesvis tillade, at en isolation udstrækkes ud over 3 måneder, hvis afgørende hensyn til sagens forfølgning gør isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret.

Et *flertal* i udvalget foreslår, at den gældende tidsmæssige begrænsning på 3 måneder for lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, nedsættes til 8 uger, jf. den foreslåede bestemmelse i § 770 c, stk. 3, 1. pkt.

Med henblik på at fastholde bestemmelsens snævre anvendelsesområde foreslås adgangen til undtagelsesvis at tillade isolation udstrakt ud over 8 uger yderligere indsnævret.

Udvalget foreslår på den baggrund, at det efter den foreslåede bestemmelse i § 770 c, stk. 3, 2. pkt., skal være et yderligere krav, at den lovovertrædelse, der begrundes fængsling i isolation, kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år.

Vurderingen forudsættes at bygge på almindelig udmålingspraksis og består således ikke i en vurdering af, hvad afgørelsen efter den sigtedes personlige forhold kan tænkes at falde ud til. Vurderingen af, om kravet om fængsel i mindst 2 år er opfyldt, bygger endvidere på et mistankegrundlag i form af begrundet mistanke. Det forudsættes på den baggrund, at anvendelsen af bestemmelsen ikke udelukker den, der har truffet afgørelse efter den foreslåede bestemmelse i § 770 c, stk. 3, 2. pkt., fra senere at virke som dommer i den pågældende sag.

En fravigelse af 8 ugers fristen vil som hidtil – forudsat at den lovovertrædelse, der begrundes fængsling i isolation, efter oplysningerne om forholdets grovhed kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år – kunne komme på tale i to situationer.

Det vil for det første – og navnlig – dreje sig om alvorlig, grænseoverskridende kriminalitet, hvor der på grund af sagens internationale forgreninger er behov for efterforskning i udlandet. For det andet vil der undtagelsesvis kunne forekomme sager, der ikke kræver efterforskning i udlandet, men hvor det på grund af kriminalitetens art og karakter må antages, at den sigtede i særlig grad kan – og vil – modvirke efterforskningen.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.3.1.

Til § 1, nr. 6 (retsplejelovens § 770 c, stk. 4)

For lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere, er udvalget delt med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt der skal gælde en absolut overgrænse på 6 måneder for varetægtsfængsling i isolation.

Et flertal foreslår, at der efter en ny bestemmelse i § 770 c, stk. 4, skal gælde en absolut tidsgrænse på 6 måneder for varetægtsfængsling i isolation, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffe-

lovens §§ 191 eller 237 (dvs. forbrydelser mod staten m.v., narkotikakriminalitet eller manddrab). Undtagelsen vil også gælde forsøg på og medvirken til de anførte straffelovs-overtrædelser.

Den nugældende bestemmelse i stk. 4 bliver herefter stk. 5.

Et *mindretal* foreslår, at der i § 770 c, stk. 4, indføres en absolut tidsgrænse på 6 måneder for varetægtsfængsling i isolation.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.3.2.

Til § 1, nr. 7 (retsplejelovens 770 c, stk. 5)

Udvalget foreslår, at den gældende tidsmæssige begrænsning på 8 uger i § 770 c, stk. 5, vedrørende varetægtsfængsling i isolation af unge under 18 år nedsættes til 4 uger. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den foreslåede 4-ugersgrænse bør kunne fraviges, således at en isolation af unge under 18 år kan udstrækkes ud over 4 uger, har udvalget været delt.

Udvalgets *flertal* foreslår, at isolation af unge under 18 år bør kunne udstrækkes ud over 4 uger, når sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13. Flertallet foreslår endvidere, at der – henset til kriminalitetens meget alvorlige karakter – ikke bør gælde en absolut grænse for den tidsmæssige udstrækning af isolation i denne type sager.

Flertallets forslag indebærer, at isolation af unge under 18 år i sager vedrørende forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitler 12 eller 13 kan udstrækkes ikke alene ud over den foreslåede 4-ugersgrænse, men i disse helt særlige sager efter omstændighederne også ud over den 8-ugersgrænse, som gælder i dag.

Flertallet har i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at der ved forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitler 12 eller 13 er tale om meget alvorlig kriminalitet, der ofte vil have et professionelt og organiseret præg, ligesom kriminaliteten i mange tilfælde vil have internationale relationer. Disse forhold gør, at der efter omstændighederne kan være et

meget stærkt efterforskningsmæssigt behov for, at en isolation udstrækkes gennem længere tid. Der tænkes navnlig på sager om terrorisme. Hvor langt det tidsmæssige behov for isolation i sager vedrørende forsætlige overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 rækker, vil vanskeligt kunne vurderes på forhånd, men må helt bero på den konkrete sag.

Det vil følge af proportionalitetsreglen i § 770 b – særligt efter udvalgets forslag til § 770 b, stk. 2 – at udstrækningen ud over 4 uger og navnlig 8 uger kun vil kunne ske i helt ekstraordinære tilfælde, hvor den pågældende er mistænkt for en særdeles grov lovovertrædelse, og der er en meget væsentlig kollusionsrisiko.

Det forudsættes, at der ved en gennemførelse af flertallets forslag administrativt fastsættes regler om særlig personkontakt til unge under 18 år, der isoleres ud over 4 uger, som kan sikre mod, at den pågældende belastes eller udsættes for risiko for forstyrrelse af den pågældendes psykiske helbred som følge af manglende fællesskab med andre indsatte.

Et *mindretal* i udvalget foreslår, at der fastsættes en ufravigelig tidsgrænse på 4 uger uanset kriminalitetens art. Mindretallet lægger bl.a. vægt på risikoen for uforudseelige negative virkninger, på at behovet for isolation i sager efter straffelovens kapitel 12 og 13 ikke kan anses for større end i f.eks. narkotikasager, og på at det i de særlige, fåtallige sager efter straffelovens kapitel 12 og 13 må være muligt at finde anden anbringelse, hvor kommunikation med medgerningsmænd effektivt afskæres. Mindretallet finder det således efter en samlet vurdering – bl.a. også i lyset FN's Børnekomité's henstilling af 30. september 2005 til de danske myndigheder om, at den maksimale tidsgrænse for isolation af unge under 18 år bør reduceres, jf. afsnit 3.9.2. i kapitel 3 – ikke acceptabelt, at et så belastende indgreb som isolation af unge under 18 år kan finde sted ud over 4 uger.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.3.1.

Til § 1, nr. 8 (retsplejelovens § 770 d, stk. 1)

Med den foreslåede bestemmelse i § 770 d, stk. 1, nr. 1-3, skærpes kravene til domstolernes kendelser om isolation eller fortsat isolation med henblik på at sikre mere konkrete og udførlige begrundelser for isolation.

Som hidtil skal retten træffe afgørelse om isolation eller fortsat isolation ved en særskilt kendelse, hvori retten skal anføre de omstændigheder i den konkrete sag, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt, jf. den foreslåede § 770 d, stk. 1, nr. 3.

Isolationsbetingelserne indebærer imidlertid efter forarbejderne til de gældende regler, at det ikke er tilstrækkeligt at henvise f.eks. til, at kriminalitetens art i sig selv gør det sandsynligt, at sigtede vil søge at benytte sig af muligheden for at påvirke medsigtede. Der kræves derimod en begrundelse med tilknytning til den konkrete sigtede eller til sagens konkrete omstændigheder, herunder f.eks. oplysninger om tidligere eller aktuelle forsøg på påvirkning, en særlig tilknytning til et fælles kriminelt miljø eller en særlig afhængighed mellem de sigtede. Fængsling i isolation forudsætter således, at der foreligger en særlig risiko for forfølgningen og et særligt grundlag for antagelsen herom. Der kræves for så vidt en *kvalificeret* risiko for kollusion.

Med henblik på at sikre, at domstolenes begrundelser i relation til indikationskravet knyttes til den konkrete sigtedes forhold og sagens konkrete omstændigheder i øvrigt, foreslås det derfor, at det i de tilfælde, hvor bestemmelse om isolation træffes, skal fremhæves, hvilken konkret vanskeliggørelse der foreligger risiko for i sagen, og hvilket grundlag i den konkrete sags oplysninger der er for at antage, at en sådan risiko foreligger, jf. § 770 d, stk. 1 nr. 1 og 2, mens det gældende begrundelseskrav i øvrigt opretholdes.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.4.2., hvor det foreslåede skærpede begrundelseskrav nærmere er beskrevet.

Til § 1, nr. 9 (retsplejelovens § 770 d, stk. 3)

Bestemmelsen i § 770 d, stk. 3, er ny og har til formål dels at betone vigtigheden af politiets og anklagemyndighedens overvejelser om nødvendigheden af at anvende fortsat isolation i den enkelte sag, dels at give domstolene et mere hensigtsmæssigt grundlag for i den enkelte sag at træffe afgørelse om, hvorvidt betingelserne for fortsat isolation er opfyldt.

Bestemmelsen indebærer for det første, at politiets anmodning om fortsat isolation skal fremsættes skriftligt over for retten, og at anmodningen skal være begrundet.

Kravet om skriftlighed og begrundelse er begrænset til at omfatte anmodninger om fortsat isolation, idet det i mange tilfælde først i løbet af det første retsmøde (dvs. grundlovsforhøret), vil stå klart, om der foreligger det fornødne grundlag for fremsættelse af en anmodning om iværksættelse af isolation.

Begrundelseskravet i sager vedrørende fortsat isolation vil kunne opfyldes ved fremsendelse til retten af en såkaldt ”forlængerrapport”, dvs. en rapport udarbejdet af politiet til brug ved det retsmøde, hvori afgørelse om fortsat varetægtsfængsling og eventuel isolation skal træffes. I forlængerrapporten redegøres således typisk både for den hidtil stedfundne efterforskning og den efterforskning, som fortsat udestår, herunder om baggrunden for, hvorfor opretholdelse af varetægtsfængsling i isolation er påkrævet. Forlængerrapporten vil ligeledes være et egnet middel til rettens kontrol med efterforskningens hurtighed.

Begrundelseskravet vil også kunne opfyldes ved en særskilt skrivelse fra anklagemyndigheden, hvori anmodningen om fortsat isolation begrundes, eller i øvrigt ved en skrivelse som supplement til rapportmateriale.

Bestemmelsen indebærer endvidere, at Rigsadvokatens godkendelse skal indhentes, inden politiet fremsætter anmodning om forlængelse af isolation ud over 8 uger, jf. herved *flertallets* forslag til ændring af den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 770 c, stk. 3. Der er med en ændret frist tale om en kodifikation af den forelæggelsesordning, der gælder i dag, jf. Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2000 om indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder og forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder, og som har til formål at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til anvendelse af langvarig isolation.

Endelig indebærer bestemmelsen, at forlængelse af isolation ikke kan ske, hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke er indhentet.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.4.1. og 6.4.4.5. Der henvises endvidere til afsnit 6.4.7.1., hvor det foreslås, at Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser oprettholdes.

Til § 1, nr. 10 (retsplejelovens § 770 e, 2. pkt.)

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 770 e, 1. pkt., skal kæremål om udstrækning af en isolation ud over 8 uger efter anmodning behandles mundtligt. Denne 8-ugersregel foreslås opretholdt uændret.

Den eksisterende adgang til at kræve ny mundtlig kærebehandling efter 8 uger fra den seneste mundtlige forhandling af kæremål om forlængelse af isolation, jf. § 770 e, 2. pkt., foreslås derimod ændret således, at en varetægtsarrestant allerede efter 4 uger regnet fra den seneste mundtlige behandling af et kæremål om forlængelse af isolation ud over 8 uger har krav på ny mundtlig kærebehandling.

Som hidtil finder bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., anvendelse ved mundtlig kærebehandling. Dette indebærer, at fremstilling af arrestanten i retten kan undlades, såfremt den pågældende giver afkald herpå, eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 6.4.4.4.

Bilag til betænkningen

1. Retsplejelovens nuværende regler om varetægtsfængsling og varetægtsfængsling i isolation
2. Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2000 om indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder og forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder
3. ”Udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling” af Justitsministeriets Forskningsenhed, november 2005
4. Strafferetsplejeudvalgets spørgeskemaundersøgelse om varetægtsfængsling i isolation
 - 4.a. Udvalgets spørgeskema om varetægtsfængsling i isolation
 - 4.b. Oversigt over hørte myndigheder og organisationer m.v.
5. Oversigt over forelæggelsessager vedrørende isolation ud over 3 måneder (2001-2004)
6. Udtalelse fra Landsforeningen af Beskikkede Advokater, maj 2005
7. Henvendelser af 27. oktober 2005 og 21. november 2005 fra ”Isolationsgruppen” under Dansk Retspolitisk Forening
8. Henvendelse af 11. november 2005 fra Institut for Menneskerettigheder
9. Notat om udviklingen i Menneskerettighedsdomstolens praksis vedrørende varetægtsfængsling i isolation
10. Modelberegninger foretaget af Justitsministeriets Forskningsenhed, november 2005

Retsplejelovens regler om varetægtsfængsling og isolation

Kapitel 70

Varetægtsfængsling

§ 762. En sigtet kan varetægtsfængsles, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, såfremt lovovertrædelsen efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og

- 1) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen, eller
- 2) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod vil begå ny lovovertrædelse af den foran nævnte beskaffenhed, eller
- 3) der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre.

Stk. 2. En sigtet kan endvidere varetægtsfængsles, når der foreligger en særligt bestyrket mistanke om, at han har begået

- 1) en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, og som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, og hensynet til retshåndhævelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod, eller
- 2) en overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, § 123, § 134 a, §§ 244-246, § 250 eller § 252, såfremt lovovertrædelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed kan ventes at ville medføre en ubetinget dom på fængsel i mindst 60 dage og hensynet til retshåndhævelsen skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod.

Stk. 3. Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller fængsel i højst 30 dage, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

§ 763. Er der begrundet mistanke om, at en person har overtrådt vilkår, som er fastsat i en betinget dom i henhold til straffelovens kapitel 7 eller 8, ved betinget benådning eller ved prøveløsladelse, kan han varetægtsfængsles, hvis retten finder, at overtrædelsen er af en sådan beskaffenhed, at der foreligger spørgsmål om fuldbyrdelse af fængselsstraf eller indsættelse i anstalt, og

- 1) der efter det om den pågældendes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig følgerne af vilkårsovertrædelsen, eller

2) der efter det om hans forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod fortsat vil overtræde vilkårene, og det under hensyn til overtrædelsernes beskaffenhed skønnes påkrævet, at disse forhindres ved, at han varetægtsfængsles.

Stk. 2. Det samme gælder, hvis der er begrundet mistanke om, at en person har overtrådt bestemmelser, der er fastsat i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68, 69, 70 eller 72.

§ 764. Retten afgør på begæring af politiet, om sigtede skal varetægtsfængsles.

Stk. 2. En sigtet, der er til stede her i landet, afhøres i retten om sigtelsen og skal have lejlighed til at udtale sig, inden afgørelsen træffes, medmindre retten finder, at fremstillingen af særlige grunde må anses for nytteløs eller skadelig for sigtede. Er kendelse om varetægtsfængsling afsagt, uden at sigtede har haft lejlighed til at udtale sig i retten, skal han fremstilles i retten inden 24 timer efter, at han er indbragt her til landet, eller hindringen for hans fremstilling er ophørt.

Stk. 3. I det retsmøde, der afholdes til afgørelse af spørgsmålet om varetægtsfængsling, skal sigtede have adgang til bistand af en forsvarer. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal der gives ham lejlighed til en samtale med forsvareren inden afhøringen.

Stk. 4. Rettens afgørelse træffes ved kendelse. Varetægtsfængsles sigtede, anføres i kendelsen de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for varetægtsfængsling er opfyldt. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal han straks gøres bekendt med, hvilke bestemmelser om varetægtsfængsling retten har anvendt, og med de i kendelsen anførte grunde for varetægtsfængsling samt med sin adgang til at kære. Udskrift af en kendelse, hvorved nogen varetægtsfængsles, overgives på forlangende snarest muligt til den pågældende.

§ 765. Er betingelserne for anvendelse af varetægtsfængsling til stede, men kan varetægtsfængslingens øjemed opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer retten, hvis sigtede samtykker heri, i stedet for varetægtsfængsling bestemmelse derom.

Stk. 2. Retten kan således bestemme, at sigtede skal

- 1) undergive sig et af retten fastsat tilsyn,
- 2) overholde særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, anvendelse af fritid og samkvem med bestemte personer,
- 3) tage ophold i egnet hjem eller institution,
- 4) undergive sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende, om fornødent på hospital eller særlig institution,
- 5) give møde hos politiet på nærmere angivne tidspunkter,
- 6) hos politiet deponere pas eller andre legitimationspapirer,
- 7) stille en af retten fastsat økonomisk sikkerhed for sin tilstedeværelse ved retsmøde og ved fuldbyrdelsen af en eventuel dom.

Stk. 3. Ved afgørelser i medfør af stk. 1 og 2 finder bestemmelserne i § 764 tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Hvis sigtede unddrager sig møde i retten eller fuldbyrdelse af dommen, kan retten, efter at der så vidt muligt er givet dem, afgørelsen vedrører, lejlighed til at udtale sig, ved kendelse bestemme, at en sikkerhed, der er stillet i medfør af stk. 2, nr. 7, er forbrudt. En forbrudt sikkerhed tilfalder statskassen, dog således at den forurettedes erstatningskrav kan dækkes af beløbet. Retten kan under særlige omstændigheder i indtil 6 måneder efter kendelsen bestemme, at en forbrudt sikkerhed, der er tilfaldet statskassen, helt eller delvis skal tilbagebetales.

Stk. 5. Justitsministeren kan efter forhandling med socialministeren og sundhedsministeren fastsætte regler om meddelelse af tilladelse til udgang m.v. til personer, der er anbragt i institution eller hospital m.v. i medfør af stk. 2, nr. 3 eller 4, når der ikke i øvrigt er taget stilling hertil. Justitsministeren kan i den forbindelse fastsætte, at afgørelser, der træffes i medfør af disse regler, ikke kan indbringes for højere administrativ myndighed.

§ 766. Retten kan til enhver tid omgøre kendelser om varetægtsfængsling eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor.

§ 767. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtsfængslingens eller foranstaltningens længde. Fristen skal være så kort som muligt og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 764 finder, indtil dom er afsagt i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet, der er varetægtsfængslet eller undergivet anden frihedsberøvende foranstaltning, kan dog undlades, når han giver afkald derpå eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Stk. 2. Når den frist, der er fastsat efter stk. 1, udløber, efter at domsforhandlingen er begyndt, fortsætter varetægtsfængslingen eller foranstaltningen uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen. Tiltalte kan efter udløbet af den før domsforhandlingen fastsatte frist anmode retten om at ophæve varetægtsfængslingen eller en foranstaltning, der træder i stedet herfor, efter § 766 eller § 768. Hvis tiltalte efter fristens udløb anmoder retten om at ophæve varetægtsfængslingen eller en foranstaltning, der træder i stedet herfor, skal retten inden 7 dage træffe afgørelse herom. Hvis retten ikke imødekommer anmodningen, kan tiltalte tidligst 14 dage efter rettens afgørelse fremsætte en ny anmodning. Hvis der er spørgsmål om varetægtsfængsling efter § 762, stk. 2, træffes afgørelsen om eventuel ophævelse af en dommer eller afdeling, som ikke deltager i domsforhandlingen, jf. § 60, stk. 3, medmindre en af betingelserne i § 60, stk. 3, 2. pkt., er opfyldt. Tiltaltes anmodning kan efter rettens bestemmelse behandles på skriftligt grundlag, hvis afgørelsen træffes af en dommer eller afdeling, som ikke deltager i domsforhandlingen.

Stk. 3. Kæres en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt. Når kæremål én gang er blevet behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

§ 768. Varetægtsfængsling eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor, skal om fornødent ved rettens kendelse ophæves, når forfølgning opgives eller betingelserne for iværksættelse ikke længere er til stede. Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat varetægtsfængsling eller anden foranstaltning ikke er rimelig, skal retten ophæve den.

§ 769. Bestemmelse om varetægtsfængsling eller anden foranstaltning har kun virkning indtil sagens afgørelse i retten. På begæring træffer retten efter afgørelsen bestemmelse om, hvorvidt tiltalte under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes, skal varetægtsfængsles eller forblive varetægtsfængslet eller undergives foranstaltninger, der træder i stedet herfor. Ved bestemmelsen herom finder reglerne i §§ 762, 764-766 og 768 tilsvarende anvendelse, medmindre tiltalte erklærer sig indforstået med at forblive varetægtsfængslet eller undergivet anden foranstaltning. Har den pågældende inden sagens afgørelse i retten været varetægtsfængslet eller undergivet andre foranstaltninger, men finder retten ikke grundlag for fortsat anvendelse heraf, kan retten på anklagemyndighedens begæring bestemme, at varetægtsfængslingen eller foranstaltningen skal være i kraft, indtil afgørelse af varetægtsspørgsmålet foreligger fra den overordnede ret, hvortil sagen eller varetægtsspørgsmålet er indbragt.

Stk. 2. Indbringes den afgørelse, der er truffet i sagen, for højere ret, og er der i medfør af stk. 1 truffet bestemmelse om anvendelse af varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger efter afgørelsen, skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse heraf snarest forelægges for den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger finder reglerne i §§ 762, 764, stk. 1, 3 og 4, 765, 766, 767, stk. 1, 1.-4. pkt., og 768 tilsvarende anvendelse.

§ 770. En varetægtsarrestant er alene undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Stk. 2. Varetægtsarrestanter anbringes i varetægtsfængsel (arresthus), så vidt muligt på det sted, hvor straffesagen behandles. Anbringelse uden for varetægtsfængsel kan ske af helbredsmæssige grunde eller i medfør af § 777.

§ 770 a. Retten kan efter anmodning fra politiet bestemme, at en varetægtsarrestant skal udelukkes fra fællesskab med de øvrige indsatte (isolation), hvis

- 1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, og
- 2) der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

§ 770 b. Isolation må kun iværksættes eller fortsættes, hvis

- 1) formålet hermed ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, herunder ved at anbringe arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte eller på anden måde afskære arrestanten fra samvær med sådanne indsatte eller ved at etablere brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud,
- 2) indgrebet, herunder den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens unge alder, fysiske eller psykiske svagelighed eller personlige forhold i øvrigt, ikke står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis arrestanten findes skyldig, og
- 3) efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevissikring efter § 747.

§ 770 c. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.

Stk. 2. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger.

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 3 måneder. Retten kan dog undtagelsesvis tillade, at en isolation udstrækkes ud over 3 måneder, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret.

Stk. 4. Hvis arrestanten er under 18 år, må isolation i ingen tilfælde finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger.

§ 770 d. Rettens afgørelse om isolation træffes ved særskilt kendelse herom. Træffer retten bestemmelse om isolation, skal retten i kendelsen anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.

Stk. 2. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, § 766, § 767, stk. 1, og §§ 768-769 i øvrigt tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebets længde dog ikke overstige 2 uger. Hvis arrestanten er under 18 år, kan fristen for isolation højst forlænges med 2 uger ad gangen.

§ 770 e. Udstrækkes en isolation ud over 8 uger, skal kæremål herom efter anmodning behandles mundtligt. Stadfæstes afgørelsen om isolation, skal senere kæremål om fortsat isolation ligeledes behandles mundtligt efter anmodning, hvis isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolation. I andre tilfælde afgør kæreinstansen, om en anmodning om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

§ 771. En varetægtsarrestant kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg, eller forlange, at besøg finder sted under kontrol. Nægter politiet besøg, skal varetægtsarrestanten underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg eller krav om kontrol forelægges retten til afgørelse. Arrestanten har altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer.

Stk. 2. Når særlige omstændigheder taler derfor, kan institutionens ledelse med politiets samtykke give en varetægtsarrestant udgangstilladelse med ledsager for et kortere tidsrum.

§ 772. En varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve. Politiet kan gennemse brevene inden modtagelsen eller afsendelsen. Politiet skal snarest muligt udlevere eller sende brevene, medmindre indholdet vil kunne være til skade for efterforskningen eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse. Opretholdes tilbageholdelsen, skal afsenderen straks underrettes, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse.

Stk. 2. En varetægtsarrestant har ret til ukontrolleret brevveksling med retten, forsvareren, justitsministeren, direktøren for kriminalforsorgen og Folketingets Ombudsmand. Justitsministeren kan fastsætte regler om varetægtsarrestanternes ret til at afsende lukkede breve til andre offentlige myndigheder eller enkeltpersoner.

§ 773. Såfremt politiet bestemmer, at der af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed skal foretages andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder, kan arrestanten forlange spørgsmålet om opretholdelsen af begrænsningerne forelagt retten til afgørelse.

§ 774. Hverken institutionens personale eller andre må benyttes til at udforske varetægtsarrestanter.

§ 775. Der kan ikendes varetægtsarrestanter disciplinærstraf i form af strafcelle i indtil 2 uger eller inddragelse af arbejdspenge. De nævnte disciplinærstraffe kan anvendes i forening.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 65 og 66 i lov om fuldbyrdelse af straf m.v. om anvendelse af håndjern og sikringscelle finder tilsvarende anvendelse på varetægtsarrestanter.

§ 776. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter. For arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse, fastsætter justitsministeren særlige regler om øget personalekontakt, udvidet adgang til besøg, særlig adgang til eneundervisning og bestemte typer af arbejde samt tilbud om regelmæssige og længerevarende samtaler med præster, læger, psykologer eller andre. Justitsministeren fastsætter endvidere regler om den bistand, der i

øvrigt ydes varetægtsarrestanter for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, der følger af varetægten.

§ 777. En varetægtsarrestant kan anbringes i en anstalt for personer, der udstår fængselsstraf eller forvaring, eller i hospital m.v., jf. straffelovens §§ 68 og 69, hvis den pågældende selv, anklagemyndigheden og institutionens ledelse samtykker heri. Hvis helbredsmæssige hensyn eller hensynet til andres sikkerhed gør det påkrævet, kan retten undtagelsesvis godkende en sådan anbringelse uden arrestantens samtykke. I institutionen behandles den frivilligt overførte varetægtsarrestant efter de regler, der gælder for personer, der er anbragt dér i henhold til dom, mens den tvangsmæssigt overførte varetægtsarrestant behandles efter reglerne om varetægtsarrestanter, i det omfang hensynet til orden og sikkerhed i institutionen gør det muligt. Arrestanten må dog ikke uden rettens godkendelse forlade institutionen, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i § 771, stk. 2.

§ 778. Varetægtsarrestanters klager over fængselspersonalets adfærd indgives til vedkommende fængselsinspektør (arrestinspektør) eller til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Har klageren ikke fået medhold, eller er der ikke truffet endelig afgørelse inden 2 uger efter indgivelsen, kan klagen indbringes for retten på det sted, hvor varetægtsfængslet (arresthuset) er beliggende.

Stk. 2. Retten kan afvise at iværksætte en undersøgelse, hvis klagen findes åbenbart grundløs, hvis den angår forhold af uvæsentlig betydning, eller hvis den indgives mere end 4 uger efter, at det forhold, som klagen angår, har fundet sted. Rettens undersøgelse foretages i overensstemmelse med reglerne i § 1019 b, § 1019 e, stk. 1 og stk. 3-5, § 1019 f, stk. 2, og § 1019 g. Dommeren træffer bestemmelse om afhøring af klageren, indklagede og vidner samt om tilvejebringelse af udtalelser fra sagkyndige og af andre bevismidler.

Stk. 3. Når undersøgelsen er afsluttet, afgiver retten en redegørelse herfor, som sendes til klageren, til den, klagen angår, og til fængselsinspektøren (arrestinspektøren) samt til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

§ 779. (Ophævet)

RIGSADVOKATEN
Frederiksholms Kanal 16
1220 Kbh. K.

Meddelelse nr. 2/2000
Den 21. juni 2000
J.nr. G 3014

**Indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder og
forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder.**

1. Indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder

1.1. Ved meddelelse nr. 3/1997 blev der fastsat regler om forelæggelse af arrestantsager, hvor varetægtsfængslingen overstiger 3 måneder. På baggrund af erfaringerne med denne ordning og til afløsning af meddelelse nr. 3/1997 fastsættes herved følgende retningslinier, der har til formål at sikre, at en varetægtsfængsling bliver af så kort varighed som muligt:

1.2. Politimesterens indberetning til statsadvokaten

Politimesteren/politidirektøren underretter statsadvokaten om alle sager, hvor sigtede er varetægtsfængslet i mere end 3 måneder. Underretning foretages første gang, så snart den sigtede har været varetægtsfængslet i mere end 3 måneder på et skema som i bilag 1 til denne meddelelse.

Underretningen skal danne grundlag for statsadvokatens eventuelle drøftelser med politimesteren/politidirektøren om sagens tilrettelæggelse og videre behandling med det formål at sikre, at varetægtsfængslingen bliver så kort som mulig.

Politimesteren/politidirektøren skal underrette statsadvokaten om senere forlængelser af fristen for varetægtsfængslingen, der sker i henhold til byrettens kendelse i 1. instans. Politimesterens/politidirektørens underretning til statsadvokaten skal indeholde oplysning om begrundelsen for, at det har været nødvendigt at anmode om forlængelse af varetægtsfængslingen, ligesom udskrift af kendelsen om forlængelse skal vedlægges.

I sager, hvor der rejses tiltale ved byretten, indsendes kopi af anklageskriftet til statsadvokaten, og det oplyses, hvornår sagen er eller kan forventes berammet. I de tilfælde, hvor sagen ikke er berammet eller ikke kan berammes inden 2 måneder efter, at tiltalen er rejst, skal baggrunden herfor oplyses.

Når dom er afsagt i byretten, udfylder politimesteren/politidirektøren snarest muligt et skema som i bilag 2 til denne meddelelse, der sammen med en udskrift af dommen fremsendes til statsadvokaten.

Indberetning om varetægtsfængslinger ud over 3 måneder skal ske, uanset om der tillige sker forelæggelse af spørgsmålet om isolation i medfør af punkt 2.2. og 2.3. i denne meddelelse.

1.3. Indberetning fra statsadvokaterne til Rigsadvokaten

Statsadvokaterne underretter senest den 1. februar i det følgende år Rigsadvokaten om antallet af varetægtsfængslede, der forud for dom i 1. instans var varetægtsfængslet i over 3 måneder. Underretningen til Rigsadvokaten skal alene omfatte sager, hvor der i det pågældende år er afsagt dom i 1. instans.

Statsadvokaternes indberetning til Rigsadvokaten skal ske på et skema som i bilag 3 til denne meddelelse.

I sager, hvor byretten har afsagt dom i 1. instans, vedlægges indberetningen kopi af politimesterens/politidirektørens indberetning til statsadvokaten på skemaet i bilag 2. I nævningsager udfylder statsadvokaten skemaet i bilag 2, der ligeledes vedlægges indberetningen.

2. Forelæggelse af sager om isolation udover 3 måneder

2.1. Nye regler om isolationsfængsling

Ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven er der sket en række ændringer af retsplejelovens regler om varetægtsfængsling i isolation, jf. retsplejelovens §§ 770 a-770 e.

Hovedformålet med lovændringen er at begrænse anvendelsen og varigheden af isolation væsentligt, og der er i de nye regler sket en præcisering og skærpelse af betingelserne for iværksættelse af isolationsfængsling.

Der er endvidere i retsplejelovens § 770 c fastsat følgende grænser for varigheden af isolationsfængsling:

- 4 uger, hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, der efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år (stk. 1).

- 8 uger, hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke fængsel i 6 år (stk. 2).
- 3 måneder, hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover. Retten kan dog undtagelsesvis tillade, at isolation udstrækkes ud over 3 måneder, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret (stk. 3).

Såfremt arrestanten er under 18 år, må isolation i intet tilfælde finde sted i mere end 8 uger, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 4.

I bemærkningerne til lovforslaget er det anført, at anvendelse af isolation udover 3 måneder må forudsætte, at det ikke kan bebrejdes politiet eller anklagemyndigheden, at efterforskningen ikke har gjort det muligt at tilvejebringe den fornødne bevissikring inden udløbet af den normale frist.

Fravigelse af 3-måneders fristen kan ifølge bemærkningerne herefter komme på tale i følgende to situationer:

- Når der er tale om alvorlig, grænseoverskridende kriminalitet, hvor der på grund af sagens internationale forgreninger er behov for efterforskning i udlandet.
- Tilfælde, hvor det på grund af kriminalitetens art og karakter må antages, at de sigtede i særlig grad kan - og vil - modvirke efterforskningen.

2.2. Forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder for Rigsadvokaten

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til lovforslaget, at der med henblik på at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til anvendelse af isolation udover 3 måneder vil blive etableret en ordning, hvorefter der skal ske forelæggelse for Rigsadvokaten, **inden** der i retten nedlægges påstand om fortsat anbringelse i isolation ud over 3 måneder. Også yderligere fristforlængelser skal forelægges Rigsadvokaten.

På den baggrund fastsættes følgende retningslinier om forelæggelse af arrestantsager, hvor der opstår spørgsmål om anvendelse af isolation ud over 3 måneder:

Senest **2 uger** inden retsmødet om forlængelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder fremsender politimesteren/politidirektøren sin indstilling om fortsat isolation samt sagens akter til statsadvokaten.

Indstillingen skal indeholde følgende:

1. En udførlig beskrivelse af sigtelsen med angivelse af strafferammen, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 3.
2. Oplysning om sigtelsens grundlag eventuelt ved henvisning til resumérapport.
3. En redegørelse for, at betingelserne for fortsat isolation er opfyldt. Redegørelsen skal indeholde oplysning om følgende:

- Af hvilke grunde varetægtsfængsling alene ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen af sagen, jf. retsplejelovens § 770 a, nr. 2.
 - Af hvilke grunde formålet med isolation ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 1.
 - Hvilke afgørende hensyn til forfølgningen, der gør fortsat isolation påkrævet, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 3.
 - Af hvilke grunde det ikke har været muligt at tilvejebringe den fornødne bevissikring inden udløbet af 3 måneders fristen, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 3.
4. En vurdering af, hvorvidt fortsat isolationsfængsling under hensyn til sagens betydning og den forventede retsfølge vil være i overensstemmelse med proportionalitetshensyn, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 2.
 5. Navnet på anklageren eller en anden person med kendskab til sagen, således at der om nødvendigt kan rettes direkte telefonisk henvendelse om sagen.

Såfremt statsadvokaten finder, at der er grundlag for at påstå fortsat isolation, forelægges sagen for Rigsadvokaten **senest 1 uge** før isolationsfristens udløb. Sagens bilag medsendes til Rigsadvokaten i fornødent omfang.

2.3. Forelæggelse af senere forlængelser af isolationsfængslingen

Ved senere forlængelser af isolationsfængslingen udarbejder politidirektøren/politimesteren en supplerende indstilling til statsadvokaten. Indstillingen skal indeholde følgende:

1. En redegørelse for efterforskningens forløb siden sidste forelæggelse
2. En redegørelse for, at betingelserne for fortsat isolation er opfyldt, herunder:
 - Hvilke afgørende hensyn til forfølgningen, der gør fortsat isolation påkrævet, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 3,
 - Hvorfor det ikke har været muligt at tilvejebringe den fornødne bevissikring siden sidste forlængelse af isolationen.

Indstillingen fremsendes til statsadvokaten **senest en uge** før isolationsfristens udløb vedlagt kopi af det efterforskningsmateriale, der er fremkommet siden sidste forelæggelse.

Såfremt statsadvokaten finder, at der er grundlag for at påstå fortsat isolation, forelægges sagen for Rigsadvokaten senest 3 hverdage før isolationsfristens udløb. Sagens bilag medsendes til Rigsadvokaten i fornødent omfang.

3. Anteciperet bevisførelse i sager, hvor sigtede er isolationsfængslet

Ved ændringen af retsplejeloven er mulighederne for at foretage anteciperet bevisførelse udvidet i sager, hvor sigtede er isolationsfængslet.

Det fremgår således af retsplejelovens § 747, at retsmøde med henblik på sikring af bevis **kan** afholdes efter anmodning - fra såvel anklager som forsvarer - såfremt sigtede er varetægtsfængslet i isolation, og sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation.

Jeg skal på den baggrund anmode anklagemyndigheden om at være opmærksom på muligheden for at ophæve isolationsfængsling ved indenretlig afhøring af centrale vidner, der skønnes at være udsat for en væsentlig påvirkningsrisiko.

Spørgsmålet om, hvorvidt en anmodning om anteciperet bevisførelse skal imødekommes, afgøres af retten.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at retten, hvis sigtede eller dennes forsvarer protesterer mod en anmodning om anteciperet bevisførelse fremsat af anklagemyndigheden med henblik på at søge en isolation ophævet, skal foretage en afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation.

Det forudsættes i den forbindelse, at domstolene ved denne afvejning i den enkelte sag tillægger hensynet til den sigtedes ønsker for tilrettelæggelsen

af forsvaret en ganske særlig vægt. Ifølge bemærkningerne bør en sigtet dog ikke efter eget ønske kunne fastholde en isolation, hvis grundlaget for isolation kan fjernes ved en anteciperet bevisførelse, og der ikke kan anføres rimelige hensyn til forsvaret, der taler imod afholdelse af en sådan bevisførelse.

Der henvises i øvrigt til min meddelelse nr. 7/1997 om indenretlig afhøring af vidner - anteciperet bevisførelse.

4. Ophævelse af Rigsadvokatmeddelelse nr. 3/1997

Min meddelelse nr. 3/1997 ophæves herved.

Henning Fode.

UDVIKLINGEN I ANVENDELSEN AF ISOLATIONSFÆNGSLING

Til brug for Strafferetsplejeudvalgets arbejde med evaluering af isolationsreglerne er der udarbejdet diverse analyser vedrørende brugen af isolationsfængsling i perioden 2001 til 2004.

1. Datagrundlag

Data til brug for denne rapport er tilvejebragt ved, at de enkelte politikredse er blevet anmodet om at indberette samtlige *afsluttede isolationsfængsler*. Indberetningen omfatter oplysninger om start- og slutdato for isolationsfængslingen, den fængsledes alder og arten af den kriminalitet, den isolationsfængslede er sigtet for.

Mens oplysningerne fra politikredsene i årene 2001-2003 primært er indberettet ved at udfylde et spørgeskema, udsendt af Rigsadvokaten, stammer næsten alle oplysninger for 2004 fra udtræk fra POLSAS i de enkelte politikredse, idet politikredsene nu anvender sig af et særligt registreringsmodul for isolationsfængslinger. Det betyder bl.a., at de indberettende myndigheder tidligere manuelt har angivet, hvilken kriminalitet den isolationsfængslede er sigtet for. I data fra POLSAS for 2004 er alene angivet den journalkode, som indeholder oplysninger om kriminalitetens art. Journalkodeoplysninger foreligger imidlertid også for de tidligere år, hvorfor det af hensyn til sammenligneligheden over årene er besluttet også at informationen om kriminalitetens art fra journalkoden i denne rapport. Det betyder, at oplysningerne i denne rapport kan afvige en smule fra dem, der findes i de årsrapporter om isolationsfængsling, som Rigsadvokaten offentliggør, og som findes på Justitsministeriets hjemmeside

De oplysninger om antal varetægtsfængslinger, der indgår i rapporten, stammer dels fra politiet og dels fra Danmarks Statistik. Tabel 6 og 7 er lavet på baggrund af tal fra politiet, mens det er tal fra Danmarks Statistik, der danner grundlag for tabel 9-13. Oplysninger om kriminalitetens art fremgår således ikke af politiets statistikker, hvorfor det har været nødvendigt at anvende en anden datakilde. Imidlertid er der en forskel mellem tallene fra politiet og fra Danmarks Statistik, idet Danmarks Statistik oplyser om ca. 2000 færre varetægtsfængslinger i perioden 2001-2004. Danmarks Statistik har således i en del tilfælde ikke haft information om, hvilken politikreds varetægtsfængslingen angår. Manglerne er dog af tilfældig art, hvorfor de ikke kan antages at påvirke de tendenser, analysen viser.

1. Omfang af isolationsfængsling

Som det fremgår af tabel 1, er antallet af isolationsfængslinger mindsket fra 553 isolationsfængslinger i 2001 til 476 i 2003, mens der derefter er sket en forholdsvis stor stigning (på 22 pct.) til 580 isolationsfængslinger i 2004.

Tabel 1. Antal isolationsfængslinger fordelt efter kriminalitetens art og år, 2001-2004.

	2001	2002	2003	2004	I alt
Manddrab og forsøg herpå	33	17	15	48	113
Narkotikaforbrydelser	261	245	307	345	1.158
Vold og seksualforbrydelser	61	46	25	47	179
Røveri	91	105	49	59	304
Andre formueforbrydelser	57	65	57	62	241
Andre lovovertrædelser	50	23	23	19	115
I alt	553	501	476	580	2.110

Faldet fra 2001 til 2003 beror på nedgang i antallet af isolationsfængslinger for alle typer af kriminalitet med undtagelse af narkotikaforbrydelser. Stigningen fra 2003 til 2004 skyldes flere isolationsfængslinger for alle typer af kriminalitet med undtagelse af gruppen af andre lovovertrædelser.

2. Varighed af isolationsfængsling

I perioden 2001-2004 varer de fleste isolationsfængslinger op til 4 uger, jf. tabel 2. Knap hver femte isolationsfængsling varer mellem 4 og 8 uger, mens andelen, der varer fra 8 uger til 3 måneder, er på 17 pct. To pct. af isolationsfængslingerne varer over 3 måneder.

Andelen af kortvarige isolationsfængslinger (op til 4 uger) falder i perioden, fra 68 pct. i 2001 til 58 pct. i 2004. Andelen, der varer mellem 4 og 8 uger ligger nogenlunde stabilt på ca. en femtedel, mens andelen, der varer fra 8 uger til 3 måneder, øger fra 13 til 22 pct. i den undersøgte periode. Isolationsfængslinger på mere end 3 måneder steg fra 1 pct. i både 2001 og 2002 til 4 pct. i 2003, men faldt igen i 2004 – til 3 pct.

Tabel 2. Isolationsfængslinger fordelt efter varighed og år, 2001-2004.

	2001		2002		2003		2004		I alt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1 – 28 dage	375	68	323	64	279	59	335	58	1.318	62
29 – 56 dage	99	18	105	21	91	19	103	18	391	19
57 dage – 3 mdr.	71	13	69	14	85	18	126	22	352	17
Over 3 mdr.	8	1	4	1	21	4	16	3	49	2
I alt	553	100	501	100	476	100	580	100	2.110	100

Samtidig med, at antallet af isolationsfængslinger er faldet fra 2001 til 2003, er den gennemsnitlige længde af isolationsfængslingerne steget – fra 28 dage i gennemsnit i 2001 til 37 dage i gennemsnit i 2003, jf. tabel 3. Fra 2003 til 2004 er den gennemsnitlige længde af isolationsfængslingerne derimod mindsket – til 36 dage i 2004. Mindskningen er forholdsvis minimal, hvilket betyder, at den gennemsnitlige længde af isolationsfængslinger i 2003 og 2004 er noget større, end den var i 2001

og 2002. Som det ses af nederste talrække i tabel 3, er det samlede antal dage, nogen har været isolationsfængslet, steget støt siden 2002. Væksten fra 2002 til 2004 er på 39 pct. Selv om der har været et fald i antallet af isolationsfængslinger og i den gennemsnitlige varighed af isolationsfængslingerne fra 2002 til 2003, har dette altså ikke medført, at det gennemsnitlige daglige belæg er mindsket.

Tabel 3. Isolationsfængslingers gennemsnitlige varighed fordelt efter kriminalitetens art og år, 2001-2004.

	2001	2002	2003	2004
Manddrab og forsøg herpå	34	38	36	48
Narkotikaforbrydelser	34	35	45	40
Vold og seksualforbrydelser	16	15	38	22
Røveri	26	32	22	36
Andre formueforbrydelser	23	19	18	20
Andre lovovertrædelser	19	17	16	23
I alt	28	30	37	36
Antal dage i alt	15.516	14.939	17.713	20.779

Det ses videre af tabel 3, at væksten i den gennemsnitlige varighed af isolationsfængslinger fra 2001 til 2003 er sket i narkotikasager og i sager om vold og seksualforbrydelser.

3. Særligt om langvarige isolationsfængslinger

Tabel 4. Antal isolationsfængslinger med en varighed på over 8 uger fordelt efter kriminalitetens art og år, 2001-2004.

	2001	2002	2003	2004	I alt
Manddrab og forsøg herpå	8	5	4	16	33
Narkotikaforbrydelser	53	49	89	108	299
Vold og seksualforbrydelser	-	-	7	4	11
Røveri	12	17	4	14	47
Andre formueforbrydelser	2	2	-	-	4
Andre lovovertrædelser	4	-	2	-	6
I alt	79	73	106	142	400
Andel over 8 uger	14 %	15 %	22 %	24 %	19 %

Af tabel 4 ses, hvor mange af isolationsfængslingerne der overstiger en varighed på 8 uger. Siden 2002 er dette antal vokset, og der er i 2004 næsten dobbelt så mange langvarige isolationsfængslinger som i 2002. Som det ses af nederste række i tabellen, udgjorde de langvarige isolationsfængslinger i 2004 knap en fjerdedel af samtlige isolationsfængslinger i året, mens andelen var på omkring en syvendel i 2001 og 2002.

Væksten i antallet af langvarige isolationsfængslinger er i meget høj grad relateret til sager om narkotikaforbrydelser. Antallet af langvarige isolationsfængslinger i narkotikasager er øget med større takt end det generelle antal isolationsfængslinger i narkotikasager, jf. tabel 1. Mens andelen af langvarige isolationsfængslinger i narkotikasager i 2002 udgjorde 20 pct. af alle narkotikasager, var denne andel i 2004 vokset til 31 pct.

Tabel 5. Den gennemsnitlige varighed af langvarige isolationsfængslinger (varighed over 8 uger) fordelt efter kriminalitetens art og år, 2001-2004.

	2001	2002	2003	2004
Manddrab og forsøg herpå	64	84	86	103
Narkotikaforbrydelser	78	80	91	72
Vold og seksualforbrydelser	-	-	87	91
Røveri	81	72	76	91
Andre formueforbrydelser	63	89	-	-
Andre lovovertrædelser	66	-	71	-
I alt	76	79	89	78

Tabel 5 viser, at den gennemsnitlige længde af de langvarige isolationsfængslinger er vokset fra 2001 til 2003, men atter faldet i 2004, således at den gennemsnitlige varighed i 2004 stort set svarer til den i 2002. Faldet fra 2003 til 2004 er i meget høj grad relateret til narkotikaforbrydelser, idet den gennemsnitlige varighed af de langvarige isolationsfængslinger for narkotikaforbrydelser er mindsket betydeligt fra 2003 til 2004 og ligger i 2004 under 2001-niveauet.

4. Varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger

Mens antallet af isolationsfængslinger er faldet fra 2001 til 2003, er antallet af varetægtsfængslinger steget en smule, jf. nederste talrække i tabel 6. Omvendt er antallet af varetægtsfængslinger faldet fra 2003 til 2004, hvor antallet af isolationsfængslinger er steget. Det bemærkes dog, at mens isolationsfængslingerne angår antallet af afsluttede fængslingsforløb, angår varetægtstallene antallet af påbegyndte fængslingsforløb.

Tabel 6. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger fordelt efter politikreds og år, 2001-2004.

	2001	2002	2003	2004	2001-2004
København	20 %	19 %	15 %	20 %	18 %
Frederiksberg	18 %	7 %	10 %	11 %	12 %
Gentofte	4 %	11 %	5 %	13 %	8 %
Lyngby	10 %	5 %	20 %	11 %	12 %
Gladsaxe	9 %	13 %	18 %	24 %	16 %
Hvidovre	5 %	15 %	1 %	5 %	6 %
Glostrup	12 %	5 %	8 %	6 %	8 %
Tårnby	8 %	13 %	4 %	2 %	7 %
Helsingør	9 %	8 %	4 %	8 %	7 %
Hillerød	10 %	9 %	1 %	5 %	6 %
Frederikssund	10 %	6 %	8 %	23 %	13 %
Roskilde	13 %	1 %	1 %	11 %	6 %
Køge	9 %	4 %	2 %	17 %	8 %
Holbæk	4 %	-	3 %	1 %	2 %
Kalundborg	16 %	35 %	33 %	33 %	29 %
Ringsted	-	-	1 %	14 %	4 %
Slagelse	-	8 %	7 %	14 %	8 %
Næstved	1 %	-	6 %	5 %	3 %
Vordingborg	5 %	26 %	8 %	4 %	11 %
Nykøbing F.	9 %	17 %	14 %	10 %	12 %
Nakskov	3 %	2 %	14 %	7 %	6 %

Bornholm	11 %	10 %	-	23 %	10 %
Odense	3 %	2 %	4 %	4 %	3 %
Svendborg	2 %	5 %	4 %	-	3 %
Nyborg	-	-	7 %	-	2 %
Assens	15 %	19 %	5 %	9 %	13 %
Midelfart	-	8 %	-	-	2 %
Sønderborg	-	2 %	12 %	11 %	6 %
Gråsten	1 %	1 %	1 %	5 %	2 %
Tønder	-	-	-	6 %	1 %
Haderslev	14 %	7 %	5 %	4 %	8 %
Ribe	2 %	7 %	-	-	3 %
Esbjerg	-	4 %	5 %	2 %	3 %
Varde	19 %	7 %	-	-	6 %
Fredericia	12 %	-	-	-	3 %
Kolding	2 %	2 %	4 %	-	2 %
Vejle	-	-	-	1 %	0,3 %
Horsens	-	3 %	2 %	4 %	2 %
Herning	2 %	-	-	-	0,4 %
Ringkøbing	13 %	6 %	9 %	13 %	11 %
Holstebro	4 %	-	2 %	-	1 %
Århus	3 %	4 %	7 %	4 %	5 %
Odder	-	8 %	-	-	2 %
Silkeborg	8 %	4 %	9 %	12 %	8 %
Randers	4 %	3 %	10 %	1 %	4 %
Grenå	-	-	-	13 %	3 %
Viborg	7 %	5 %	6 %	2 %	5 %
Skive	-	-	4 %	4 %	2 %
Thisted	15 %	3 %	-	-	4 %
Løgstør	-	11 %	-	-	2 %
Aalborg	11 %	3 %	4 %	2 %	5 %
Hobro	-	10 %	-	15 %	7 %
Frederikshavn	-	-	-	-	-
Hjørring	-	-	2 %	-	0,4 %
I alt	9 %	8 %	8 %	10 %	9 %
Antal varetægtsfængslinger i alt	5.839	6.086	6.202	5.907	24.034

Andelen af varetægtsfængslinger, der har ført til isolationsfængsling, varierer som helhed kun en smule i perioden – fra 9 pct. i 2001 til 8 pct. i både 2002 og 2003 og 10 pct. i 2004. Variationen er betydeligt større mellem de enkelte politikredse. Kalundborg er den politikreds, der hyppigst anvender isolationsfængsling. Derpå følger København, Gladsaxe, Frederikssund, Assens, Lyngby, Nykøbing F., Frederiksberg, Vordingborg, Ringkøbing og Bornholm. Alle disse politikredse ligger – betragtet samlet for årene 2001-2004 – over landsgennemsnittet, mens de resterende 43 politikredse ligger under. Frederikshavns Politikreds ligger lavest, idet der ikke i perioden overhovedet er forekommet isolationsfængslinger i den politikreds. Dernæst kommer Vejle, Herning og Hjørring Politikreds, som alle kun har haft én isolationsfængsling i perioden.

Tabel 7. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger fordelt efter område, samlet for årene 2001-2004.

	Varetægtsfængslinger	Isolationsfængslinger	Andel med isolation
København	5.687	1.046	18 %
Øvrige Sjælland	7.252	614	8 %
Fyn/øerne	3.130	176	6 %
Jylland	7.965	274	3 %
I alt	24.034	2.110	9 %

Tabel 6 kan give indtryk af, at isolationsfængsling anvendes noget hyppigere i sjællandske politikredse end i jyske. Det er der, jf. tabel 7, set lidt nærmere på, idet brugen af isolationsfængsel i forskellige dele af landet er undersøgt. Det viser sig, at der er ganske tydelige forskelle mellem de sjællandske politikredse, politikredse på Fyn/øerne og jyske politikredse med hensyn til brugen af isolationsfængsling, idet det er sket i henholdsvis 8, 6 og 3 pct. af varetægtsfængslingerne.

5. Varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger i forskellige typer af sager

I tabel 8 er politikredsene samlet i to grupper på baggrund af ovennævnte analyse. Gruppen med mange isolationsfængslinger omfatter de 11 politikredse, der ligger over landsgennemsnittet med hensyn til anvendelse af isolationsfængsling i forhold til antal varetægtsfængslinger, mens gruppen med få isolationsfængslinger omfatter de øvrige 43 politikredse. Analysen sigter på at vise, hvorvidt disse to grupper af politikredse adskiller sig med hensyn til, hvilke former for kriminalitet der især isolationsfængsles for.

Tabel 8. Isolationsfængslinger fordelt efter kriminalitetens art og efter, hvorvidt der i politikredsen forholdsvis hyppigt anvendes isolationsfængsling eller ej, hele perioden 2001-2004

	Mange isolationsfængslinger		Få isolationsfængslinger	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Manddrab og forsøg herpå	53	4	60	9
Narkotikaforbrydelser	767	54	391	56
Vold og seksualforbrydelser	129	9	50	7
Røveri	225	16	79	11
Andre formueforbrydelser	175	12	66	9
Andre lovovertrædelser	63	4	52	7
I alt	1.412	100	698	100

Som det fremgår af tabel 8, er der i politikredse med mange isolationsfængslinger en lidt større andel af isolationsfængslingerne, som angår andre forbrydelser end manddrab og narkotikaforbrydelser, 42 pct. i forhold til 35 pct. for politikredse med få isolationsfængslinger. Generelt er forskellen mellem de to grupper af politikredse dog ikke stor.

Tabel 9. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger fordelt efter kriminalitetens art og år, 2001-2004.

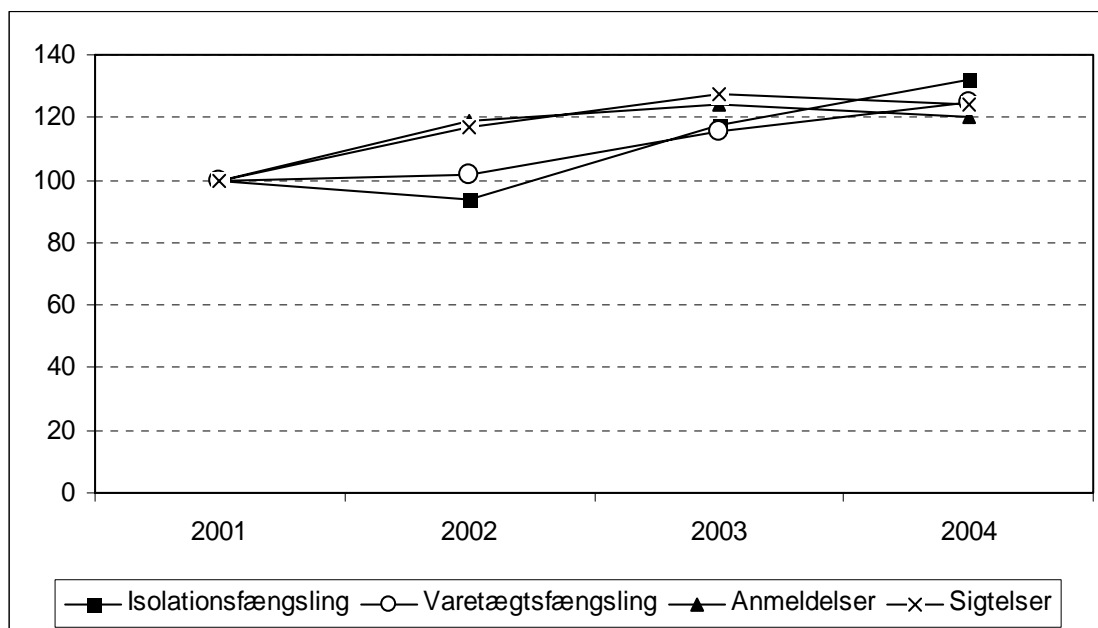
	2001	2002	2003	2004
Manddrab og forsøg herpå	19 %	9 %	7 %	26 %
Narkotikaforbrydelser	39 %	36 %	39 %	41 %
Vold og seksualforbrydelser	7 %	4 %	2 %	4 %
Røveri	12 %	12 %	6 %	9 %
Andre formueforbrydelser	3 %	4 %	3 %	4 %
Andre lovovertrædelser	5 %	2 %	3 %	2 %
I alt	10 %	9 %	8 %	10 %

I tabel 9 er relationen mellem isolations- og varetægtsfængslinger vurderet i forhold til kriminalitetens art. Som det fremgår, er det især i narkotikasager, der anvendes isolation – i alle årene er der i mere end en tredjedel af de varetægtsfængslinger, der angår i narkotikasager, anvendt isolation. Der er ikke klare udviklingstendenser på området.

Brugen af isolation i forbindelse med varetægtsfængsling for manddrab og forsøg herpå varierer en del årene imellem. I 2004 er isolation anvendt i godt en fjerdedel af varetægtsfængslingerne i disse sager, mens det i de to foregående år drejer sig om mindre end en tiendedel. I røverisager er der ligeledes en stor variation i andelen af varetægtsfængslinger med brug af isolation. Andelen er således dobbelt så stor i 2001 og 2002 som i 2003. I de øvrige sager andelen af varetægtsfængslinger med isolation ganske ringe.

Ovennævnte – sammen med oplysningerne i tabel 1 – tyder på, at udviklingen i antallet af isolationsfængslinger især er relateret til udviklingen i antallet af varetægtsfængslinger for narkotikaforbrydelser. Der er derfor set nærmere på relationen mellem antallet af isolationsfængslinger og antallet af varetægtsfængslinger for narkotikaforbrydelser, ligesom antallet af sigtelser for og anmeldelser af narkotikaforbrydelser indgår i denne analyse, jf. figur 1.

Figur 1. Udviklingen i antallet af isolationsfængslinger, varetægtsfængslinger, anmeldelser og sigtelser for narkotikaforbrydelser, 2001-2004. Indeks (2001 = 100).

Det ses af figur 1, at udviklingen i antallet af anmeldelser og sigtelser følger hinanden ganske nøje, ligesom tilfældet er for varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger. Men mens antallet af anmeldelser og sigtelser vokser med små 20 pct. fra 2001 til 2002, så falder antallet af varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger. Denne forskel kan i hvert fald i nogen grad skyldes en tidsforskydning mellem på den ene side anmeldelser og sigtelser og på den anden side varetægtsfængslinger og isolationsfængslinger.

6. Specifikke sagstyper

I tabel 10 er der set på relationen mellem isolations- og varetægtsfængslinger for alene sager om narkotikaforbrydelser.

Det bemærkes, at når andelen af isolationsfængslinger i enkelte år i nogle politikredse overstiger 100 pct., skyldes det, at isolationsfængslinger er registreret på afslutningstidspunktet, mens varetægtsfængslinger angår påbegyndelsestidspunktet.

Tabel 10. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger i narkotikasager fordelt efter politikreds og år, 2001-2004.

	2001	2002	2003	2004	2001-2004	Varetægtsfængslinger i alt	Isolationsfængslinger i alt
København	59 %	56 %	66 %	63 %	61 %	993	606
Frederiksberg	42 %	83 %	59 %	56 %	57 %	44	25
Gentofte	0 %	0 %	50 %	33 %	25 %	8	2
Lyngby	-	0 %	30 %	57 %	35 %	20	7

Gladsaxe	57 %	14 %	91 %	52 %	56 %	50	28
Hvidovre	0 %	100 %	9 %	14 %	20 %	25	5
Glostrup	63 %	25 %	61 %	12 %	36 %	59	21
Tårnby	-	25 %	17 %	0 %	10 %	21	2
Helsingør	43 %	11 %	20 %	40 %	30 %	53	16
Hillerød	82 %	25 %	0 %	0 %	33 %	33	11
Frederikssund	71 %	0 %	70 %	77 %	64 %	45	29
Roskilde	64 %	13 %	0 %	19 %	29 %	65	19
Køge	18 %	27 %	20 %	50 %	27 %	33	9
Holbæk	0 %	0 %	50 %	0 %	13 %	23	3
Kalundborg	0 %	88 %	40 %	150 %	75 %	16	12
Ringsted	0 %	0 %	0 %	50 %	26 %	19	5
Slagelse	-	67 %	57 %	77 %	69 %	35	24
Næstved	100 %	0 %	0 %	33 %	20 %	20	4
Vordingborg	0 %	82 %	31 %	43 %	50 %	44	22
Nykøbing F.	11 %	55 %	47 %	47 %	43 %	54	23
Nakskov	0 %	38 %	65 %	61 %	57 %	47	27
Bornholm	100 %	0 %	0 %	40 %	42 %	12	5
Odense	19 %	13 %	23 %	14 %	18 %	157	28
Svendborg	50 %	100 %	0 %	0 %	38 %	8	3
Nyborg	0 %	-	40 %	0 %	20 %	10	2
Assens	40 %	100 %	0 %	0 %	50 %	12	6
Middelfart	0 %	20 %	0 %	0 %	13 %	16	2
Sønderborg	0 %	14 %	42 %	42 %	34 %	32	11
Gråsten	5 %	4 %	9 %	27 %	11 %	90	10
Tønder	0 %	-	0 %	29 %	8 %	26	2
Haderslev	73 %	50 %	100 %	50 %	71 %	17	12
Ribe	0 %	18 %	0 %	0 %	10 %	29	3
Esbjerg	0 %	31 %	36 %	13 %	18 %	67	12
Varde	114 %	30 %	0 %	0 %	35 %	31	11
Fredericia	39 %	0 %	0 %	0 %	25 %	36	9
Kolding	33 %	22 %	33 %	0 %	21 %	38	8
Vejle	0 %	0 %	0 %	11 %	3 %	39	1
Horsens	0 %	19 %	20 %	30 %	18 %	45	8
Herning	14 %	0 %	0 %	0 %	5 %	21	1
Ringkøbing	-	100 %	33 %	0 %	20 %	20	4
Holstebro	0 %	0 %	11 %	0 %	6 %	34	2
Århus	9 %	28 %	34 %	29 %	27 %	176	47
Odder	0 %	100 %	0 %	-	50 %	4	2
Silkeborg	20 %	200 %	67 %	43 %	50 %	16	8
Randers	20 %	10 %	69 %	6 %	25 %	69	17
Grenå	0 %	0 %	0 %	300 %	18 %	17	3
Viborg	20 %	27 %	36 %	14 %	26 %	39	10
Skive	0 %	0 %	25 %	-	10 %	10	1
Thisted	100 %	20 %	0 %	0 %	41 %	17	7
Løgstør	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	12	0
Aalborg	33 %	0 %	0 %	6 %	10 %	71	7
Hobro	0 %	35 %	0 %	100 %	37 %	41	15
Frederikshavn	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	25	0
Hjørring	0 %	0 %	20 %	0 %	4 %	26	1
I alt	39 %	36 %	39 %	41 %	39 %	2970	1158

Note: '-' angiver, at der ikke er registeret varetægtsfængslinger det pågældende år, mens '0 %' betyder, at der i ingen af varetægtsfængslingerne er anvendt isolation.

Grundet det ringe antal isolationsfængslinger de enkelte år er det vanskeligt at vurdere udviklingen i brug af isolationsfængsling i forbindelse med varetægtsfængsling i narkotikasager. Det ses dog, at i for København og Odense er andelen af isolationsfængslinger nogenlunde konstant eller i hvert fald uden tydelige opadgående tendenser. Det samme gør sig gældende for Århus, på nær en stigning fra 2001 til 2002. I resten af perioden ligger niveauet stabilt. Det bemærkes i øvrigt, at andelen af varetægtsfængslinger i narkotikasager, der indebærer isolationsfængsling, varierer betydeligt mellem på den ene side København og på den anden side de to næststørste byer – med et gennemsnit på 61 pct. i København mod 27 pct. i Århus og 18 pct. i Odense. I landets fjerdestørste by – Aalborg – er isolationsfængsling anvendt i hver tiende varetægtsfængsling af narkotikasigtede.

De fleste af de 11 politikredse, der ligger over landsgennemsnittet med hensyn til en generel brug af isolationsfængsling i tilfælde af varetægt, jf. det tidligere, ligger også over landsgennemsnittet, når der alene ses på narkotikasager. Undtaget herfra er Lyngby og Ringkøbing Politikreds. Endvidere er andel isolationsfængslede narkotikasigtede ganske stor i Slagelse, Haderslev og Nakskov Politikreds.

I den anden ende af skalaen befinder sig Frederikshavn, Løgstør, Vejle, Hjørring og Herning Politikreds, hvor under 5 pct. af de varetægtsfængslede har været anbragt i isolation.

Der er således tale om ganske betydelige variationer mellem de forskellige politikredse. Variationerne synes ikke at være relateret til politikredsenes størrelse, idet både store og små kredse er at finde blandt dem, der anvender isolationsfængsling i narkotikasager sjældent og ofte. Der er derimod også på narkotikaområdet klare forskelle mellem landsdelene i brugen af isolationsfængsel, jf. tabel 11. I jyske politikredse anvendes isolationsfængsel i narkotikasager halvt så hyppigt som i sjællandske politikredse, selv om der her er bortset fra København.

Tabel 11. Procentandel isolationsfængslinger i narkotikasager i forhold til antallet af varetægtsfængslinger fordelt efter område, samlet for årene 2001-2004.

	Varetægtsfængslinger	Isolationsfængslinger	Andel med isolation
København	993	606	61 %
Øvrige Sjælland	613	244	40 %
Fyn/øerne	316	96	30 %
Jylland	1048	212	20 %
I alt	2970	1158	39 %

Som det er fremgået, er der for andre former for kriminalitet forholdsvis sjældent anvendt isolation i forbindelse med varetægt, hvorfor statistiske analyser af i hvert fald udviklingstrender er vanskelige. I tabel 12, der omfatter manddrab og forsøg herpå, er det derfor set på brugen af isolation i hele undersøgelsesperioden.

Tabel 12. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger i sager om manddrab og forsøg herpå fordelt efter politikreds, samlet for årene 2001-2004.

	Varetægtsfængslinger	Isolationsfængslinger	Andel med isolation
København	146	31	21 %
Frederiksberg	10	3	30 %
Gentofte	5	1	20 %
Lyngby	3	0	0 %
Gladsaxe	29	10	34 %
Hvidovre	9	4	44 %
Glostrup	36	5	14 %
Tårnby	7	1	14 %
Helsingør	16	3	19 %
Hillerød	16	4	25 %
Frederikssund	11	4	36 %
Roskilde	25	8	32 %
Køge	15	7	47 %
Holbæk	16	0	0 %
Kalundborg	6	4	67 %
Ringsted	10	0	0 %
Slagelse	18	1	6 %
Næstved	14	0	0 %
Vordingborg	7	1	14 %
Nykøbing F.	13	0	0 %
Nakskov	6	2	33 %
Bornholm	1	0	0 %
Odense	52	12	23 %
Svendborg	20	2	10 %
Nyborg	7	0	0 %
Assens	-	-	-
Middelfart	3	0	0 %
Sønderborg	7	0	0 %
Gråsten	9	0	0 %
Tønder	2	0	0 %
Haderslev	10	1	10 %
Ribe	4	0	0 %
Esbjerg	17	0	0 %
Varde	6	0	0 %
Fredericia	4	0	0 %
Kolding	7	0	0 %
Vejle	14	0	0 %
Horsens	12	0	0 %
Herning	3	0	0 %
Ringkøbing	3	0	0 %
Holstebro	4	0	0 %
Århus	35	0	0 %
Odder	4	1	25 %
Silkeborg	12	2	17 %
Randers	18	0	0 %
Grenå	-	-	-
Viborg	10	0	0 %
Skive	2	0	0 %
Thisted	15	1	7 %
Løgstør	3	0	0 %

Aalborg	24	5	21 %
Hobro	2	0	0 %
Frederikshavn	7	0	0 %
Hjørring	9	0	0 %
I alt	744	113	15 %

Note: '-' angiver, at der ikke er registreret varetægtsfængslinger det pågældende år, mens '0 %' betyder, at der i ingen af varetægtsfængslingerne er anvendt isolation.

Kalundborg er – også når der ses isoleret på manddrab og forsøg herpå – den politikreds, der hyppigt anvender isolationsfængsel. Det er sket i fire af de seks sager, politikredsen har haft. Ligeledes hører politikredsene i Køge, Hvidovre, Frederikssund, Gladsaxe og Nakskov med blandt topscorerne med anvendelse af isolationsfængsling i over en tredjedel af varetægtssagerne.

På den anden side er der 29 politikredse, som i ingen af deres sager om manddrab har anvendt isolation. Bemærkelsesværdig er Århus Politikreds, der i perioden har haft 35 varetægtsfængslinger for manddrab, men i intet tilfælde har anvendt isolation.

Der er også her set på forskelle mellem landsdelene, jf. tabel 13, og det mønster, der er set i det tidligere, fremtræder atter tydeligt her: Politikredsene på Sjælland anvender isolationsfængsling betydeligt mere, end tilfældet er i politikredsene i Jylland. Disse systematiske forskelle kan næppe alene forklares med forskelle i sagernes kompleksitet og omfang, men må antagelig også bero på, at der i de forskellige landsdele er forskelle med hensyn til traditionen for at anvende isolationsfængsel.

Tabel 13. Procentandel isolationsfængslinger i forhold til antallet af varetægtsfængslinger i sager om manddrab og forsøg herpå fordelt efter område, samlet for årene 2001-2004.

	Varetægtsfængslinger	Isolationsfængslinger	Andel med isolation
København	146	31	21 %
Øvrige Sjælland	253	56	22 %
Fyn/øerne	102	16	16 %
Jylland	243	10	4 %
I alt	744	113	15 %

Strafferetsplejeudvalgets undersøgelse om varetægtsfængsling i isolation

Strafferetsplejeudvalget har til brug for evalueringen af den ændring af retsplejelovens regler om varetægtsfængsling i isolation, der fandt sted ved lov nr. 428 af 31. maj 2000, og som havde til hovedformål at opnå en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling, foretaget en spørgeskemaundersøgelse om varetægtsfængsling i isolation.

Undersøgelsen er foretaget ved udsendelse af et spørgetema med bilag til en lang række myndigheder og organisationer. Spørgetemaet og høringslisten er optrykt som bilag 4.a. og 4.b. til betænkningen. En opdateret version af den ”Undersøgelse om udviklingen i anvendelsen af isolation” fra Justitsministeriets Forskningsenhed, hvortil henvises i spørgetemaets spørgsmål 8.a., er optrykt som bilag 3 til denne betænkning.

Strafferetsplejeudvalget har modtaget i alt 78 høringssvar. Følgende myndigheder og organisationer har besvaret spørgetemaet:

Advokatrådet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Foreningen af beskikkede advokater i København, Rigsadvokaten, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Præsidenten for Østre Landsret, Præsidenten for Vestre Landsret, Præsidenten for Københavns Byret, Præsidenten for Retten i Odense, Præsidenten for Retten i Aalborg, Præsidenten for Retten i Roskilde, Retten på Frederiksberg, Retten i Lyngby, Retten i Gladsaxe, Retten i Ballerup, Retten i Frederikssund, Retten i Næstved, Retten i Nykøbing Falster, Retten i Rønne, Retten i Fåborg, Retten i Assens, Retten i Herning, Retten i Skjern, Retten i Brønderslev, Politidirektøren i København, Politimesteren i Assens, Politimesteren i Esbjerg, Politimesteren i Fredericia, Politimesteren på Frederiksberg, Politimesteren i Frederikshavn, Politimesteren i Gentofte, Politimesteren i Gladsaxe, Politimesteren i Glostrup, Politimesteren i Gråsten, Politimesteren i Haderslev, Politimesteren i Helsingør, Politimesteren i Herning, Politimesteren i Hillerød, Politimesteren i Hjørring, Politimesteren i Hobro, Politimesteren i Holbæk, Politimesteren i Holstebro, Politimesteren i Horsens, Politimesteren i Hvidovre, Politimesteren i Kalundborg, Politimesteren i Kolding, Politimesteren i Køge, Politimesteren i Løgstør, Politimesteren i Middelfart, Politimesteren i Nakskov, Politimesteren i Nykøbing Falster, Politimesteren i Odense, Politimesteren i Odder, Politimesteren i Randers, Politimesteren i Ribe, Politimesteren i Ringkøbing, Politimesteren i Ringsted, Politimesteren i Rønne, Politimesteren i Silkeborg, Politimesteren i Slagelse, Politimesteren i Svendborg, Politimesteren i Sønderborg, Politimesteren i Thisted, Politimesteren i Tårnby, Politimesteren i Varde, Politimesteren i Vejle, Politimesteren i Viborg, Politimesteren i Vordingborg, Politimesteren i Aalborg og Politimesteren i Århus.

Rigsadvokatens hørings svar er udarbejdet på grundlag af en høring af Statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby, Statsadvokaten for Sjælland, Statsadvokaten for Fyn, Sydøstsjælland, Lolland, Falster og Bornholm, Statsadvokaten i Sønderborg, Statsadvokaten i Viborg, Statsadvokaten i Aalborg, Statsadvokaten for Særlige Internationale Straffesager og Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet.

Direktoratet for Kriminalforsorgens hørings svar er udarbejdet på grundlag af en høring af landets arresthuse, herunder Københavns Fængsler.

Dommerne i Grindsted, Hjørring og Sæby har meddelt Strafferetsplejeudvalget, at der ikke ved disse retter er truffet afgørelse om varetægtsfængsling i isolation i de pågældendes embedsperiode, og man derfor ikke finder at have det fornødne erfaringsgrundlag for en besvarelse af udvalgets spørgetema.

Politimestrene i Grenaa, Nyborg, Næstved og Skive har meddelt Strafferetsplejeudvalget, at man – på grund af det sparsomme erfaringsgrundlag med anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation – ikke finder at have tilstrækkeligt grundlag for at besvare udvalgets spørgetema.

Den Danske Dommerforening har meddelt, at foreningen ikke har bemærkninger til udvalgets spørgetema.

De indkomne hørings svar varierer i omfang og detaljeringsgrad. En række høringsparter har besvaret stort set samtlige spørgsmål, mens en del af høringsparterne kun har besvaret udvalgte spørgsmål. Endelig er enkelte høringsparter fremkommet med en mere overordnet udtalelse om emnet.

Neden for er i skematisk form gengivet de indkomne svar på de enkelte spørgsmål, herunder er en række udvalgte bemærkninger fra hørings svarene gengivet.

1. Undersøgelsens resultat vedrørende isolationsgrundene – retsplejelovens § 770 a

1.a. Vurderes antallet af anklagemyndighedens anmodninger om isolationsfængslinger at være faldet efter lovændringen i 2000, og hvad er i givet fald de væsentligste årsager hertil?			
Hørings svar	Ja	Nej	Andet
Domstole (17)	14	1	2
Politikredse (40)	30	7	3
Rigsadvokaten	1		
Advokatrådet	1		
Foreningen af beskikede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Rigsadvokaten: Statsadvokaterne er enige om, at der er sket et betydeligt fald i antallet af anmodninger på baggrund af lovændringen, og at denne således har virket efter hensigten.

Advokatrådet: Ja, antallet af anmodninger er generelt faldet. Anklagemyndigheden synes således at have ændret praksis under hensyntagen til de strengere regler.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Nej, ikke i København politikreds.

Domstole:

Retten i Aalborg: Niveauet uændret.

Retten i Næstved: Det lokale politi har altid været tilbageholdende med at fremsætte begæring om fængsling i isolation. Typisk kun i sager med bandekriminalitet vedrørende grove narkotikasager, grove menneskesmuglersager, grove røverisager samt rockerrelaterede sager af en vis grovhed.

Retten i Ballerup: Umiddelbart efter lovændringen blev der fremsat færre begæringer, men meget tyder på, at dette ikke har været ved, jf. tabel 6 i bilag 1.

Politimestre:

Hillerød: Bevidsthed om lovgivers ønske, øget fokus på hurtig efterforskning og øget mulighed for anteciperet bevisførelse.

Køge, Hjørring, Rønne: Den lokale anklagemyndighed været tilbageholdende både før og efter lovændringen.

Glostrup: Faldet antages bl.a. at skyldes, at forsvarere på tidspunktet for lovændringen begyndte at modsætte sig afhøring af sigtede uden deres tilstedeværelse, samt at det i mange tilfælde er vanskeligt/umuligt at indpasse afhøringer i forsvarernes kalendere inden for de givne frister.

Holbæk, Århus, Varde, Esbjerg, Svendborg, Sønderborg og Aalborg: Først og fremmest lovændringen.

Rønne og Holstebro: Nej – både før og efter lovændringen altid haft indikationskravet for øje, og antallet af begæringer har altid været lavt.

Vejle: Ja, lovændringen og den indførte indberetningsordning.

Slagelse, Hvidovre og Viborg: Ja, lovændringen har haft væsentlig indvirkning; men også den øgede fokus samt undersøgelserne og debatten forud for lovændringen, der har peget på den skade, isolation kan medføre for arrestantens helbred.

Odense: Antallet er faldet, men ikke dramatisk. Den væsentligste årsag må antages at være, at isolation nu kun begæres i de absolut mest alvorlige sager og f.eks. nu kun ganske sjældent i sager om berigelseskriminalitet.

Gladsaxe: Antallet af anmodninger faldt i et vist omfang, særligt da domstolene efter lovændringen viste større tilbageholdenhed med at imødekomme begæringer. Særligt faldt antallet af anmodninger om isolation i sager vedrørende tyveri. Endvidere faldt selve længden af isolationsfængslingerne, især i sager vedrørende tyveri. Også dette skyldes domstolenes praksis.

Helsingør: Antallet er faldet i Helsingør politikreds. En lignende tendens ses at gøre sig gældende helt overordnet set. En modstående tendens ses reelt kun inden for to grupper, dels drabssager (hvor antallet formentlig er upåvirkeligt af nogen form for præventiv indsats, og hvor behovet for isolation af den mistænkte i efterforskningens indledende fase er særligt fremtrædende) og dels narkotikasager (hvor udviklingen i 2003/04 antageligvis i særlig grad skal ses i sammenhæng med den politimæssige indsats på Christiania og således primært relaterer sig til én enkelt politikreds).

København: I København faldt antallet af isolationsfængslinger i den første del af perioden efter lovændringen. Dette kan formentligt tilskrives den betydelige bevågenhed, der var omkring de nye regler.

Københavns Politi er ikke i besiddelse af en samlet opgørelse over antallet af isolationsfængslinger fordelt på de enkelte advokaturer. Følgende tal er dog tilvejebragt: I bedrageriafdelingen steg antallet af isolationsfængslinger fra 12 i 2000 til 25 i 2001, herefter faldt tallet til 13 i 2004 og til 5 i 2004. I narkotikaafdelingen blev der i 2000 varetægtsfængslet 278 personer, heraf 180 blev isoleret (svarende til 64,75 procent). I 2001 blev 282 personer varetægtsfængslet, heraf 166 i isolation (svarende til 58,87 procent). I 2002 blev 248 personer varetægtsfængslet, heraf 155 i isolation (svarende til 62,5 procent). I 2003 blev 240 personer varetægtsfængslet, heraf 161 i isolation (svarende til 67,08 procent). I 2004 blev 305 personer varetægtsfængslet, heraf 210 i isolation (svarende 68,85 procent). I 2005 er til dato 232 personer blevet varetægtsfængslet, heraf 141 i isolation (svarende 60,78 procent).

Kolding: Dels lovændringen og dels arresthusenes manglende mulighed for at foranstalte effektiv isolation.

Middelfart: Kriminalitetens art og omfang samt manglende professionalisme hos lovovertræderen sammenholdt med arresthusenes manglende mulighed for at foranstalte effektiv isolation er årsag til den sparsomme anvendelse af isolation i Middelfart politikreds.

Vordingborg og Frederikshavn: Ja. Nedgangen skyldes dels de skærpede kriterier, og dels det forhold, at kollusionsrisikoen søges imødegået ved at anbringe flere sigtede i samme sagskompleks i forskellige arresthuse.

1.b. Vurderes stramningen af indikationskravet i § 770 a at have været en medvirkende årsag til det eventuelle fald, jf. spørgsmål 1.a.?			
Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (12)	10	2	
Politikredse (38)	24	12	2
Advokatrådet	1		
Landsforeningen af beskikkede advokater	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.			1
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
Landsforeningen af beskikkede advokater: Nej, der ses ikke nogen ændret stillingtagen fra domstolens side i anledning af stramningen af indikationskravet.			
Foreningen af beskikkede advokater i København: Der ses ingen ændring i domstolens administration af indikationskravet.			
Domstole:			
Retten i Brønderslev: Formentlig kun i ringe grad.			
Retten i Faaborg: Nej, ikke umiddelbart.			
Politimestre:			
Århus: Ja - kravet om påvisning af "bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængsling i sig selv ikke er tilstrækkelig" i § 770 a, nr. 2, tillige med de skærpede proportionalitetskrav i § 770 b, nr. 2, udelukker efter lovændringen isolation i tilfælde, hvor isolation nok var ønskelig, men som lå "på kanten" efter tidligere praksis. Endvidere er den almindelige holdning ændret.			
København: Ja, det er én af forklaringerne, men også den store bevågenhed har formentlig indvirket herpå.			
Holbæk: Utvivlsomt én af forklaringerne.			
Rønne, Holstebro og Helsingør: Nej – både før og efter lovændringen altid haft indikationskravet for øje, og antallet af begæringer har altid været lavt.			

1.c. Vurderes indikationskravet at kunne strammes yderligere?			
Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole(14)	1	5	8
Politikredse (42)	1	35	6
Rigsadvokaten		1	
Advokatrådet	1		
Landsforeningen af beskikkede advokater	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.	1		
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
Rigsadvokaten: Statsadvokaterne anfører, at både anklagemyndighed, forsvarere og retterne er opmærksomme på, at en anmodning skal være velbegrunder under hensyn til sagens konkrete omstændigheder, og at der må ske en konkret vurdering af nødvendigheden af, at varetægtsfængsling sker i isolation. Med hensyn til indikationskravet er statsadvokaterne derfor ikke umiddelbart af den opfattelse, at kravet kan strammes yderligere.			
Advokatrådet: Ja, indikationskravet kan og bør strammes yderligere. De store forskelle i isolationsfængslinger-			

nes andel af varetægtsfængslingerne politikredsene imellem virker på det foreliggende grundlag bekymrende. En yderligere stramning af indikationskravet kunne medvirke til, at man fra alle implicerede myndigheders side foretog en endnu mere dybtgående prøvelse af isolationens nødvendighed i de enkelte sager.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Ja, indikationskravet bør strammes, således at det kræves, at der i en kendelse om isolation anføres helt konkrete handlinger, som man frygter, at den sigtede vil foretage sig – altså ikke blot de standardiserede: ”påvirke eller advare andre”, men konkret hvilke andre, påvirke hvordan, hvad skulle det betyde, hvis der blev ”advaret”.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Lovbestemmelsen burde være klar nok, men eftersom domstolene administrerer indikationskravet med standardbegrundelser, kunne indikationskravet med fordel strammes således, at det kræves, at det i kendelserne anføres, hvilke konkrete omstændigheder der gør en isolation nødvendig.

Domstole:

Østre Landsret: Retspolitisk vurdering.

Vestre Landsret: Lovteknisk næppe noget til hinder herfor, men retspolitisk vurdering.

Københavns Byret: Retspolitisk spørgsmål, men vurderes ikke at indebære nogen stor forskel.

Retten i Aalborg: En indskrænkning i rettens mulighed for at udøve et konkret skøn kan medføre en øget risiko for standardisering.

Retten i Gladsaxe: Hensynet til domstolene og deres funktion taler imod.

Retten i Ballerup: Ja.

Politimestre:

Holbæk, Gladsaxe, Ringkøbing, Vejle og Kolding: Intet behov.

Fredericia: Indikationskravet indebærer, at isolationsfængsling skal være påkrævet for at undgå utilbørlig påvirkning af efterforskningen. En yderligere stramning af dette krav vil medføre, at man i et vist omfang må acceptere en sådan utilbørlig påvirkning.

Rønne og Varde: Nej, vil umuliggøre isolationsfængsling.

Helsingør: En stramning af indikationskravet vil formentlig være ensbetydende med de facto bortfald af isolationsbegrebet. Udviklingen i anvendelsen af isolation skønnes ikke at kunne begrunde et sådant initiativ.

Svendborg: Ja, men det er en politisk afgørelse.

Slagelse: Nej, ikke nødvendigt eller hensigtsmæssigt, idet det vil kunne besværliggøre opklaringen.

Haderslev: Nej, ikke uden en betydelig forringelse af muligheden for effektiv efterforskning.

Løgstør: Indikationskravet vurderes indtil videre at have været uden betydning.

Århus: Nej, ikke uden afgørende skadevirkning på efterforskningen. Det er – navnlig på det tidlige tidspunkt i efterforskningen, hvor grundlovsforhøret og senere fristforlængelser afholdes – ofte meget vanskeligt at foretage en ”personkonkret” påvisning af ”de bestemte grunde”, der netop i denne sag kan føre til antagelse af, at fængslede trods varetægtsfængslingen kan og vil modvirke efterforskningen. Konkret kan der ofte alene henvises til sagens karakter, f.eks. alvorlig sag, afhængig af vidneforklaringer og med udsigt for sigtede til en betydelig straf, og hvor det af disse grunde må antages, at sigtede både kan og vil kontakte og påvirke andre. I en aktuel verserende sag blev i grundlovsforhør den [...] fremsat begæring om isolation af en varetægtsfængslet person, der var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 for salg af et uopgjort kvantum kokain samt besiddelse af yderligere [...] gram kokain i salgshensigt. Til støtte for begæringen blev det ovenfor anførte gjort gældende tillige det forhold, at der var nogle uafklarede økonomiske mistænkeligheder. Isolationsfængslingsbegæringen blev afvist af retten, idet ”der ikke sås at være sådanne særlige grunde som nævnt i retsplejelovens § 770 a, nr. 2.” Efterfølgende kunne det den [...] – hovedsagelig ved en tilfældighed – godtgøres, at fængslede efter varetægtsfængsling havde forsøgt udsmugling af et brev om sagen til et kommende vidneemne, ligesom den pågældende havde forsøgt at skaffe sig en mobiltelefon. En fornyet begæring om fængsling i isolation blev fremsat, nu tillige med de nye oplysninger, hvorefter begæringen blev imødekommet af retten den [...]. Sagen viser, at det gældende indikationskrav allerede er så strengt, at isolation ofte først vil kunne etableres, når skaden er sket, og at en stramning af kravet helt åbenbart vil medføre en retstilstand, hvor isolation reelt ikke kan begrundes.

København: En yderligere stramning af formuleringskravet kan resultere i, at den, der varetægtsfængsles i isolation, gennem retsbogstilførslen ”udstyres” med en ”drejebog” over politiets fortsatte efterforskningstiltag, der kan benyttes i kollusionsøjemed. Et skærpet begrundelseskrav kan derfor medføre, at det bliver nødvendigt i højere grad at afskære sigtede fra at overvære en del af retsmødet samt afskære vedkommende fra at blive gjort bekendt med dele af indholdet af retsbogen.

1.d. Det fremgår af forarbejderne til ændringen i 2000 af § 770 a, at man ønskede, at anklagemyndighedens anmodninger om isolationsfængsling i videre omfang skal være begrundet og indeholde henvisninger til sagens konkrete omstændigheder, herunder navnlig til de konkrete forhold som gør isolation påkrævet. Vurderes dette mål at være blevet opnået, eller kan de faktisk påberåbte begrundelser i større eller mindre grad anses for standardbegrundelser?

Høringssvar	Ja, målet vurderes opnået	Nej, målet vurderes ikke opnået, idet de faktisk påberåbte begrundelser i større eller mindre grad må anses som standardbegrundelser	Andet
Domstole (14)	8	2	4
Politikredse (38)	32	2	4
Advokatrådet			1
Landsforeningen af beskikkede advokater		1	
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Advokatrådet: Bedre begrundelser end før lovændringen, men anmodningerne kan fortsat begrundes bedre og med flere henvisninger til den konkrete sags omstændigheder. Standardbegrundelser anvendes navnlig i sager vedrørende narkotikakriminalitet.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Dette mål ses ikke opnået, idet isolationsfængslingskendelser fortsat i vidt omfang begrundes med standardbegrundelser.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Målet ses ikke nået, idet begrundelserne stort set altid er standardbegrundelser.

Domstole:

Østre Landsret: Det er den overvejende opfattelse, at anklagemyndighedens begæringer om isolation i højere grad end tidligere er konkret begrundede.

Københavns Byret og Retten i Brønderslev: Målet vurderes ikke nået, idet der ofte anvendes standardbegrundelser.

Retten i Frederikssund: Delvist – der anvendes stadig i et vist omfang standardbegrundelser.

Retten i Faaborg: I et vist omfang nået.

Retten i Gladsaxe: I et vist omfang standardbegrundelser, men må – for størstedelens vedkommende – formentlig antages at være i overensstemmelse med de ønsker, som fremgår af forarbejderne til 2000-lovændringen.

Retten i Ballerup: Efter lovændringen har begæringerne været betydeligt mere konkret begrundede – over tid kan der imidlertid spores en tendens til mere standardprægede begrundelser.

Politimestre:

Århus, Haderslev og Tårnby: Ja – man bør ikke fratage konkrete omstændigheder til generelle og typisk forekommende omstændigheder deres betydning og værdi som isolationsgrunde i visse sager.

Hvidovre, Varde og Sønderborg: Ja. Det er ofte de samme forhold, der gør isolation påkrævet, og begrundelserne kan af den grund se ud som ”standardbegrundelser”.

Rønne, Holstebro, Odense, Svendborg og Hobro: I hvert enkelt tilfælde en konkret begrundelse.

Slagelse: Ja – bl.a. har det for anklagemyndighedens begæringer været af betydning, at retten ved særskilt kendelse skal træffe afgørelse om isolation.

Nykøbing Falster: Ja. I mange tilfælde vil henvisning til sigtedes rockerrelationer eller relationer til andre persongrupper med tilknytning til organiseret kriminalitet optræde, hvilket imidlertid ikke medfører, at begrundelsen kan anses som standardmæssig.

Vejle: Det er ikke vurderingen, at lovændringen har medført ændringer.

Løgstør: Udtalelsen bygger på en enkeltstående røverisag, men nej, målet vurderes ikke nået.

Ringsted: Anklagemyndigheden er opmærksom på intentionerne.

Thisted: Ved gennemgang af de seneste fem sager (haft i alt 11 sager siden lovændringen, hvor isolation er anvendt) kan det konstateres, at der i tre af sagerne ikke var anført konkrete omstændigheder som begrundelse for anmodningens fremsættelse. Begrundelserne var af mere generel karakter, gående på kriminalitetens art (narkotikakriminalitet) og de erfaringsmæssigt vanskelige efterforskningsforhold i denne type sager. I de resterende to sager var kravet om en konkret begrundelse opfyldt.

2. Undersøgelsens resultat vedrørende kriminalitetskravet – retsplejelovens § 770 a, jf. § 762, stk. 1

2.a. Må det antages at ville give problemer, hvis kriminalitetskravet (fængsel i 1 år og 6 måneder) skærpes, således at der kun kan ske isolationsfængsling i sager om kriminalitet med en strafferamme på f.eks. minimum 4 eller 6 års fængsel?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (13)	6	3	4
Politikredse (45)	30	14	1
Rigsadvokaten			1
Advokatrådet		1	
Landsforeningen af beskikkede advokater		1	
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Flertallet af statsadvokater finder, at en skærpelse af kriminalitetskravet kan få betydning for efterforskningen i en række sager og kan tiltræde det i betænkning nr. 1358, 1998, side 65 anførte, hvorefter der efter strafferetsplejeudvalgets opfattelse fortsat i en del tilfælde i praksis er behov for i hvert fald en kortvarig isolation også i sager vedrørende den mindre grove kriminalitet, der kan danne grundlag for varetægtsfængsling efter retsplejelovens § 762, stk. 1. En statsadvokat finder, at det næppe vil få den store betydning.

Advokatrådet: Der er gennemført en del strafskærpelser siden ændringen af isolationsreglerne i 2000. Dertil kommer, at isolationsfængsling er et yderst indgribende skridt, som bør reserveres til de nødvendige tilfælde i sager om kriminalitet af en vis grovhed. På den baggrund kan Advokatrådet kun støtte tanken om indførelse af en skærpelse af kriminalitetskravet.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Nej, det vil næppe give problemer i praksis, hvis kriminalitetskravet skærpes – den helt overvejende del af isolationsfængslingerne sker i narkotikasager med strafferamme på mindst 6 år.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Umiddelbart ikke. Isolationsfængsling sker i forvejen mest i de tungere sager med høje strafferammer.

Domstole:

Københavns Byret: Det er vurderingen, at det vil kunne give problemer, hvis der ikke kan isoleres i visse sager om overtrædelse af straffelovens § 244 og § 266 samt lov om euforiserende stoffer (men retspolitisk vurdering).

Retten i Rønne: Vil udelukke mulighed for isolation i sager om berigelseskriminalitet.

Retten i Nykøbing Falster: Vil særligt kunne give problemer i sager med stærke og svage sigtede – stærke sigtede ofte et godt netværk, der har mulighed for at hjælpe den stærke sigtede med at påvirke den svage sigtede.

Retten i Roskilde: Opklaringen af sagerne må antages at blive vanskeliggjort.

Retten i Odense: Nej, vil næppe kunne give problemer, hvis kriminalitetskravet skærpes, således at fængsling i isolation kræver en strafferamme på 4 eller 6 års fængsel. I givet fald udelukkes isolationsfængsling for kriminalitet omfattet af straffelovens § 285 og lov om euforiserende stoffer.

Retten i Gladsaxe: Ikke et problem for domstolene.

Retten i Lyngby: Retspolitisk vurdering.

Politimestre:

Køge, Glostrup, Nykøbing Falster, Nakskov, Tårnby, København, Ringsted og Thisted: Ja – erfaringsmæs-

sigt begås bandekriminalitet og anden organiseret kriminalitet også med hensyn til forbrydelser med en strafferamme på under 4 eller 6 års fængsel (f.eks. berigelses- og voldskriminalitet).

Horsens og Odense: En yderligere reduktion i anvendelsen af isolation antages at ville kunne vanskeliggøre efterforskningen i visse ikke-bagatelagte sager med en strafferamme på op til 1½ år.

Esbjerg: Vi ser i praksis ikke isolationsfængsling i de mindste sager; men udelukkelse af muligheden for isolation i denne type sager vil måske kunne være et problem i særlige tilfælde.

Århus: Hvis kriminalitetskravet skærpes som anført, vil isolation ikke kunne finde sted f.eks. i sager vedrørende overtrædelse af lov om euforiserende stoffer. Der vil kunne opstå afgørende problemer ved efterforskningen af disse sager, hvor hensynet til en begrænsning i anvendelsen af isolation i forvejen varetages dels af proportionalitetskravet i § 770 b, dels af tidsgrænserne i § 770 c.

Specielt vedrørende lov om euforiserende stoffer bemærkes, at sigtelsen i grundlovsforhøret undertiden alene kan underbygges for så vidt angår fængsling for en overtrædelse af denne lov, mens senere efterforskning tilvejebringer fornødent mistankegrundlag til fængsling for overtrædelse af straffelovens § 191. I sådanne tilfælde vil en minimumsgrænse på 4 år udelukke den indledende isolation – og i nogle af disse tilfælde tillige give fængslede mulighed for på afgørende måde at modvirke efterforskningen således, at de forhold, der bevirkede ”løftet” til straffelovens § 191, aldrig blev afdækket.

Hobro: Teoretisk vil det kunne give problemer, men har ikke været ude for anvendelse af isolation i mindre grove sagstyper.

Helsingør: Problemer vil navnlig kunne opstå i forhold til straffelovens § 260 og § 285, jf. § 281 og muligvis § 282. Kriminalitet af nævnte karakter ofte vil involvere personer med berøringsflader til rockerkredse, hvilket ikke sjældent i kombination med andre faktorer må give anledning til at overveje isolationsbehovet.

Hvidovre: Ja, idet man herved udelukker brug af isolationsfængsling i sager vedrørende f.eks. overtrædelse af lov om euforiserende stoffer.

Ringkøbing: Det er opfattelsen, at der fortsat kan være behov for kortvarig fængsling i isolation i sager vedrørende den mindre grove kriminalitet.

Frederiksberg, Gladsaxe, Varde og Kalundborg: Ja, bl.a. vil isolationsfængsling være udelukket i relation til en række berigelsesforbrydelser, der ikke kan henføres under straffelovens § 286, f.eks. sager med medgerningsmænd på fri fod.

Rønne: Det vil ikke give problemer at skærpe kriminalitetskravet, således at strafferammen er på minimum 4 år

Slagelse: Nej, idet varetægtsfængsling i isolation kun sker i meget alvorlige straffesager, herunder navnlig vedrørende narkotikakriminalitet, røveri, manddrab, meget grove voldssager og seksualforbrydelser, hvor strafferammen er høj.

Randers: Næppe – der er indres ikke sager i kredsen, hvor isolation har været anvendt i sager med en strafferamme under 6 år.

Sønderborg og Kolding: Formentlig ikke.

Aalborg: Hvis kriminalitetskravet skærpes, vil det ikke længere være muligt at anvende isolationsfængsling i f.eks. sager om organiseret tyveri omfattet af straffelovens § 285 – i praksis vil en sådan skærpelse næppe give anledning til problemer.

Vejle: Ikke her ved embedet.

Haderslev: Ja, det kan ikke udelukkes.

Gråsten og Løgstør: En stramning vil ikke betyde noget, idet der i forvejen kun sker isolationsfængsling i sager om kriminalitet med en strafferamme på minimum 4-6 års fængsel.

3. Undersøgelsens resultat vedrørende proportionalitetsprincippet – retsplejelovens § 770 b

3.a. Ved lovændringen i 2000 skete en række ændringer af retsplejelovens § 770 b med henblik på at tydeliggøre kravet om proportionalitet som en selvstændig betingelse for isolation. Hvorledes vurderes bestemmelsen at fungere i praksis, herunder med hensyn til forudsætningen om en selvstændig vurdering af muligheden for at opnå formålet med mindre indgribende foranstaltninger?

Antal hørings svar i alt

64

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Rigsadvokaten: Der er blandt statsadvokaterne enighed om, at lovændringen har medført en øget opmærksomhed på de hensyn, der er nævnt i retsplejelovens § 770 b, men at dette også var tilfældet før lovændrin-

gen.

Advokatrådet: Efter en umiddelbar vurdering foretages fortsat ikke i tilstrækkeligt omfang en selvstændig vurdering af muligheden for at opnå formålet med mindre indgribende foranstaltninger i den enkelte sag.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Der ses ikke nogen ændring i praksis efter lovændringen i 2000.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Bestemmelsen fungerer ikke i praksis.

Domstole:

Østre Landsret: Fungerer generelt tilfredsstillende, idet der er skærpet opmærksomhed på kravet om proportionalitet. Alternativet synes i ankeinstansen at være varetægtsfængsling uden isolation snarere end andre mindre indgribende foranstaltninger.

Københavns Byret: Det er i praksis ikke muligt at vurdere spørgsmålet om eventuelle mindre indgribende foranstaltninger under retsmødet.

Retterne i Brønderslev, Frederikssund, Ballerup og Nykøbing Falster: Ofte kan formålet med isolationen typisk ikke opnås ved mindre indgribende foranstaltninger.

Retterne i Roskilde, Faaborg og Lyngby: Skønnes at fungere tilfredsstillende.

Retten i Aalborg: Der foretages et samlet skøn.

Retten i Næstved: Lovændringen har ikke været mærkbar i praksis – retten har alene erfaring med sager om alvorlig kriminalitet med flere gerningsmænd, hvor proportionalitetskravet har været åbenbart opfyldt.

Retten i Gladsaxe: Fungerer formentlig efter hensigten, men det kan være vanskeligt at foretages en selvstændig vurdering af muligheden for at opnå formålet med mindre indgribende foranstaltninger.

Retten i Rønne: Det opleves, at muligheden for at undergive fængslede en mindre indgribende foranstaltning i højere grad end tidligere gøres til genstand for procedure og vurdering.

Politimestre:

Tårnby: Umuligt i praksis.

Hillerød: Virker begrænsende på antallet af begæringer.

Holbæk, Silkeborg, Frederikshavn, Thisted, Sønderborg, Aalborg og Kolding: Virker efter hensigten.

Køge: Begrænset effekt.

Viborg: Bestemmelsen i § 770 b, nr. 1, spiller nok den største rolle.

Horsens, Glostrup, Århus, Hjørring, Fredericia, Rønne, Slagelse, Haderslev, Nykøbing Falster, Frederiksberg, Nakskov, Hvidovre, Gladsaxe, København, Vordingborg, Varde, Ringsted, Ringkøbing, Odense, Vejle, Esbjerg, Hobro, Gentofte og Kalundborg: Indgår klart i overvejelserne om, hvorvidt begæring om isolation skal fremsættes.

Herning og Svendborg: Proportionalitetskravet er tydeliggjort. Det vurderes nøje, om mindre indgribende foranstaltninger kan opfylde formålet.

Randers: Ja, i højeste grad – der redegøres således altid for, hvorfor formålet ikke kan opnås med besøgs- og brevkontrol eller ved placering i forskellige arresthuse.

Holstebro: Formålet kan delvis opnås ved anbringelse af de sigtede i forskellige arresthuse.

Helsingør: Øget fokus herpå, men navnlig den utilstrækkelige kapacitet med hensyn til arrestpladser indebærer ofte vanskeligheder med placering af sigtede i forskellige arresthuse, ligesom denne fremgangsmåde medfører langvarige og dermed tidskrævende transporter.

3.b. Hvorledes indgår hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende, herunder risiko for skadevirkninger som følge af isolationen, ved vurderingen af, om der skal fremsættes anmodning om iværksættelse/fortsættelse af isolationen? Hvorledes indgår hensynet ved afgørelser om iværksættelse/fortsættelse af isolationen?

Antal høringsvar i alt

57

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene vedrørende den del af spørgsmålet, som vedrører fremsættelse af en anmodning om iværksættelse/fortsættelse af fængsling i isolation

Advokatrådet: Hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende vurderes at spille en meget lille rolle ved afgørelsen om isolationsfængsling, og hensynet ses typisk slet ikke at indgå i grundlovsforhøret, hvor der oftest kun er sparsomme oplysninger herom. En lægeerklæring senere i forløbet om, at der er opstået konkret skadevirk-

ning eller overhængende fare herfor, kan få indflydelse på, hvorvidt isolation skal opretholdes.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende synes ikke at spille nogen rolle i praksis. Holdningen synes at være: "Det skulle du have tænkt på noget før".

Foreningen af beskikkede advokater i København: I praksis spiller hensynet ingen rolle.

Domstole:

Retten i Roskilde: Det er indtrykket, at politiet selv foretager en relevant udvælgelse af de sager, hvori anmodes om isolation eller forlængelse.

Politimestre:

Viborg: Hensynet indgår ikke.

Holstebro: Skønnet er i forvejen meget snævert, så dette spiller ikke ind.

Hillerød: Stor betydning, men denne mindskes i takt med forbrydelsens grovhed og nødvendigheden af at undgå en forstyrrelse af efterforskningen.

Kalundborg: Generelt tages der nok ikke særlige hensyn til sådanne personlige forhold, og isolation begæres fra anklagemyndighedens side opretholdt, så længe hensynet til efterforskningen begrunder dette.

Rønne: Muligheden for mindre indgribende foranstaltninger vurderes altid nøje. Hvis begæring om iværksættelse/fortsættelse fremsættes, er isolation af meget afgørende betydning, også selv om det kan have betydning for den konkrete sigtedes velbefindende, og herunder medføre risiko for skadevirkninger.

Køge: Er løbende opmærksom på sigtedes velbefindende.

Horsens, Thisted, Ringkøbing, Svendborg, Vejle og Esbjerg: Erindrer ikke tilfælde, hvor det har været relevant.

Glostrup: Der indhentes ofte en udtalelse fra f.eks. en læge vedrørende arrestantens fysiske og psykiske tilstand.

Holbæk og Hjørring: Primært efterforskningsmæssige hensyn begrunder en anmodning om isolation, men arrestantens velbefindende vurderes også.

Vordingborg: Hensynet indgår i vurderingen af, om begæring skal fremsættes. Vurderingen bygger i givet fald på en lægelig vurdering. Problemet opstår typisk længere henne i et isolationsforløb.

Århus: Til brug for beslutningen om anmodning om iværksættelse/fortsættelse af isolation foretages altid en konkret vurdering ud fra de umiddelbart foreliggende oplysninger om sigtedes personlige forhold. Dersom disse oplysninger giver anledning hertil, indhentes supplerende oplysninger, f.eks. ved skærpet tilsyn af den pågældende af arresthuspersonalet, eventuelt i forening med en sygeplejerske og/eller særligt lægetilsyn, ligesom særlige lægeerklæringer kan indhentes. Disse oplysninger sammenholdes derpå med sagens omfang og betydning og indgår i en samlet vurdering, forinden anmodning fremsættes.

Hjørring, Nakskov, Tårnby, Gladsaxe og København: Viser en isolationsfængslet tegn på skadevirkning som følge af isolationen, vil det blive nærmere undersøgt. Troværdige oplysninger om ikke uvæsentlige skadevirkninger vil medføre øjeblikkelige overvejelser om afhjælpningsmuligheder og ophævelse.

Slagelse, Haderslev, Nykøbing Falster, Herning, Silkeborg, Varde, Ringsted, Sønderborg, Aalborg, Kolding, Hobro og Gentofte: Indgår som et væsentligt element i vurderingen.

Odense: Hensynet indgår ved valg af arresthus. Hensynet kan indgå ved beslutningen om forlængelse, men det har endnu ikke været aktuelt.

Helsingør: Særligt, hvor den sigtede er ganske ung eller psykisk skrøbelig, indgår dette naturligvis i overvejelserne i hele forløbet.

Frederiksberg: Der foretages en samlet vurdering.

Randers: Ved begæring om iværksættelse erindres ikke eksempler på, at der er taget hensyn til sigtedes velbefindende, men ved spørgsmålet om, hvorvidt den først fastsatte periode skal udnyttes fuldt ud, eller om der skal fremsættes begæring om forlængelse, tages der hensyn hertil.

Frederikshavn: Hensynet vil være af mindre betydning, hvis det skønnes nødvendigt at iværksætte isolation. Hensynet vil blive tillagt større betydning ved vurderingen af, om en forlængelse er af afgørende betydning.

Løgstor: I en konkret røverisag fra 2002 med flere sigtede anbragt i isolation forsøgte en af disse at begå selvmord under isolationsfængslingen. Dette var en medvirkende årsag til, at Statsadvokaten for Aalborg senere meddelte den pågældende tiltalefråfald, idet han ikke blev vurderet til nogensinde at ville kunne erklæres strafegnet.

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene vedrørende den del af spørgsmålet, som vedrører afgørelse om iværksættelse/fortsættelse af fængsling i isolation

Advokatrådet: Hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende vurderes at spille en meget lille rolle ved afgørelsen om isolationsfængsling, og hensynet ses typisk slet ikke at indgå i grundlovsforhøret, hvor der oftest kun er sparsomme oplysninger herom. En lægeerklæring senere i forløbet om, at der er opstået konkret skadevirk-

ning eller overhængende fare herfor, kan få indflydelse på, hvorvidt isolation skal opretholdes.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende synes ikke at spille nogen rolle i praksis. Holdningen synes at være: "Det skulle du have tænkt på noget før".

Foreningen af beskikkede advokater i København: Har kun ringe betydning.

Domstole:

Vestre Landsret samt retterne i Nykøbing Falster, Brønderslev, Frederikssund, Gladsaxe og Lyngby: Indgår som en ganske væsentlig faktor.

Østre Landsret: Hensynet indgår navnlig ved forlængelser og særligt i det omfang oplysninger herom er konkretiserede og dokumenterede.

Københavns Byret: Indgår som en ganske væsentlig faktor. I øvrigt isoleres ikke, hvis der er lægeerklæring om, at den pågældende ikke tåler isolation/fortsat isolation.

Retten i Roskilde: Indgår i proportionalitetsafvejningen. Hensynet til sigtede kan derfor medføre, at isolationen ophæves.

Retterne i Aalborg, Faaborg, Næstved og Rønne: Der foretages et samlet skøn.

Retten i Ballerup: Indgår naturligvis i overvejselen, men fører som oftest kun til, at isolationsfristen begrænses og/eller at dommeren opfordrer til, at der etableres psykiatrisk tilsyn.

Politimestre:

Rønne: Hensynet til sigtedes velbefindende indgår i nogen udstrækning.

Slagelse: Indgår som et væsentligt element i vurderingen.

Århus: Det antages, at de samme oplysninger og hensyn [se hertil ovenfor] indgår i rettens afgørelse af isolationssspørgsmålet.

3.c. Sker det f.eks., at isolationen ophæves udelukkende pga. hensynet til sigtede, selv om de efterforskningsmæssige hensyn, der begrundet isolationen, fortsat er til stede?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (15)	7		8
Politikredse (36)	16	3	17
Advokatrådet	1		
Landsforeningen af beskikkede advokater	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.	1		

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Advokatrådet: Ja, efter langvarig isolation og på grundlag af en lægeerklæring sker det, at isolation ophæves udelukkende af hensynet til den sigtede.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Det kan forekomme i helt specielle tilfælde, men er yderst sjældent forekommende. Det kræver normalt en stærk lægelig dokumentation, som kan være vanskelig at fremskaffe fra en fængselslæge. Forsvarere oplever imidlertid ofte, at deres klienter efter 2-3 ugers isolation viser tegn på søvnbesvær, manglende koncentration, sociale tilpasningsvanskeligheder, lavere tærskel for irritation m.v. Normalt vil en forsvarer lægge en særlig arbejdsindsats i dels at besøge klienten hyppigere for at afbøde nogle af skadevirkningerne og dels gøre en særlig indsats for at få politiet til at fremskynde efterforskningen. Nogle af skadevirkningerne af isolation kunne utvivlsomt dæmpes, hvis det blev et lovkrav, at den indsatte havde krav på besøg indenfor den første uge efter varetægtsfængslingen, og herefter ugentlige besøg, frem for at det skal være en nådesakt fra den pågældende sagsbehandler hos politiet med mulighed for usikkerhed omkring aflysning med henvisning til travlhed, sygdom, manglende personale m.v.

Foreningen af beskikkede advokater i København: I sjældne tilfælde med en læges mellemkomst.

Domstole:

Østre Landsret: Ja, det er sket i flere afdelinger, om end i et fåtal af tilfælde.

Vestre Landsret og Retten på Frederiksberg: "Rene" tilfælde erindres ikke.

Retten i Frederikssund: Kan ske – ikke sket i praksis.

Retterne i Aalborg, Gladsaxe og Lyngby: Ikke været relevant.

Retten i Næstved: Ingen praksis, men ville næppe ske uden lægeerklæring.

Retten i Rønne: Ja – i et konkret tilfælde sket ved, at anklagemyndigheden undlod at begære forlængelse, uanset i øvrigt uændrede forhold vedrørende hensynet til sagens efterforskning.

Retten i Nykøbing Falster: I et tilfælde været ude for, at lægelige oplysninger om isolationsfængslingens mulige skadevirkninger forelå. Kort efter det retsmøde, hvori forlængelse var sket, ophævede anklagemyndigheden isolationen.

Politimestre:

Hillerød, Køge, Horsens, Holbæk, Hjørring, Fredericia, Rønne, Nakskov, Herning, Randers, Hvidovre, Vordingborg, Frederikshavn, Varde, Thisted, Odense, Vejle, Aalborg, Svendborg og Gentofte: Ikke været ude for det.

Glostrup: Isolation ophæves typisk efter en kortere periode, selv om der fortsat måtte være efterforskningsmæssige hensyn. Dette gælder dog ikke i meget alvorlige sager, navnlig når der er tale om organiseret kriminalitet.

Sønderborg: Hensynet vil utvivlsomt kunne begrunde en ophævelse af isolation.

Slagelse: Ja, det sker, bl.a. i forbindelse med overførsler til surrogatanbringelse på psykiatrisk institution, hvor det ofte ikke reelt er muligt at holde arrestanten isoleret.

Nykøbing Falster: I 2005 været ude for, at en isoleret på grundlag af en lægelig udtalelse blev udtaget af isolation efter 5 uger, mens de medsigtede forblev isolationsfængslet i 3 måneder.

Gråsten: Ja, har været ude for, at en sigtet – i en sag om organiseret narkotikakriminalitet, hvor fortsat isolation begrundet i efterforskningsmæssige hensyn stadig forelå – blev udtaget af isolation på grundlag af en lægeudtalelse, hvorefter den isolationsfængslede var ved at udvikle en psykose.

Kolding: Ja. Er sket i én konkret sag siden lovændringen.

Holstebro, Viborg og Hobro: Nej.

4. Undersøgelsens resultat vedrørende tidsgrænser – retsplejelovens § 770 c

4.a. Fungerer ordningen med særlige tidsgrænser for udstrækningen af isolationsfængslinger tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (15)	13	1	1
Politikredse (38)	33	1	4
Rigsadvokaten	1		
Advokatrådet	1		
Landsforeningen af beskikkede advokater	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.	1		

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Ordningen med særlige tidsgrænser for udstrækningen af isolationsfængslinger fungerer efter statsadvokaternes opfattelse tilfredsstillende.

Advokatrådet og Foreningen af beskikkede advokater i København: Ja, det er indtrykket, at ordningen fungerer tilfredsstillende.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Ja, ordningen fungerer ganske udmærket. Tilsyneladende især fordi Rigsadvokaten har sikret sig et overordnet overblik og sikret sig, at tidsgrænserne kun overskrides, hvis han accepterer en begæring herom. Kommer der en begæring med Rigsadvokatens accept, synes denne til gengæld i alle tilfælde at blive fulgt. Kontrollen med de særlige tidsgrænser ligger således i praksis ikke hos domstolene, men hos Rigsadvokaten.

Domstole:

Østre Landsret: Fungerer generelt tilfredsstillende.

Retten i Faaborg: Nej, 2-ugers fristen giver ekstra retsmøder uden egentligt behov herfor.

Retten i Gladsaxe: Ikke et problem for domstolene.

Retten i Nykøbing Falster: Ikke et problem for domstolene, men det er indtrykket, at politiet i denne type sager indsætter ekstra ressourcer.

Politimestre:

Hjørring: Har ikke været ude for problemer med tidsfristerne. Imidlertid kan man forestille sig sager, hvor fristerne vil kunne udgøre et problem. F.eks. er ventetiden af tekniske undersøgelser (eksempelvis dna) så lang, at tidsfristerne er for korte.

Fredericia: Faste tidsgrænser kan være et incitament til at nægte at afgive forklaring, indtil tidsfristen er udløbet.

Gladsaxe: Som hovedregel ja. I de tilfælde, hvor ordningen ikke fungerer tilfredsstillende, er problemet, at det ikke inden for tidsgrænsen er muligt at få klarlagt sagen. Dette gælder særligt i sager vedrørende narkotikakriminalitet, organiseret kriminalitet, grovere formueforbrydelser, grovere voldskriminalitet, og særligt i tilfælde, hvor kriminaliteten begås af flere personer i forening. Endvidere er det et væsentligt problem at få foretaget den nødvendige efterforskning i de – ikke sjældent forekommende – tilfælde, hvor forsvareren grundet andre sager ikke har mulighed for at deltage i afhøringer inden for tidsgrænsen.

København: I bl.a. sager omfattende grænseoverskridende kriminalitet med mange isolerede varetægtsarrestanter kan tidsgrænsen virke "snærende" for efterforskningen. Et af problemerne i denne sammenhæng er dog også de betydelige vanskeligheder politiet oplever med hensyn til muligheden for at få gennemført de fornødne afhøringer af de fængslede. Et relativt få antal advokater optræder efterhånden altid som forsvarere i disse sager med den følge, at det ofte kan være vanskeligt at få gennemført afhøringer indenfor en rimelig tid. Det er ikke ualmindeligt, at der kan gå mellem 8 og 14 dage, før en aftale om afhøring kan gennemføres, og der er set eksempler på, at der er gået op til en måned, fordi den beskikkede forsvarer skulle afholde ferie. Yderligere efterforskningskridt kan ofte afhænge af, hvad der forklares under en afhøring. Sådanne efterforskningskridt, kan i nogle tilfælde først foretages tæt op til isolationsgrænsen.

Vordingborg: Ja, i de fleste sager. Dog kan der i større og mere komplicerede sager – typisk narkotikasager med flere sigtede og grænseoverskridende aktiviteter, hvori rockere eller rockerrelaterede personer eller personer af udenlandsk herkomst er involveret – opstå problemer med at få indhentet efterforskningsresultater (f.eks. afhøringer i udlandet, fremsendelse af undersøgelsesresultater m.v.), inden fristudløb.

Esbjerg: Isolation kunne i praksis være mere effektiv med en længere frist, f.eks. i narkotikasager, hvor der kan ske bevisdelæggelse helt frem til domsforhandlingen.

Hobro: Det er u hensigtsmæssigt, at de sigtede kan indrette sig i overensstemmelse med den tidsmæssige udstrækning af isolation.

4.b. Anvendes tidsgrænserne ofte fuldt ud, eller ophører isolationen normalt, inden tidsgrænsen er udløbet?

Høringssvar	Ja, tidsgrænserne anvendes ofte fuldt ud	Nej, isolationen ophører normalt inden tidsgrænsens udløb	Andet
Domstole (14)		12	2
Politikredse(35)	2	25	8
Advokatrådet	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.	1		

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Advokatrådet: Spørgsmålet må søges besvaret på grundlag af det statistiske materiale.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Udnyttes ofte.

Domstole:

Vestre Landsret og Retten i Frederikssund: Ophører ofte forinden.

Københavns Byret: I nogle sagstyper anvendes tidsgrænserne fuldt ud, i andre ikke.

Retten på Frederiksberg: Ofte er der kun tale om isolation i de første 14 dage af en varetægtsfængsling.

Politimestre:

Rønne: Anvendes som hovedregel fuldt ud.

Hobro: Anvendes ofte fuldt ud, men ikke altid.

Århus: Isolation ophæves, når betingelserne herfor bortfalder. Det er individuelt, hvornår dette er tilfældet.

Undertiden bestemmes isolation med henblik på en konkret og afgrænset efterforskning, f.eks. med henblik på afhøring af et eller flere bestemte vidner, der er identificerede og tilgængelige. I sådanne tilfælde ophører isolationen ofte hurtigt og inden udløb. I andre situationer anordnes isolation i relation til en bredere eller mere omfattende efterforskning, der ikke ganske lader sig afgrænse. I sådanne tilfælde vil isolationen ofte blive (søgt) opretholdt indtil tidsgrænserne.

Fredericia: I den ene sag, hvor isolation har været anvendt siden lovændringen, blev fristen i § 770 c, stk. 3, 1. pkt., anvendt fuldt ud.

København: Omkring tre fjerdedele af alle isolationsfængslinger inden for 8 uger, 58 procent endog inden for 28 dage. Det er vurderingen, at langt de fleste ophævelser af isolationsfængslinger sker på anklagemyndighedens initiativ, hvor isolationens formål er opfyldt. I de tilfælde, hvor det har været nødvendigt at begære isolation udover tidsfristen, har der typisk været tale om store sagskomplekser med mange sigtede, hvoraf flere ikke ønsker at udtale sig, eller der fortsat er medgerningsmænd på fri fod. Den omstændighed, at det er påkrævet at få gennemført efterforskningsskridt i udlandet, har i hvert fald i et tilfælde i Københavns Politi været årsag til, at 3-månedersfristen måtte overskrides.

Vordingborg: Den konkret bestemte periode for isolation bestemt ved retskendelse udnyttes som hovedregel fuldt ud – dog vil en isoleret blive udtaget af isolation efter at have afgivet forklaring i medfør af retsplejelovens § 747, sidste pkt. De generelle frister for isolation på henholdsvis 4 uger, 8 uger og 3 måneder udnyttes ikke fuldt ud – det afhænger af den konkrete sag.

Ringsted, Assens og Kalundborg: Isolationen ophæves, når behovet ikke længere er til stede.

4.c. I hvilke typer sager støder man oftest på, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud?

Antal hørings svar i alt

42

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Rigsadvokaten: Som eksempel på sagstyper, hvor man oftest støder på, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud, nævnes narkotikasager og drabssager.

Advokatrådet: Det er indtrykket, at tidsgrænserne oftest anvendes fuldt ud i narkotika- og drabssager.

Landsforeningen af beskikkede advokater og Foreningen af beskikkede advokater i København: Altovervejende i sager om narkotikakriminalitet.

Domstole:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Københavns Byret samt retterne i Frederikssund, Gladsaxe, Ballerup og på Frederiksberg: Større narkosager og i andre sager om alvorlig og organiseret kriminalitet.

Politimestre:

Køge, Glostrup, Århus, Fredericia, Slagelse, Randers, Hvidovre, Gladsaxe, Vordingborg og Sønderborg: Alvorligere narkotika- og voldskriminalitet, herunder drab, bande- og/eller organiseret kriminalitet, flere sigtede i samme sagskompleks.

Holbæk, Rønne, Haderslev, Nykøbing Falster, Nakskov, Silkeborg, Thisted, Viborg og Helsingør: Narkotikasager.

Frederiksberg, Aalborg, Hobro og Gentofte: Anvendes ofte fuldt ud i f.eks. større sagskomplekser vedrørende narkotikakriminalitet eller lignende organiseret kriminalitet.

København og Assens: Der er typisk tale om store sager om organiseret, grænseoverskridende kriminalitet med mange arrestanter. Der vil normalt være tale om grove narkotikasager eller meget grove røverisager, eventuelt forbundet med vold eller drab. Tidsgrænsen er også i Københavns Politi blevet benyttet i en sag omkring pengefalsk.

Ringsted: Narkosager og rockersager.

Odense og Kolding: I sager vedrørende manddrab og narkotikasager.

4.d. Hvilke efterforsknings- eller bevismæssige forhold fører typisk til, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud?

Antal høringsvar i alt

34

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Rigsadvokaten: En statsadvokat anfører, at det typisk er de samme forhold, som begrundet det indledende krav om isolation, dvs. flere gerningsmænd, grov kriminalitet, uvillighed til at udtale sig. En anden statsadvokat peger på større sagskomplekser med stor påvirkningsrisiko.

Advokatrådet: Det er indtrykket, at der ofte er mange sigtede i de sager, hvor tidsgrænserne anvendes fuldt ud.

Landsforeningen for beskikkede advokater: Tidsgrænserne anvendes alene fuldt ud i sager, hvor sigtede nægter sig skyldig. Lang isolationsfængsling kan derfor let opfattes som en "straf" for at nægte sig skyldig.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Hvis arrestanten nægter at udtale sig, eller hvis der er medgerningsmænd på fri fod.

Domstole:

Østre Landsret: Sager med flere sigtede, hvor divergerende forklaringer afgives, eller hvor de nægter at udtale sig. Endvidere sager, hvor der sker efterforskning i udlandet, eller der er medgerningsmænd på fri fod.

Veste Landsret: Brevudsmuglinger, indsmuglede mobiltelefoner, trusler mod vidner og lignende forhold.

Københavns Byret: Medgerningsmænd på fri fod, som kan hindre efterforskning og efterforskning i udlandet.

Retten i Frederikssund: Risiko for påvirkning af vidner, opsporing af medgerningsmænd.

Retten i Ballerup: Tidskrævende efterforskning, fremskaffelse af oplysninger og materiale fra udlandet.

Politimestre:

Køge, Slagelse, Odense og Viborg: Flere sigtede i samme sagskompleks, der dækker over hinanden, eller som ikke ønsker at udtale sig.

Gladsaxe og Vordingborg: F.eks. i tilfælde, hvor efterforskningen hovedsagelig sker ved indhentelse og gennemgang af teleoplysninger/telefonsamtaler (meget ressourcekrævende), hvor tekniske erklæringer afventes (f.eks. i form af dna-spor), hvor den eller de sigtede ikke ønsker at medvirke til sagens oplysning, hvor afhøring skal ske med tilstedeværelse af advokat (disse ofte optaget), hvor der er flere gerningsmænd eller forhold samt i tilfælde, hvor kriminaliteten er grænseoverskridende.

Glostrup, Holbæk, Fredericia, Rønne, Hvidovre, Sønderborg, Assens og Kolding: Risiko for påvirkning af vidner eller for afstemning af forklaringer med medgerningsmænd i alvorligere sager.

Frederiksberg, Silkeborg og Gentofte: Komplicerede og langvarige efterforskningsforløb på grund af sagens karakter, herunder kriminalitetens karakter og antallet af implicerede.

Århus: I sager med flere medsigtede og/eller med flere forhold over længere tid vil efterforskningen ofte være af et sådant omfang, at den ikke kan gennemføres inden for de fastsatte grænser. Ligeledes kan efterforskning i udlandet i henhold til retsanmodninger vanskeligt gennemføres inden for grænserne.

Hjørring: Efterforskning i sager med rockere eller andre fasttømrede grupper, hvis mentalitet er fremmed for os.

Haderslev: Omfattende narkotikasager, hvor personer, der har betydning for sagen – leverandører og aftagere – indledningsvis er uidentificerede.

Nykøbing Falster: Sager, hvor svar på internationale retsanmodninger afventes. Endvidere ofte – navnlig i sager med flere sigtede – problemer med afhøring af de sigtede som følge af forsvarertravlhed – kunne overveje at ændre reglerne om forsvarerbeskikkelse – eventuelt ved beskikkelse af en ekstra forsvarer, således at der altid er en forsvarer til rådighed med kort frist.

Nakskov og Thisted: Sager af omfattende, international og professionel beskaffenhed med flere medgerningsmænd, hvor det er nødvendigt at indhente oplysninger fra udlandet – typisk narkotikasager.

København: I store sager om organiseret kriminalitet med mange arrestanter er det ofte nødvendigt at få gennemført indenretlige afhøringer af de sigtede i henhold til retsplejelovens § 747. Når der er mange sigtede i samme sag, og de pågældende har fået beskikkelse hver sin forsvarer, er det særdeles vanskeligt indenfor en rimelig kort frist at få berammet de nødvendige retsmøder. Det er ikke ualmindeligt, at der kan gå måneder, før sådanne forhør kan gennemføres, hvilket set med anklagemyndighedens øjne er særdeles utilfredsstillende. Disse forhold har helt givet en væsentlig betydning for længden af isolationsfængslinger. Hertil kommer, at domstolene

også er meget belastede, hvilket også giver vanskeligheder med hensyn til at få berammet de ønskede retsmøder indenfor en kortere tid. Men det skal dog i den forbindelse bemærkes, at en direkte henvendelse fra anklageren til f.eks. justitssekretæren i mange tilfælde vil afstedkomme, at der findes en byretsafdeling, som kan gennemføre et § 747-retsmøde. Men denne omstændighed løser stadig ikke forsvarskalender-problemet.

Hobro: Mange afhøringer i sagskomplekser med flere sigtede.

4.e. Skønnes en regel, hvorefter der sker en forkortelse af de gældende tidsgrænser til det halve, at ville give problemer, og i givet fald hvilke? Bør man undtage visse nærmere angivne sagstyper fra regler om sådanne kortere tidsgrænser, og i givet fald hvilke?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (6)	3	1	2
Politikredse (34)	28	2	4
Rigsadvokaten	1		
Advokatrådet	1		
Foreningen af beskik- de advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Statsadvokaterne finder ikke, at der bør ske en forkortelse af tidsfristerne. Statsadvokaterne bemærker i den forbindelse bl.a., at kriminalitetsudviklingen, herunder den øgede internationalisering og professionalisering, taler imod en yderligere stramning af betingelserne for isolation. En statsadvokat anfører, at det vil give efterforskningsmæssige problemer at forkorte de gældende tidsgrænser. Såfremt man skulle undtage visse angivne sagstyper fra regler om kortere tidsgrænser, måtte det i givet fald være sager vedrørende drab, grov vold og narkotikasager.

Advokatrådet: Nej, det skønnes ikke at ville give problemer at forkorte de gældende tidsgrænser til det halve, ligesom det ikke skønnes nødvendigt at undtage visse sagstyper fra sådanne afkortede tidsgrænser. En forkortelse vil understrege vigtigheden af, at efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation. En forkortelse ville herunder formentlig medføre en større grad af bevissikring før domsforhandlingen i form af indenretlig afhøring i medfør af retsplejelovens § 747, sidste pkt.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Ser man på det statistiske materiale, ses det ikke at forringe efterforskningen andre steder i landet.

Domstole:

Københavns Byret: Vurderes at kunne give problemer i visse sager, herunder narkosager.

Retten i Aalborg: Ved bandekriminalitet – herunder særligt narkosager – behov for en undtagelsesregel.

Retten i Roskilde: Administrativt besværligt og ressourcekrævende med for korte tidsfrister, og så længe der er mulighed for forlængelse, betyder korte tidsfrister næppe nogen reel styrkelse af fængslede sikkerhed.

Retten i Gladsaxe: Ikke et problem for domstolene.

Retten i Lyngby: Retspolitisk vurdering.

Politimestre:

Holstebro: Intet behov herfor, idet vi er meget restriktive og følger sagerne tæt.

Hillerød: Nej – der bør dog være en ventil, der reserveres til de alvorligste sager, f.eks. forbrydelser mod statsforfatningen og drab.

Køge, Nykøbing Falster, Frederiksberg, Silkeborg og Esbjerg: Ja, vil kunne give betydelige problemer med at opklare kriminalitet.

Glostrup, Århus, Hjørring, Haderslev, Nakskov, Randers, Hvidovre, København, Aalborg og Assens: Ja, navnlig i sager med flere sigtede, mere omfattende kriminalitet, grænseoverskridende kriminalitet m.v.

Gladsaxe: Ja, vil medføre, at færre grovere forbrydelser opklares. I givet fald bør tyveri, voldskriminalitet, herunder vidnetrusler, sædelighedsforbrydelser, røveri, drab, narkotikakriminalitet, organiseret kriminalitet og grænseoverskridende kriminalitet undtages.

Sønderborg: Vil formentlig kun give problemer i sager med mange implicerede samt i sager med omfattende efterforskning, f.eks. i narkosager eller i sager om menneskesmugling.

Svendborg: De gældende tidsgrænser er passende – grundlæggende har det opklaringshensyn, der kan nødvendiggøre isolation, intet med kriminalitetens art at gøre.

Kolding: Umiddelbart skønnes en forkortelse ikke at ville give problemer. Dog bør særligt tunge sagstyper (f.eks. narkotikasager) undtages.

Odense: Vil medføre, at færre grovere forbrydelser opklares. I givet fald skal seksualforbrydelser, røveri, drab, narkotikakriminalitet og ikke mindst kriminalitet i form af statsforbrydelser og terror og grænseoverskridende kriminalitet undtages.

Herning: Ja, vil få indflydelse på efterforskningens karakter. Sager vedrørende manddrab, herunder forsøg herpå, røveri under skærpende omstændigheder, vold, seksualforbrydelser og narkotikaforbrydelser bør i givet fald undtages.

Vordingborg: Nej, ikke som hovedregel. I særlige tilfælde vil en absolut grænse dog kunne give problemer, f.eks. i forbindelse med indhentelse af oplysninger fra udlandet, foretagelse af indenretlige afhøringer i udlandet, praktiske problemer med at kunne nå at foranstalte § 747-forhør. De alvorligste forbrydelser samt forbrydelser, der relaterer sig til organiseret og international kriminalitet bør undtages. Det gælder f.eks. rockerrelateret kriminalitet, bande- og indvandrerkriminalitet samt narkotikakriminalitet.

Rønne: Vil medføre et ikke uvæsentligt merarbejde – og dermed udgøre et ressourcemæssigt problem – for politi, anklagemyndighed og domstole. Hvis de gældende tidsgrænser forkortes, bør narkotikasager undtages.

Slagelse og Viborg: Ja, vil medføre alvorlige problemer, særligt i større narkosager og visse manddrabsager.

Løgstør: Ja, formentlig i de alvorligste sager med en strafferamme på 6 år eller derover, når efterforskningen kræver international retshjælp eller gennemgang af et større antal data.

Hobro: Ja, idet nødvendig efterforskning ikke kan nå at blive afsluttet. Sager vedrørende narkotika, brandstiftelse, sædelighed, grov vold, drab, menneskehandel samt straffelovens kapitel 12 og 13 bør i givet fald undtages.

Tårnby: Ja, vil betyde flere retsmøder til ingen nytte.

Thisted: Ja, vil generelt medføre problemer med at kunne nå at gennemføre de nødvendige efterforskningsskridt, herunder afhøring af medsigtede. En justering i nedadgående retning bør ikke omfatte narkotikasager.

Helsingør: I givet fald skulle drabsager og narkotikasager undtages; men det forekommer mindre hensigtsmæssigt – og måske endda urimeligt – at skride til en yderligere differentiering på dette i øvrigt allerede tæt regulerede område.

4.f. Er der problemer med hensyn til betingelserne for isolation ud over 3-månedersfristen, jf. § 770 c, stk. 3?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole(8)		8	
Politikredse (27)	3	18	6
Rigsadvokaten		1	
Advokatrådet		1	
Landsforeningen af beskikkede advokater	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Foreningen af beskikkede advokater i København: Nej. Opfattelsen er, at anklagemyndigheden er meget opmærksom på tidsfristen. Dog skal det anføres, at hvor Rigsadvokaten indstiller til en forlængelse, bliver denne indstilling som oftest fulgt af retten.

Politimestre:

Holbæk, Svendborg og Sønderborg: Har ikke været aktuelt.

Fredericia: Betingelserne for forlængelse i § 770 c, stk. 3, medførte i den ene sag, hvor isolation siden lovændringen er anvendt, at anmodning om forlængelse ikke blev fremsat, uanset at der var tale om en sag mod 11 personer fra Danmark, Holland og Belgien, hvoraf flere havde rockerrelationer. De var navnlig sigtet for indsmugling af narkotika i et meget betydeligt omfang, og alle nægtede de sig skyldige.

Nykøbing Falster: Kan ikke afvise, at de restriktive regler om forelægning for Rigsadvokaten – hvor især tidsfristerne for forlængelse synes vanskeligt administrerbare – har ført til, at der er afstået fra at søge forlængelse ud over 3-månedersfristen.

Frederiksberg: Kun i begrænset omfang.

Odense: Odense politi har kun forsøgt i et enkelt tilfælde, hvilket ikke lykkedes. I efterfølgende sager er efterforskningen blevet prioriteret under hensyntagen til tidsgrænsen.

Nakskov: Kravene er meget strenge, og forelæggelsesreglerne internt i anklagemyndigheden er temmelig res-

sourcekrævende sammenholdt med belastningen ved behandlingen af de store sagskomplekser, hvor bestemmelsen er relevant. Det er i flere tilfælde opgivet at forsøge at få forlængelse af isolationsfristen i narkosager.

København: Antallet af sager er – som det fremgår af opgørelsen fra Justitsministeriets Forskningsenhed – særdeles begrænset, men et stigende antal meget alvorligere straffesager vedrørende organiseret, grænseoverskridende kriminalitet giver anledning til en vis bekymring for, at 3-månedersgrænsen i visse tilfælde kan vanskeliggøre tidskrævende efterforskningskridt samt anholdelser af medgerningsmænd i udlandet. Det kan angå sager om narkotikakriminalitet, grove røverisager, menneskesmuglingssager, pengefalsk, dokumentfalsk (pasfabrikasager) og lignende. På den anden side må det også erkendes, at domstolene i praksis har vist forståelse for politiets problemer netop indenfor denne form for kriminalitet, og derfor har tilladt overskridelse af 3 måneders fristen.

Vordingborg: Nej, ikke som hovedregel. I særlige tilfælde, f.eks. ved narkotikakriminalitet, rockerrelateret kriminalitet eller grænseoverskridende kriminalitet, vil en absolut grænse kunne give problemer. De sigtede vil i så fald sidde og vente på, at grænsen nås.

4.g. Hvilke efterforsknings- eller bevismæssige forhold fører typisk til, at undtagelsesbestemmelsen i § 770 c, stk. 3, bringes i anvendelse?

Antal hørings svar i alt

15

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Domstole:

Københavns Byret: Igangværende efterforskning med flere gerningsmænd i større narkosager, røveri og drab.

Politimestre:

Køge, Slagelse og Randers: Flere sigtede i samme sagskompleks, der dækker over hinanden, eller som ikke ønsker at udtale sig.

Glostrup og Kolding: Risiko for påvirkning af vidner eller for afstemning af forklaringer med medgerningsmænd i alvorligere sager.

Frederiksberg og Helsingør: Organiseret kriminalitet, herunder større sagskomplekser.

Holbæk og Vordingborg: Store narkotikasager med forbindelse til udlandet og efterforskning i udlandet.

Århus: Navnlige sager med omfattende efterforskning og sikring af beviser, herunder især narkotikasager, men også i sager vedrørende vold, drab, røveri, brandstiftelse, seksualforbrydelser m.v. Desuden i sager med flere medsigtede og/eller med flere forhold begået over længere tid. Herudover i sager med efterforskning i udlandet i henhold til retsanmodninger.

Fredericia: Mest alvorlige straffesager.

Rønne: Vedblivende bestemte grunde til at antage, at sigtede i forbindelse med en ophævelse af isolationen vil vanskeliggøre forfølgningen ved at advare eller påvirke andre sigtede i sagen.

Nakskov: Sigtelser for særdeles alvorlig personfarlig kriminalitet sammenholdt med sigtelser for trusler mod hovedvidner og familierelationer.

Gladsaxe: F.eks. i tilfælde, hvor efterforskningen hovedsagelig sker ved indhentelse og gennemgang af teleoplysninger/telefonsamtaler, hvor tekniske erklæringer afventes (f.eks. i form af dna-spor), hvor den eller de sigtede ikke ønsker at medvirke til sagens oplysning, hvor der er flere gerningsmænd eller forhold, hvor kriminaliteten er grænseoverskridende, eller hvor der skal indhentes oplysninger fra udenlandske myndigheder.

København: Bl.a. alvorligere straffesager vedrørende organiseret, grænseoverskridende kriminalitet. Der kan også være tale om, at det ikke er muligt at gennemføre særligt betydningsfulde § 747-forhør inden fristens udløb. I den forbindelse skal igen henvises til de vanskeligheder der ofte er med hensyn til at få berammet retsmøder med de beskikkede forsvarere indenfor en rimelig tid.

4.h. Vil det give anledning til særlige problemer, hvis undtagelsesmuligheden ophæves, således at tidsgrænsen bliver absolut (evt. med en højere tidsgrænse end 3 måneder)? I givet fald anføres de væsentligste problemer.

Hørings svar	Ja	Nej	Andet
Domstole (4)	2	2	
Politikredse (29)	25	2	2
Rigsadvokaten	1		

Advokatrådet		1	
Landsforeningen af beskikkede advokater		1	
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Statsadvokaterne er enige om, at der ikke bør fastsættes en absolut tidsgrænse.

Advokatrådet, Landsforeningen af beskikkede advokater og Foreningen af beskikkede advokater i København: Nej, det vurderes ikke at ville give anledning til særlige problemer at indføre en absolut tidsgrænse for isolationsfængsling.

Domstole:

Københavns Byret: Ja, efterforskningsmæssige problemer i store sager – fortrinsvis i narkosager.

Retten i Gladsaxe: Nej, ikke for domstolene.

Politimestre:

Thisted og Sønderborg: Formentlig ikke.

Ringkøbing: Intet behov herfor.

Køge, Holbæk, Fredericia, Frederiksberg, Nakskov, Herning, Silkeborg, Aalborg, Kolding og Kalundborg: I de ganske få tilfælde, hvor der efter de gældende regler er mulighed for at udstrække isolationen ud over 3 måneder, er sagerne af så særegen karakter, at det vil kunne være ødelæggende for efterforskningen, hvis forlængelse af isolationen ud over 3 måneder ikke er mulig.

Horsens, Slagelse, Vordingborg og Varde: Det opleves i stigende grad, at efterforskningerne bliver mere langvarige. Der er flere implicerede, mange forhold, der geografisk udstrækker sig vidt omkring i landet, der skal anvendes tolke, forsvarerne ønsker at være til stede ved afhøringer, de sigtede ønsker ikke at udtale sig m.v. – i det omfang, der i disse sager anvendes isolation, vil ophævelse af undtagelsesmuligheden vanskeliggøre opklaringen af disse sager.

Odense: Ja, det vil være uheldigt. Det væsentligste problem vil være at skaffe ressourcer til at nå de efterforskningsmæssige mål.

Gladsaxe: Opklarings- og efterforskningsmulighederne vil blive væsentligt svækket, navnlig i sager vedrørende grænseoverskridende kriminalitet (særligt narkotikakriminalitet). Endvidere kan det befrygtes, at de sigtede – hvilket forsvareren muligvis kunne forfalde til at rådgive sin klient om – kunne afvente fristudløb, før de udtaler sig til sagen.

Glostrup: Ja, navnlig i sager om organiseret kriminalitet, hvor de sigtede ofte ikke ønsker at udtale sig, og hvor der består en risiko for påvirkning af vidner og samstemning af forklaringer.

Århus: Ja, afgørende bevistab, navnlig i relation til sikring af vidneforklaringer til såvel politirapport som indenretsligt, udfindelse af medgerningsmænd og foretagelse af efterforskning i udlandet, gennemgang og analyse af ofte omfattende materiale hidrørende fra telefonaflytninger og teleoplysninger m.v.

Rønne: Ja, vil medføre væsentlige problemer i få sager.

Løgstør: Ja, formentlig i de alvorligste sager med en strafferamme på 6 år eller derover, når efterforskningen kræver international retshjælp eller gennemgang af et større antal data.

Helsingør: Formentlig kun meget sjældent, men det vil ikke være hensigtsmæssigt på dette allerede tæt regulerede område.

4.i. Er der problemer med hensyn til forelæggelsespligten, hvorefter spørgsmålet om fortsat isolation ud over 3 måneder i alle tilfælde skal forelægges Rigsadvokaten, inden anklagemyndigheden fremsætter anmodningen over for retten, jf. RM 2/2000?

Høringssvar	Ja	Nej
Domstole (1)		1
Politikredse (27)	9	18
Rigsadvokaten		1

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Med hensyn til forelæggelsespligten for Rigsadvokaten og betingelserne efter retsplejelovens §

770 c, stk. 3, finder statsadvokaterne, at denne ordning fungerer smidigt og problemløst, samt at ordningen medvirker til at sikre, at der kun fremsættes anmodning om isolationsfængsling i over 3 måneder, såfremt det må antages, at de meget restriktive betingelser herfor er opfyldt.

Politimestre:

Århus: Opleves ofte som noget ressourcekrævende i forbindelse med en i øvrigt ofte arbejdskrævende sagsbehandling.

Hvidovre: Forelæggelse for to instanser kan give tidsmæssige problemer. Én forelæggelse for den umiddelbart overordnede instans vil være tilstrækkeligt til at sikre kontrollen med brugen af isolation.

Nykøbing Falster: Kan ikke afvise, at de restriktive regler om forelæggelse for Rigsadvokaten – hvor især tidsfristerne for forlængelse synes vanskeligt administrerbare – har ført til, at der er afstået fra at søge forlængelse ud over 3-månedersfristen.

Gladsaxe: Ja. Indberetning skal foretages så tidligt, at det ikke er muligt at medinddrage den efterforskning, der foregår op til fristudløb. Problemet opstår navnlig i tilfælde, hvor isolationsfristen fastsættes til udløb 14 dage efter fristforlængelsen. Endvidere skal sagsbehandleren afsætte tid til at udarbejde redegørelsen til brug for indberetning.

Nakskov: Kravene er meget strenge, og forelæggelsesreglerne internt i anklagemyndigheden er temmelig ressourcekrævende sammenholdt med belastningen ved behandlingen af de store sagskomplekser, hvor bestemmelsen er relevant. Det er i flere tilfælde opgivet at forsøge at få forlængelse af isolationsfristen i narkosager.

København: Forelæggelsespligten er meget ressourcekrævende, bl.a. fordi den for sagen ansvarlige anklager ofte på det tidspunkt, hvor der skal udarbejdes en omfattende skriftlig redegørelse til Rigsadvokaten, vil være arbejdsmæssigt belastet af andre presserende arbejdsopgaver i relation til den konkrete straffesag. Det forekommer noget modsætningsfyldt, at man med henblik på at styrke retshåndhævelsen på den ene side foretager en række skærper af straffeloven samt ændringer af retsplejeloven for at styrke politiets muligheder for efterforskning samtidig med, at man indfører ressourcekrævende forelæggelsespligter, der har den modsatte effekt. Man bør derfor overveje, hvorvidt Rigsadvokatens indflydelse på dette område kunne tilgodeses på anden måde, f.eks. i form af en efterfølgende evaluering af sager, hvor 3 måneders grænsen har været overskredet. Hertil kommer, at der stadigvæk eksisterer en mulighed for at lade 2 retsinstanser vurdere, hvorvidt undtagelsesbetingelserne er opfyldt.

Vordingborg: Forelæggelsespligten opleves som ”tung” og omstændelig, og der er ofte problemer med at nå at forelægge og afvente svar inden fristudløb, der typisk ofte kun vil være af 14 dages varighed.

Odense: Der er et klart tidsmæssigt problem. Behovet for forlængelsen skal efter den gældende ordning foreligge længe inden fristudløb, hvilket i sig selv er uhensigtsmæssigt.

Kalundborg: Det kan være svært at sikre sig, at forelæggelse kan nås.

4.j. Giver reglen i § 770 c, stk. 4, om en kort tidsgrænse for unge under 18 år anledning til problemer? Hvori består i givet fald disse problemer?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (8)		8	
Politikredse (29)	1	26	2
Advokatrådet		1	
Foreningen af beskikede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Politimestre:

Nykøbing Falster: Ikke endnu, men med udviklingen i retning af tiltagende problemer med især hårdt belastede kriminelle fra indvandrerbander må det befrygtes, at problemer vil indtræde.

Frederiksberg: Ja, indvirker negativt på efterforskningsmulighederne med det resultat, at mulighederne for domfældelse forringes.

København: Normalt ikke, men med den stigende alvorlige ungdomsbandekriminalitet kan det blive et problem.

Odense og Helsingør: Nej, tidsgrænsen udgør ikke i sig selv et problem. Det gør derimod de muligheder, der er for anbringelse af unge isolationsarrestanter.

Kolding og Gentofte: Det kan ikke udelukkes, at en længere tidsgrænse kan være nødvendig også i sager vedrørende unge under 18 år.

4.k. Vil det give anledning til problemer helt at ophæve muligheden for isolationsanbringelse af unge under 18 år? I givet fald hvilke?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (10)	7	1	2
Politikredse (35)	31	1	3
Rigsadvokaten	1		
Advokatrådet		1	
Foreningen af beskikede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Særligt med hensyn til isolation af unge under 18 år finder statsadvokaterne, at en manglende mulighed for isolation kan skade efterforskningen. Flere statsadvokater peger imidlertid på, at det er et overvejende politisk spørgsmål, om hensynet til den unge skal tillægges en sådan vægt, at den gældende ufravigelige overgrænse på 8 uger bør opretholdes.

Advokatrådet: Nej, det skønnes ikke umiddelbart at ville give anledning til problemer helt at ophæve muligheden for isolationsanbringelse af unge under 18 år, idet en sådan ophævelse må formodes at ville ske i sammenhæng med en evaluering og eventuel ændring af reglerne om bevissikring inden domsforhandlingen.

Domstole:

Østre Landsret: Ja, idet unge under 18 år ofte ses involveret i alvorlig kriminalitet. Landsretten finder i øvrigt ikke at burde udtale sig om spørgsmålet.

Vestre Landsret: Det kan næppe udelukkes, at der kan forekomme sager, især f.eks. alvorlige narkotikasager og alvorlige sædelighedssager med flere sigtede, hvor det kan have bevissvækkende følger, hvis unge under 18 år ikke kan isoleres. Hvorvidt andre hensyn – afvejet heroverfor – bør føre til en ophævelse af muligheden for isolation af unge under 18 år, finder udvalget ikke at burde udtale sig om.

Københavns Byret: Ja, f.eks. i røverisager med flere gerningsmænd under og over 18 år.

Retten i Roskilde: Opklaringsmulighederne forringes.

Retten i Lyngby: Ved grov kriminalitet vil det kunne virke stødende.

Retten i Gladsaxe: Nej, ikke for domstolene.

Retten i Faaborg: Kan føre til at skyldige – herunder nogle, der er over 18 år – ikke bliver dømt.

Retterne i Rønne og Skjern: Det må antages at ville kunne give problemer ved efterforskning af særligt alvorlige lovovertrædelser, f.eks. narkotikalovgivningen.

Politimestre:

Løgstør: Det er vurderingen, at problemet yderst sjældent vil opstå.

Svendborg: En ophævelse vil næppe give nævneværdige problemer i Svendborg politikreds.

Horsens, Glostrup, Rønne, Slagelse, Herning, Gladsaxe, Varde, Holstebro, Odense, Esbjerg, Sønderborg, Aalborg, Helsingør og Hobro: Ja, i sager om alvorlig og kompliceret kriminalitet, hvori personer under 18 år er indblandet.

Hjørring: I tilfælde, hvor unge under 18 år har begået alvorlig kriminalitet bør muligheden være til stede - eventuelt vil der kunne indføres en begrænsning på f.eks. strafferamme for at kunne anvende isolationsfængsling over for denne gruppe.

Thisted: Isolationsfængsling af unge under 18 år bør begrænses mest muligt, men bør ikke helt afskaffes, idet behovet af hensyn til efterforskningen er det samme. Måske kan man i stedet understrege den ønskede begrænsning ved en angivelse af, at isolation kun kan ske, hvis ganske særlige omstændigheder taler derfor.

Fredericia: En ophævelse forudsætter, at man ud fra generelle betragtninger afgørende vægter hensynet til den unge frem for hensynet til retshåndhævelsen. Denne afvejning bør i langt hovedparten af tilfældene medføre, at isolationsfængsling ikke finder sted. Det kan dog ikke udelukkes, at hensynet til retshåndhævelsen i ganske særlige situationer bør vægtes frem for det generelle hensyn, der bør tages til unge lovovertrædere.

Nykøbing Falster: Ikke endnu, men med udviklingen i retning af tiltagende problemer med især hårdt belastede kriminelle fra indvandrerbander må det befrygtes, at problemer vil indtræde.

Nakskov, Tårnby og Vordingborg: Ja. Udviklingen synes at vise, at unge under 18 år af anden etnisk herkomst end dansk i stigende grad og flere i forening begår meget alvorlig kriminalitet.

København: Med den stigende alvorlige ungdomsbandekriminalitet kan det blive et problem.

Viborg og Assens: Der er ikke direkte sammenhæng mellem alder og behovet for isolation.

Kalundborg: Muligheden bør være til stede ved særligt grove forbrydelser som f.eks. massevoldtægt.

5. Undersøgelsens resultat vedrørende domstolenes kendelser – retsplejelovens § 770 d

5.a. Med lovændringen i 2000 ønskede man, at domstolene – i tilfælde hvor en anmodning om isolation tages til følge – konkret begrundede nødvendigheden ikke kun af varetægtsfængslingen, men også af, at denne finder sted i isolation, jf. § 770 e, stk. 1. Domstolene skal endvidere konkret begrunde, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige. Vurderes domstolenes begrundelser i almindelighed at leve op til disse mål? I benægtende fald anføres de væsentligste problemer.

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (11)	8	1	2
Politikredse (40)	30	4	6
Rigsadvokaten			1
Advokatrådet			1
Landsforeningen af beskikkede advokater		1	
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Det er statsadvokaternes opfattelse, at domstolenes kendelser i almindelighed lever op til de stillede krav, samt at de overordnede retter er meget opmærksomme på begrundelseskravet ved behandlingen af kæremål om isolation. Der er flere eksempler på, at landsretten har ophævet byrettens kendelse om isolation, fordi kendelsen ikke opfyldte begrundelseskravet i retsplejelovens § 770 d, jf. eksempelvis U 2002.1134 Ø og U 2004.968 Ø. Statsadvokaterne peger dog på, at det ofte vil være de samme hensyn, der kan begrunde isolation i forskellige sager, og at kendelserne derfor i et vist omfang vil være enslydende.

Advokatrådet: Det er det umiddelbare indtryk, at domstolenes begrundelser i dag kun delvist lever op til lovændringens forudsætninger og bestemmelser om en fyldestgørende begrundelse. I den forbindelse bemærkes navnlig, at der sjældent anføres en konkret begrundelse for, at formålet ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger.

Landsforeningen af beskikkede advokater og Foreningen af beskikkede advokater i København: Nej, domstolenes begrundelser lever ikke i almindelighed op til disse mål. Domstolene anvender stadig i vid udstrækning standardbegrundelser uden konkret indhold.

Domstole:

Østre Landsret: Det er landsrettens generelle erfaring, at begrundelserne i almindelighed lever op til disse krav. Det kommer dog til udtryk, at der i et vist omfang anvendes noget standardiserede begrundelser.

Retten i Frederikssund: Nej. Det er sjældent muligt at begrunde bedre, da der skal anvendes teoretisk negativ forhåndsbegrundelse.

Retten på Frederiksberg: Begrundelserne i tilfælde, hvor en isolationsanmodning tages til følge, har nok en vis standardiseret formulering.

Retten i Ballerup: Næppe altid. Det kan være svært i kort form at give en konkret redegørelse for de af anklagemyndigheden og forsvarer fremhævede forhold, som retten har tillagt vægt, og der har været en tendens til at begrænse omfanget af begrundelsen i tilfælde, hvor resultatet forekommer klart. Ordningen med opdeling i en fængslings- og en isolationskendelse forekommer endvidere særdeles uhensigtsmæssig.

Politimestre:

Hillerød: Der ses ikke så mange konkrete begrundelser i betydningen varierende begrundelser. Det skyldes formentlig den omstændighed, at isolation kun begæres, når det er absolut nødvendigt, at den sigtede ikke har mulighed for at kommunikere med omgivelserne. Da den eneste mulighed, der foreligger, er at fængsle i isolation, giver begrundelsen sig af sig selv.

Kalundborg: Umiddelbart synes domstolene ikke at have gjort begrundelserne mere udførlige siden lovændringen.

Gladsaxe: Domstolens begrundelser for isolation vurderes at leve op til målene, men begrundelserne kommer ikke altid til udtryk i den skrevne kendelse.

Køge: Retterne lever generelt op til begrundelseskravet. I enkelte sager dog eksempler på, at landsretten ved kæremål har påpeget, at byretten ikke har afsagt selvstændig kendelse om isolation.

Århus: Ja. Man bør ikke fratage en henvisning til generelle og typisk forekommende omstændigheder deres betydning og værdi som isolationsgrunde i visse sager, når den skete henvisning bygger på omstændighederne i den konkrete sag.

Rønne: Ja, nødvendigheden af isolation begrundes konkret. Derimod ikke begrundet, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Odense: Normalt er fængslingsgrunden den samme som behovet for isolation. Der ses ikke begrundelser for, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Svendborg: Det er vurderingen, at domstolene har vanskeligt ved fuldstændigt at efterleve lovens bogstav, idet begrundelsen for isolation – i virkelighedens verden – ligger meget tæt op ad den allerede benyttede begrundelse for varetagtsfængslingen. Dette er ikke nødvendigvis udtryk for, at der ikke har fundet en supplerende vurdering sted, men snarere, at det kan være forbundet med ikke ubetydelige, sproglige vanskeligheder at detailbeskrive det i loven forudsatte supplerende krav til begrundelse.

Viborg: Der anvendes formentlig ofte summariske begrundelser eller standardbegrundelser.

Gråsten: Nej, standardbegrundelser anvendes.

Løgstør: Nej, målet vurderes ikke nået, hvilket skyldes den almindelige sædvane ved domstolene med kortfattede begrundelser.

Thisted: Ved gennemgang af de 5 seneste sager kan det konstateres, at der i to af sagerne var anført konkrete begrundelser vedrørende nødvendigheden af isolation. I tre sager var der ikke anført konkrete begrundelser, men alene henvist til, at betingelserne for isolation var opfyldt.

Sønderborg: Det er vurderingen, at domstolene ikke altid begrundet, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, hvilket imidlertid måske kan skyldes, at anklagemyndigheden ikke specifikt gør rede for problematikken.

6. Undersøgelsens resultat vedrørende muligheden for mundtlige kæremål – retsplejelovens § 770 e

<p>6.a. I hvilken udstrækning udnyttes muligheden for at få behandlet kæremålet mundtligt, når isolationen udstrækkes ud over 8 uger? Såfremt muligheden ikke udnyttes eller kun udnyttes i meget begrænset omfang, anføres de væsentligste årsager hertil.</p>
<p>Antal høringssvar i alt</p>
<p>34</p>
<p>Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene</p>
<p>Rigsadvokaten: To statsadvokater anfører, at adgangen til mundtlige kæremål kun anvendes i begrænset omfang. De øvrige har ikke nogen sikker fornemmelse heraf.</p> <p>Advokatrådet: Anvendes i et vist omfang.</p> <p>Foreningen af beskikkede advokater i København: Muligheden udnyttes desværre nok for sjældent. Man oplever som forsvarer, at det alligevel ikke tjener noget formål.</p> <p>Domstole:</p> <p>Østre Landsret: Anvendes i et ikke ringe omfang</p> <p>Vestre Landsret: Anvendes i et vist omfang</p> <p>Politimestre:</p> <p>Køge: Nogle forsvarere synes mere opmærksomme på muligheden end andre.</p> <p>Horsens, Nykøbing Falster, Odense, Esbjerg, Sønderborg, Helsingør: Udnyttes ikke.</p> <p>Glostrup, Glostrup, Slagelse, Nakskov, Randers, Hvidovre, Gladsaxe og Vordingborg: Muligheden for mundtlig behandling benyttes ofte.</p> <p>Århus: Ikke erfaring for hyppig anvendelse af mundtlige kæremål – årsagen kan muligt og til dels findes i retsplejelovens § 767, stk. 3, hvorefter der kan kræves mundtlig forhandling af kæremål i tilfælde, hvor en varetagtsfængsling udstrækkes ud over 3 måneder. Det skønnes formålstjenligt og ubetænkeligt at samkøre disse</p>

regler med en 3-måneders frist for isolationsprøvelsen.

Fredericia, Hjørring, Holstebro, Viborg, Kolding, Svenborg og Gentofte: Ingen erfaring.

Kalundborg: Intet erfaringsgrundlag. Generelt kan det anføres, at mundtlig forhandling af kæremål oftest kommer som en ubejlignet ekstra arbejdsbyrde for politi og anklagemyndighed.

Frederiksberg, Tårnby og Aalborg: Kun i begrænset omfang.

Rønne: Udnyttes ikke, da sigtede og forsvareren ikke fremsætter begæring herom.

København: Set i lyset af, at antallet af isolationer ud over 8 uger er relativt begrænsede, er antallet af begæringer tilsvarende begrænsede. Hertil kommer, at et mundtligt kæremål ofte først kan berammes på et tidspunkt, hvor isolationen alligevel ville være blevet bragt til ophør.

6.b. Bør adgangen til mundtlige kæremål eventuelt udvides eller indskrænkes, og hvorfor?

Høringssvar	Bør udvides	Bør indskrænkes	Andet
Domstole (2)			2
Politikredse (28)		4	24
Rigsadvokaten			1
Advokatrådet	1		

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Der er enighed blandt statsadvokaterne om, at der ikke er behov for at ændre adgangen til mundtlige kæremål.

Advokatrådet: Adgangen hertil bør udvides for at sikre den bedst mulige oplysning af sagen for landsretten, herunder således, at retten har mulighed for at få besvaret uddybende spørgsmål

Domstole:

Østre Landsret: Der skønnes ikke at være behov for ændringer. En udvidelse vil få ressourcemæssige konsekvenser.

Vestre Landsret: Ingen bemærkninger ud over at pege på ressourcemæssige konsekvenser for landsretterne.

Politimestre:

Århus: Ikke erfaring for hyppig anvendelse af mundtlige kæremål – årsagen kan muligt og til dels findes i retsplejelovens § 767, stk. 3, hvorefter der kan kræves mundtlig forhandling af kæremål i tilfælde, hvor en varetagtsfængsling udstrækkes ud over 3 måneder. Det skønnes formålstjenligt og ubetænkeligt at samkøre disse regler med en 3-måneders frist for isolationsprøvelsen.

Esbjerg: Ikke ved embedet været ude for mundtlige kæremål siden lovændringen. Ud fra erfaringerne med mundtlige kæremål i forbindelse med andre efterforskningsskridt skønnes adgangen at burde indskrænkes frem for udvides. Begrundelsen er, at ressourceforbruget til transport af sigtede, bevogtning i landsretten, forberedelsestid for mødende anklager og det samlede, ekstra tidsforbrug for dommere, forsvarere og anklagere ikke skønnes at stå i rimeligt forhold til de begrænsede fordele ved mundtlig forhandling i to instanser.

Hjørring: Bør kun anvendes efter dommerens konkrete vurdering, idet ressourceforbruget er meget stort i forhold til udbyttet.

Helsingør: Adgangen bør ikke udvides. Da spørgsmålet om isolation efter 3 måneder forelægges Rigsadvokaten, kan det forekomme unødvendigt allerede efter yderligere 4 uger at åbne mulighed for mundtlig prøvelse i 2. instans.

Nakskov: Mere hensigtsmæssigt, om landsretten afgjorde, hvorvidt behov for mundtlig behandling.

Køge, Randers og Kolding: De nuværende regler udtryk for et passende leje.

Horsens, Glostrup, Holbæk, Fredericia, Rønne, Slagelse, Nykøbing Falster, Frederiksberg, Herning, Løgstør, Hvidovre, Gladsaxe, København, Vordingborg, Holstebro, Thisted, Ringkøbing, Odense, Sønderborg, Aalborg, Viborg og Høbro: Ikke behov for ændringer.

7. Undersøgelsens resultat vedrørende forholdene i arresthusene

7.a. Er der erfaring for, at isolationsarrestanter – f.eks. vis mobiltelefoner, under transporter, gårdture mv. – formår at omgå de iværksatte begrænsninger i adgangen til at kommunikere med medfanger, omverdenen mv.?

Høringsvar	Ja	Nej
Domstole (7)	7	
Politikredse (39)	30	9
Direktoratet for Kriminalforsorgen	1	
Rigsadvokaten	1	
Landsforeningen af beskikkede advokater	1	
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.	1	

7.b. Såfremt spørgsmål 7.a. besvares bekræftende, bedes det oplyst, hvori de væsentligste problemer består.

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Direktoratet for Kriminalforsorgen: Af de 30 indkomne svar fra landets arresthuse, herunder Københavns Fængsler, har 23 besvaret spørgsmålet bekræftende. De arresthuse, som ikke har sådanne erfaringer, har i de fleste tilfælde svaret, at man ikke inden for de senere år har haft isolerede varetægtsarrestanter eller kun ganske få. De arresthuse som har svaret, at man ikke har erfaring for, at de iværksatte begrænsninger i adgangen til at kommunikere med medfanger mv. omgås, er beliggende i de politikredse, som kun har haft få eller ingen isolationsfængslinger i den opgjorte periode.

Følgende problemer er – i ikke prioriteret orden – fremhævet af de arresthuse, som har besvaret spørgsmål 7.a. bekræftende: 1) Kommunikation fra vinduer i arresthuset, herunder til eller fra medindsatte på gårdtursarealet. 2) For så vidt angår de arresthuse som er placeret i midtbyen, er det anført, at der er problemer med kommunikation fra vinduer i arresthuset til eller fra bekendte på gaden. 3) Anvendelse af mobiltelefoner, som det lykkedes medindsatte at indsmugle i arresthuset. Arresthusene har i den forbindelse anført, at det er vanskeligt helt at holde den isolerede varetægtsarrestant afsondret fra de øvrige indsatte, idet de indsatte i et vist omfang benytter samme faciliteter. 4) Mulighed for at tale sammen gennem væggene. 5) At der – når der tales eller råbes – tales eller råbes på sprog, som personalet ikke forstår. 6) At der gemmes beskeder på fællesfaciliteterne, så som baderum, toiletter, kondirum mv. Arresthusene har bl.a. anført, at disse faciliteter benyttes af såvel isolerede som ikke-isolerede varetægtsarrestanter, idet det af pladsmæssige årsager ikke er muligt at holde de isolerede varetægtsarrestanter på afdelinger for sig.

Rigsadvokaten: Statsadvokaterne kan generelt bekræfte, at isolationsarrestanter formår at omgå de iværksatte begrænsninger i adgangen til at kommunikere med medfanger og omverdenen. Statsadvokaten for Sjælland nævner som eksempel indsmugling af mobiltelefoner og kontakt til ikke-isolationsfængslede medindsatte.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Ja, isolationsarrestanter kommunikerer i vidt omfang med medfanger og omverdenen, dels via mobiltelefoner, dels via uds muglede breve samt under transport og gårdture m.v.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Kommunikation finder sted under gårdture og transport, fra mobiltelefoner og vis uds muglede breve. Det er umuligt effektivt at adskille arrestanter i samme arresthus. Derimod ville en anbringelse i forskellige arresthuse mindske kommunikationen.

Domstole:

Vestre Landsret: De praktiske problemer kan modvirke formålet med varetægts- og isolationsfængslingen.

Københavns Byret: Bygnings- og transportforhold samt manglende kontrol.

Retterne i Frederikssund, Ballerup og Skjern: Indsmuglede mobiltelefoner.

Retten i Rønne: Opleves ofte som værende praktisk umuligt i arresthuse at tilgodese de hensyn, der kan begrunde, at en fængsling skal ske i isolation. Formentlig ofte også på grund af arresthusets indretning.

Politimestre:

Køge, Glostrup, Århus, Hjørring, Fredericia, Haderslev, Nykøbing Falster, Nakskov, Hvidovre, Holstebro, Ringsted, Ringkøbing, Esbjerg, Assens og Kalundborg: Ja. Eksempler på, at isolationsfængslede har skaffet sig mobiltelefoner eller har fået ind- eller uds muglede breve via medindsatte (f.eks. i forbindelse med toiletbesøg), kommunikeret ved at råbe til hinanden m.v.

Holbæk, Randers, Tårnby, Silkeborg, Odense og Aalborg: Specielt adgangen til mobiltelefoner er et problem for efterforskningen.

Sønderborg og Kolding: Ja. Skyldes formentlig, at arresthusenes ansatte ikke altid har mulighed for at føre en tilstrækkelig effektiv kontrol.

Rønne, Viborg, Svendborg og Hobro: Ingen konkrete erfaringer.

Frederiksberg og Gentofte: Efterforskningen søges påvirket, bl.a. ved afstemning af forklaringer og fjernelse af koster.

Slagelse: Nej, men det er dog bekendt, at arrestanter, herunder isolerede, i visse tilfælde forsøger at kommunikere ved at råde til hinanden eller personer uden for arresten, ligesom der i alle fængsler for ikke-isolerede er mulighed for at komme i besiddelse af f.eks. mobiltelefoner.

Thisted: Der opstår kommunikation med medfanger, som angiveligt videregiver beskeder såvel inden for som ud af arresthusene.

Helsingør: Problemet med indsmugling af mobiltelefoner i arresthusene er meget tydeligt, men mindre klart, når det drejer sig om isolationsanbragte. Endvidere problemer i det lokale arresthus med kommunikation via ventilationsriste med andre indsatte og sågar lejlighedsvis personer uden for arresthuset. De nævnte forhold kan af principielle grunde imidlertid ikke tillægges betydning i forbindelse med en begæring om isolation, som må bygge på lovens forudsætninger i forhold til den konkrete sag – og ikke kriminalforsorgens uformåen over for med sikkerhed at sikre reel isolation.

Vordingborg: Ganske mange eksempler på, at isolerede arrestanter ved hjælp af indsmuglede mobiltelefoner og SIM-kort, under transporter til og fra fristforlængelser, ved "kirkebesøg" samt ved gårdture, formår at kommunikere med andre.

København: Det er erfaringen, at arrestanter konstant søger at omgå isolationsreglerne ved hjælp af bl.a. indsmuglede mobiltelefoner samt SIM-kort (abonnementsnummer). Som et konkret eksempel kan nævnes en sag fra Vestre Fængsel i 2003, hvor der i forbindelse med visitation af en isolationscelle blev fundet en mobiltelefon isat SIM-kort. Telefonen og SIM-kortet blev beslaglagt fra den pågældende arrestant. Den følgende dag blev det konstateret, at samme isoleret arrestant indgik på en telefonlinie, der blev aflyttet af politiet. Det vil sige, at han på under et døgn på ny var i stand til at kommunikere fra fængslet trods isolationen.

En opgørelse fra Vestre Fængsel samt Blegdamsvejens fængsel viser, at der i perioden fra 2002 til 2004 blev beslaglagt 89 mobiltelefoner. I 2005 er der allerede på nuværende tidspunkt blevet beslaglagt 34 mobiltelefoner. Erfaringer viser, at arrestanterne deler mobiltelefonerne og samtidig er forsynet med egne SIM-kort, der er langt nemmere at skjule i cellen end selve telefonapparatet, der gemmes på fællesarealerne. Der er lignende erfaringer fra flere provinsarresthuse, hvor der også i forbindelse med kriminalforsorgens visitationer er fundet mobiltelefoner. I to konkrete sager blev der i et sjællandsk arresthus fundet henholdsvis 8 og 11 mobiltelefoner.

Med hensyn til kommunikation under transport kan det nævnes, at det er Københavns Politis erfaring – specielt i forbindelse med fristforlængelse – at isolerede arrestanter (også i samme sagskompleks) i forbindelse med indtransport til retten kan kommunikere åbenlyst i cellevognen. Som et konkret eksempel kan nævnes, at to arrestanter på vej ind til fristforlængelse aftalte, hvordan de kunne kommunikere uagtet isolationsfængslingen. De følgende måneder havde de to arrestanter samstemmende forklaringer, idet de havde aftalt at skrive breve til hinanden uden om kontrollen. Disse breve skulle lægges under en skraldespand i forbindelse med en gårdtur i fængslets gård. Når de pågældende arrestanter på skift havde gårdtur, kunne de hente og aflevere brevene under skraldespanden.

Erfaringerne viser også, at der under gudstjenester afleveres/modtages beskeder og mobiltelefoner. Dette kan være forklaringen på, at vi i en række tilfælde har set eksempler på, at varetægtsarrestanter med muslimsk baggrund søger kirkegang. Den såkaldte "gangmand" udgør efter Københavns Politis opfattelse også en betydelig risiko for, at isolation søges omgået. "Gangmanden" i fængslerne, der udtages blandt de indsatte, benyttes i mange tilfælde som budbringer mellem dem, eller den pågældende medvirker til at få beskeder udsmuglet. Endvidere er det også politiets erfaring, at der fra offentlige gader og veje råbes beskeder, f.eks. på fremmede sprog, til de indsatte. Ligeledes smides der også effekter ind over fængselsmurene.

7.c. Spiller sådanne problemer ind på antallet af anmodninger om isolation?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (3)	3		
Politikredse (34)	14	18	2
Direktoratet for Kriminalforsorgen	1		
Foreningen af beskikede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Direktoratet for Kriminalforsorgen: De fleste arresthuse oplyst, at man ikke ved, hvorvidt det forholder sig således.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Nej, isolation begæres uanset politiets kendskab til den udbredte kommunikation. Politiet i København foretrækker isolation i Vestre Fængsel frem for at køre arrestanter til de forskellige arresthuse i Københavns omegn. Øjensynligt er ressourceproblemerne større end hensynet til efterforskningen.

Domstole:

Retten i Skjern: Ja, det har givet anledning til genindsættelse i isolation i en kortere periode.

Politimestre:

Køge, Frederiksberg og Tårnby: Ja, fund af mobiltelefoner eller ind- eller udsmugling af breve har – alt efter sagens karakter – dannet grundlag for, at der (på ny) fremsættes begæring om isolation.

Fredericia og Assens: Ja. Det er kun i begrænset omfang muligt at opnå reel isolation. Således kan isolationsfængslede ofte få dage efter fængslingen komme i besiddelse af kommunikationsmidler.

Haderslev: Ja, idet der ofte vil være lang transporttid, såfremt et sikkert sted skal bruges.

Nykøbing Falster: Ja. Det skønnes, at isolation i visse tilfælde kunne undgås ved en placering af de sigtede i forskellige arresthuse forudsat, at mulighederne for effektiv hindring af kommunikation ud af det enkelte arresthus var til stede.

Sønderborg: Kan nok ikke afvises, men her i kredsene har sådanne problemer ikke indgået i vurderingen i de få tilfælde, hvor begæring om isolation er blevet fremsat.

Ringkøbing: Ja, arresthusenes beliggenhed og indretning samt mangel på effektivt udstyr til afskærmning af "ulovlig" anvendelse af mobiltelefoner spiller ind på antallet af isolationsansøgninger.

Nakskov: Ja, risikoen for kommunikation er mindre ved isolation.

København: Af hensyn til efterforskningen er der givet politiet mulighed for at anvende isolation. Det er derfor stærkt generende og stødende, at mulighederne for isolationsfængsling kan undergraves, som det er beskrevet under pkt. 7.b. Det er imidlertid på forhånd umuligt at sige, i hvilke tilfælde isolationsfængsling kan håndhæves effektivt eller ej. Der udfoldes konstant store bestræbelser fra politiets side for at undgå at isolation omgås, og opstår der mistanke om, at en varetægtsfange søger at omgå isolationen, vil det omgående resultere i, at den pågældende søges flyttet til et andet arresthus. Det sker i et betydeligt antal tilfælde, men ofte er en umiddelbar flytning vanskelig, endstige umuligt at gennemføre på grund af belægningsprocenten i de sjællandske arresthuse. Muligheden for at omgå isolation bør efter Københavns politi opfattelse ikke resultere i, at de nuværende isolationsregler ændres. Derimod bør Kriminalforsorgen tilføres de ressourcer, der er nødvendige med henblik på at kunne håndhæve en af retten anordnet isolationsfængsling.

8. Undersøgelsens resultat vedrørende regionale eller lokale forskelle

8.a. I vedlagte notat fra Justitsministeriets Forskningsenhed om udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling, pkt. 4 (tabel 6), anføres bl.a., at der politikredsene imellem er en betydelig variation i andelen af varetægtsfængslinger, der har ført til isolationsfængslinger. Statistikken bedes kommenteret, bl.a. med angivelse af forhold som kan forklare forskellene mellem de enkelte politikredse, dvs. de mulige årsager til særligt høje eller særligt lave tal

Antal høringsvar i alt

44

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Rigsadvokaten: Statsadvokaterne angiver som mulige grunde til den betydelige variation politikredsene imellem, at nogle kredse kun har forholdsvis få varetægtsfængslinger, hvilket medfører, at den procentuelle fordeling er meget påvirkelig. Der nævnes også særlige sagstyper så som større narkotikakomplekser. En enkelt statsadvokat finder, at lokale forskelle med hensyn til muligheden for at anvende forskellige arresthuse kan indvirke på antallet af isolationsfængslinger.

Advokatrådet: Den betydelige regionale variation i andelen af isolationsfængslinger virker på det foreliggende

grundlag bekymrende. Advokatrådet kan ikke umiddelbart pege på nogen begrundelse for den regionale variation.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Foreningens bestyrelse har noteret sig, at der er store forskelle i anvendelsen af isolation, og at man i visse egne af landet tilsyneladende kan efterforske og opklare sager uden at anvende isolation eller kun bruge foranstaltningen i ganske ringe omfang. For det **østjyske område** (der bl.a. omfatter Århus) oplyses det, at isolation anvendes uhyre sjældent nu om dage, og - hvis det anvendes - normalt kun i ganske kort tid. I det **vestjyske område** bliver isolation ikke benyttet meget i erkendelse af, at det ikke er muligt 100 % at afskære den indsatte fra kommunikation med andre indsatte, men det er nok heller ikke der, man har de tungeste narkosager. I stedet benytter man hensættelse i geografisk meget spredte arresthuse. I det **nordjyske område**, der bl.a. omfatter Aalborg og Frederikshavn, er erfaringerne de samme som i det vestjyske, om end sagerne kan være tungere. Det vil sige, at man meget sjældent isolerer, men hvor der er behov herfor, anbringer arrestanterne over hele Jylland, undertiden også på Fyn. Fra **Fyn** oplyses det, at isolation anvendes hyppigt i narkotikasager, men ofte kun i 14 dage.

Det er bestyrelsens opfattelse, at den udbredte anvendelse af isolation i København ikke alene kan forklares ved, at sagerne skulle være af en anden og tungere karakter end i resten af landet, men snarere beror på vanetænkning og bekvemmelighedsbetragtninger hos politiet kombineret med en for slap domstolskontrol, særligt hos landsretten, der burde afstikke de mere konkrete retningslinier for byretternes anvendelse af isolation. Det er for politiet i København i praksis muligt at komme igennem med krav om isolation også i småsager, som politiet erfaringsmæssigt ikke har ressourcer til at efterforske hverken effektivt eller hurtigt.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Det statistiske materiale er yderst tankevækkende, men som københavner-advokater ser vi os ikke i stand til at komme med en kvalitativ kommentar. Efter vores opfattelse anvender politiet i København isolation af ressourcehensyn, fordi det er nemmere at have arrestanterne placeret i Vestre Fængsel end at skulle hente dem ind til afhøring fra arresthuse længere væk fra København. Domstolene er yderst tilbageholdende med at bringe bestemmelsen i retsplejelovens § 770 b, nr. 1, om mindre indgribende foranstaltninger i anvendelse, selv om muligheden for anvendelse af mindre indgribende foranstaltninger ofte påberåbes som lige så formålstjenligt som isolation.

Domstole:

Københavns Byret: Flere narkosager og sager om grov personfarlig kriminalitet i København. Beror måske også på "kulturen" hos den lokale anklagemyndighed.

Retten i Næstved: Forskel på omfanget af kriminalitet i de forskellige dele af landet, holdningsspørgsmål hos det lokale politi og anklagemyndighed.

Retten i Frederikssund: Højt tal i 2004 på grund af optrevling af større narkotikakompleks med rockerinvolvering samt et groft røverforsøg med rockerinvolvering.

Retten i Herning: Anklagemyndigheden fremsætter kun få begæringer, hvilket kan skyldes rettens restriktive praksis (også forud for 2000-lovændringen).

Retten i Faaborg: I regioner med få varetægtsarrestanter vil de enkelte isolationsfængslinger, f.eks. i forbindelse med optrevling af en narkoring, procentuelt fylde mere end i regioner med mange varetægtsfængslinger.

Retten i Rønne: Det store antal isolationsfængslinger skyldes alene et større narkosagskompleks.

Politimestre:

Hobro: Afgivelsen bør følge antallet af konkrete sager, der har fordret isolation. Ellers må der være forskelle i dommerskønnet fra sted til sted.

Hillerød, Horsens og Hvidovre: En regional placering, der giver mulighed for at sprede arrestanter til flere arresthuse, kan begrænse behovet. Variation i gerningstyper fra kreds til kreds kan ligeledes forklare forskellige behov for fængsling i isolation.

Køge, Glostrup, Odder, Aalborg og Gentofte: Forskelligartet kriminalitetsbillede i forskellige kredse. Udsving som følge af variation i sagstyper.

Kolding: Umiddelbart vanskeligt at se en linje i fordelingen på landsplan. Særligt bemærkes, at storbyeffekten ikke nødvendigvis er retningsgivende for en tendens.

Thisted: Antallet af isolationsfængslinger er konkret begrundet i arten af de verserende sager og behøver ikke at være udtryk for forskellig intensitet i forsøget på at opnå isolationsfængsling.

Herning: Forskelligartet kriminalitetsbillede i forskellige kredse. Endvidere er det kredsens vurdering, at en nøje analyse af grundlaget for en anmodning om varetægtsfængsling i isolation og rettens begrundelse for kendelsen om isolationsfængsling kunne afdække regionale forskelle. Det er således kredsens vurdering, at en sådan analyse ville vise, at der endvidere er store regionale forskelle i vurderingen af, hvornår der er bestemte grunde, der gør isolationsfængsling påkrævet, ligesom der er store regionale forskelle i vurderingen af, hvorvidt målet med isolationsfængsling kan nås ved mindre indgribende foranstaltninger.

Fredericia: Visse kredse er særligt ramt af organiseret, kompliceret og ressourcetung kriminalitet, typisk med udgangspunkt i bander og narkotikakriminalitet. Endvidere er der – fra politikreds til politikreds – forskellig holdning til anvendelsen af isolation.

Århus: For Århus er det nærliggende at sammenholde statistikken med Aalborg og Odense politikredse, hvorved der kan konstateres relativt stor ensartethed (5 procent, 5 procent og 3 procent i gennemsnit). Jeg hæfter mig endvidere ved den ret markante forskel, der er mellem disse tre politikredse – landets tre næststørste byer – og København med 20 procent, men har dog ikke umiddelbart bemærkninger hertil.

Rønne: Varierende kriminalitetsbillede og -niveau samt prioriteringen af kriminalitetstyperne – f.eks. udløser grov narkotikakriminalitet ofte varetægtsfængsling i isolation, og denne kriminalitetstype kan i høj grad være genstand for prioritering.

Slagelse og Gråsten: I stort omfang begrundet i, at visse kredse har haft store komplekser i grovere straffesager.

Nykøbing Falster: I politikredsen blev i 2001 iværksat en narokstrategi med tilførsel af flere ressourcer til dette område, hvilket har medført, at en øget andel af arrestantsagerne angår narkotikasager med et øget behov for isolationsfængsling.

Silkeborg: Mindre kompleks kriminalitet i de mindre kredse, ligesom mindre kredse traditionelt har kørt arresteranter til forskellige arresthuse med stort ressourceforbrug til følge.

Kalundborg: Er bekendt med statistikken, hvorefter kredsen er den, der hyppigst anvender isolationsfængsling. Nogen umiddelbar forklaring på den iøjnefaldende forskel kan ikke gives. Det samlede antal fængslede i kredsen er ret begrænset. Fængslingerne er i langt overvejende grad sket i tyverisagskomplekser, begået af lokale gerningsmænd med medgerningsmænd på fri fod.

København: Det er en kendsgerning, at en meget væsentlig del af den tunge organiserede kriminalitet efterforskes og retsforfølges af København politi, hvorfor det ikke kan undre, at antallet af isolationsfængslinger er væsentlig højere i København. Den variation, der ses i antallet af varetægtsfængslinger under isolation i en række provins kredse, kan efter Københavns politis opfattelse forklares ved, at antallet af alvorlige straffesager i disse kredse er stærkt varierende. Hertil kommer, at der eksisterer arresthuse i provinsen, som af forskellige årsager har bedre muligheder for at gennemføre opretholdelse af en effektiv besøgs- og brevkontrol med den virkning, at besøgs- og brevkontrol erstatter isolation.

Nakskov: Kredsen er en grænsekreds og har derfor en del narokosager. Nogle af disse har udviklet sig til egentlige sagskomplekser, hvor isolationsfængsling har været nødvendig. For så vidt angår 2003 ved kredsen belastet af to relaterede og omfattende sagskomplekser vedrørende henholdsvis narkotika og langvarig frihedsberøvelse for vindings skyld med grov mishandling og ydmygelse m.v.

Ringsted: F.eks. vil en koncentration af rockere i en kreds betyde flere sager i den kreds med større risiko for behov for isolationsfængsling. Hovedgerningsstedet for en større narokosag vil tiltrække isolationsfængslinger.

Randers: I Randers skyldes det relativt høje isolationstal for 2003 én stor sag, hvor 10 personer fra rockermiljøet var sigtet for omfattende narkotikakriminalitet.

Gladsaxe: Stigningen i isolationsfængslingerne fra 2001 til 2004 for Gladsaxe politikreds er begrundet i, at kredsen har været belastet af større og omfattende sager, herunder særligt narkotika- og drabsager.

2002: Markant stigning (63-75 procent) i røverisager. En af disse sager vedrørte flere røverier, frihedsberøvelse og vold begået af flere i forening. Ni personer var varetægtsfængslet, heraf tre i isolation. I 2003 blev fire af personerne idømt straffe på henholdsvis 7, 5, 2 og 2 år.

2003: I alt 106 arresteranter (samlet antal varetægtsdage: 3.779). Skyldtes dels stigning i voldssager, dels en drabs-sag og dels en meget omfattende narkotikasag. I drabs-sagen, hvor tre personer var sigtet, var den ene gået under jorden, og bl.a. derfor de øvrige to isoleret. I narkotikasagen var der tale om organiseret kriminalitet med internationale relationer. Ti personer sad varetægtsfængslet. Isolationen var bl.a. begrundet i den omfattende efterforskning, der til dels foregik i udlandet, at de sigtede ikke ønskede at medvirke til sagens oplysning. En af de varetægtsfængslede blev idømt 8 års fængsel i 2004, og to andre blev idømt henholdsvis 8 og 10 års fængsel i 2005.

2004: I alt 128 arresteranter (samlet antal varetægtsdage: 4.914). Stigningen i isolationsfængslingerne skyldes dels et dobbeltdrab (med to varetægtsfængslede), dels et drab (med tre varetægtsfængslede) og dels – ikke mindst – en markant stigning (76 procent) i narkotikasager, hvor der i løbet af året var fængslet 27 personer.

Vordingborg: I Vordingborg politikreds skyldes det forholdsvis høje antal isolationsfængslinger i 2002 – 26 procent – en stor narokosag med forgreninger til flere landsdele.

Holstebro: I provinsen kan én enkelt sag ”ødelægge” statistikken.

Ringkøbing: Isolation anvendes i betydeligt mindre omfang i provinsen end i hovedstadsområdet.

Odense: Isolationstillene for Odense er ensartede og lave. For små kredses vedkommende kan en eller få isolations-sager føre til store statistiske udsving. Internationale lufthavne, grænseovergange, internationale havne og lignende fører til flere sager om alvorlig indsmugling af f.eks. narkotika, hvorfor statistikken ikke kan anvendes uden en nærmere gennemgang af de sager, der har givet anledning til isolation. Odenses lave tal skal ses i dette lys.

Esbjerg og Sønderborg: Uden at kende de konkrete sager skønnes det ikke muligt at kommentere forskellene

mellem de enkelte politikredse.

Helsingør: For Københavns vedkommende nærliggende at antage, at det betydelige antal store og komplicerede narkotikasager spiller ind. For Frederikssunds vedkommende har man dér haft en del kriminalitet involverende rockerkredse, hvilket i sig selv kan være en indikation for isolationsbehov. For en del kredses vedkommende kan alene det begrænsede samlede antal fængslinger sammenholdt med tilfældigheden omkring den underliggende kriminalitets karakter spille ind – dette afspejles muligvis også i store individuelle udsving i flere kredse fra år til år.

Assens: Isolationsfængsling anvendes, når det findes nødvendigt, dvs. afhængigt af den kriminelle handling, som kredsen ikke har indflydelse på.

9. Undersøgelsens resultat vedrørende effektiviteten af isolation mv.

9.a. Angiv (evt. punktvis) de væsentligste fordele ved isolationsfængsling under efterforskningen

Antal høringsvar i alt

45

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Rigsadvokaten: Statsadvokaterne kan generelt henholde sig til det i betænkning nr. 1358/1998 i kapitel 6 anførte vedrørende de forhold, der efter strafferetsplejeudvalgets opfattelse taler for brug af isolation.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Der er næppe væsentlige fordele ved isolationsfængsling under efterforskningen, især under henvisning til svarene under spørgsmål 7.a. og 7.b.

Domstole:

Københavns Byret: Påvirkningsrisiko minimeres.

Retten i Faaborg: Ro om efterforskning og forhindrer i et vist omfang kollusion.

Retten i Lyngby: Manglende mulighed for bevisødelæggelse.

Politimestre:

Hillerød: Den/de sigtedes manglende mulighed for at aftale og samstemme forklaringer med vidner og andre giver en fordelagtig position ved forehold af forklaringer – mange sigtede, der i begyndelsen nægter alt, ændrer forklaring, når de foreholdes andres forklaringer eller kendsgerninger, som det er lykkedes politiet at tilvejebringe uden sigtedes indgriben. Sager, der eller ikke kunne opklares – eller som kun ville kunne gennemføres under domsmandssager – kan derfor oftere føre til domfældelse under procesbesparende hensyn.

Køge, Glostrup, Holbæk Århus, Rønne, Slagelse, Randers, Tårnby, Hvidovre, Silkeborg, Holstebro, Ringsted, Odense, Esbjerg, Sønderborg, Assens, Kolding og Gentofte: Undgår påvirkning af vidner og medsigtede m.v. til skade for sagens opklaring.

Horsens, Hjørring, Fredericia, Haderslev, Frederiksberg, Herning, Løgstør, Gladsaxe, København, Odder, Vordingborg, Frederikshavn, Thisted, Ringkøbing, Viborg, Hobro, Svendborg og Kalundborg: Fordele er, at de sigtede hindres i at afstemme forklaringer med hinanden eller andre, advare andre, true vidner, skaffe beviser, koster eller udbytte i sikkerhed m.v.

Nykøbing Falster, Nakskov, Helsingør: Det er det eneste effektive middel til imødegåelse af kollusionsrisikoen.

9.b. Er isolationsfængsling et effektivt middel til at hindre kollusionsvirksomhed? Angiv i benægtende fald de væsentligste problemer

Høringsvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (5)	3		2
Politikredse (40)	28	5	7
Rigsadvokaten	1		
Landsforeningen af beskikkede advokater		1	
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.		1	

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Flere statsadvokater finder, at isolation er et effektivt middel eller i hvert fald det bedste middel til at hindre kollusionsvirksomhed.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Der er næppe væsentlige fordele ved isolationsfængsling under efterforskningen, især under henvisning til svarene under spørgsmål 7.a. og 7.b.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Nej. Der er uanede muligheder for kommunikation.

Domstole:

Københavns Byret: Isolation det mest effektive middel, men kontrollen er ofte ikke tilstrækkelig effektiv

Retten i Frederikssund: Måske – problem med indsmuglede mobiltelefoner

Retten i Faaborg: Afhænger af den konkrete sag

Retten i Rønne: Ja, hvis de fysiske og administrative rammer i arresthuset tilgodeser hensynene, der har begrundet isolationen

Politimestre:

Køge, Slagelse, Nakskov, Herning og Randers: Isolation er det bedst kendte middel.

Horsens, Århus, Hjørring, København og Aalborg: Ikke 100 procent sikkert redskab – men risikoen for kollusion er afgørende mindre.

Fredericia: Eksempler på, at isolationsfængslede har skaffet sig mobiltelefoner, kommunikeret ved at råbe til medfanger eller hjælpere uden for arresthuset.

Viborg: Er i hvert fald ét middel.

Hobro: Forhåbentligt ja. Kollusionsvirksomhed ikke opdaget.

Gentofte: Ja, især i første halvdel af efterforskningsforløbet.

Nykøbing Falster og Kalundborg: Afhænger af isolationens effektivitet.

Odense: Afhænger af isolationens effektivitet. De største problemer er forholdene i arresthusene.

Løgstør: Tvivlsomt – således meget vanskeligt at forhindre enhver kommunikation, trusler m.v. fra en isolationsfængslet eller dennes omgangskreds, hvis de pågældende er fast besluttede på, at det skal ske. Omvendt har isolationsfængsling uden tvivl en vis gavnlige effekt i forhold til en efterforskning.

Tårnby: Nej, specielt adgangen til mobiltelefoner er et problem.

Hvidovre, Gladsaxe og Ringsted: Problem med adgang til mobiltelefoner samt udsugning af breve.

Holstebro: Nej, på grund af arresthusenes indretning.

Kolding: Nej, vurderes ikke effektivt på grund af arresthuspersonalets manglende mulighed for effektiv kontrol.

Assens: Det kan være særdeles vanskeligt at have to eller flere varetægtsarrestanter anbragt i isolation i samme sag i mindre arresthuse, idet kriminalforsorgen ikke kan garantere, at de indbyrdes ikke kan opnå forbindelse med hinanden.

9.c. Kan fordeling af flere sigtede på forskellige arresthuse rent praktisk opfylde formålet, eller er der negative erfaringer med anvendelsen af denne metode?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (4)	1	2	1
Politikredse (41)	5	34	2
Rigsadvokaten			1
Advokatrådet	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.	1		

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Med hensyn til muligheden for placering i forskellige arresthuse finder én statsadvokat, at dette ikke kan opfylde formålet ved en eventuel isolationsfængsling, mens en anden statsadvokat som oven for nævnt peger på, at dette kunne påvirke antallet af isolationsfængslinger. En statsadvokat anfører, at det er meget ressourcekrævende for politiet at placere arrestanterne i forskellige arresthuse.

Advokatrådet: Ja, fordeling af flere sigtede i forskellige arresthuse vurderes i det væsentligste at kunne opfylde formålet, navnlig hvis der samtidig udøves effektiv besøgs- og brevkontrol.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Sagtens. Er endda mere effektivt.

Domstole:

Københavns Byret: Ressourcekrævende og besværligt.

Retten i Rønne: Dette skridt kan ikke altid opfylde hensynet bag isolationsfængsling, navnlig i narkosager.

Politimestre:

Vejle: Anvendelse af denne metode har i vidt omfang erstattet isolationsfængslinger her ved embedet.

Ribe: Arrestanter i samme sag adskilles generelt ved placering af de pågældende i forskellige arresthuse, hvilket skønnes at være den bedste måde at forhindre de pågældende i at tale sammen. Man er dog bekendt med, at mobiltelefoner i arresthuse er et meget stort problem.

Køge, Århus, Hjørring, Haderslev, Nykøbing Falster, Nakskov, Hvidovre, Vordingborg, Thisted, Odense, Esbjerg, Sønderborg, Aalborg, Viborg, Assens og Gentofte: Nej, fortsat fare for kommunikation mellem sigtede via andre indsatte.

Glostrup og Svendborg: I et vist omfang, men metoden er ressourcekrævende i forbindelse med transporter, besøg m.v.

Fredericia: Kortvarigt i forhold til andre varetægtsfængslede, men ikke i forhold til mistænkte eller vidner uden for arresthusene.

Helsingør: Sjældent – måske aldrig.

Tårnby: Nej, for meget transporttid.

Kalundborg: Anbringelse af isolationsfængslede i samme sag i forskellige arresthuse er en nødvendighed således, at de ikke får mulighed for at kommunikere indbyrdes.

Silkeborg og Ringsted: Nej, kun som en nødløsning. Dette skyldes, at kollusionsrisikoen ikke mindskes nævneværdigt ved placering af flere sigtede i forskellige arresthuse.

Frederikshavn: Ja, i de fleste tilfælde, men betydeligt mere ressourcekrævende for politiet.

Holstebro og Kolding: Det bedste alternativ til isolationsfængsling.

Middelfart: Hidtil har det efterforskningsmæssige formål med sikring af en effektiv adskillelse af flere sigtede i samme sag kunnet opnås gennem placering af arrestanterne i forskellige arresthuse. Vores geografiske placering har gjort en sådan alternativ fordeling mulig uden de helt store plads- og transportproblemer. Fordelingen opfylder således formålet uden, at der derved forekommer negative erfaringer.

9.d. Er behovet for anvendelse af isolationsfængsling det samme som før lovændringen i 2000, eller har eksempelvis udviklingen af nye former for bevissikring (f.eks. dna-profiler, teleoplysninger mv.) medført et mindre behov for anvendelse af isolation?

Høringssvar	Ja, behovet er blevet mindre	Nej, behovet er ikke blevet mindre
Domstole (5)	4	1
Politikredse (35)	7	28
Rigsadvokaten	(1)	(1)

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: En enkelt statsadvokat peger på, at behovet for isolationsfængsling ikke er blevet mindre, uanset om der nu er flere efterforskningsmuligheder, bl.a. fordi sigtedes og vidners forklaringer fortsat har betydning som bevis ud over de tekniske beviser. En anden statsadvokat finder, at de anførte bevissikringsformer mindsker behovet, men i modsat retning trækker f.eks. flere og mere professionelle gerningsmænd.

Domstole:

Retten i Lyngby: Måske – men generelt har det vist sig, at man i praksis kan leve med færre tilfælde af isolation.

Politimestre:

Køge og Glostrup: Nye former for bevissikring til trods er udsagn fra vidner og medsigtede, som principielt kan søges påvirket, er i mange tilfælde fortsat af væsentlig betydning for bevisbedømmelsen i retten.

Horsens, Holbæk, Rønne, Herning, Gladsaxe, Silkeborg, Thisted, Esbjerg og Kolding: Behovet det samme.

Hjørring og Nykøbing Falster: Behovet det samme, men til gengæld er disse metoder medvirkende til, at der kan anvendes kortere isolation.

Fredericia: Behovet øget, idet tale om stigning i organiseret bandekriminalitet, eventuelt med internationale forbindelser.

Aalborg: Vanskeligt at vurdere, men det er opfattelsen, at de sigtede fortsat kan finde interesse i at påvirke medsigtede og vidner i relation til f.eks. indholdet af en telefonsamtale, som dokumenteres ført via teleoplysninger.

Vejle: Muligheden for isolationsfængsling bør ikke søges begrænset, men i de tilfælde, hvor isolation er påkrævet, bør varigheden søges begrænset mest muligt.

Odense: Det er klart, at udviklingen vedrørende tekniske beviser mindsker behovet for isolation.

Viborg: Ved ikke, men det kan ikke udelukkes, at tekniske beviser vil kunne fremme en tilståelse eller forkorte efterforskningen.

Assens: Nej, behovet er ikke blevet mindre, idet der medgår tid til behandling af dna-materiale i laboratoriet, ligesom der medgår tid til bearbejdelse af teleoplysningers relevans for sagen.

Slagelse: Nej. Dette skyldes bl.a., at f.eks. teleoplysninger sjældent indeholder helt afgørende beviser. Således vil de altid skulle suppleres af en mængde afhøringer. Endvidere skifter sigtede i dag meget ofte telefoner og telefonnumre, nogle gange dagligt.

København: Udviklingen i kriminaliteten er siden 2000 blevet meget mere internationaliseret og meget mere præget af at være organiseret. Dette kan forklare stigningen i anvendelse af isolation. Nye efterforskningsmetoder (teknik) kan måske nok i visse tilfælde medføre en hurtigere efterforskning – og dermed begrænsning i anvendelsen af isolation. Men det modsatte kan også være tilfældet. Muligheden for at indhente teleoplysninger medfører ikke i sig selv, at der fremskaffes bevis. Tværtimod vil teleoplysningerne ofte give anledning til, at der skal foretages en lang række yderligere efterforskningsskridt/afhøringer som kan nødvendiggøre isolationsfængsling for at hindre, at den sigtede ikke får tilrettelagt en (plausibel) forklaring på kommunikationen. Et dna-spor fra en sigtet kan være fundet under sådanne omstændigheder, f.eks. i vagina, at en varetægtsfængsling i isolation kan være overflødig. På den anden side må man også være opmærksom på, at dna-spor ligesom fingeraftryk kan være anbragt på emner, f.eks. plasticposer, som den sigtede hævder at have berørt på et tidligere tidspunkt eller på et andet sted end gerningsstedet, hvorfor isolationsfængsling i sådanne tilfælde kan være påkrævet for at få efterprøvet forklaringen.

9.e. Kan der peges på yderligere alternativer (nye og/eller udvidelse af eksisterende efterforskningsmetoder, bevissikringsmåder eller lignende), som vil kunne nedbringe behovet for anvendelse af isolationsfængsling? Beskriv gerne forslag til alternativer med angivelse af fordele/ulemp, betænkeligheder mv.

Antal høringsvar i alt

16

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Domstole:

Københavns Byret: Tekniske løsninger, der hindrer kommunikation.

Politimestre:

Hjørring: Øgede ressourcer, både til kredsene og til de afdelinger hos rigspolitiet, som yder assistance.

Fredericia: Mere kvalificeret sporsikring på gerningsstederne. Endvidere ville det afgørende kunne reducere behovet for isolationsfængsling, hvis kommunikation fra varetægtsfængslede og mellem disse blev kontrolleret i overensstemmelse med de allerede gældende regler på området, herunder afskåret fra kommunikation fra indsmuglede mobiltelefoner, samt at varetægtsarrestanter med brev- og besøgskontrol blev forhindret i kontakt med varetægtsarrestanter, der ikke er pålagt sådanne restriktioner.

Nykøbing Falster, Nakskov og Frederikshavn: Bygningsmæssige ændringer, tekniske løsninger samt regelændringer, hvorved utilsigtede brud på fængslingens formål undgås, især ved sikring mod brug af mobiltelefoner og udsugning af breve.

Vordingborg: Bedre muligheder for dokumentation af politirapporter (optaget under iagttagelse af særlige formalia) i retten.

Helsingør: Gennemførelse af reel besøgs- og brevkontrol for arrestanter underlagt sådanne restriktioner ville antageligvis yderligere reducere behovet for isolation.

Tårnby: Videoafhøring af sigtede og vidner.

Ringkøbing: Udvikling af nye og effektive former for bevissikring.

Assens: Teleoplysninger er ofte et effektivt middel i efterforskningen, på hvilken baggrund teleselskaber kun i enkelte sagstyper bør kunne kræve retskendelse om udlevering. Teleselskaberne begrundet kravet om kendelse i, at de ikke kan overholde persondatalovens bestemmelser vedrørende identifikation af kunder uden forbindelse til

den konkrete straffesag. En lempelse på området vil have den fordel, at dette efterforskningskridt kan iværksættes straks.

Gladsaxe og Kalundborg: Bevissikring i form af udvidet mulighed for indenretlig afhøring af vidner.

København: Begrænsninger i anvendelsen af isolationsfængsling vil nødvendiggøre, at politi og anklagemyndighed forsynes med "værktøjer", der kan sikre en effektiv retshåndhævelse. Der peges i debatten ofte på, at andre lande anvender isolation i langt mindre grad end vi gør. Denne forskel skyldes efter Københavns politis opfattelse, at man i en række andre europæiske lande i væsentlig højere grad tillader dokumentation af f.eks. politirapporter, eller der på et tidligt tidspunkt foretages afhøringer ved en undersøgelsesret. Vi har en af de bedst uddannede politistyrker i Europa, og det forekommer besynderligt, at vi her i landet ikke tillader dokumentation af sådanne rapporter på samme måde, som man gør i andre lande. Som nye "alternative" værktøjer skal peges på adgangen til (1) dokumentation af politirapporter vedrørende både medsigtede og vidners forklaringer, (2) adgang til alene på anklagemyndighedens begæring at afholde indenretslig afhøring af medsigtet og vidner, f. eks inden for en kortere frist, (3) adgang til for anklagemyndigheden at bestemme, at forsvarerens aktindsigt skal afskæres under en del af efterforskningen (typisk i den fase, hvor isolation anvendes), (4) tilførsel af ressourcer til domstolene, således at lange berammelsestider for § 747-forhør undgås (det bemærkes i den forbindelse, at i hvert fald hos de store præsidestyrede byretter kunne berammelsestiden måske allerede under det nuværende system nedbringes, hvis der blev foretaget en juridisk visitation af sagerne, når de blev fremsendt til retten), og (5) åbnes mulighed for, at domstolene i højere grad kan pålægge en forsvarer at sende en kollega eller kompagnon til de § 747-forhør, som den pågældende advokat ønsker at overvære. I de tilfælde, hvor det er forsvarsadvokaten for den sigtede, som skal afhøres, der har vanskelighed ved indenfor rimelig tid at deltage i § 747-forhør, bør retterne i højere grad have mulighed for at fratage den pågældende forsvarsadvokat hvervet

Odense: Effektiv isolation i arresthusene, herunder ved effektivt at forhindre anvendelse af mobiltelefoner samt mulighed for at adskille arrestanter underlagt besøgs- og brevkontrol fra arrestanter, der ikke er underlagt sådanne begrænsninger. Øget adgang til anteciperet bevisførelse.

9.f. Fungerer ordningen med mulighed for afholdelse af retsmøde med henblik på bevissikring, jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt., tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer? I hvilke typesituationer anvendes muligheden? Kan reglen antages i praksis at have betydning for anvendelsen af isolation?

Høringssvar	Fungerer tilfredsstillende	Fungerer ikke tilfredsstillende	Andet
Domstole (8)	6	1	1
Politikredse (33)	20	3	10
Rigsadvokaten			1
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.			1

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: Med hensyn til indenretlige afhøringer finder statsadvokaterne generelt, at anklagemyndigheden fortsat bør tilstræbe at udnytte muligheden for at ophæve isolationsfængsling ved indenretlig afhøring af centrale vidner mest muligt. En statsadvokat gør dog opmærksom på, at ordningen med mulighed for afholdelse af retsmøde med henblik på bevissikring jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt. ikke fungerer tilfredsstillende som følge af udtalt modvilje hos retten og forsvarer.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Umiddelbart fungerer ordningen, men der er et problem, hvor anklagemyndigheden begærer § 747-forhør som betingelse for at tage arrestanten ud af isolation. Dette forhør afholdes ofte på et tidspunkt, hvor efterforskningen ikke er afsluttet, og der måske endda stadig er pålæg til forsvareren om ikke at vise arrestanten væsentlige dele af materialet. I de tilfælde har hverken arrestanten eller forsvareren et overblik over det forhold, der skal belyses ved bevisførelsen, og forsvareren vil være begrænset i sin ret til at udsørge sin klient på fuldt forsvarlig vis. Desto mere betænkeligt bliver det, hvis der er flere sigtede og flere forsvarere, der alle har pålæg.

Det er en meget betænkelig form for anteciperet bevisførelse, hvis forhøret kun har det ene formål at få en kvalificeret pennefører i form af en dommer til at protokollere den samme forklaring til en retsbog, der allerede er afgivet til en politirapport. Set med forsvarets øjne er en sådan indenretlig forklaring uden selvstændig betydning for sagens efterforskning, men kan anvendes som pressionsmiddel over for en arrestant, som gerne vil udtages af isolation. Anklagemyndigheden bør derfor ikke kunne anvendes § 747-forhør som betingelse for at udtage en

arrestant af isolation.

Domstole:

Københavns Byret og Retten i Rønne: Fungerer tilfredsstillende og anvendes f.eks. i narkosager, sager om menneskehandel og alfonseri. Forhørene indebærer ofte, at sigtede kan udtages af isolation.

Retten i Faaborg: Ja, men bør kun anvendes i mindre omfang på grund af bevisumiddelbarhedsprincippet.

Retten i Næstved: Anvendes i så begrænset omfang, at der næppe kan siges noget generelt om anvendelsen. Henset hertil samt det forhold, at isolation kun anvendes i begrænset omfang, skønnes bestemmelsen ikke at have nogen praktisk betydning.

Retten i Ballerup: Nej. I et tilfælde, hvor anklagemyndigheden anmodede om et sådant møde, frarådede samtlige forsvarere deres klienter at udtale sig og protesterede mod anden bevisførelse under henvisning til bevisumiddelbarhedsprincippet. Retsmødet blev herefter ikke gennemført og isolationsfængslingerne blev forlænget.

Politimestre:

Holstebro, Svendborg og Kalundborg: Ikke anvendt.

Hillerød: Ordningen anvendes navnlig i narkotikasager med mange sigtede, hvor medgerningsmænds forklaringer om sig selv og de medsigtede har stor betydning for tiltalespørgsmålet, samt i sager, hvor vidneudsagn af afgørende betydning for sagen skal fastholdes.

Gladsaxe: Nej, domstolene er meget tilbageholdende med at tillade bevissikring, ligesom forsvarerne ofte protesterer. Muligheden anvendes typisk på grund af vidners forhold, f.eks. sygdom, frygt, flytning til udlandet. Reglen findes ikke at have betydning for anvendelse af isolation.

Odense: Muligheden er i Odense politikreds anvendt i sager vedrørende narkotikakriminalitet, røveri og grov vold. Ordningen fungerer, men er langsommelig, idet der ikke er noget ubetinget krav på at sikre bevis på denne måde. Bevissikringen forsinkes ofte af de sigtedes forsvarere, der kræver flere retsinstansers beslutning om, at bevis i lige netop denne sag kan sikres. En klar lovmæssig adgang til bevissikring i sager om den mest alvorlige kriminalitet var ønskelig og ville kunne begrænse behovet for isolation.

Glostrup: Ordningen har været forsøgt benyttet, men hæmmes af en restriktiv praksis fra rettens side med hensyn til at tillade bevissikringen. Bl.a. indebærer dette i en konkret sag, at et vidneudsagn i en større drabssag ikke kunne præsenteres i forbindelse med domsforhandlingen.

Aalborg: I kredsen er der mange erfaringer for, at forsvarere har protesteret, ligesom retten af principielle grunde kan vægre sig ved at tillade anteciperet bevisførelse.

Århus: Forudgående bevissikring i form af indenretslige afhøringer er ikke altid tilstrækkelige, idet vidnet – uanset en forudgående forklaring – fortsat skal møde som vidne under domsforhandlingen, og dersom vidnet i mellemtiden er blevet påvirket, måske endog truet på grund af sin forklaring, vil vidnet ofte fragå sin tidligere forklaring. Endvidere har vanskeligheder med tilvarsling af den eller de sigtedes forsvarere bevirket manglende anvendelighed af forklaringen som afgørende bevis.

Rønne: Anvendes sjældent, idet kun ringe betydning for anvendelsen af isolation. Dette skyldes, at den fængslede på trods af bevissikringen fortsat har mulighed for at vanskeliggøre sagens forfølgning.

Slagelse: Ja, isolation kan ofte ophæves, hvis sigtede har afgivet en fyldestgørende forklaring til retsbogen.

Nykøbing Falster: Anvendes uhyre sjældent – antageligvis fordi isolationsperioderne i forvejen er kort.

Nakskov: Ja, det er tilfredsstillende, at muligheden foreligger, og muligheden er blevet anvendt. Imidlertid ressourcekrævende, ligesom en begæring herom typisk vil blive mødt med protester fra forsvarerside under henvisning til, at bevis skal føres mundtligt under domsforhandlingen.

København: Har været anvendt af anklagemyndigheden i enkelte tilfælde. Den sjældne anvendelse heraf skyldes, at der normalt først et godt stykke hen i isolationsforløbet er mulighed for at vurdere, hvorvidt et § 747-forhør vil kunne medføre isolationsophævelse. Når berammelsestiden samtidig tages i betragtning, vil isolationsfængslingen i de fleste tilfælde af andre årsager være ophævet, inden forhør kan afholdes.

Vordingborg og Viborg: Anvendes sjældent.

Thisted: Anvendes ikke ofte. Når muligheden anvendes, er det hovedsagelig i narkosager. Anvendelsen heraf vurderes ikke at have betydning for anvendelsen af isolation.

Vejle: Har fungeret tilfredsstillende i de få tilfælde, hvor muligheden herfor har været anvendt. Vurderes ikke at have betydning for anvendelsen af isolation.

Gentofte: Retten har altid imødekommet anmodninger herom. Anvendes ikke ofte, men typisk i meget alvorlige sager, f.eks. i drabssager. Muligheden herfor kan ikke afløse behovet for en kortvarig isolation i den indledende efterforskningsfase.

9.g. Kan der nævnes konkrete eksempler på skadevirkninger for efterforskningen som følge af de begrænsninger, som de gældende regler lægger på anvendelsen af isolationsfængsling?

Antal høringsvar i alt

11

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Foreningen af beskikkede advokater i København: Ikke os bekendt.

Politimestre:

Horsens: I en alvorlig voldssag med flere varetægtsfængslede afgav en af de sigtede forklaring til skade for en eller flere af de øvrige sigtede. Den pågældende oplyste under fristforlængelsen, at han telefonisk var blevet kontaktet af en af de sigtede, til skade for hvem han tidligere havde forklaret. Muligvis var også vidner blevet ringet op.

Holbæk og København: Nej, ikke konkrete eksempler, men det er kendt, at forklaringer afstemmes eller søges afstemt. Dette fremgår af aflytninger og gennemgang af opsnappede breve, som er sendt uden om brevkontrollen.

Århus: Navnlig i sager, hvor vidneforklaringer eller forklaringer fra medsigtede er det afgørende bevis, og hvor vidnet – med rette eller urette – føler sig enten truet eller i risiko for "ubehageligheder", er det ofte af afgørende betydning, at vidnet ikke udsættes for påvirkninger fra den sigtede.

Nakskov: Det sker, at vidner pludselig får hukommelsestab. Årsagerne hertil kan være flere.

Gentofte: Forklaringer afstemt. Vidner påvirket. Effekter skaffet af vejen.

Gladsaxe: I en større narkotikasag havde man hos politiet en klar fornemmelse af, at kommunikation mellem de sigtede fandt sted ved hjælp af telefoner og brevveksling. Kommunikationen fandt sted både mens de pågældende var varetægtsfængslet og efter denne, hvor de pågældende var anbragt i forskellige arresthuse, og hvor de var underlagt besøgs- og brevkontrol.

Vordingborg: Der kan spekuleres i at "holde ud", til fristen i § 770 c, stk. 3, udløber – også selv om loven giver en meget begrænset mulighed for forlængelse.

9.h. Kan der nævnes konkrete eksempler på – eller dog almindelige erfaringer for – at anvendelsen af isolation i praksis virker efter hensigten?

Antal høringsvar i alt

30

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Advokatrådet: Det kan godt være, at isolation i praksis virker efter hensigten i nogle sager, men det interessante spørgsmål er efter Advokatrådets opfattelse, hvorvidt formålet med isolationsfængslingen kunne være opnået med mindre indgribende foranstaltninger.

Domstole:

Københavns Byret: Arrestanter afgiver divergerende forklaringer, fordi de ikke har kunnet tale sammen.

Politimestre:

Hillerød: Den/de sigtedes manglende mulighed for at aftale og samstemme forklaringer med vidner og andre giver en fordelagtig position ved forehold af forklaringer – mange sigtede, der i begyndelsen nægter alt, ændrer forklaring, når de foreholdes andres forklaringer eller kendsgerninger, som det er lykkedes politiet at tilvejebringe uden sigtedes indgriben. Sager, der ellers ikke kunne opklares eller som kun ville kunne gennemføres som domsmandssager, kan derfor oftere føre til domfældelse under procesbesparende hensyn.

Køge, Glostrup, Hjørring, Frederiksberg, Ringsted, Thisted, Sønderborg og Helsingør: Ja, det må bestemt antages, at anvendelsen heraf i praksis virker efter hensigten (f.eks. i narkosager, bande- og organiseret kriminalitet).

Holbæk, Rønne, Slagelse, Randers, Tårnby, Gladsaxe, København, Aalborg, Kolding og Hobro: Med til at hindre, at forklaringer afstemmes eller søges afstemt. Påvirkning af vidner og bortskaffelse af beviser i begyndelsen af efterforskningen.

Århus og Fredericia: Navnlig i sager, hvor vidneforklaringer eller forklaringer fra medsigtede er det afgørende bevis, og hvor vidnet – med rette eller urette – føler sig enten truet eller i risiko for "ubehageligheder", er det ofte af afgørende betydning, at vidnet ikke udsættes for påvirkninger fra den sigtede.

Haderslev: Ja, særligt ved opklaringen af grove forbrydelser begået af førstegangskriminelle, der endnu ikke er bekendt med "kommunikationslinjerne" i et fængsel.

Nykøbing Falster og Nakskov: Mulighederne for uds mugling af breve mindskes ved anvendelse af isolationsfængsling.

Silkeborg: Ja, utallige.

Odense: Ja, det er erfaringen, at forhindring af kommunikation mellem sigtede i samme sag er af afgørende betydning for efterforskningen. Det er ligeledes erfaringen, at denne kommunikation ofte er ganske vanskelig at kontrollere på grund af arresthusenes forhold.

Holstebro: Ja, hvis isolationen kan gennemføres effektivt.

Vordingborg: Der er set en række eksempler på, at en isolationsperiode har virket effektivt, således at uoverensstemmelser de sigtede imellem har kunnet fastlægges og holdes op mod afgørende vidneforklaringer, som er blevet sikret uden påvirkning fra sigtede eller personer med tilknytning til sigtede.

Viborg: Der kan – i sagens natur – ikke føres bevis for, at en isolation har virket, idet manglende påvirkning m.v. Kan skyldes andre forhold.

9.i. Hvorledes må effekten af en eventuel yderligere begrænsning af adgangen til og udstrækningen af isolation gennem ændring af retsplejelovens regler generelt vurderes?

Antal hørings svar i alt

41

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Advokatrådet: En eventuel yderligere begrænsning i adgangen til og den tidsmæssige udstrækning af isolationsfængsling må vurderes som et positivt tiltag, idet vægten derefter må lægges på mindre indgribende foranstaltninger og adgangen til hurtig bevissikring.

Domstole:

Københavns Byret: Vurderes at kunne lægge hindringer i vejen for efterforskningen.

Retterne i Faaborg og Lyngby: Ikke behov herfor efter lovændringen i 2000.

Retten på Frederiksberg: Ikke behov for yderligere stramning af kriminalitets- eller indikationskravet.

Politimestre:

Frederikshavn: Hvis der alene ændres på mulighederne for at iværksætte isolation ved en strafferamme på 6 års fængsel, skønnes det ikke at ville medføre betydelige vanskeligheder for gennemførelsen af politiets efterforskning.

Odense: De alvorligste sager, hvor isolation anvendes mest, bør i givet fald undtages, hvorfor der i praksis ikke vil være nogen forskel.

Hillerød: Skønner ikke, at mulighederne for at opklare forbrydelser vil blive væsentligt forringet – dog betænkeligt helt at afskære anklagemyndigheden muligheden, når der er tale om særligt alvorlige forbrydelser, hvor hensynet til den enkelte bør vige for hensynet til retshåndhævelsen.

Køge, Glostrup, Holbæk, Hjørring, Nykøbing Falster, Frederiksberg, Nakskov, Vordingborg og Holstebro: I visse tilfælde ødelæggende for sagens opklaring.

Horsens, Tårnby, Ringsted, Thisted, Esbjerg, Helsingør, Kolding, Hobro, Svendborg og Kalundborg: Øge kollusionsvirksomhed, hvorved efterforskningen vanskeliggøres med færre domfældelser til følge.

Ringkøbing: Udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter understreger behovet for, at de nuværende muligheder for anvendelse af isolation opretholdes.

Århus og Silkeborg: Færre domfældelser.

Gentofte: Vanskeligt at se, at der kan og bør ske en yderligere stramning af reglerne. Statistikken kunne – for så vidt angår visse politikredse – tyde på behov for erindring af intentionerne med lovændringen i 2000 og pointering af ønsket om fortsat begrænsning i anvendelsen af isolation.

Fredericia: Vil hæmme muligheden for retshåndhævelse i de mest alvorlige straffesager samt øget trusselsniveau i relation til vidner og medsigtede.

Rønne, Slagelse, Haderslev, Odder og Sønderborg: Vil have en ikke ubetydelig negativ virkning på efterforskningsresultaterne, bl.a. i efterforskningen af narkotikasager.

Herning: Vurderes ikke at ville få en nævneværdig effekt henset til det lave antal begæringer i kredsen, men generelt vil det være betænkeligt.

Løgstør: Et forsigtigt gæt vil være, at behovet for isolationsfængsling vil være uændret, men en ændring vil kunne medføre en nedgang i den samlede varighed af isolationsfængslinger.

Gladsaxe: Vil virke undergravende for retssikkerheden.

København: Det kan ikke afvises, at man ved at etablere et effektivt system, der i forskellige grader kunne afskære de varetægtsfængslet fra kontakt med andre eller omverden, delvist kunne afskaffe isolationsfængsling i dens nuværende form, uden at det ville skade mulighederne for at opretholde et velfungerende retshåndhævelses-

system. Dette vil dog formentlig kræve store radikale ændringer af arresthusene og nødvendiggøre tilførsel af meget betydelige økonomiske ressourcer til kriminalforsorgen.

10. Undersøgelsens resultat vedrørende skadevirkninger af isolation

10.a. Kan der nævnes konkrete eksempler på skadevirkninger af isolation fra tiden efter lovændringens ikrafttræden (1. juli 2000)?

Høringssvar	Ja	Nej	Andet
Domstole (10)	1	9	
Politikredse (39)	2	32	5
Rigsadvokaten	1		
Advokatrådet		1	
Landsforeningen af beskikkede advokater	1		
Foreningen af beskikkede advokater i Kbh.			1

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Rigsadvokaten: En statsadvokat har oplyst, at der ved hans embede kun kendes ganske få sager med konkrete lægelige oplysninger om skadevirkninger af isolation. Statsadvokaten nævner i den forbindelse en sag vedrørende en person, der er sigtet for medvirken til det såkaldte "Christiania-drab". De øvrige statsadvokater er ikke fremkommet med konkrete eksempler på skadevirkninger af isolation.

Advokatrådet: Nej, ikke umiddelbart kendskab til konkrete eksempler.

Landsforeningen af beskikkede advokater: Se besvarelsen af spørgsmål 3.c.

Foreningen af beskikkede advokater i København: Som forsvarere har vi kun sjældent kontakt til klienten efter dommen/afsoningen, men efter vor erfaring er usikkerheden om den (evt. lange) tidsmæssige udstrækning af isolationen det mest belastende for klienten. Der kan i forbindelse med en fængsling af en yngre kvinde berettes om tilsyneladende skadelige eftervirkninger fra isolationsfængsling. Den pågældende har oplyst at have behov for psykologhjælp, men det kan være vanskeligt at sige, om de efterfølgende psykiske problemer skyldes isolationen eller varetægtsfængslingen i sig selv.

Domstole:

Retten i Ballerup: I 1 tilfælde været ude for, at en isolationsfængsling blev ophævet, fordi den fængslede psykiske tilstand havde udviklet sig i en uheldig retning.

Politimestre:

Løgstør: Ja, i en konkret røverisag fra 2002 med flere sigtede anbragt i isolation forsøgte en af disse at begå selvmord under isolationsfængslingen. Dette var en medvirkende årsag til, at Statsadvokaten for Aalborg senere meddelte den pågældende tiltalefrafald, idet han ikke blev vurderet til nogensinde at ville kunne erklæres strafegnet.

Gladsaxe: I en Østre Landsretsdom fra 2004 fremgår af den refererede mentalundersøgelse, at domfældte formentlig gennem de sidste par år og muligvis især efter isolationsfængslingen havde været overdrevent optaget af en følelse af at være udsat for uretfærdig behandling på en række forskellige områder.

København: Både domstolene, anklagemyndigheden, forsvarerne og de til kriminalforsorgens arresthuse tilknyttede læger er meget opmærksomme på, at isolation ikke har skadelig indflydelse på den varetægtsfængslede helbredsmæssige forhold; men Københavns politi finder også anledning til at påpege, at det kan være særdeles vanskeligt at vurdere, hvorvidt en arrestants dårlige psykiske velbefindende konkret er fremkaldt af isolationsfængslingen eller af den pressede situation, arrestanten befinder sig i, med en alvorlig sigtelse hængende over hovedet og stor usikkerhed med hensyn til fremtiden.

Spørgetema om varetægtsfængsling i isolation

1. Til brug for Strafferetsplejeudvalget anmoder Justitsministeriet om besvarelse af vedlagte spørgetema. Baggrunden for spørgetemaet er loven fra 2000 om ændring af isolationsreglerne (lov nr. 428 af 31. maj 2000). Hovedformålet med loven, der trådte i kraft den 1. juli 2000, er at opnå en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling. De nye regler om isolationsfængsling bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation.

Der skal efter forarbejderne til lovændringen foretages en evaluering af de nye regler om isolationsfængsling. Af punkt 2.7.3. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget fremgår således bl.a., at Justitsministeriet efter en gennemførelse af lovforslaget løbende vil følge udviklingen i antallet og varigheden af isolationsfængslinger.

Justitsministeriet har endvidere som forudsat i lovbemærkningerne anmodet Strafferetsplejeudvalget om at vurdere, om reglerne har haft den tilsigtede virkning, med henblik på at Strafferetsplejeudvalgets udtalelse kan foreligge ved udgangen af 2005.

Justitsministeriet har endvidere i maj 2005 anmodet Strafferetsplejeudvalget om bl.a. samtidig at overveje mulighederne for yderligere at begrænse anvendelsen af isolationsfængsling.

2. Strafferetsplejeudvalget har til brug for udvalgets behandling af disse spørgsmål udarbejdet vedlagte spørgetema, som hermed sendes i høring hos en række udvalgte myndigheder og organisationer. Høringsoversigt vedlægges til orientering. Der er tale om et fælles spørgetema. Der er således visse spørgsmål, som i højere grad retter sig mod nogle høringsadressater end andre. De enkelte adressaters besvarelse kan indrettes herefter. Det er således ikke tanken med et spørgsmål som eksempelvis spørgsmål 1.a., at det alene skal besvares af anklagemyndigheden.

Af tidsmæssige årsager lægger udvalget ikke op til, at høringsadressaterne skal foretage en egentlig gennemgang af afsluttede sager. Besvarelsen kan derfor ske på grundlag af den pågældende høringsadressats erfaring, samt skønsmæssige angivelser og vurderinger. Det gælder generelt for besvarelsen af de enkelte spørgsmål i spørgetemaet, at angivelse af konkrete eksempler og erfaringer fra praksis er meget velkomne.

Der vedlægges et notat fra Justitsministeriets Forskningsenhed om Udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling (bilag 1) og et notat om sammenfatning af isolationsstatistikken (bilag 2).

Endvidere vedlægges kopi af lov nr. 428 af 31. maj 2000 (bilag 3) og lovforslag nr. L 14 af 6. oktober 1999 (bilag 4).

Justitsministeriet skal på denne baggrund anmode om, at vedlagte spørgetema besvares og indsendes til udvalgets sekretariat, Justitsministeriet, Strafferetskontoret, **senest mandag den 26. september 2005**.

Skrivelsen er fremsendt pr. e-mail, og besvarelse af spørgetemaet vil kunne sendes pr. email til jok@jm.dk.

På formandens vegne

Joachim Kromann

Spørgetema om varetægtsfængsling i isolation

Der er tale om et fælles spørgetema. Der er således visse spørgsmål, som i højere grad retter sig mod nogle høringsadressater end andre. De enkelte adressaters besvarelse kan indrettes herefter. Det er således ikke tanken med et spørgsmål som eksempelvis spørgsmål 1.a., at det alene skal besvares af anklagemyndigheden.

1. Isolationsgrundene - retsplejelovens § 770 a

1.a. Vurderes antallet af anklagemyndighedens anmodninger om isolationsfængslinger at være faldet efter lovændringen i 2000, og hvad er i givet fald de væsentligste årsager hertil?

1.b. Vurderes stramningen af indikationskravet i § 770 a (fra "isolation påkrævet" til "bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig") at have været en medvirkende årsag til det eventuelle fald, jf. spørgsmål 1.a.?

1.c. Vurderes indikationskravet at kunne strammes yderligere?

1.d. Det fremgår af forarbejderne til ændringen i 2000 af § 770 a, at man ønskede, at anklagemyndighedens anmodninger om isolationsfængsling i videre omfang skal være begrundet og indeholde henvisninger til sagens konkrete omstændigheder, herunder navnlig til de konkrete forhold som gør isolation påkrævet. Vurderes dette mål at være blevet opnået, eller kan de faktisk påberåbte begrundelser i større eller mindre grad anses for standardbegrundelser?

2. Kriminalitetskravet - retsplejelovens § 770 a, jf. § 762, stk. 1

2.a. Må det antages at ville give problemer, hvis kriminalitetskravet (fængsel i 1 år og 6 måneder) skærpes, således at der kun kan ske isolationsfængsling i sager om kriminalitet med en strafferamme på f.eks. minimum 4 eller 6 års fængsel?

Proportionalitetsprincippet - retsplejelovens § 770 b

3.a. Ved lovændringen i 2000 skete en række ændringer af retsplejelovens § 770 b med henblik på at tydeliggøre kravet om proportionalitet som en selvstændig betingelse for isolation. Hvorledes vurderes bestemmelsen at fungere i praksis, herunder med hensyn til forudsætningen om en selvstændig vurdering af muligheden for at opnå formålet med mindre indgribende foranstaltninger?

3.b. Hvorledes indgår hensynet til den konkrete sigtedes velbefindende, herunder risiko for skadevirkninger som følge af isolationen, ved vurderingen af, om der skal fremsættes anmodning om iværksættelse/fortsættelse af isolationen? Hvorledes indgår hensynet ved afgørelser om iværksættelse/fortsættelse af isolationen?

3.c. Sker det f.eks., at isolationen ophæves udelukkende pga. hensynet til sigtede, selvom de efterforskningsmæssige hensyn, der begrundet isolationen, fortsat er til stede?

4. Tidsgrænser - retsplejelovens § 770 c

4.a. Fungerer ordningen med særlige tidsgrænser for udstrækningen af isolationsfængslinger tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer?

4.b. Anvendes tidsgrænserne ofte fuldt ud, eller ophører isolationen normalt, inden tidsgrænsen er udløbet?

4.c. I hvilke type sager støder man oftest på, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud?

4.d. Hvilke efterforsknings- eller bevismæssige forhold fører typisk til, at tidsgrænserne anvendes fuldt ud?

4.e. Skønnes en regel, hvorefter der sker en forkortelse af de gældende tidsgrænser til det halve, at ville give problemer, og i givet fald hvilke? Bør man undtage visse nærmere angivne sagstyper fra regler om sådanne kortere tidsgrænser, og i givet fald hvilke?

4.f. Er der problemer med hensyn til betingelserne for isolation ud over 3 måneders fristen, jf. § 770 c, stk. 3?

4.g. Hvilke efterforsknings- eller bevismæssige forhold fører typisk til, at undtagelsesbestemmelsen i § 770 c, stk.3, bringes i anvendelse?

4.h. Vil det give anledning til særlige problemer, hvis undtagelsesmuligheden ophæves, således at tidsgrænsen bliver absolut (evt. med en højere tidsgrænse end 3 måneder)? I givet fald anføres de væsentligste problemer.

4.i. Er der problemer med hensyn til forelæggelsespligten, hvorefter spørgsmålet om fortsat isolation ud over 3 måneder i alle tilfælde skal forelægges Rigsadvokaten, inden anklagemyndigheden fremsætter anmodningen over for retten (jf. RM 2/2000)?

4.j. Giver reglen i § 770 c, stk. 4, om en kort tidsgrænse for unge under 18 år anledning til problemer? Hvori består i givet fald disse problemer?

4.k. Vil det give anledning til problemer helt at ophæve muligheden for isolationsanbringelse af unge under 18 år? I givet fald hvilke?

5. Domstolenes kendelser - retsplejelovens § 770 d

5.a. Med lovændringen i 2000 ønskede man, at domstolene – i tilfælde hvor en anmodning om isolation tages til følge – konkret begrundede nødvendigheden ikke kun af varetægtsfængslingen, men også af, at denne finder sted i isolation, jf. § 770 e, stk. 1. Domstolene skal endvidere konkret begrundede, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige. Vurderes domstolenes begrundelser i almindelighed at leve op til disse mål? I benægtende fald anføres de væsentligste problemer.

6. Mundtlige kæremål – retsplejelovens § 770 e

6.a. I hvilken udstrækning udnyttes muligheden for at få behandlet kæremålet mundtligt, når isolationen udstrækkes ud over 8 uger? Såfremt muligheden ikke udnyttes eller kun udnyttes i meget begrænset omfang, anføres de væsentligste årsager hertil.

6.b. Bør adgangen til mundtlige kæremål evt. udvides eller indskrænkes, og hvorfor?

7. Forholdene i arresthusene

7.a. Er der erfaring for, at isolationsarrestanter – f.eks. via mobiltelefoner, under transporter, gårdture mv. – formår at omgå de iværksatte begrænsninger i adgangen til at kommunikere med medfanger, omverdenen mv.?

7.b. Såfremt spørgsmål 8.a. besvares bekræftende, bedes det oplyst, hvori de væsentligste problemer består.

7.c. Spiller sådanne problemer ind på antallet af anmodninger om isolation?

8. Regionale eller lokale forskelle

8.a. I vedlagte notat fra Justitsministeriets Forskningsenhed om udviklingen i anvendelsen af isolationsfængsling, pkt. 4 (tabel 6), anføres bl.a., at der politikredsene imellem er en betydelig variation i andelen af varetægtsfængslinger, der har ført til isolationsfængslinger. Statistikken bedes

kommenteret, bl.a. med angivelse af forhold som kan forklare forskellene mellem de enkelte politikredse, dvs. de mulige årsager til særligt høje eller særligt lave tal.

9. Effektiviteten af isolation mv.

9.a. Angiv (evt. punktvis) de væsentligste fordele ved isolationsfængsling under efterforskningen.

9.b. Er isolationsfængsling et effektivt middel til at hindre kollusionsvirksomhed? Angiv i benægtende fald de væsentligste problemer.

9.c. Kan fordeling af flere sigtede på forskellige arresthuse rent praktisk opfylde formålet, eller er der negative erfaringer med anvendelsen af denne metode?

9.d. Er behovet for anvendelse af isolationsfængsling det samme som før lovændringen i 2000, eller har eksempelvis udviklingen af nye former for bevissikring (f.eks. dna-profiler, teleoplysninger mv.) medført et mindre behov for anvendelse af isolation?

9.e. Kan der peges på yderligere alternativer (nye og/eller udvidelse af eksisterende efterforskningsmetoder, bevissikringsmåder eller lignende), som vil kunne nedbringe behovet for anvendelse af isolationsfængsling? Beskriv gerne forslag til alternativer med angivelse af fordele/ulemper, betænkeligheder mv.

9.f. Fungerer ordningen med mulighed for afholdelse af retsmøde med henblik på bevissikring, jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt., tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer? I hvilke typesituationer anvendes muligheden? Kan reglen antages i praksis at have betydning for anvendelsen i isolation?

9.g. Kan der nævnes konkrete eksempler på skadevirkninger for efterforskningen som følge af de begrænsninger, som de gældende regler lægger på anvendelsen af isolationsfængsling?

9.h. Kan der nævnes konkrete eksempler på eller dog almindelige erfaringer for, at anvendelsen af isolation i praksis virker efter hensigten?

9.i. Hvorledes må effekten af en eventuel yderligere begrænsning af adgangen til og udstrækningen af isolation gennem ændring af retsplejelovens regler generelt vurderes?

10. Skadevirkninger af isolation

10.a. Kan der nævnes konkrete eksempler på skadevirkninger af isolation fra tiden efter lovændringens ikrafttræden (1. juli 2000)?

Oversigt over hørte myndigheder og organisationer
(Spørgetema vedrørende varetægtsfængsling i isolation)

Advokatrådet
Landsforeningen af beskikkede advokater
Foreningen af beskikkede advokater i København
Direktoratet for Kriminalforsorgen
Den Danske Dommerforening
Præsidenten for Østre Landsret
Præsidenten for Vestre Landsret
Præsidenten for Københavns Byret
Præsidenten for Retten i Odense
Præsidenten for Retten i Århus
Præsidenten for Retten i Aalborg
Præsidenten for Retten i Roskilde
Retten på Frederiksberg
Retten i Lyngby
Retten i Gladsaxe
Retten i Ballerup
Retten i Frederikssund
Retten i Kalundborg
Retten i Næstved
Retten i Vordingborg
Retten i Nykøbing Falster
Retten i Maribo
Retten i Rønne
Retten i Fåborg
Retten i Assens
Retten i Vejle
Retten i Grindsted
Retten i Herning
Retten i Ringkøbing
Retten i Skjern
Retten i Sæby
Retten i Frederikshavn
Retten i Hjørring
Retten i Brønderslev
Rigsadvokaten
Politidirektøren i København
Politimestrene i kreds 2-54

**Forelæggelsessager vedrørende isolation ud over 3 måneder
(2001-2004)**

I lovbemærkningerne til de nugældende isolationsregler anførte Justitsministeriet bl.a., at der med henblik på at sikre en meget restriktiv praksis med hensyn til isolation udover 3 måneder ville blive etableret en ordning, hvorefter der skal ske forelæggelse for Rigsadvokaten, inden der i retten fremsættes begæring om fortsat anbringelse i isolation ud over 3 måneder. Også yderligere fristforlængelser skal forelægges Rigsadvokaten. I overensstemmelse hermed udsendte Rigsadvokaten den 21. juni 2000 RM 2/2000 vedrørende indberetning af varetægtsfængsling ud over 3 måneder og forelæggelse af isolationsfængsling ud over 3 måneder. RM 2/2000 er optrykt som bilag 2 til denne betænkning.

Efter disse retningslinjer skal politiet senest 2 uger inden retsmødet om forlængelse sende en indstilling samt sagens akter til den stedlige statsadvokat. Indstillingen skal bl.a. indeholde: (1) En udførlig beskrivelse af sigtelsen og strafferammen (§ 770 c, stk. 3), (2) sigtelsens grundlag, (3) en redegørelse for isolationsbetingelsernes fortsatte opfyldelse samt (4) en redegørelse for, om fortsat isolation er i overensstemmelse med proportionalitetskravet i § 770 b, nr. 2. Hvis også den stedlige statsadvokat finder grundlag for at påstå fortsat isolation, skal sagen forelægges for Rigsadvokaten senest 1 uge før isolationsfristens udløb.

Efter retningslinjerne skal der endvidere ved senere forlængelser af isolationsfængslingen ske fornyet forelæggelse (på grundlag af supplerende indstillinger). Herudover er der i retningslinjerne redegjort nærmere for mulighederne for at foretage anticiperet bevisførelse, jf. retsplejelovens § 747, sidste pkt.

Gennemgangen neden for af de isolationssager ud over 3 måneder, som har været forelagt Rigsadvokaten i perioden 2001-2004, stammer fra Rigsadvokatens årlige isolationsredegørelser.

2001:

I 2001 fik Rigsadvokaturen forelagt i alt tre sager om isolationsfængsling ud over 3 måneder. I alle tre sager tiltrådte Rigsadvokaten, at anklagemyndigheden begærede isolation opretholdt ud over 3 måneder. I alt 8 personer var varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder.

SAG NR. 1 (36/01-1)	
Antal sigtede	2 personer
Sigtelse(r)	Røveri af særlig farlig karakter
Isolationsperiode	3 måneder og 14 dage
Supplerende bemærkninger:	
Isolation blev begæret opretholdt frem til domsforhandling begrundet i påvirkningsrisiko over for for-	

urettede. Forurettede var gået „under jorden“ af frygt for de sigtede. De sigtede nægtede sig skyldige og ville ikke udtale sig til politiet. De sigtede blev udtaget af isolation ved domsforhandlingens begyndelse.

SAG NR. 2 (36/01-2)

Antal sigtede	3 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	3 måneder og 28 dage

Supplerende bemærkninger:

De sigtede var efter politiets opfattelse i den øverste del af en kriminel organisation med tilknytning til en støtteforening til rockergruppen Hell's Angels. Der var oplysninger om „tæskehold“. Samarbejdet mellem dansk og tysk politi tydede på, at de sigtede havde søgt at etablere kontakt med tyske narkoleverandører.

SAG NR. 3 (36/01-3)

Antal sigtede	3 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 3 måneder og 10 dage Sigtede [B] og [C]: 3 måneder og 2 dage

Supplerende bemærkninger:

[A], [B] og [C] var sigtet for besiddelse af 10 kg amfetamin med henblik på videreoverdragelse. Alle tre nægtede sig skyldige og ønskede ikke at udtale sig. De pågældende var efter de foreliggende oplysninger alle rockerrelaterede. Byretten nægtede for de to sigtede, der var isoleret 3 måneder og 2 dage, at forlænge ud over 3 måneders fristen, hvilken afgørelse blev køret til landsretten. Kæren blev tillagt opsættende virkning. Landsretten stadfæstede byrettens afgørelse, hvorefter de to sigtede blev udtaget af isolation. Den tredje sigtede blev udtaget af isolation efter 3 måneder og 10 dage efter afholdelse af indenretligt forhør.

2002:

I 2002 fik Rigsadvokaturen forelagt i alt to sager om isolationsfængsling ud over 3 måneder. I den ene sag tiltrådte Rigsadvokaten, at anklagemyndigheden begærede isolation opretholdt ud over 3 måneder. I den anden sag skete der ikke forelæggelse, inden begæring om opretholdelse af isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten. I begge sager tiltrådte retten, at isolationsfængslingerne blev opretholdt. I alt 4 personer var varetægtsfængslet i isolation i mere end 3 måneder.

SAG NR. 1 (36/02-1)

Antal sigtede	3 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 5 måneder og 3 dage Sigtede [B]: 5 måneder og 4 dage Sigtede [C]: 5 måneder og 7 dage

Supplerende bemærkninger:

Sagen vedrørte indførsel af betydelige mængder narkotika fra Holland til Danmark. Omfattende efterforskning både i Danmark og i udlandet. Et større antal personer var involveret, herunder flere på fri fod.

To af de sigtede blev efterfølgende idømt hver 15 års fængsel (den ene for indsmugling af ca. 150 kg narkotika, den anden for indsmugling, videresalg og formidling af i alt ca. 180 kg kokain og heroin samt ca. 20.000 ecstasy-piller). Den tredje sigtede sag var på tidspunktet for Rigsadvokatens redegørelse endnu ikke var afgjort.

SAG NR. 2 (RA-2003-1211-0002)	
Antal sigtede	1 person
Sigtelse(r)	Dokumentfalsk og forsøg på bedrageri
Isolationsperiode	3 måneder og 3 dage
Supplerende bemærkninger: Den sigtede havde præsenteret en falsk check på et postkontor med henblik på at få udleveret en pakke med genstande til en værdi af 250.000 kr. Yderligere to personer var involveret i sagen. Ved dom af 8. januar 2003 blev den pågældende idømt fængsel i 4 måneder, hvilken straf blev anset for udstået med den skete varetægtsfængsling i isolation.	

2003:

I 2003 fik Rigsadvokaturen forelagt i alt syv sager (med i alt 21 sigtede). I fire sager (omfattende 9 sigtede) skete der ikke forelæggelse for Rigsadvokaten, inden begæring om opretholdelse af isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten. I alt 21 personer var varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder.

SAG NR. 1 (RA-2003-5141-0002)	
Antal sigtede	6 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	5 måneder og 3 dage
Supplerende bemærkninger: Sagen vedrørte indførsel af store mængder narkotika (ca. 100 kg kokain og 10 kg amfetamin) fra Holland til Danmark. Der var tale om efterforskning både i Danmark og i udlandet. De sigtede var HA-rockere.	

SAG NR. 2 (RA-2003-5141-0003)	
Antal sigtede	8 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	Sigtede [A] og [B]: 6 måneder og 8 dage Sigtede [C], [D] og [E]: 4 måneder og 16 dage Sigtede [F], [G] og [H]: Under tre måneder
Supplerende bemærkninger: Sagerne vedrørte indsmugling af bl.a. ca. 5 kg heroin og ca. 18 kg amfetamin fra Holland til Danmark. En del af efterforskningen foregik i Holland. Flere vidner i sagen i familie med de sigtede.	

SAG NR. 3 (RA-2003-5141-0006)	
Antal sigtede	2 personer
Sigtelse(r)	Manddrab
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 3 måneder og 26 dage Sigtede [B]: Under 3 måneder
Supplerende bemærkninger: [A] blev sigtet for manddrab ved i forening med [B] med pistolskud at have dræbt forurettede. Efterforskningen påviste relationer mellem de to sigtede og rockermiljøet, herunder at drabet kunne være en del af et opgør i rockermiljøet. Rigsadvokaten tiltrådte anklagemyndighedens indstilling om isolationsfængsling ud over 3 måneder henset til kriminalitetens grovhed, de sigtedes manglende medvirken og relationerne til rockerkredse, der skulle efterforskes yderligere. Byrettens afgørelse om isolation ud over 3 måneder blev ophævet af landsretten ved kendelse af 23. december 2003 (optrykt i UfR.2004.968Ø).	

SAG NR. 4 (RA-2003-5141-0004)	
Antal sigtede	1 person
Sigtelse(r)	<p>[A] sammen med syv andre personer sigtet for overtrædelse af straffelovens § 261, stk. 2 (frihedsberøvelse), og § 245 (grov vold), ved at have bortført forurettede fra dennes bopæl/opholdssted og udsat ham for særdeles grov vold/mishandling. Forurettede blev holdt frihedsberøvet i 7 dage. Overgrebene var styret af sigtede [A].</p> <p>Endvidere sigtet for overtrædelse af straffelovens § 123 (vidnetrusler) ved at have truet to af sagens hovedvidner (sin kærestes to døtre på hhv. 15 og 17 år) til at afgive falsk forklaring til politiet. Truslerne fandt sted dels efter anholdelsen, dels efter fængslingen.</p> <p>Herudover var [A] sigtet for overtrædelse af straffelovens § 216 ved at have voldtaget sin kærestes 15-årige datter.</p> <p>Efter 3½ måneds varetægtsfængsling blev sigtede yderligere sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 (narkotikakriminalitet) ved at have videresolgt 3-400 gram kokain i en sag, hvor hovedmanden var på fri fod, formentlig i udlandet.</p>
Isolationsperiode	5 måneder og 12 dage
Supplerende bemærkninger:	
<p>Sagen blev først forelagt Rigsadvokaten kort tid efter, at [A] havde været varetægtsfængslet i isolation i mere end 3 måneder. Rigsadvokaten tiltrådte, at anklagemyndigheden havde begæret [A] isolationsfængslet ud over 3 måneder henset til sagens alvorlige og omfangsrige karakter, samt at sigtede fortsat forsøgte at true eller påvirke sagens hovedvidner.</p>	

SAG NR. 5 (RA-2003-5141-0005)	
Antal sigtede	2 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	3 måneder og 12 dage
Supplerende bemærkninger:	
<p>[A] og [B] var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 ved fra bl.a. [A]'s kiosk at have solgt ca. 3 kg heroin og 3-500 gram amfetamin. Endvidere blev de begge yderligere sigtet for – med henblik på videresalg til en større personkreds – at have besiddet ca. 800 gram kokain og ca. 2,8 kg heroin.</p> <p>Først da begge havde været varetægtsfængslet i isolation i 3 måneder og 6 dage blev sagen forelagt Rigsadvokaten, der anmodede politimesteren om en nærmere redegørelse. Herefter besluttede politimesteren at udtage de pågældende af isolation.</p>	

SAG NR. 6 (RA-2004-5141-0019)	
Antal sigtede	2 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 4 måneder og 1 dag Sigtede [B]: 3 måneder og 6 dage
Supplerende bemærkninger:	
<p>Sagen vedrørte indførsel og videredistribution af mere end 100 kg heroin/kokain/amfetamin fra Holland til Danmark. Sagen var særdeles omfattende, både i henseende til bevisførelse og efterforskning. Et meget stort antal personer i komplekset var på fri fod, mens de to sigtede var isoleret. Rigsadvokaten blev først underrettet om sagen, da de to sigtede var udtaget af isolation.</p>	

SAG NR. 7 (RA-2004-5141-0019)	
Antal sigtede	4 personer
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	Sigtede [A] og [B]: 3 måneder og 11 dage Sigtede [C] og [D]: 3 måneder og 14 dage

Supplerende bemærkninger:

Sagen vedrørte handel med bl.a. ca. 2 kg amfetamin og havde relation til HA-rockere. Efter anticipe-ret bevisførelse (afhøring af et hovedvidne i sagen) blev de sigtede udtaget af isolation. Rigsadvokaten blev først underrettet om sagen, da de sigtede var blevet udtaget af isolation.

2004:

I 2004 fik Rigsadvokaturen forelagt i alt 8 sager (med i alt 16 sigtede), hvor de sigtede havde været varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder. I 5 sager (omfattende 8 sigtede) skete der ikke forelæggelse for Rigsadvokaten, inden begæring om opretholdelse af isolation ud over 3 måneder blev fremsat i retten. I alt 16 personer var varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder.

SAG NR. 1 (RA-2004-5141-0007)	
Antal sigtede	2
Sigtelse(r)	[A] og [B] var sigtet for henholdsvis 8 og 4 røverier/røveriforsøg.
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 6 måneder Sigtede [B]: 5 måneder og 24 dage
Supplerende bemærkninger: De to personer [A] og [B] var sigtet for røverier/røveriforsøg. Der var i alt 5 sigtede arrestanter i sagskomplekset og flere uidentificerede medgerningsmænd på fri fod. Den ene havde nægtet at udtale sig. Den anden havde erkendt sig delvis skyldig i et røveri, men havde herudover nægtet at udtale sig. Rigsadvokaten tiltrådte fortsat varetægtsfængsling i isolation ud over tre måneder. Ved efterfølgende fristforlængelser blev spørgsmålet om fortsat isolation ikke forelagt Rigsadvokaten. Rigsadvokaten var dog orienteret om, at den ene blev fortsat varetægtsfængslet i isolation, idet han med Procesbevillings-nævnets tilladelse kærede én af de senere fængslingskendelser til Højesteret. Højesteret stadfæstede ved kendelse af 7. marts 2005 Østre Landsrets kendelse af 25. marts 2004. Højesteret henviste til, at der under sagens efterforskning løbende var rejst sigtelse mod [A] for yderligere røveriforhold, som indgik i et større sagskompleks med flere medgerningsmænd, hvoraf nogle på tidspunktet for landsrettens kendelse var kendte, andre ukendte. Samtidig havde [A] ikke ønsket at afgive forklaring. På denne baggrund fandt Højesteret, at der var grund til at antage, at [A] – hvis der var mulighed derfor – både ville og kunne påvirke opklaringen af særdeles alvorlig, personfarlig og samfundsskadelig kriminalitet. Med disse bemærkninger tiltrådte Højesteret, at betingelserne for isolation var opfyldt, og at der forelå så afgørende hensyn til forfølgningen, at det var påkrævet undtagelsesvis at udstrække isolationen ud over 3 måneder. Efterfølgende blev [A] og [B] idømt henholdsvis fængsel i 9 år og fængsel i 5 år og 6 måneder.	

SAG NR. 2 (RA-2004-5141-0008)	
Antal sigtede	3
Sigtelse(r)	[A], [B] og [C] var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1 (grov vold), ved – under varetægtsfængsling/afsoning i arresthus – i forening med to medgerningsmænd at have overfaldet en medindsat med adskillige slag og spark i ansigtet og på kroppen.
Isolationsperiode [A] og [B]	3 måneder og 9 dage
Isolationsperiode [C]	3 måneder og 8 dage
Supplerende bemærkninger: Sagen drejede sig om [A], [B] og [C], der var sigtet for under varetægtsfængsling/afsoning i et arresthus i forening med to medgerningsmænd at have overfaldet en medindsat med adskillige slag og spark i ansigtet og på kroppen. Baggrunden for volden var, at forurettede var sigtet for voldtægt. Medgerningsmændene var på tidspunktet for indberetningen til Rigsadvokaten undvejet (den ene for anden gang). Sagen var ikke inden fristforlængelsen den 29. april 2004, hvor isolationsfængslingen blev forlænget	

ud over 3 måneder, forelagt for Rigsadvokaten. Byrettens kendelse om fortsat isolationsfængsling var stadfæstet af landsretten. Rigsadvokaten anmodede via statsadvokaten vedkommende politimester om nærmere at redegøre for, hvilke afgørende hensyn til forfølgningen, der gjorde fortsat isolation påkrævet. Politimesteren besluttede herefter efter nærmere overvejelser at udtage de sigtede af isolation.

Efterfølgende blev [A], [B] og [C] idømt fængsel i henholdsvis 6 måneder, 10 måneder og 6 måneder (sigtede [B] havde yderligere forhold). [A] og [B] ankede til Østre Landsret, der ved dom af 4. november 2004 ændrede straffene til fængsel i henholdsvis 8 måneder og 1 år.

SAG NR. 3 (RA-2004-5141-0010)	
Antal sigtede	1
Sigtelse(r)	Manddrab
Isolationsperiode	5 måneder og 7 dage
Supplerende bemærkninger: Sagen vedrørte en person, som ikke ønskede at udtale sig, medmindre den pågældende fik kendskab til de forklaringer, som andre havde afgivet. Endvidere havde sigtede via et brev forsøgt at formå en anden person til at påvirke vidner i sagen. Forlængelsen af isolationen ud over 3 måneder og to efterfølgende forlængelser skete uden forudgående forelæggelse for Rigsadvokaten. Sagen blev efterfølgende forelagt for Rigsadvokaten dagen før, at landsretten stadfæstede byrettens seneste kendelse om isolationsfængsling. Rigsadvokaten besluttede, at fristen for isolationsfængsling ikke skulle søges yderligere forlænget. Efterfølgende blev sigtede fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 246, jf. § 245, stk. 1, og idømt fængsel i 8 år.	

SAG NR. 4 (RA-2004-5141-0011)	
Antal sigtede	2
Sigtelse(r)	[A] og [B] sigtet for manddrab og bombesprængning ved efter forudgående planlægning og tilrettelæggelse i forening med flere uidentificerede medgerningsmænd at have sprængt en bombe i en personbil på parkeringspladsen foran et amtssygehus.
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 7 måneder og 9 dage Sigtede [B]: 6 måneder og 8 dage
Supplerende bemærkninger: Sagen drejede sig om [A] og [B], der var sigtet for efter forudgående planlægning og tilrettelæggelse i forening med flere uidentificerede medgerningsmænd at have sprængt en bombe i en personbil på parkeringspladsen foran et amtssygehus. Eksplosionen var rettet mod bilens fører, der blev dræbt. Begge sigtede var medlemmer af en rockergruppe. Der var tale om en meget omfattende sag. De sigtede afviste enhver form for medvirken til efterforskningen. Ved en fristforlængelse, hvor isolationen for så vidt angår [A] blev forlænget ud over tre måneder, skete der ikke forinden forelæggelse for Rigsadvokaten. Sagen blev herefter forelagt Rigsadvokaten med indstilling om fortsat isolation af både [A] og [B]. Rigsadvokaten tiltrådte indstillingen. Rigsadvokaten tiltrådte også ved senere fristforlængelser indstillingen om fortsat isolation, bl.a. på baggrund af oplysninger om konkrete trusler og forsøg på påvirkning af vidner. Der var forsøgt bevissikring, hvilket kun var tilladt delvis, ligesom en planlagt indrettelig afhøring af et vidne måtte aflyses, da vidnet meldte sig syg. Østre Landsret besluttede den 4. november 2004, at de pågældende skulle udtages af isolation, efter at statsadvokaten havde meddelt, at der ville blive rejst tiltale mod de pågældende for bl.a. manddrab. Ved Østre Landsrets dom af 13. juni 2005 blev de pågældende fundet skyldig i manddrab efter straffelovens § 237 og bombesprængning efter straffelovens § 183, stk. 2, jf. stk. 1, og idømt fængsel på livstid. Strafdømmingen blev anket til Højesteret, der i 2006 idømte [A] en straf af fængsel i 15 år og 2 måneder (tillægsstraf) og [B] en straf af fængsel i 16 år.	

SAG NR. 5 (RA-2004-5141-0013)	
Antal sigtede	2
Sigtelse(r)	[A] og [B] sigtet for forsøg på røveri af særlig grov beskaffenhed og vold af særlig farlig karakter ved i forening og efter forudgående aftale at have forsøgt at begå røveri i en købmandsforretning, hvor de indfandt sig iført masker og medbringende to oversavede skarpladte jagtgeværer samt vold af særlig rå, brutal eller farlig karakter ved i forbindelse med røveriforsøget at have skudt en ansat, der prøvede at flygte og løb med ryggen til (den ansatte blev ramt i benet med 25 skud, hvorved hun pådrog sig skade og varige mén).
Isolationsperiode	Sigtede [A]: 3 måneder og 15 dage Sigtede [B]: 3 måneder og 15 dage
<p>Supplerende bemærkninger: Sagen drejede sig om [A] og [B], der bl.a. var sigtet for forsøg på særligt farligt røveri i forening og efter forudgående aftale, idet de havde forsøgt at begå røveri i en købmandsforretning, hvor de indfandt sig iført masker og medbringende to oversavede skarpladte jagtgeværer. De var endvidere sigtet for vold af særlig rå, brutal eller farlig karakter, ved i forbindelse med røveriforsøget at have skudt en ansat, der prøvede at flygte og løb med ryggen til. Den ansatte blev ramt i benet med 25 hagl, hvorved hun pådrog sig skade og varige mén.</p> <p>Vidneforklaringer fra to centrale vidner var undtaget fra aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3 og 4. Politiet havde begæret vidnerne afhørt indenretligt uden de sigtedes og forsvarernes tilstedeværelse. En ansøgning fra den særligt beskikkede advokat efter retsplejelovens § 784 om tilladelse til at indbringe begge spørgsmål for Højesteret var indgivet til Procesbevillingsnævnet. Der forelå oplysning om, at [A] flere gange havde været i besiddelse af en mobiltelefon i arresten, og at han senest havde forsøgt at skaffe sig et alibi for gerningstidspunktet. [B] havde fremsat truende bemærkninger mod vidner i uds muglede breve.</p> <p>Rigsadvokaten tiltrådte indstilling om fortsat isolation for begge sigtede. Ved senere fristforlængelser tiltrådte Rigsadvokaten også indstillingen om fortsat isolation. Det fremgik af sagen, at man havde forsøgt bevissikring af vidners forklaringer. Østre Landsret bestemte senere, at de sigtede skulle udtages af isolation, idet det i mellemtiden var afgjort, at to vidner, der nægtede at udtale sig ved indenretligt forhør, ikke skulle tages i forvaring.</p> <p>Efterfølgende blev [A] og [B] idømt fængsel i henholdsvis 3 år og 3 år og 4 måneder.</p>	

SAG NR. 6 (RA-2004-5141-0015)	
Antal sigtede	1
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet og vidnetrusler
Isolationsperiode	3 måneder og 19 dage
<p>Supplerende bemærkninger: Sagen vedrørte en person, der var sigtet for narkotikakriminalitet og anstiftelse af vidnetrusler bl.a. mod en medgerningsmand, der forventedes at afgive en for sigtede belastende forklaring. Østre Landsret havde ved kendelse af 29. juni 2005 stadfæstet byrettens bestemmelse om isolationsfængsling. Landsretten fandt efter sagens alvorlige karakter og indholdet af de meddelelser, som sigtede havde udvekslet med andre, at der var såvel grundlag som behov for at opretholde bestemmelsen om isolation.</p> <p>Forlængelsen af isolation ud over tre måneder skete uden forudgående forelæggelse for Rigsadvokaten. Sagen blev forelagt for Rigsadvokaten med henblik på yderligere forlængelse, men det lykkedes at få sagen domsforhandlet inden fristens udløb.</p> <p>Efterfølgende blev sigtede idømt en fængselsstraf på 2 år og 6 måneder.</p>	

SAG NR. 7 (RA-2004-5141-0017)	
Antal sigtede	3
Sigtelse(r)	Sigtet for drab eller medvirken til drab og usømmelig omgang med lig ved med skud at have dræbt en person og efterfølgende at have anbragt liget i en kummefryser.

Isolationsperiode	3 måneder og 1 dag
Supplerende bemærkninger:	
<p>Sagen drejede sig om i alt fem personer (hvoraf tre var varetægtsfængslet i isolation ud over 3 måneder), der alle var varetægtsfængslet som sigtede for drab eller medvirken til drab og usømmelig omgang med lig ved med skud at have dræbt en person og efterfølgende at have anbragt liget i en kumme-fryser. Der var afgivet divergerende forklaringer. En sigtet havde oprindeligt erkendt at have skudt, men siden trukket forklaringen tilbage, hvorefter en anden havde erkendt at have skudt – dog uden drabsforsæt.</p> <p>Sagen blev forelagt Rigsadvokaten med indstilling om fortsat isolation, idet de divergerende forklaringer kun kunne afklares gennem afhøring af de sigtede. Det var navnlig manglende afhøringer omkring de økonomiske oplysninger, der begrundede ønsket om fortsat fængsling i isolation. Rigsadvokaten tiltrådte indstillingen under henvisning til sagens alvor og det forhold, at politimesteren var fuldt ud opmærksom på, at isolationsfængsling ikke alene kan bero på divergenser i forklaringer.</p> <p>Efterfølgende blev de fem sigtede idømt henholdsvis fængsel i 7½ år, 5½ år, 4 år, 5½ år og 4 år.</p>	

SAG NR. 8 (RA-2005-5141-0024)	
Antal sigtede	2
Sigtelse(r)	Narkotikakriminalitet
Isolationsperiode	3 måneder og 10 dage
Supplerende bemærkninger:	
<p>De to personer var sigtede i et større kompleks vedrørende overtrædelse af straffelovens § 191 for omfattende indførsel og overdragelse af hash fra Holland til Danmark til en større personkreds eller mod betydeligt vederlag.</p> <p>Sagen blev først indberettet til Rigsadvokaten, efter at de pågældende var udtaget af isolation. Den manglende forelæggelse er drøftet med politimesteren.</p> <p>De pågældende blev efterfølgende idømt fængsel i henholdsvis 4 år (fællesstraf) og 3 år og 6 måneder.</p>	

UDTALELSE

Landsforeningen af Beskikkede Advokater afholdt den 21. maj 2005 generalforsamling, hvorunder vi bl.a. diskuterede udviklingen af varetægtsfængsling og isolation i Danmark. De forsamlede forsvarsadvokater fra hele landet vedtog efter diskussionen følgende udtalelse:

Antallet af varetægtsfængslinger over 6 måneder i de seneste 5 år er mere end fordoblet,

Den i 2000 indførte normalmaksimumgrænse for isolation på 3 mdr. har medført et betydeligt fald i anvendelsen af isolation. Dog er der samtidig sket en beklagelig stigning i det gennemsnitlige antal dage de varetægtsfængslede er isolerede (28 dage i 2000 til 37 dage i 2003).

Vi finder det i øvrigt tankevækkende, at selv om man i Danmark over en 25 års periode har bevæget sig fra at isolere 40 % af samtlige varetægtsarrestanter til væsentlig under 10 % i dag har dette ikke ført til nogen målelig ringere opklaringsprocent.

Vi konstaterer med tilfredshed, at Rigsadvokaten har besluttet sig for nøjere at følge udviklingen og har bedt Justitsministeriets Forskningsenhed om at forestå en undersøgelse af varetægtsfængslingerne, og at Strafferetsplejeudvalget er i færd med at foretage en vurdering af lovændringen i 2000 vedrørende isolation.

Uanset dette vil vi foreslå, at der snarest gennemføres et loft over varetægtsfængslingers længde. Normalmaksimumgrænse vedr. isolationsfængsling på 3 mdr. har begrænset brugen af isolation. Nu må tiden være inde til at tage samme skridt vedrørende varetægtsfængslinger.

Det er et helt afgørende princip i en retsstat, at en frihedsberøvelse er en undtagelse, der konkret skal begrundes.

Det er vor opfattelse, at ikke alle danske dommere lever op til deres ansvar. Fængslinger - herunder i isolation - sker ofte uden konkrete og fyldestgørende begrundelser

Dommerne har et personligt ansvar for at sikre sig, at betingelserne for fængsling er opfyldte. Det er mennesker, og ikke sager, der bliver fængslet. Det er utilfredsstillende, at standardbegrundelser ofte bliver anvendt ved fængslinger. Det er vor opfattelse, at domstolene bør være mere omhyggelige med konkrete begrundelser. Vi tror på, at en efterlevelse af kravet om konkrete og fyldestgørende begrundelser for såvel varetægtsfængslinger som isolation vil bidrage til at anvendelsen af disse indgreb reduceres.

Strafferetsplejeudvalget
c/o Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Den 27. oktober 2005

Isolationsgruppen under Dansk Retspolitisk Forening retter herved vedhæftede henvendelse til Strafferetsplejeudvalget i anledning af at udvalget i øjeblikket foretager en vurdering af virkningen af den lovændring, der skete ved Lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af isolationsreglerne.

Vi bemærker, at Isolationsgruppen, der i mere end 25 år har deltaget i den offentlige debat omkring isolationsfængsling, fortsat er af den opfattelse, at isolationsfængsling, som den anvendes i Danmark, bør afskaffes - og at mindre indgribende foranstaltninger vil være ligeså effektive til at tilgode de formål, som tilsigtes opnået ved isolationsfængsling.

Den 6. april 1999 fremsatte gruppen det vedhæftede konkrete forslag til en effektivisering af den såkaldte delvise isolation under varetægtsfængsling til erstatning af den totale eller fuldstændige isolation, hvorunder varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle øvrige indsatte.

Isolationsgruppen genfremsætter hermed forslaget, idet vi har sammenfattet dette tillige med en imødegåelse af de indvendinger, som Justitsministeriet i sin tid fremkom med.

For så vidt angår spørgsmålet om effektiviteten af den nuværende form isolationsfængsling, er det påpeget, at forholdene i Vestre Fængsel, giver de isolerede mulighed for tilfældig kommunikation, herunder også med indsatte i samme sag, hvorimod det forslag, som isolationsgruppen igen fremsætter, vil hindre dette og samtidig opfylde de pågældende personers naturlige behov for almen menneskelig samkvem med andre.

Det skal understreges, at med en gennemførelse af Isolationsgruppens forslag, vil enhver fortsat kritik fra internationale myndigheder CPT, CAT, HRC, m.fl., være uberettiget, ligesom alvorlige psykiske følgesygdomme vil kunne undgås.

Med venlig hilsen

Isolationsgruppen

Bent Sørensen
professor, dr. med.

Ida Koch
cand.psych

Jørgen Worsaae Rasmussen
fængselspræst

Manfred W. Petersen
advokat

Henning Glahn
koordinator

bilag

Isolationsgruppen@get2net.dk - [www. Retspolitik/isolationsgruppen.dk](http://www.Retspolitik/isolationsgruppen.dk) - Isolationsgruppen - Ordrupvej 102 - 2920 Charl.

Effektiv delvis isolation som alternativ til total isolation.

Under Folketingets behandling af L 14 (1999-2000), forslag til lov om ændring af retsplejeloven og straffeloven, (varetægtsfængsling i isolation m.v.), fremsatte Dansk Retspolitisk Forening den 6 april 1999 konkrete forslag til en effektivisering af den såkaldte "delvise isolation" under varetægtsfængsling til erstatning af den totale eller fuldstændige isolation, hvorunder varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle øvrige indsatte.

Forslagene gik ud på følgende:

- Adskillelse af strafafsonere og varetægtsarrestanter.
- Varetægtsarrestanter, som på grund af en konkret kollusionsrisiko er underkastet begrænsninger i kommunikationen, "delvis isolation", så som brev- og besøgskontrol og udelukkelse fra fællesskab med bestemte andre indsatte, anbringes på særlige afdelinger uden mulighed for kommunikation og samkvem med indsatte i andre afdelinger.
- Samtlige indsatte på de særlige afdelinger for delvis isolerede varetægtsarrestanter er underlagt brev- og besøgskontrol og har ikke adgang til fællesskab med indsatte fra andre afdelinger i forbindelse med gårdtur, arbejde og undervisning, gudstjenester og andre fællesarrangementer.
- Delvis isolerede varetægtsarrestanter i samme straffesag anbringes på forskellige afdelinger eller i andre arresthuse uden mulighed for indbyrdes kommunikation.
- Der bør træffes foranstaltninger til en væsentlig nedbringelse af varetægtstiden.
- Der bør træffes foranstaltninger til, at domfældte hurtigt overføres til en afsoningsanstalt.

Justitsministeriet har i sin besvarelse af 14. marts 2000 på spørgsmål nr. 25 fra Folketingets retsudvalg udtømmende sammenfattet indholdet af forslaget således:

Forslaget "indebærer således, at brugen af fuldstændig isolation - og brugen af brev- og besøgskontrol over for ikke-isolerede arrestanter - erstattes af en mere effektiv form for besøgs- og brevkontrol ved placering på særlige afdelinger, hvor alle er undergivet brev- og besøgskontrol, og hvor der ikke er mulighed for at være sammen med indsatte, som ikke er undergivet disse begrænsninger, på arbejde, i skole, i kirke eller under gårdtur. Dette kan om nødvendigt kombineres med placering af en arrestant i en anden afdeling eller et andet arresthus end bestemte andre indsatte." (Dok L.SC20023, p 11 3. afsn.)

Dansk Retspolitisk Forening anser, at en gennemførelse af forslaget i sin helhed vil medføre en væsentlig reducere af muligheden for kollusion, sammenlignet med den nuværende praksis, som erkendes ikke at være effektiv.

De isolerede arrestanters muligheder for kollusion er i Justitsministeriets besvarelse af 14. marts 2000 på spørgsmål 25, p.10, beskrevet således:

"WR stiller bl.a. spørgsmålstegn ved, om den nuværende praksis vedrørende isolationsanbringelser effektivt forhindrer sigtede i at modvirke eller vanskeliggøre opklaringen og forfølgningen i sagen (såkaldt kollusion). WR henviser i den forbindelse til de nuværende forhold i Vestre Fængsel, hvor der i et vist omfang er mulighed for kontakt mellem isolerede varetægtsarrestanter. Det anføres i den forbindelse, at de isolerede arrestanter hovedsageligt er placeret i en fløj, og at de i visse situationer kan komme i fysisk kontakt med hinanden, f.eks. i forbindelse med transporter og fremstillinger i retten. Om aftenen kravler de op i vinduerne og råber til hinanden. ligesom de smider sedler ud, som de øvrige fanger kan opsamle og viderebringe til andre personer. Endelig kan de isolerede fanger i forbindelse med gårdture komme i kontakt med hinanden. "

Justitsministeriet skriver i sin besvarelse (p. 11):

"Københavns Fængsler oplyser i den forbindelse bl.a., at de af WR beskrevne konkrete eksempler på kontakt mellem isolerede arrestanter godt kan være rigtige."

Dansk Retspolitisk Forening:

De ikke-isolerede arrestanter, som er undergivet besøgs- og brevkontrol, er, under de nuværende forhold, anbragt i de almindelige fløje, i fællesskab med de øvrige varetægtsarrestanter. De kan derfor uhindret unddrage sig brevkontrollen ved at lade deres medarrestanter, som ikke er underlagt brevkontrol, ekspedere deres post. Brevkontrollen er for disse arrestanters vedkommende således helt uden virkning, hvad angår modvirkning af kollusion.

Justitsministeriet skriver i sin besvarelse, p. 12, at

Københavns Fængsler oplyser, at en gennemførelse af forslaget vil betyde en forringelse af forholdene for den store gruppe af indsatte, som i dag alene er undergivet brev- og besøgskontrol, idet disse vil blive afskåret fra kontakt med de øvrige indsatte.

Dansk Retspolitisk Forening mener, at denne 'forringelse' er en ringe pris, som det er værd at betale for at opnå den langt større gevinst, at de isolerede indsatte, som i dag er afskåret fra fællesskab med alle øvrige indsatte, fremover kan få fællesskab med nogle andre indsatte, og således undgår de påviste skadevirkninger af den fuldstændige isolation.

I denne forbindelse er det vigtigt, at der, som foreslået af Dansk Retspolitisk Forening, generelt gennemføres foranstaltninger til en betragtelig nedbringelse af varetægtstidens længde.

I sin besvarelse af 14 marts 2000 på spørgsmål 27: "Hvad vil det kræve af indretninger i Vestre Fængsel for at etablere delvis isolation", anfører justitsministeriet på baggrund af oplysninger fra Københavns Fængsler,

"at en gennemførelse af forslaget vil kræve store bygningsmæssige ændringer og ringere udnyttelse af de bygningsmæssige rammer. En gennemførelse af forslaget vil derfor have meget betydelige økonomiske konsekvenser og tillige bevirke en ringere kapacitetsmæssig udnyttelse". (p.15, 1 afs.)

Dansk Retspolitisk Forening:

Både før og siden er der anvendt betydelige økonomiske ressourcer på ombygninger i Københavns Fængsler for at oprette afsondrede særafdelinger for såkaldt "negativt stærke" indsatte i Vestfløjen og i Politigårdens fængsel. Det måtte vel, såfremt den politiske vilje hertil er til stede, tilsvarende være økonomisk muligt at indrette f.eks. sydfløjen eller en anden i størrelse passende fløj i Vestre Fængsel til særafdelinger for delvis isolerede varetægtsarrestanter.

De statistiske oplysninger afslører, at isolationsanbringelse af varetægtsarrestanter er et københavnerfænomen, idet der er Vestre Fængsel er koncentreret lige så mange arrestanter i isolation som i landets øvrige arresthuse tilsammen.

De bygningsmæssige ændringer, som vil være nødvendige for at afskaffe den totale isolation og erstatte den med en mere effektiv delvis isolation, vil således i hovedsagen berøre de københavnske fængsler.

I forbindelse med planerne om opførelse af et nyt varetægtsfængsel i Københavnsområdet, bør de bygningsmæssige rammer i det nye fængsel fra starten udformes under hensyntagen til at anbringelse i totalisolation afskaffes og erstattes af en form for delvis isolation, som på den ene side effektivt forhindrer kollusion, men som på den anden side sikrer alle indsatte menneskeligt fællesskab med andre indsatte.

Strafferetsplejeudvalget
c/o Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Den 21. november 2005

I fortsættelse af Isolationsgruppens henvendelse af 27. oktober 2005 med forslag om en effektiv delvis isolation som erstatning for den skadelige total-isolation, fremsender Isolationsgruppen hermed yderligere et forslag: - om indførelse af skærpede krav til politi/anklagemyndighed og domstole til nøje skriftligt at begrunde hvilke konkrete omstændigheder man påberåber sig til støtte for krav om isolationsfængsling under varetægt.

Forslaget med nærmere begrundelse findes på siderne 10 til 13 i vedlagte temanummer af Retspolitik, der desuden belyser forskellige aspekter omkring isolationsfængsling.

Isolationsgruppen står gerne til rådighed med yderligere oplysninger.

Med venlig hilsen

Isolationsgruppen

Bent Sørensen
professor, dr.med.

Ida Kod.
cand.psych.

Jørgen Worsaae Rasmussen
fængselspræst

Manfred W. Petersen
advokat

Henning Glahn
koordinator

[Uddrag af "Retspolitik", 23. årgang nr. 4, november 2005, side 10-13]

Om krav til begrundelse af varetægtsfængsling i isolation af advokat Manfred W. Petersen

*Isolation iværksættes ofte uden tilstrækkeligt grundlag.
Der bør derfor indføres en pligt for anklagemyndigheden til nøje at begrunde,
hvilke konkrete omstændigheder man påberåber sig til støtte for isolation -
og dommerne bør anføre konkrete begrundelser i isolationskendelserne.*

I forbindelse med den lovændring, der skete af retsplejeloven ved Lov nr. 428 af 31. maj 2000, skete der en opstramning af kravene til rettens begrundelse i kendelser, hvor der træffes afgørelse om isolationsfængsling, idet det blev bestemt, at retten skal anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation, som nærmere er anført i retsplejeloven, er opfyldt.

Ved lovændringen blev det bestemt, at der skal foreligge bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængsling ikke i sig selv er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

Det blev endvidere bestemt, at isolation kun må iværksættes eller fortsættes, hvis formålet med isolation ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, ligesom der skal tages hensyn til den særlige belastning, som isolationsindgrebet medfører, og det skal påses, at efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation.

Det må konstateres, at den stramning, der har fundet sted af indikationskravet i § 770 a, ikke har været tilstrækkelig, og at der ikke er sket nogen kvalitetsforbedring af de begrundelser, som anklagemyndigheden fremsætter for isolation, og at domstolene ej heller i langt de fleste tilfælde begrunder afgørelsen om isolation med henvisning til de konkrete forhold, som kunne gøre isolation påkrævet. Der anvendes fortsat standardbegrundelser stort set alene med citering af lovens bestemmelser,

Et konkret eksempel herpå skal omtales:

Den 20. oktober blev der fremstillet en række personer i Københavns Byret sigtet for indsmugling af hash til Danmark.

En af disse personer, N, født 1949 og ustraffet, blev sigtet for indsmugling i efteråret 2004 af ikke under 89 kg hash til Danmark samt i besiddelse af 5 kg hash.

Han erkendte sig skyldig i at have overdraget hash i den anførte størrelsesorden i to tilfælde og afgav forklaring om, hvem det var leveret til (en af de medandholdte), men ønskede ikke at afgive forklaring om udenlandske leverandører ell. lign.

Han blev varetægtsfængslet i 27 dage under henvisning til, at der var medgerningsmænd på fri fod.

Han blev isoleret i 13 dage med følgende begrundelse:

"Under hensyn til sagens karakter, til at anholdte ikke har ønsket at udtale sig nærmere om sagen, herunder om medgerningsmændene, findes der bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a.

Formålet med isolationen kan ikke tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 1. Endvidere findes der ikke på nuværende tidspunkt at foreligge omstændigheder, der taler imod, at isolationen iværksættes, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 2 og 3.

Betingelserne for isolation er herefter opfyldt, jf. retsplejelovens § 770 a - § 770 b, hvorfor

bestemmes:

Arrestanten N isoleres.

Fristen for isolationen fastsættes efter retsplejelovens § 770 d, stk. 2, jf. § 767, stk. 1, til 13 dage, således at den udløber den 2. november 2004."

Den 2. november 2004 blev isolationsfristen forlænget i 14 dage under henvisning til samme begrundelse.

Da fængslings- og isolationsfristen udløb den 16. november 2004, blev isolationsfristen begæret forlænget i 14 dage.

I retsbogen er det blot anført, at der blev fremsat begæring om fortsat isolation i yderligere 14 dag, og at forsvareren protesterede herimod.

Retten forlængede isolationen med følgende begrundelse:

Under hensyn til sagens karakter, herunder at der er medgerningsmænd i sagen, heraf den ene på fri fod, findes der bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a.

Formålet med isolationen kan fortsat ikke tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 1. Endvidere findes der fortsat ikke at foreligge omstændigheder, der afgørende taler imod, at isolationen fortsættes, jf. retsplejelovens § 770 b, nr. 2 og 3.

Betingelserne for fortsat isolation er herefter opfyldt, jf. retsplejelovens § 770 a - 770 c, hvorfor

Bestemmes:

"Arrestanten N skal forblive isoleret.

Fristen fastsættes efter retsplejelovens § 770 d, stk. 2, jf. § 767, stk. 1, til 14 dage, således at den udløber den 30. november 2004.

Denne kendelse blev påkæret, og forsvareren udarbejdede kæreskrift. I kæreskriftet anførte forsvareren bl.a. følgende:

Anklageren er ikke i forbindelse med begæringen om fortsat isolation fremkommet med nogen egentlig konkret begrundelse herfor, men har alene henvist til standardbegrundelsen, sagens karakter og medgerningsmænd, heraf den ene på fri fod.

Det er den begrundelse, der efterhånden stort set entydigt påberåbes og beklageligvis anerkendes af domstolene, i strid med forarbejdernes forventning om en konkretisering af såvel begæringer som begrundelser i forbindelse med lovændringen i 2000.

Umiddelbart efter lovændringen skete der et betydeligt fald i antallet af isolationer, politiet var mere tilbageholdende, navnlig efter en kort indledende isolationsperiode, og domstolene var mindre tilbøjelige til at imødekomme begæringerne,

I den foreliggende sag kan den i kendelsen anførte begrundelse ikke føre til fortsat isolation efter fire uger. Der er ikke påvist nogen forbindelse mellem den på fri fod nævnte person, som må antages at være S, og N. Den pågældende person må i øvrigt antages at være fuldt bekendt med, at han er eftersøgt.

I en sådan sag må besøgs- og brevkontrol være tilstrækkelig til at opfylde varetægtsfængslingens øjemed, og der er da heller ikke anført grunde til, at dette ikke skulle være tilstrækkeligt.

Jeg bemærker endelig, at der i den forløbne periode, så vidt jeg har kunnet konstatere på baggrund af det fremsendte efterforskningsmateriale under det anførte journalnummer, ikke er gennemført nogen egentlig efterforskning i sagen mod min klient.

Østre Landsrets kendelse af 19. november stadfæstede byrettens kendelse med følgende begrundelse:

Forsvareren har indgivet kæreskrift.

Af de grunde, der er anført af byretten, og idet det for landsretten fremførte ikke kan føre til andet resultat, bestemmes:

Byrettens kendelse stadfæstes.

Dette sagsforløb er identisk med utallige andre kendelser fra i hvert fald Københavns Byret og Østre Landsret.

Der bør derfor indføres en pligt for anklagemyndigheden til nøje at begrunde, hvilke konkrete omstændigheder man påberåber sig til støtte for isolation, gerne en begrundelse i skriftlig form. I betænkningen forud for lovændringen i 2000 var det på tale at indføre et krav om skriftlig begrundelse, men dette blev beklageligvis ikke en del af lovændringen.

Indføres der krav om skriftlig begrundelse, vil det utvivlsomt være egnet til at begrænse antallet af isolationer.

Isolation iværksættes fortsat ofte uden tilstrækkeligt grundlag, og da domstolene kun undtagelsesvis afæsker anklagemyndigheden en konkret begrundelse, er det også kun undtagelsen, at dommerne i isolationskendelserne anfører konkrete begrundelser, men nøjes med hvad der ofte betegnes som standardbegrundelser med henvisning til lovbestemmelsens ordlyd.

For så vidt angår spørgsmålet om effektiviteten af isolation m.v. er det min opfattelse, at navnlig forholdene i Vestre Fængsel, hvor de isolerede er anbragt i samme fløj, giver de isolerede mulighed for tilfældig kommunikation, herunder også med indsatte i samme sag, hvorimod det forslag, som isolationsgruppen har fremsat, vil forhindre dette, men samtidig opfylde de pågældende personers naturlige behov for almen menneskelig samkvem med andre.

Det er min opfattelse, at den reduktion af isolation, der er sket efter lovændringen i år 2000, ikke har medført, at politiets muligheder for at opklare sagerne reelt er blevet forringet. Der ses ikke på noget tidspunkt efter lovændringen at være anført eksempler på, at der har været skadevirkninger for efterforskningen.

-ooOoo-

INSTITUT FOR
MENNESKERETTIGHEDER

STRANDGADE 56 - 1401 KØBENHAVN K
TLF 37.69 88 88
FAX 32 69 88 00
CENTER@HUMANRIGHTS.DK
WWW.MENNESKERET.DK
WWW.HUMANRIGHTS.DK

Strafferetsplejeudvalget
Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

11. november 2005

Institut for Menneskerettigheder retter hermed henvendelse til Strafferetsplejeudvalget, idet udvalget for nærværende foretager en evaluering af den lovændring, der skete mht. brugen af isolationsfængsling ved Lov nr. 428 af 31. maj 2000.

Institut for Menneskerettigheders ser meget frem til resultatet af Strafferetsplejeudvalgets evaluering, ikke mindst fordi Lov nr. 428 af 31. maj 2000 - eller dens gennemførelse - lader til at være mislykket, Hovedformålet med loven var, "**at opnå en væsentlig begrænsning i anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling**". Men både anvendelsen og varigheden af isolationsfængsling er imidlertid steget siden 2000:

- Ser man på "isolationmassen" frem for blot antallet af afsluttede isolationsfængslinger, så blev der i 2000 tilbragt 17.366 dage i varetægtsisolation mod 17.612 dage i 2003. Tallene fra 2004 er endnu ikke offentliggjort, men de afslører en markant stigning i antallet af afsluttede isolationsfængslinger set i forhold til 2003. Det må formodes, at "isolationmassen" dermed er nået et niveau, der i endnu højere grad overskrider 2000 niveauet.
- Den gennemsnitlige varighed af isolationsfængsling er steget markant fra at være 28,1 dage i 2000 til at være 37 dage i 2003.

Stik imod hensigten er risikoen for, at den danske stat skader varetægtsfængslede ved brug af isolationsfængsling, dermed steget anseeligt.

De seneste oversigter over brugen af isolationsfængsling afslører i øvrigt, at der i vid udstrækning er tale om geografisk isolerede fænomener, hvor bl.a. politikredsene i København og Kalundborg tegner sig for en omfattende brug af isolationsfængsling. Mens man i mange år har kunnet stille spørgsmålet: *Hvorfor anvender man isolationsfængsling i Skandinavien, når man sagtens kan klare sig uden denne praksis de fleste andre steder i verden?* Så kan man nu ligeledes stille spørgsmålet: *Hvorfor kan man klare sig med en*

minimal brug af isolationsfængsling i de fleste af landets politikredse, mens man enkelte steder tilsyneladende isolationsfængsler langt mere rutinemæssigt? Der kan selvfølgelig være lokale forskelle i kriminalitetens art m.m, der gør sig gældende, men det forekommer alligevel åbenlyst, at man i København og andre steder må kunne lære noget af den almindelige praksis i langt hovedparten af landets politikredse.

Den nyligt afsagte dom i Rhode sagen ved den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg viser endvidere, at den danske praksis med isolation af varetægtsfængslede, kan bringe den danske stat på grænsen af konventionsbrud. Tre ud af syv dommere fandt Danmark skyldig i at have brudt artikel 3. ved at have udsat Peter Rhode for umenneskelig og nedværdigende behandling. Det væsentlige i denne sammenhæng er, at Lov nr. 428 af 31. maj 2000 ikke garanterer, at en lignende sag ikke kan opstå igen. Mens alle parter (herunder Højesteret og Retspsykiatrisk Klinik) er enige om, at Rhodes sindssygdom var forårsaget af isolationsfængslingen, så ved ingen noget om, hvornår sindssygdommen indtraf. Skete det efter 1 måned, 2 måneder eller måske 5 måneder? Man ved fra forskningen i isolationsfængslingens virkninger, at skadevirkninger kan indtræde allerede i løbet af de første uger. De tidsmæssige begrænsninger man indførte (eller søgte at indføre) i 2000 garanterer således ikke, at der ikke igen opstår en sag, der ligner Rhode sagen.

Anvendelsen af isolationsfængsling er i øvrigt blevet problematiseret af den engelske jura-professor Rod Morgan, der som medlem af CPT gentagne gange har besøgt fængsler i Danmark, Sverige og Norge, samt i en længere række andre europæiske stater. Professor Morgan betegner isolation af varetægtsfængslede som et "skandinavisk fænomen" og sammenligner denne praksis med den israelske brug af såkaldt "moderat fysisk pres" overfor terrormistænkte (der i 1999 blev ulovliggjort af Israels højesteret). Pointen er naturligvis, at isolation af arresterede, uanset myndighedernes hensigt med denne isolation, i praksis udgør, om ikke fysisk, så psykisk pres i en situation, hvor man i reglen kun kan komme ud af isolationen, hvis man fremkommer med en tilståelse. *"This is the Scandinavian way. And can it always be said that the psychological pressure is moderate?"*, spørger Morgan retorisk, og tager skarp afstand fra den danske, svenske og norske praksis på området.

Det helt grundlæggende problem ved brugen af isolationsfængsling består i, at den isolerede ikke modtager tilstrækkelig meningsfyldt social kontakt. Heraf følger skadevirkningerne. Som forslag til en konkret løsning på dette problem kan Institut for Menneskerettigheder bl.a. henvise til:

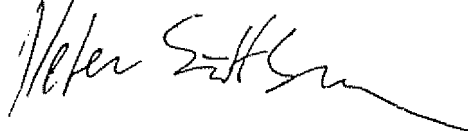
- Forslag om "Effektiv delvis isolation som alternativ til total isolation", som Isolationsgruppen under Retspolitisk Forening har fremsendt til Strafferetsplejeudvalget i en henvendelse dateret d. 27. oktober 2005.
- Et enkelt og relativt omkostningsfrit alternativ kunne bestå i etableringen af en praksis, hvorefter isolationsfængslede blev tilladt 3-5 timers daglig kontakt med enkelte andre indsatte (eller andre personer), der ikke havde

noget med deres sag at gøre. F.eks. kunne man øremærke et fængselslokale til formålet, hvor isolationsfængslede hver dag - f.eks. i et antal mindre grupper og på forskellige tidspunkter - kunne have adgang til fællesskab (evt. overvåget). Man kunne i nogle fængsler også forestille sig et begrænset samvær på cellerne. At en sådan ordning lader sig udføre ser man på Politigårdens fængsel. Blot er det vigtigt, at man ikke begrænser samværet til en time, men tillader flere timers meningsfyldt kontakt.

For en uddybning af isolationsproblematikken og den aktuelle forskning i isolationsfængslingens brug og virkninger henviser Institut for Menneskerettigheder til følgende dokumenter, der er vedlagt denne henvendelse:

1. Peter Scharff Smith "Varetægtsfængsling i isolation - en besynderlig skandinavisk tradition?" artikel i *Social Kritik*, nr. 99, juni 2005.
2. Peter Scharff Smith "The Effects of Solitary Confinement on Prison Inmates. A Brief History and Review of the Literature" udkommer i Michael Tonry (ed.) *Crime and Justice. A Review of Research*, University of Chicago Press, 2006. Artiklen er den internationalt hidtil mest grundige og dækkende oversigt, gennemgang og vurdering af virkningerne af isolationsfængsling.

Med venlig hilsen,

/Peter Scharff Smith
Projektseniorforsker Forskningsafdelingen
Institut for Menneskerettigheder
Strandgade 56
DK-1401 København K
Tel.: (+45) 32698683
Email: pss@humanrights.dk

N O T A T

om

isolation og forholdet til EMRK's artikel 3

Notatet indeholder en gennemgang af danske klagesager vedrørende varetægtsfængsling i isolation ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fra 1998 til 2005.

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 har følgende ordlyd:

"Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf."

På baggrund af denne bestemmelse har Den Europæiske Menneskerettighedskommission (som nu er nedlagt) behandlet en række klager vedrørende isolation af varetægtsarrestanter og strafafsøner. I ingen af de forelagte konkrete sager har Kommissionen fundet, at artikel 3 var overtrådt.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har nu haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet i en dansk klagesag, hvor Domstolen fandt, at der ikke var sket krænkelse af konventionens artikel 3, jf. nærmere nedenfor.

I forbindelse med afgivelse af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter udarbejdede Strafferetsplejeudvalgets sekretariat et notat om isolation og forholdet til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3. Notatet er medtaget i betænkningen fra 1983 som bilag 4. Notatet blev ajourført af Strafferetsplejeudvalgets sekretariat i forbindelse med afgivelse af betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation og er medtaget i betænkningen fra 1998 som bilag 8.

I perioden fra 1998 til 2005 har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i én dansk klagesag (klagesag nr. 69332/01, *Rohde mod Danmark*) taget stilling til, om isolation af en varetægtsarrestant udgjorde en krænkelse af konventionens artikel 3. Menneskerettighedsdomstolen konstaterede ved dom af 21. juli 2005 med dommerstemmerne 4 mod 3, at der ikke var sket en krænkelse af konventionen.

Sagen vedrørte en klager, der i 1994 blev sigtet for indførsel af 5,684 kg kokain og varetægtsfængslet i isolation. Isolationen blev opretholdt i 11 måneder og 14 dage, og klageren udviklede som følge af isolationen en skizofren psykose, som dog først blev diagnosticeret 3 år efter klagers løsladelse. Under isolationsfængslingen blev klageren holdt adskilt fra de øvrige indsatte, men havde regelmæssig kontakt til familie og venner (overvåget besøg) samt til fængselspersonalet, sin advokat, fængselspræsten, fængselslæreren, fysioterapeuten samt en række læger og sygeplejersker. Han blev ved et enkelt tilfælde tillige undersøgt af en psykiater, da han sultestrejkede. Hverken psykiateren eller det øvrige medicinske personale fandt tegn eller symptomer på udviklingen af en psykose.

Menneskerettighedsdomstolen fastslog indledningsvis, at isolationsfængsling ikke i sig selv udgør en krænkelse af artikel 3. Vurderingen af, om indgrebet falder ind under artikel 3, afhænger af de konkrete omstændigheder, behandlingens strengthed, varighed, formålet hermed og effekten på den berørte person. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede herefter, at Europarådets Torturkomité i sine rapporter om Danmark har understreget risikoen ved langvarige isolationsfængslinger.

Menneskerettighedsdomstolen udtalte generelt, at det i lyset af artikel 3 er statens opgave at sikre, at frihedsberøvelse sker under forhold, der er forenelige med respekten for menneskelig værdighed, at måden og metoderne, som frihedsberøvelsen sker under, ikke udsætter den tilbageholdte for bekymringer og lidelser, der overskrider det niveau, der er uløseligt forbundet med frihedsberøvelse, samt at den tilbageholdtes helbred og velvære sikres tilstrækkeligt med fornøden lægelig behandling og assistance inden for de praktiske rammer, som tilbageholdelsen nu en gang sætter. Ved vurderingen af forholdene under frihedsberøvelsen skal man inddrage såvel den kumulative effekt af forholdene som de specifikke beskyldninger, klageren har fremsat.

Menneskerettighedsdomstolen opdelte herefter sin vurdering af den konkrete sag i to hovedspørgsmål: (1) Var varigheden af isolationsfængslingen urimeligt lang? og (2) Blev klagers mentale tilstand effektivt overvåget under isolationsfængslingen?

Efter Menneskerettighedsdomstolens opfattelse gav en varighed på 11 måneder og 14 dage anledning til bekymring på grund af risikoen for skadelig indvirkning på klagerens mentale helbred. Ved afgørelsen af, om isolationsfængslingen var for langvarig, måtte Menneskerettighedsdomstolen imidlertid tillige lægge vægt på forholdene under fængslingen, herunder udstrækningen af den sociale isolation. Klageren blev holdt fængslet i en celle på otte kvadrat-meter udstyret med et tv og havde i øvrigt adgang til aviser. Han var fuldstændigt adskilt fra de andre indsatte, men havde regelmæssig kontakt med fængselspersonalet hver dag, f.eks. omkring måltiderne og gårdturene

og benyttelsen af fitnessrummet, ved bogudlån og ved køb af varer i butikken. Herudover fik han hver uge individuel undervisning og besøgte fængselspræsten. Han fik også hver uge besøg af sin advokat og havde 12 gange i løbet af varetægtsfængslingen besøg af en socialarbejder, ligesom han blev tilset 32 gange af en fysioterapeut, 27 gange af en læge og 43 gange af en sygeplejerske. Besøg fra familie og venner var tilladt under overvågning, og klagerens mor besøgte ham hver uge, noget af tiden med venner, og hans far besøgte ham sammen med en fætter hver anden uge. Menneskerettighedsdomstolen fandt under disse omstændigheder ikke, at selve varigheden af isolationen – som var mindre end et år – kunne siges at udgøre en krænkelse af Menneskerettighedskonventionens artikel 3.

Menneskerettighedsdomstolen understregede, at myndighederne er forpligtede til at beskytte frihedsberøvede personers helbred, og at mangel på fornøden lægebehandling kan udgøre en behandling i strid med artikel 3. Hvad angår psykisk syge personer, skal der ved vurderingen af, hvorvidt den konkrete behandling eller straf er i strid med kravene i artikel 3, tages særligt hensyn til deres sårbarhed, samt – i nogle tilfælde – deres manglende evne til at fremsætte en (sammenhængende) klage om behandlingens påvirkning af dem. Efter en konkret gennemgang af de læge- og sygeplejersketilsyn, klager var undergivet i isolationsfængslingsperioden, og den psykiatriske evaluering af ham under hans sultestrejke sammenholdt med den forklaring, fængslets overlæge afgav både skriftligt og som vidne i landsretten, hvorefter der ikke under varetægtsfængslingen var tegn på, at klager var ved at udvikle en sindssygelig tilstand, fandt Menneskerettighedsdomstolen, at overvågningen af ham var tilstrækkeligt effektiv. Ganske vist blev klageren ikke automatisk eller regelmæssigt undersøgt af en psykolog eller en psykiater, men efter Menneskerettighedsdomstolens opfattelse kunne en sådan generel forpligtelse ikke pålægges myndighederne – og for den sags skyld heller ikke de indsatte – alene på grundlag af kravet om, at isolationsfængslede skal overvåges tilstrækkeligt.

Menneskerettighedsdomstolen bemærkede herefter, at enkelte personer som klagers mor og fætter, fængselspræsten og fængselslæreren som vidner i byretten havde forklaret om ændringer i klagers opførsel under isolationsperioden, men ingen af disse personer gav udtryk for, at klager havde udviklet en sindssygelig tilstand og rapporterede ikke på noget tidspunkt deres iagttagelser til domstolene, forsvareren, fængselsmyndighederne, sygeplejerskerne eller lægerne. På den baggrund fandt Menneskerettighedsdomstolen, at der ikke var en sådan mangel på overvågning af klagerens tilstand eller på tilstrækkelig psykiatrisk eller lægelig opmærksomhed, at det kunne grænse til en behandling i strid med artikel 3.

Der kan om sagen også henvises til UfR2000.2385H, hvor Højesteret tog stilling til et erstatningskrav på ca. 18,6 mio. kr., som den pågældende havde fremsat i anledning af den isolationsfængsling, vedkommende havde været undergivet.

Menneskerettighedsdomstolens afgørelse følger domstolens og den nu nedlagte Menneskerettighedskommissions tidligere praksis på området, og det er således en konkret vurdering af de specifikke forhold under isolationsfængslingen, der er udslagsgivende for afgørelsen.

Efter dommen ligger det nu fast, at isolation af varetægtsarrestanter inden for rammerne af retsplejelovens regler herom ikke generelt er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

**Justitsministeriets Forskningsenhed
November 2005**

Modelberegninger

Til brug for Strafferetsplejeudvalgets overvejelser om yderligere tiltag til begrænsning i anvendelsen af isolation er der, efter anmodning fra Strafferetsplejeudvalget, foretaget forskellige beregninger med henblik på at anskueliggøre begrænsningernes forventede effekt på det samlede antal dage, isolation anvendes.

1. Datagrundlag

Analyserne er baseret på afsluttede isolationsfængslinger i 2004 og de nugældende strafferammer. I en del tilfælde omfatter straffelovsbestemmelserne både en strafferamme for normalt tilfælde, her "normalstrafferammen", og én for overtrædelser af særlig grov karakter, her "maksimumstrafferammen". I ikke alle tilfælde er det muligt, ud fra oplysninger om kriminalitetens art, at vide, hvilken af disse strafferammer lovovertrædelsen henhører under. I det omfang, det er relevant, er der derfor foretaget beregninger af effektens størrelse ud fra både normal- og maksimumstrafferammen.

To af de afsluttede isolationsfængslinger i 2004 angår sager fra udlandet. Disse er udeladt af analysen, da der ikke er kendskab til strafferammerne for de forbrydelser, sigtelserne angår.

2. Mindskning af tidsgrænserne

Den første beregning vedrører effekten af at forkorte de nuværende tidsgrænser i retsplejelovens § 770 c, stk. 1-3, til henholdsvis 14 dage (stk. 1), 4 uger (stk. 2) og 8 uger (stk. 3).

Tabel 1. Det samlede antal dage, isolation anvendes, ved mindskning af tidsgrænserne.

	Antal dage	Reduktion	I procent
Faktiske niveau 2004	20.715		
Mindskning til 14 dage (stk. 1)			
Normalstrafferammen	20.293	422	2 %
Maksimumstrafferammen	20.689	26	0 %
Mindskning til 4 uger (stk. 2)			
Normalstrafferammen	20.715	0	0 %
Maksimumstrafferammen	20.715	0	0 %
Mindskning til 8 uger (stk. 3)*			
Normalstrafferammen	18.703	2012	10 %
Maksimumstrafferammen	18.703	2012	10 %
Samtlige mindskninger (stk. 1-3)*			
Normalstrafferammen	18.281	2434	12 %
Maksimumstrafferammen	18.677	2038	10 %

* Der er her bortset fra muligheden for forlængelse. Det vil sige, at der bortses fra de isolationsfængslinger, der varer over 3 måneder.

Som det ses af tabel 1, medfører en mindskning af maksimum fra 4 uger til 14 dage for de i § 770 c, stk. 1, nævnte lovovertrædelser en reduktion i antal dage i isolation på 2 pct. Det er dog kun i tilfælde af, at alle lovovertrædelserne angår normalstrafferammen, idet anvendelse af maksimumstrafferammen stort set ikke medfører en reduktion i antal dage i isolation.

En mindskning af maksimum fra 8 til 4 uger, jf. § 770 c, stk. 2, vil ikke medføre en reduktion i brugen af isolation. Endelig må en mindskning af maksimum fra 3 måneder til 8 uger, jf. § 770 c, stk. 3, forventes at indebære en reduktion på 10 pct. Her er reduktionens størrelse den samme for normal- og maksimumstrafferammen.

3. Mindskning af tidsgrænsen for unge lovovertrædere

En anden beregning angår mindskning af maksimum for anvendelse af isolation for unge under 18 år, jf. retsplejelovens § 770 c, stk. 4, fra 8 til 4 uger. Eftersom der er ganske få unge under 18 år, som isolationsfængsles, vil en sådan begrænsning have en meget ringe effekt på det samlede antal dage, isolation anvendes, idet det alene vil reducere antallet af dage med 22.

4. Maksimal grænse på 6 måneder

Tilsvarende vil en indførelse af en absolut maksimal grænse på 6 måneder for isolation kun give en ringe effekt, idet det alene vil mindske antallet af dage i isolation med 48.

5. Skærpelse af kriminalitetskravet for visse forbrydelser

Endelig har Strafferetsplejeudvalget anmodet om en beregning af, hvor stor en reduktion i antallet af dage i isolation det vil indebære, såfremt retsplejelovens § 770 a, stk. 2, udformes således: ”sigtelsen angår en forbrydelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens § 125, stk. 1, nr. 2, § 228, § 230, § 260, § 261, § 266, § 281 eller § 282 eller en overtrædelse af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer, lovgivningen om euforiserende stoffer eller udlændingelovens § 59, stk. 7, nr. 1-5, og ...”.

En sådan begrænsning er beregnet til at ville medføre en reduktion i det samlede antal dag i isolation på 1.167 dage, svarende til 6 pct. Det er dog kun ifald, de lovovertrædelser, begrænsningen angår, i alle tilfælde falder ind under normalstrafferammen. Falder de i stedet ind under maksimumstrafferammen bliver reduktionen på 389 dage, hvilket svarer til en mindskning på 2 pct.

Det bemærkes, at der i 2004 ikke forekom isolationsfængsling for lovovertrædelser af straffelovens kapitel 12 eller 13 eller § 125, stk. 1, nr. 2, § 230, § 260, § 261 eller § 282 eller en overtrædelse af udlændingelovens § 59, stk. 7, nr. 1-5.